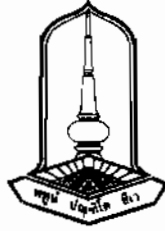

การพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม
จังหวัดมหาสารคาม

วิทยานิพนธ์
ของ
สิรินทิพย์ พันธุ์มัจฉาพ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์
ตุลาคม 2552
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนางสาวสิรินทิพย์ พันธุ์มัทวาท แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(ผศ.ดร.ทองคุณ จันทอง)

ประธานกรรมการ

(กรรมการบัณฑิตศึกษาประจำคณะ)

(อาจารย์ ดร.บุญสม ยอดมาลี)

กรรมการ

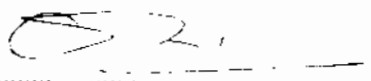
(ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์)

(รศ.พิทักษ์ น้อยวงศ์คลัง)

กรรมการ

(กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์)

(อาจารย์ ดร.สาสตรา เหล่าอรรค)

กรรมการ

(กรรมการสอบ)

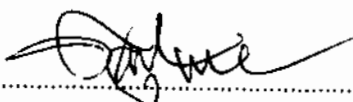

(รศ.ดร.นิยม วงศ์พงษ์คำ)

กรรมการ

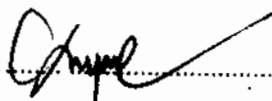
(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

มหาวิทยาลัยขอนแก่นให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

(ผศ.ดร.ทองคุณ จันทอง)

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน

(รศ.ดร.ไพฑูรย์ สุขศรีงาม)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ ๒๑ เดือน ๑๑ พ.ศ. ๒๕๕๒

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบรูณ์ด้วยความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทรงคุณ จันทกร ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร. บุญสม ยอดมาลี ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร. พิทักษ์ น้อยวังคลัง กรรมการควบคุม อาจารย์ ดร. ศาสตรา เหล่าอรรคะ และรองศาสตราจารย์ ดร. นิยม วงศ์พงษ์คำ กรรมการ ที่ให้ข้อเสนอแนะ ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่ ผู้วิจัยซาบซึ้งในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ หัวหน้าเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน ที่ได้ถ่ายทอดความรู้และช่วยเหลือ และขอขอบคุณ ชาวบ้านในเขตพื้นที่วิจัยทุกพื้นที่ รวมถึงนักท่องเที่ยวทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ และความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณ บิดามารดา คุณชายไพเราะ รัตนมงคล และทุกคนในครอบครัว “พันธ์มัทฉาพ” ที่ทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในทุก ๆ ด้านให้ความรักความห่วงใย และสนับสนุนเป็นกำลังใจตลอดมา ขอขอบพระคุณ คุณบัณฑิต พรหมหาราช และคุณวิลาวรรณ พรหมหาราช ผู้ให้การสนับสนุนทุนทรัพย์ในการทำวิทยานิพนธ์

คุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอมอบเป็นเครื่องบูชา บูพการี คุณอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านที่อบรมสั่งสอนให้ผู้วิจัยเป็นคนดีมีคุณธรรม

สิรินทิพย์ พันธ์มัทฉาพ

ชื่อเรื่อง	การพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม
ผู้วิจัย	นางสาวสิรินทิพย์ พันธุ์มัจฉาพ
กรรมการควบคุม	อาจารย์ ดร.บุญสม ยอดมาลี และ รองศาสตราจารย์พิทักษ์ น้อยวงศ์ตั้ง
ปริญญา	ศศ.ม. สาขาวิชา วัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่พิมพ์ 2552

บทคัดย่อ

จังหวัดมหาสารคามเป็นจังหวัดที่มีสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นและสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความน่าสนใจ จึงทำให้มีการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่ส่งเสริมให้คนไทยเดินทางท่องเที่ยวในประเทศให้มากขึ้น ทั้งนี้เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวและส่งเสริมการท่องเที่ยว ที่สอดคล้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวและทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม เพื่อศึกษาพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม กลุ่มตัวอย่างได้แก่ กลุ่มผู้รู้ จำนวน 20 คน กลุ่มผู้ใช้และผู้ปฏิบัติ จำนวน 20 คน และกลุ่มประชาชนทั่วไป จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม ตรวจสอบข้อมูลโดยใช้เทคนิคแบบสามเส้า นำเสนอผลการวิจัยในเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม ทั้ง 6 แห่ง ในแต่ละแห่งนั้นมีความแตกต่างกันทั้งด้านความเป็นวิถีชีวิตของชุมชน ความสวยงามเป็นธรรมชาติ ความเป็นโบราณสถาน และความเป็นแหล่งผลิตผลิตภัณฑ์

การพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม ยังไม่มีระบบการบริหารจัดการที่เป็นแนวทางชัดเจน เนื่องจากยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐบาลอย่างเป็นทางการและขาดงบประมาณในการจัดการ ส่วนใหญ่เป็นการบริหารจัดการเองภายในกลุ่มตนเอง ชุมชนและกลุ่มยังไม่มีความรู้เรื่องการจัดการท่องเที่ยว ไม่มีหน่วยงานของรัฐเข้ามาดูแล หรือจัดการอบรมให้ ด้านรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว ในแต่ละแห่งทั้ง 6 แห่ง ยังไม่มีรูปแบบหรือกิจกรรมที่จัดไว้รองรับนักท่องเที่ยว ไม่มีรูปแบบการบริหารจัดการในเรื่องที่

เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ด้านการต้อนรับนักท่องเที่ยว ไม่มีแนวทางในการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ดี เนื่องจากขาดความรู้ ประสบการณ์ และบุคลากรในการต้อนรับ และให้บริการนักท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีเพียงสาธารณูปโภคพื้นฐานที่จัดไว้รองรับนักท่องเที่ยวเท่านั้น และด้านแหล่งท่องเที่ยว มีสถานที่ที่มีความน่าสนใจแตกต่างกันคือ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามด้านธรรมชาติ และวัฒนธรรมความทรงคุณค่าของโบราณสถาน

แนวทางการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม ในภาพรวม ทั้ง 6 แห่ง ประชาชนในพื้นที่จำเป็นต้องมีการพัฒนาในด้านการใช้ความรู้ ด้านการจัดการการท่องเที่ยว บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ควรร่วมมือกันวางแผน หารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ ๆ เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้จะต้อง รักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมเอาไว้แล้ว ยังควรพัฒนาทักษะการสื่อสารด้วยภาษาสากลเพื่อความเข้าใจ อันดีต่อกัน แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งควรพัฒนาความสะอาดของอาคารสถานที่ ความปลอดภัย ของนักท่องเที่ยวขณะอยู่ในสถานที่ท่องเที่ยว ความสะอาดด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน และ จะต้องช่วยกันดูแลรักษาสภาพภูมิทัศน์หรือระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

โดยสรุป การพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัด มหาสารคามยังไม่มีระบบการบริหารจัดการที่เป็นแนวทางชัดเจน เนื่องจากยังไม่ได้รับการ สนับสนุนจากหน่วยงานรัฐบาลอย่างเป็นทางการ และขาดงบประมาณในการจัดการให้มี ประสิทธิภาพ

TITLE The Development and Management of Eco-Cultural Tourism in Changwat Maha Sarakham

AUTHOR Miss.Sirinthip Phanmakkhawan

ADVISORS Dr.Boonsom Yodnalee and Assoc.Prof.Pitak Noivangklang

DEGREE M.A. **MAJOR** Cultural Science

UNIVERSITY Mahasarakham University **DATE** 2009

ABSTRACT

Changwat Maha Sarakham is a province which has outstanding cultural tourist attractions and interesting natural tourist attractions. The development and management of eco-cultural tourism can meet the government policy which promotes Thai people to tour more in Thailand. All these are to be guidelines for developing tourism and promoting tourism to be in accordance with the development of tourism and different resources available in the area of Changwat Maha Sarakham. This study aimed to examine eco-cultural tourism attractions in Changwat Maha Sarakham, to examine developments and management of eco-cultural tourism in Changwat Maha Sarakham, and to investigate guidelines for development management of eco-cultural tourism in Changwat Maha Sarakham. The sample consisted of a group of 20 key informants, a group of 20 users and practitioners, and a group of 20 people in general. The instruments used for collecting data were an observation form, an interview form, and a focused group discussion form. The data were checked using the triangulation technique. The results of data analysis were presented by means of a descriptive analysis. The results of the study were as follows :

All of the 6 eco-cultural tourist attractions in Changwat Maha Sarakham were different in the aspects of being the way of community life, natural beauty, being ancient place, and being the source of product production.

The development and management of eco-cultural tourism in Changwat Maha Sarakham had not yet had a system of management which was a clear guideline because the development and management had not yet been formally supported by any

government agency, and they lacked budget for management. Most of the groups had management by themselves within the groups. The community and groups did not yet have knowledge of tourism management. No government agencies took care of these groups or organized training. For form of tourism management, each of all the 6 tourist attractions did not yet have any form or activity organized to underlie tourists, did not have any form of management of different things involving. In terms of receiving tourists, there was not any good guideline for receiving tourists because they lacked knowledge, experience, and personnel for reception and providing services to tourists. In terms of facilities, there were only infrastructures provided for underlying tourists. And in terms of tourist attractions, there were different interesting places : they were tourist attractions with natural beauty and culture with valuable ancient places.

For guidelines for development and management of eco-cultural tourism in Changwat Maha Sarakham in the 6 tourist attractions as a whole, it is necessary for people in each tourism area to have development in the aspects of using knowledge, tourism management, and systematic management of tourist attractions. The people should cooperate in planning, seeking new forms of tourism activities of attract tourists' interest. In addition, they must keep their traditional culture, they must keep their skills in communication in international languages for tourists to understand one another well. Each tourist attraction should develop cleanliness of its own place, safety of tourists while being at the tourist attraction, and cleanliness of infrastructures. Also, these people must help each other take care of landscapes or the ecosystem of their tourist attraction in continuity to generate sustainability.

In conclusion, the development and management of eco-cultural tourism in Changwat Maha Sarakham have not yet had a management system as a clear guideline because they have not been formally supported by any government agency, and they still lack budgets for management to be efficient.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	5
ความสำคัญของการวิจัย	6
คำถามการวิจัย	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
องค์ความรู้เกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรม	10
องค์ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว	16
นโยบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	50
พื้นที่ที่ทำการวิจัย	54
แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	60
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	69
งานวิจัยในประเทศ	69
งานวิจัยต่างประเทศ	83
3 วิธีดำเนินการวิจัย	87
ขอบเขตของการวิจัย	87
เนื้อหา	87
ระยะเวลา	87
วิธีวิจัย	88
พื้นที่ที่ทำการวิจัย	88
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	88

บทที่	หน้า
วิธีดำเนินการวิจัย	89
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	89
การเก็บรวบรวมข้อมูล	89
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล	90
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	90
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	92
พื้นที่ที่ทำการวิจัย	92
แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม	106
พัฒนาการและการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม	122
แนวทางการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม	143
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	147
ความมุ่งหมายของการวิจัย	147
สรุปผล	147
อภิปรายผล	150
ข้อเสนอแนะ	159
บรรณานุกรม	161
ภาคผนวก	177
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	178
ภาคผนวก ข รายนามผู้ให้สัมภาษณ์	202
ประวัติย่อของผู้วิจัย	206

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1. สรุปปัญหาพัฒนาการและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม
จังหวัดมหาสารคาม 139

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	9
2 รูปแบบการบริหารดำเนินงาน	47
3 แผนที่จังหวัดมหาสารคาม	54
4 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงตำแหน่งบ้านแพง ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม	94
5 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงเส้นทางและภูมิประเทศบ้านแพง ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม	95
6 สภาพทั่วไปของบ้านแพง ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม	95
7 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงตำแหน่งตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม	97
8 สภาพทั่วไปของบ้านหมัก ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม	97
9 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงตำแหน่งตำบลนาคูน อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม	100
10 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงเส้นทางและภูมิประเทศตำบลนาคูน อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม	100
11 สำนักงานเทศบาลตำบลนาคูน	101
12 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงแผนที่เส้นทางและภูมิประเทศอำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม	102
13 สภาพทั่วไปของบ้านนาเชือก	103
14 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงบ้านโขงกุดหวาย ตำบลเกิ้ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม	104
15 สภาพทั่วไปของบ้านโขงกุดหวาย ตำบลเกิ้ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม	104
16 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงเส้นทางและภูมิประเทศตำบลบ้านหวาย อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม	105
17 สภาพทั่วไปของตำบลบ้านหวาย	106
18 บึงบ้านแพง ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม	108
19 การทอเสื่อกกของชุมชนบ้านแพง	109
20 ผลิตภัณฑ์จากเสื่อกกบ้านแพง	110

21	ช่างปั้นหม้อในชุมชนบ้านหม้อ	111
22	เครื่องปั้นดินเผาบ้านหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม	111
23	ป้ายโครงการส่งเสริมและอนุรักษ์อาชีพเครื่องปั้นดินเผาในชุมชนบ้านหม้อ	112
24	พระธาตุนาคูน ตำบลนาคูน อำเภอนาคูน จังหวัดมหาสารคาม	114
25	บริเวณรอบๆ พระธาตุนาคูน	114
26	งานประเพณีมัสการพระธาตุนาคูนประจำปี พ.ศ. 2552	115
27	ป้ายแสดงเส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าคูนลำพัน	117
28	บริเวณทางเข้าป่าคูนลำพัน	117
29	ปูทูลกระหม่อมในป่าคูนลำพัน	118
30	ต้นลำพันบริเวณป่าคูนลำพัน	118
31	สภาพทั่วไปของโขงกุดหวาย	120
32	กลุ่มผลิตกลองยาวบ้านตลาด ตำบลบ้านหวาย อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม	121
33	กลุ่มผลิตกลองยาวบ้านตลาด ที่ได้รับการพิจารณาในระดับ 4 ดาว	121
34	วัตถุดิบที่ใช้ในการทำกลองยาวและกลองรำมะนา	122

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization- WTO) ได้คาดการณ์ไว้ว่าใน สหัสวรรษใหม่ การพัฒนาการท่องเที่ยวจะเป็นไปในลักษณะการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมากขึ้น WTO ยังได้คาดการณ์ไว้อีกว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในปี 2549 จะมีการเติบโตเพิ่มขึ้นตามแนวโน้ม ของการเติบโตเศรษฐกิจโลก ซึ่งคาดว่าจะเติบโตร้อยละ 4.3 (ต่ำกว่าอัตราการเติบโตในปี พ.ศ. 2548 เล็กน้อย) โดยกิจกรรมและสถานที่ท่องเที่ยวเกิดขึ้นใหม่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยว ภายในภูมิภาคมากขึ้น เช่น การแข่งขันฟุตบอลโลกที่ประเทศเยอรมัน การแข่งขันโอลิมปิกฤดูหนาว ที่เมืองคูริน ประเทศอิตาลี และการเปิดให้บริการของฮ่องกงดิสนีย์แลนด์ เป็นต้น รวมทั้งจะมีการ แข่งขันและนำเสนอสินค้ารวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายขึ้น สำหรับในปี พ.ศ. 2548 องค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) ได้คาดการณ์ว่าอัตราการเติบโตของนักท่องเที่ยวทั่วโลกจะอยู่ที่ ระดับร้อยละ 5.7 หรือมีจำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ 800 ล้านคน ภูมิภาคที่คาดว่าจะมี การเติบโตการท่องเที่ยวอย่างมาก ได้แก่เอเชีย-แปซิฟิก (ร้อยละ 10) เนื่องจากนักท่องเที่ยวสนใจ แหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกมากขึ้น โดยเฉพาะกัมพูชา เวียดนาม อินเดียและจีน ที่มีอัตราการเติบโตของนักท่องเที่ยวสูงในลำดับต้น ๆ ของภูมิภาค รองลงมาได้แก่แอฟริกา (ร้อยละ 7) ภูมิภาคอเมริกา (ร้อยละ 6) ภูมิภาคยุโรป (ร้อยละ 4) และภูมิภาคตะวันออกกลาง (ร้อยละ 3) ตามลำดับ สำหรับประเทศไทยเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยและความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดน ภาคใต้ รวมทั้งภาวะการแข่งขันที่รุนแรงจากแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นใหม่ (เวียดนาม จีน อินเดีย) และ การสร้างสินค้าแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ (ญี่ปุ่น ฮ่องกง เกาหลี) เป็นตัวแปรหลักที่ทำให้การท่องเที่ยว ของไทยชะลอตัวลงในปี พ.ศ. 2548 และในช่วงปี พ.ศ. 2549 โดยในช่วงมกราคม-พฤศจิกายน มีนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้าไทยราว 12.38 ล้านคน โดยขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 20 นับเป็นอัตราการ เติบโตอย่างรวดเร็วภายหลังจากเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยและภาวะวิกฤตจากเหตุการณ์ก่อรัฐประหาร ภายในประเทศอย่างสิ้นเชิง นับตั้งแต่กลางเดือนตุลาคมเป็นต้นมา แม้ว่าประเทศไทยจะกำลัง ประสบปัญหาารุมเร้าจากอัตราแลกเปลี่ยนค่าเงินบาทที่แข็งค่าสูงขึ้นเมื่อเทียบกับค่าเงินดอลลาร์ สหรัฐ แต่ก็มิได้กระทบกับสถานการณ์ท่องเที่ยวชาวต่างชาติอย่างใด (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2549 : 1)

“วัฒนธรรม” เป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญและมีบทบาทในการดึงดูดนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากที่ต่าง ๆ แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง ต่างก็มีวิถีชีวิตที่แตกต่างกันมีเอกลักษณ์ที่ชัดเจนเป็นของตัวเอง (ปริทัศน์มรดกโลกวัฒนธรรม จำกัด. ม.ป.ป. : ไม่มีเลขหน้า) ในชุมชนที่มีความหลากหลายทางธรรมชาติและวัฒนธรรมนั้น ย่อมมีศักยภาพทางการท่องเที่ยว เพราะองค์ประกอบของศักยภาพทางการท่องเที่ยวคือ การเที่ยวดู การทำ การรู้ เที่ยวรักษ์ เที่ยวกิน เที่ยวสนุก เที่ยวพักผ่อน สิ่งนี้คือความรื่นรมย์ การท่องเที่ยวในชุมชนนั้นย่อมได้เห็นความสวยงามที่หลากหลายทางธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชน การท่องเที่ยวช่วยย้อมได้ความรู้ว่าการทำการเกษตรทำอะไร เช่น การปลูกข้าวที่กว่าจะได้ข้าวมารับประทานนั้นเขาทำกันอย่างไรสิ่งนี้รวมแล้วเรียกว่าศักยภาพทางการท่องเที่ยว (ภราเดช พัทธวิเชียร. 2548 : 4)

สำหรับประเทศไทย การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศและเป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ และเกิดการกระจายรายได้อย่างมาก สามารถนำเงินตราเข้าสู่ประเทศเป็นรายได้อันดับหนึ่ง เมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าส่งออกสำคัญที่ทำรายได้เข้าสู่ประเทศ การท่องเที่ยวนอกจากมีบทบาททางเศรษฐกิจแล้วยังเป็นก่อให้เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการสร้างความเจริญให้แก่สังคมประเทศชาติอีกทางหนึ่ง (ธรรมบุญ ประจวบเหมาะ. 2539 : 3) แหล่งท่องเที่ยวประเภท ธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัฒนธรรม ความหลากหลายโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้เป็นแรงดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยว หันมาสนใจท่องเที่ยวในประเทศมากขึ้น อีกทั้งจากรูปแบบการท่องเที่ยวที่ปรับเปลี่ยนตามความต้องการของนักท่องเที่ยว ที่หันมาให้ความสนใจในวิถีชีวิต เอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งได้แก่การท่องเที่ยวที่เน้นการศึกษาวิถีชีวิต โบราณสถาน “ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่น” (วิวัฒน์ชัย บุญศักดิ์. 2537 : 32-33) วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนไทย เป็นทรัพยากรที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่มีความสำคัญต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีอยู่ทั้งหมด 3 ประเภท คือ ทรัพยากรประเภทธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขา น้ำตก ถ้ำ หาดทรายชายทะเล และอุทยานแห่งชาติต่าง ๆ ทรัพยากรประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานและศาสนา ได้แก่ แหล่งโบราณคดี อุทยานประวัติศาสตร์และวัดวาอาราม และทรัพยากรประเภทสุดท้าย คือ ประเภทวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต (สายสุนีย์ สิงห์ทัศน์. 2547 : เว็บไซค์) ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สามารถดึงดูดกลุ่มคนต่างชาติต่างถิ่นให้เดินทางมาเยือน เพื่อศึกษาเรียนรู้ สัมผัสและชื่นชมกับสิ่งที่ไม่เคยมีในท้องถิ่นของผู้มาเยือน จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมของคนท้องถิ่นกับการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์และเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน การท่องเที่ยวได้ใช้วัฒนธรรมเป็นทรัพยากรในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว ในขณะที่ชาวบ้านชุมชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมก็ได้

ประโยชน์จากการท่องเที่ยว (วาลิกา แสนคำ. 2545 : 17) เช่น ทำให้เกิดการกระจายรายได้มาสู่ชุมชนชนบทท้องถิ่น ที่ห่างไกลอย่างแท้จริง จากบริการและการจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้าน และของที่ระลึกและทำให้เกิดการมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดีงามของตนให้คงอยู่ตลอดจนเกิดความรัก ความสามัคคีของคนในชุมชน ก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในชุมชน จึงทำให้เกิดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขึ้น

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า “ภาคอีสาน” เป็นแหล่งอารยธรรมขอมชั้นหลักฐานทางด้าน โบราณคดี โบราณวัตถุ ที่เจริญรุ่งเรืองมาช้านาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมี อาณาเขตกว้างขวาง มีทรัพยากรการท่องเที่ยวกระจายอยู่ทั่วไปตามจังหวัดต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ รองลงมาก็เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปกรรม วัฒนธรรม จึงทำให้แหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นที่รู้จักโดยทั่วไป ดินแดนแห่งนี้ยังอุดมไปด้วยทรัพยากร แหล่งท่องเที่ยว ทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประเพณี ผู้คนมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย เป็นแหล่งรวมของกลุ่มชนหลายวัฒนธรรม มีการสืบทอดประเพณีที่ดีงาม อีกทั้งเป็นแหล่งผลิตงานฝีมือ หัตถกรรมอันหลากหลาย อาทิ ผ้าพื้นบ้าน เครื่องจักสาน ที่ยังคงการผลิตแบบดั้งเดิมไว้ และพัฒนาประยุกต์ให้เหมาะสมกับยุคสมัยปัจจุบัน ซึ่งถือเป็นตลาดการท่องเที่ยวสำคัญในการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และนิเวศวัฒนธรรมรวมทั้งธรรมชาติวิทยาได้เป็นอย่างดี จากการสำรวจของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยพบว่า มีการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในภาคอีสานระหว่างเดือนมกราคม-กันยายน 2549 คือ มีผู้เยี่ยมชม 11,075,630 คน นักท่องเที่ยว 6,603,120 คน นักทัศนจร 4,472,510 คน เมื่อพิจารณาในจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวแล้วพบว่า เป็นอันดับ 2 รองจากกรุงเทพมหานคร (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2549 : 9)

จังหวัดมหาสารคาม เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ใจกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีบรรยากาศเต็มไปด้วยความสงบและเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา โดยทางรถยนต์อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร 470 กิโลเมตร เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ตรงจุดศูนย์กลางของภาคจนได้รับสมญาว่าเป็น สะดืออีสาน สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะว่า การเดินทางจากจังหวัดมหาสารคามไปจังหวัดต่าง ๆ ในภาคอีสานทั้ง 18 จังหวัดสามารถเดินทางใช้เวลาเพียง 1 วันก็สามารถเดินทางไปได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนั้นจังหวัดมหาสารคามยังได้รับการยกย่องถือว่าเป็นเมืองการศึกษา จนได้รับสมญาว่าเป็น เมือง ดักลิลานคร เพราะมีสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาถึง 4 แห่ง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตมหาสารคาม และมีสถาบันอุดมศึกษาระดับอนุปริญาถึง 3 แห่ง คือ วิทยาลัยอาชีวศึกษา มหาสารคาม วิทยาลัยเทคนิคมหาสารคามและวิทยาลัยเกษตรกรรมและเทคโนโลยีมหาสารคาม

โดยในช่วงเปิดภาคการศึกษาในแต่ละภาคเรียนจะมีนิสิตนักศึกษาที่เข้ามาศึกษาในจังหวัดมหาสารคามจำนวนไม่น้อยกว่า 40,000 คน ทั้งเป็นคนในจังหวัดมหาสารคามและคนในจังหวัดต่างๆ ทั่วภาคอีสานและประเทศไทย ส่งผลให้เศรษฐกิจของจังหวัดมหาสารคาม มีรายได้อันเกิดจากกิจกรรมการศึกษาเป็นสำคัญประการหนึ่ง สำหรับในด้านการปกครองมหาสารคามแบ่งการปกครองออกเป็น 13 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอกันทรวิชัย อำเภอโกสุมพิสัย อำเภอวาปีปทุม อำเภอบรบือ อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย อำเภอนาเชือก อำเภอเขียงยืน อำเภอนาคู อำเภอแคว้อ อำเภอยางสีสุราช อำเภอกุฉินารายณ์ และอำเภอชื่นชม

ลักษณะทางกายภาพเป็นพื้นที่ที่มีแม่น้ำสายใหญ่ไหลผ่านซึ่งก็คือแม่น้ำชี และมีหนองบึงธรรมชาติกระจายอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ รวมทั้งสิ้นกว่า 1,835 แห่ง ทำให้เกิดชุมชนวิถีชีวิตกลุ่มน้ำและวิถีชุมชนชาวนา อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่มีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมที่น่าสนใจหลายแห่ง อันเกิดจากพื้นที่ทางกายภาพด้านภูมิศาสตร์และประการสำคัญยังเป็นที่ตั้งของอาณาจักรโบราณในสมัยทวารวดี มีการค้นพบโบราณสถาน โบราณวัตถุหลายแห่งในหลายอำเภอ เช่น เมืองคันธารราษฎร์ ในอำเภอกันทรวิชัย เมืองเชียงเหียน ที่หมู่บ้านเชียงเหียน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม นครจำปาศรี ที่อำเภอนาคู นอกจากนั้นในด้านธรรมชาติ ก็มีแหล่งธรรมชาติที่งดงามอย่างหลากหลาย เช่น แก่งเลิงจาน ซึ่งเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่มีบริเวณทัศนียภาพงดงามทั้งสวนสาธารณะและพิพิธภัณฑสถานสัตว์น้ำ อุทยานมัจฉาโขงกุศควาย อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 10 กิโลเมตร เป็นสถานที่พักผ่อนของประชาชนทั่วไปเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาหลายชนิด

ป่าคูน้ำพื้นที่อำเภอนาเชือกเป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าที่มีการค้นพบปู 5 สปีชีส์ที่มีแห่งเดียวในโลกจนได้รับพระราชทานนามว่า ปูทูลกระหม่อมเจ้าฟ้าจุฬาภรณ นอกจากนั้นในวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนประชากรมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายแต่มีความสามารถในการดำรงศิลปวัฒนธรรมที่เป็นของดั้งเดิมไว้อยู่มากจนสามารถดำเนินชีวิตโดยใช้ความสามารถและการสืบทอดศิลปและวัฒนธรรมเป็นอาชีพเสริมให้แก่ครอบครัวและชุมชน เช่นที่ หมู่บ้านท่าตลาด อำเภอวาปีปทุม ยังสืบทอดการทำกลองยาวและการละเล่นกลองยาวแบบภาคอีสาน จนกลายเป็นหมู่บ้านหัตถกรรมและการละเล่นกลองยาวที่มีชื่อเสียงและรู้จักอย่างดีไปทั่วประเทศไทย มีการออกไปแสดงเผยแพร่ในสถานที่ต่าง ๆ ในมหกรรมการละเล่นและการท่องเที่ยวทั่วประเทศมาแล้ว หมู่บ้านหัตถกรรมบ้านแพงเป็นหมู่บ้านหัตถกรรมและการละเล่นที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่งของจังหวัดมหาสารคาม โดยมีารรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นแหล่งทำผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น โดยใช้วัสดุในท้องถิ่น (กก ไผ่) ทำเป็นเครื่องใช้ตลอดจนของที่ระลึก อาทิ การประกอบอาชีพหัตถกรรมผลิตเสื่อ กระเป๋า หมวก ฯลฯ ที่ยังคงการผลิตตามแบบดั้งเดิมมีตลาดที่ประดิษฐานซึ่งสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวที่ได้มาเยือนเมืองมหาสารคามนิยมไปเยี่ยมชมและซื้อหา ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

นอกจากนั้นในหมู่บ้านยังมีการส่งเสริมศิลปะการแสดงหมอลำ มีหมอลำคณะสาวน้อยเพชรบ้านแพง ที่มีชื่อเสียงระดับชาติเพราะได้รับรางวัลชนะเลิศครองถ้วยถ้วยพระราชทานของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารีมาเก่ามีการฝึกซ้อมและจัดการแสดงในช่วงหลังฤดูการเก็บเกี่ยวของทุก ๆ ปี เป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่ง แต่อย่างไรก็ตามแม้สถิติการท่องเที่ยวของคนไทยและคนต่างประเทศที่เข้ามาในภาคอีสาน มีตัวเลขมากพอสมควรแต่จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมมหาสารคาม ยังมีจำนวนไม่มากนัก แม้จะมีการจัดระบบการท่องเที่ยวขึ้นใหม่เป็นลักษณะกลุ่มจังหวัด คือ กลุ่มร้อยแก่นสาร อันประกอบ ร้อยเอ็ด ขอนแก่น และมหาสารคาม

เพื่อให้กิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งสามจังหวัดสามารถดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกันเกื้อกูลกันและวางแผนกิจกรรมร่วมกันอันจะเกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวในทางที่สร้างสรรค์ได้เกิดขึ้น แต่ก็ยังดำเนินไปอย่างช้า ๆ อาจจะเนื่องมาจากจังหวัดยังขาดความเข้าใจในภาพรวมของการท่องเที่ยวทั้งหมด รวมทั้งยังขาดศูนย์การให้บริการที่มีประสิทธิภาพและการเสริมสร้างมาตรฐานการให้บริการเพื่อมุ่งสู่มาตรฐานสากล ให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวแบบอื่น ๆ ที่น่าสนใจของจังหวัดมหาสารคามซึ่งจำเป็นต้องได้มีการวางแผนและหาทางพัฒนาเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ล้วนเป็นเหตุจูงใจที่ผู้ศึกษาสนใจศึกษา การพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งถือว่าเป็นจังหวัดที่มีสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นและสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่น่าสนใจ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่จะส่งเสริมให้คนไทยเดินทางท่องเที่ยวในประเทศให้มากขึ้นทั้งนี้เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวและส่งเสริมการท่องเที่ยว ที่สอดคล้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวและทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่จังหวัดมหาสารคามต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาพัฒนาการและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงลักษณะแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม
2. ทำให้ทราบถึงพัฒนาการและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม

จังหวัดมหาสารคาม

3. ทำให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม

จังหวัดมหาสารคาม

คำถามการวิจัย

1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคามมีลักษณะอย่างไร
2. พัฒนาการและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคามมี

รูปแบบอย่างไร

3. แนวทางการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัด

มหาสารคามควรเป็นอย่างไร

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนา หมายถึง การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของจังหวัดมหาสารคามมีความเจริญก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว

2. การจัดการ หมายถึง ความสามารถของหน่วยงานรัฐ เอกชนและชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม มีการดำเนินกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยมีการพิจารณาจากความสามารถ 5 ด้าน คือ

2.1 ด้านการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หมายถึง การจัดการท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและสามารถพัฒนาสู่กระบวนการพัฒนาองค์ประกอบทางด้านการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่นั่น ๆ ให้มีประสิทธิภาพ และก่อประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้การบริหารจัดการระหว่างท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการสร้างกระบวนการวางแผนและการตัดสินใจในการจัดการการท่องเที่ยวภายใต้การรักษาทรัพยากรธรรมชาติ (พจนานวนศรี, 2541 : 12-24)

2.2 ด้านการต้อนรับนักท่องเที่ยว หมายถึง การสร้างความประทับใจในการให้บริการ สิ่งที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยือนแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ก็คือ ความเป็นมิตรไมตรี การทักทายพูดคุยการแสดงความโอบอ้อมอารี แก่ นักท่องเที่ยว

2.3 ด้านรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยว หมายถึง การจัดการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน เน้นการจัดการทรัพยากรในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้สามารถตอบสนองความต้องการด้านเศรษฐกิจของชุมชนอย่างมีความเคารพต่อวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชน มีการจัดการเพื่อธำรงรักษาสุนทรียภาพทางวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพและชีวภาพซึ่งมีความหลากหลาย (Biological Diversity) ให้มีระบบสนับสนุนชีวิต (Life-supporting Systems) ในขอบเขตทางนิเวศวิทยาที่เหมาะสมเพื่อรักษาความสมบูรณ์ทางวัฒนธรรม (สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์, 2546 : 133)

2.4 ด้านที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการให้บริการการท่องเที่ยว อาทิ ห้องน้ำ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ที่พักแรม ศูนย์อาหาร ร้านค้า

2.5 ด้านแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง สถานที่ จุดหมายปลายทางในการเดินทางที่มีความน่าสนใจ ดึงดูดใจให้เกิดการเดินทาง ในงานวิจัยนี้หมายถึง หมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านแพง พระธาตุนาคูน ป่าคูนถ้ำพัน กลุ่มผลิตกลองยาวบ้านตลาด กลุ่มปั้นหม้อดินเผาบ้านหม้อ และอุทยานมัจฉาโขงกุดหวาย

3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดมหาสารคามที่มีการนำเสนอให้นักท่องเที่ยวได้เห็นถึงศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ธรรมชาติ รูปแบบวิถีชีวิตหรือความเป็นอยู่ของประชาชนในหมู่บ้านซึ่งเป็นเอกลักษณ์ สามารถเห็นได้จากพฤติกรรม ผลงาน ศิลปหัตถกรรมที่สมาชิกในชุมชนสร้างสรรค์ขึ้นมาตลอดจนความเชื่อและความรู้ ความสามารถในการทำมาหากิน หรือการประกอบอาชีพ รวมถึงการนำเสนอโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศาสนา สถานที่ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือในชุมชน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง การพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคามครั้งนี้ผู้วิจัย ได้นำกรอบแนวคิดและทฤษฎีมาใช้เพื่อเป็นแนวทางการวิจัย รวม 2 กรอบแนวคิด คือ

กรอบแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับด้านวัฒนธรรม ได้แก่ ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่นิยม (Structural-Functionalism) ศึกษาหน้าที่ของโครงสร้างของสังคมทุก ๆ โครงสร้างในขณะเดียวกันให้สัมพันธ์กันจึงจะเข้าใจสังคมหนึ่งๆ ได้อย่างลึกซึ้งและต้องแท้เพราะสังคมหนึ่งประกอบขึ้นด้วยโครงสร้างต่างๆ โครงสร้างของสังคมก็คือส่วนประกอบของสังคมนั่นเอง แต่ละโครงสร้างจะทำหน้าที่ประสานสัมพันธ์กัน

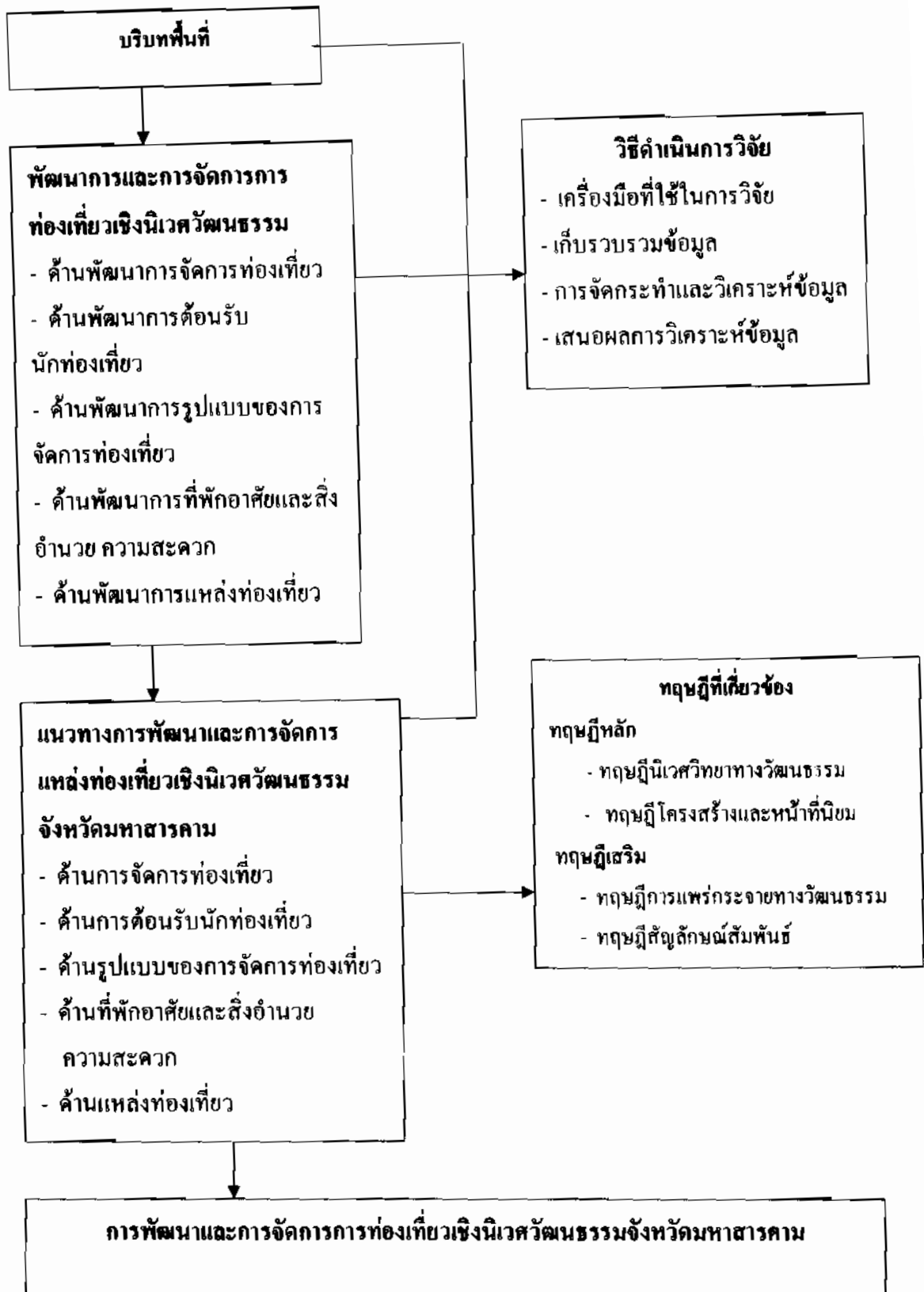
ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural Diffusion Theory) อธิบายวิธีการขั้นตอนของการเผยแพร่วัฒนธรรมหนึ่งไปสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่ง ซึ่งจะต้องคำนึงถึงข้อเหมือนและข้อต่างของวัฒนธรรมทั้งสองเป็นสำคัญ

ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology Theory) ทฤษฎีที่ช่วยให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างประชากร สิ่งแวดล้อมทางสังคมและลักษณะทางกายภาพในสังคมได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

ทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ (Symbolic Interactionism Theory) เป็นการอธิบายการจัดระเบียบทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม และสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ทั้งในระดับบุคคลและสถาบัน (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2544 : 114-120)

กรอบแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางเลือก ที่นักท่องเที่ยวมีความประสงค์ต้องการเดินทางไปและสามารถเลือกได้ตามความต้องการเป็นพื้นฐานสำคัญในการตัดสินใจเดินทางไปท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้แบ่งเอกสารและงานวิจัยออกเป็น 6 หมวด คือ

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม
2. องค์ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว
3. นโยบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
4. พื้นที่ที่ทำการวิจัย
5. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

องค์ความรู้เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม

มีนักวิชาการและผู้รู้หลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่าสังคมและวัฒนธรรมไว้ดังนี้
วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์ (2531 : 32-37) กล่าวโดยสรุปได้ว่า วัฒนธรรมพื้นบ้านมีความมุ่งหมายส่งเสริมทั้งตัววัฒนธรรมและผู้สร้างงานวัฒนธรรมที่มีฝีมือหรือมีความชำนาญพิเศษ การส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ควรพัฒนาไปในรูปแบบที่เหมาะสม จึงจำเป็นต้องมีการประยุกต์ การพัฒนารูปแบบ และเนื้อหา เพื่อปลุกเร้าให้เกิดความสนใจ และตระหนักในความสำคัญมากขึ้น โดยมีการวางแผนและประสานงานกันอย่างรอบคอบ
จารุวรรณ ธรรมวัตร (2531 : 5) ได้อธิบายกระบวนการทางสังคมของอีสานว่า คือ การอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว เป็นหมู่บ้าน เป็นเมือง และประเทศชาติ ชาวอีสานมีทัศนะในการใช้ชีวิตว่าอยู่เป็นหมู่ดีกว่าอยู่อย่างโดดเดี่ยว เพราะจิตใจจำกัดทางกายภาพและภูมิปัญญา การช่วยกันคิด ช่วยกันทำ การพึ่งตนเอง และพึ่งกันเองน่าจะเป็นทางออกที่ดีที่สุด ทำอย่างไรการอยู่ร่วมกันจึงจะเกิดประโยชน์สุข ผู้ฉลาดจึงร่วมกันกำหนดยึดบ้าน คองเมือง อาทิเช่น ฮีตสิบสอง คองสิบสี่ กฎหมายท้องถิ่น วรรณกรรมคำสอน นิทาน าทเพลง และคติธรรม ซึ่งชาวบ้านได้ยินได้ฟังจาก ปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ ผู้อาวุโส พระภิกษุ เฒ่าจ๋า หมอธรรม และพราหมณ์ประกอบพิธีกรรมประจำหมู่บ้าน

กฎเกณฑ์การควบคุมสังคมทั้งโดยตรง โดยอ้อมเหล่านี้เกิดจากภูมิปัญญาของบรรพชน ความรู้บางส่วนอาจไม่เหมาะสมกับสภาพสังคม จึงมีการเปลี่ยนแปลง แต่กระบวนการทางสังคม” ภายหลังส่วนสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในสภาพปัจจุบัน

อภิศักดิ์ โสมอินทร์ (2537 : 75) อธิบายสภาพสังคมอีสานว่า ยึดเกาะกัน โดยมี ฮีต-คอง ทำหน้าที่เป็นกฎ ระเบียบ เพื่อเป็นบรรทัดฐาน (Social Norm) ให้สังคมประพฤติ ปฏิบัติตาม อันจะนำไปสู่ความสงบสุขร่วมกัน สังคมอีสานอบรมสั่งสอนและเน้นเรื่อง ฮีต-คอง โดยสอนกันทุกเพศ ทุกวัย ทุกชั้นวรรณะไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองหรือผู้ถูกปกครอง แม้กระทั่งพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งถือว่าเป็นบุคคลที่บริสุทธิ์เพราะพร้อมด้วยศีลวินัยก็ไม่ละเว้น ฮีต-คอง จึงเหมือนกฎหมายของสังคมที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติตาม

รัตนารุจิณกุล (2537 : 7) อธิบายถึงลักษณะโครงสร้างทางสังคมของอีสานในสมัยพุทธกาลว่า ชุมชนอีสานเป็นชุมชนที่มีความเจริญมาแล้วในอดีต ลักษณะการรวมตัวของชุมชนเริ่มต้นจากการรวมตัวเป็นชุมชนขนาดเล็กหรือหมู่บ้าน (Village) แล้วค่อยๆ ขยายตัวเป็นชุมชนเมือง (Urban Society) แล้วจึงรวมตัวกันเป็นนครรัฐ (City State) ตามลำดับ ลักษณะทางสังคมได้รับการพัฒนาขึ้นมาเรื่อย ๆ ตามลำดับดังนี้ คือ

1. สังคมการล่าสัตว์ (Hunter Society)
2. สังคมเกษตรกรรม (Agrarian Society)
3. สังคมการพาณิชย์และอุตสาหกรรมขนาดเล็ก (Commerce and Industrial Society)

ทางด้านโครงสร้างของสังคม ถึงแม้ว่าจะมีลักษณะโครงสร้างที่หลากหลาย ๆ (Locally Structure) แต่ก็แฝงไปด้วยระเบียบแบบแผนและมีบรรทัดฐานของสังคมอย่างชัดเจน คือ

1. วิถีประชา (Walk Ways) ประชาชนมีวิถีการดำรงชีวิตตามแบบแผนที่สังคมกำหนดขึ้นแบบง่าย ๆ คือ เป็นธรรมเนียมในการปฏิบัติตน

2. กฎแห่งศีลธรรม (Mores) มีข้อกำหนด ศีลธรรมจรรยาให้ชุมชนยึดถือและปฏิบัติ

3. กฎหมาย (Law) มีการกำหนดระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติตน เพื่ออยู่ร่วมกันในสังคม หากใครฝ่าฝืนต้องได้รับโทษ ซึ่งชุมชนจะเป็นผู้กำหนด

دنول ไซสินธุ์ (2538 : 209) ได้อธิบายเรื่องคติเงื่อนไขเชิงซ้อนในสังคมอีสานว่า คนสมัยโบราณส่วนมากมีความไม่เข้าใจธรรมชาติ เมื่อพบเห็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น ฝนตก ฟ้าร้อง น้ำท่วม ไฟไหม้ ฯลฯ จึงเกิดความวิตก หวาดกลัวภัย กลัวจะเกิดโรคภัยไข้เจ็บ ทำให้ชีวิตวิตติเดือดร้อนจากภัยธรรมชาติที่เกินความสามารถของคนธรรมดาจะแก้ไขได้มีความนึกคิดว่า

เป็นอำนาจของสิ่งลึกลับที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ จนเกิดความเชื่อถืออำนาจของเทพเจ้าภูตผีปีศาจ วิญญาณ สัตว์ป่า พระอาทิตย์ พระจันทร์ ดวงดาว ตลอดจนดิน น้ำ ลม ไฟ บันดาลให้เป็นไปต่าง ๆ นานา ฉะนั้น เพื่อป้องกันภัยพิบัติที่จะเกิดกับตน ตนจึงเกิดความคิด ความรู้สึกหรือยอมรับ หรือ บางครั้งก็พยายามขจัดสิ่งลึกลับที่ไม่สามารถอธิบายให้เข้าใจได้ บ้างก็วิงวอนขอความช่วยเหลือจาก อำนาจลึกลับ โดยเชื่อว่าถ้าบุคคลดังกล่าวหรือทำให้อำนาจนั้นพอใจอาจช่วยให้ปลอดภัย เมื่อได้รับความปลอดภัยก็ยินดี แสดงความขอบคุณด้วยการเช่น สรวงบูชา หรือประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ

จากความเชื่อเหล่านั้นได้กำหนดเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต โดยระเบียบวิธีปฏิบัติ เพื่อให้คนในสังคม มีบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ มุ่งก่อให้เกิดความสงบสุข กินดีอยู่ดี มีสุขภาพ สวัสดิภาพที่ดี ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนกฎระเบียบ ข้อกำหนดของสังคมก็มักมีการลงโทษ หรือทำให้ต้องได้รับผลจากการกระทำแตกต่างกันไปตามเงื่อนไขของสังคมแต่ละสังคม แต่ละชุมชนต่างก็มีความเชื่อหลากหลายประการเป็นมรดกทางวัฒนธรรม สืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

จารุวรรณ ธรรมวัตร (2538 : 3) ได้อธิบายถึงภูมิปัญญาอีสานด้านประเพณีว่า ชุมชนอีสานเป็นสังคมเกษตรกรรมที่เคร่งในประเพณี ชีวิตชาวบ้านตลอดปีจะมีกิจกรรมตามความเชื่อทางศาสนาและตามค่านิยมของชุมชน ซึ่งเรียกเป็นภาษาถิ่นว่า ฮีตคอง หรือฮีตบ้านคองเมือง ประเพณีพื้นบ้านมีความสำคัญต่อชุมชนอย่างไร เมื่อกิจการตามแบบแผนการดำเนินชีวิตของชาวบ้านจะเห็นได้ว่า ชีวิตประจำวันนอกจากจะต้องประกอบอาชีพ เพื่อสร้างปัจจัยสำคัญคือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรคแล้ว ชาวบ้านยังประกอบกิจประเพณีส่วนตัว และประเพณีส่วนรวมสืบต่อกันมาหลายรุ่นหลายสมัย

ประเพณีส่วนตัวนิยมทำในแต่ละช่วงสำคัญของชีวิต เช่น การเกิด การบวช การแต่งงาน การตาย จุดหมายเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตหลายด้าน ทั้งชีวิตในปัจจุบันและชีวิตในภพชาติที่ยังมาไม่ถึง นอกจากนั้นประเพณีส่วนตัวยังเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาชีวิต หรือป้องกันไม่ให้ชีวิตเกิดปัญหา เช่น ประเพณีสู่วัยเด็กก่อนพิธีสู่วัยแต่งงาน นอกจากการกระทำเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจแล้ว ยังเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้ผู้ประกอบรอดพ้นจากภัยอันตรายทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นภัยจากผี สัตว์ร้าย หรือมนุษย์ ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่ย่อท้อต่อการสร้างตน

ส่วนประเพณีส่วนรวม เป็นกิจที่ต้องทำร่วมกันทั้งชุมชนเพื่อให้ชุมชนมั่นคงมีสายสัมพันธ์ร้อยรัดให้เกิดความสามัคคี ช่วยกันสร้างสิ่งที่เป็นหลักของชุมชนร่วมกัน เช่น สร้างวัด สร้างโบสถ์ หรือสร้างแบบแผนที่ดีงามให้เป็นบรรทัดฐานอย่างเดียวกัน เช่น แบบแผนการผลิต หลักศีลธรรม หลักจริยธรรม ที่เป็นแนวปฏิบัติให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุข แบบแผนที่ดีถือว่าเป็นประเพณีสำคัญของชาวอีสาน คือ ฮีตสิบสองคองสิบสี่

รพีพรรณ สุวรรณณัฐโชติ (2530 : 30) กล่าวว่า วัฒนธรรมแต่ละวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ล้วนแต่เป็นสิ่งที่มนุษย์คิดค้นสร้าง เจริญและร่วมกันใช้เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ดังนั้นวัฒนธรรมจึงไม่ได้เป็นของคนใดคนหนึ่งและวัฒนธรรมแต่ละวัฒนธรรมภายในชุมชนจะมีความเชื่อมโยงถึงกันทุกวัฒนธรรมแม้จะมีความเกี่ยวข้องกัน แต่วัฒนธรรมในแต่ละด้านก็จะแตกต่างกันออกไปซึ่งก็แล้วแต่หน้าที่ของวัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างกรอบขึ้นมาใช้ภายในชุมชนนั้น ๆ วัฒนธรรมดังกล่าวไม่ได้หมายความว่า จะเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเป็นรูปธรรมแต่เพียงอย่างเดียว แต่วัฒนธรรมยังได้รวมถึงสิ่งที่เป็นามธรรมซึ่งมนุษย์ได้คิดค้นขึ้นด้วย

วิชรา คลายนาทร (2530 : 98-103) ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมเป็นวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุ ในสังคมปัจจุบันยังมีวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือที่เรียกกันว่า วัฒนธรรมย่อย วัฒนธรรมย่อย ที่สำคัญได้แก่วัฒนธรรมในกลุ่มอาชีพต่าง ๆ วัฒนธรรมย่อยจะไม่ขัดต่อแนวปฏิบัติของสังคมรวมหรือวัฒนธรรมหลักและในส่วนหนึ่งที่เป็นการเสริมให้แนวปฏิบัติของวัฒนธรรมหลัก ให้มีความแข็งแรง ลักษณะของวัฒนธรรมและวัฒนธรรมย่อยสรุปได้ดังนี้

1. วัฒนธรรมเกิดจากการเรียนรู้ วัฒนธรรมไม่ได้เกิดขึ้นเองโดยสัญชาตญาณหรือโดยลักษณะทางชีวภาคของมนุษย์
2. วัฒนธรรมเป็นการถ่ายทอดจากสมาชิกรุ่นหนึ่ง ไปสู่สมาชิกรุ่นต่อไป วัฒนธรรมถือได้ว่าเป็นมรดกทางสังคมมนุษย์ การถ่ายทอดวัฒนธรรมไปสู่สมาชิกรุ่นนั้นเป็นกระบวนการที่ใช้เวลาอันยาวนานหลายพันปี
3. วัฒนธรรมเกิดจากการรับรู้ร่วมกันทางสังคม วัฒนธรรมมิได้เป็นของผู้ใดผู้หนึ่งโดยเฉพาะ
4. วัฒนธรรมแสดงถึงรูปแบบของความคิดในการแสดงพฤติกรรม วัฒนธรรมของสังคมเกิดขึ้นโดยการร่วมกันกำหนดรูปแบบความคิดในการแสดงพฤติกรรมของสมาชิก โดยสมาชิกคาดหวังว่าจะประพฤติปฏิบัติตามแนวคิดที่รับรู้ร่วมกัน อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมเป็นเพียงรูปแบบของความคิดเท่านั้น แต่ในการแสดงพฤติกรรมจริงสมาชิกบางคนอาจไม่เข้าไปตามวัฒนธรรมของสังคมนั้น
5. วัฒนธรรมเป็นการสนองความต้องการและความพึงพอใจของสมาชิก วัฒนธรรมเกิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ ทั้งที่เป็นความต้องการของร่างกาย เช่น ความหิวกระหายและความต้องการทางจิตใจเช่น ความต้องการอำนาจและความสำเร็จอื่น ๆ ในชีวิต
6. วัฒนธรรมมีการปรับปรุง วัฒนธรรมมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการปรับปรุง เพื่อควบคุมสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสังคม

7. วัฒนธรรมมีบูรณาการ วัฒนธรรมแต่ละอย่างในสังคมหนึ่ง ๆ ย่อมมีความ สอดคล้องระหว่างกันเป็นส่วนรวมของสังคม วัฒนธรรมแต่ละส่วนจะเสริมสร้างความมั่นคง ระหว่างกันเพื่อให้การแสดงพฤติกรรมระหว่างสมาชิกมีความกลมกลืนโดยไม่ขัดแย้งต่อกัน

เสรี พงศ์พิศ (2531 : 8-11) ได้เขียนเรื่อง ทิศทางหมู่บ้านไทย กล่าวถึงทิศทาง หมู่บ้านไทยไว้สรุปใจความว่า การพัฒนาจะต้องเริ่มจากรากฐาน เป็นสิ่งที่ชาวบ้านมีอยู่แล้ว ไม่ว่าจะ เป็นปัญญาความคิด เทคนิคต่าง ๆ เป็นศักยภาพของชุมชนในชนบทที่สามารถรับสิ่งใหม่ ๆ จากภายนอกได้ ชาวบ้านจะต้องพึ่งตนเองในลักษณะที่มีสมรรถนะทางปัญญาความรู้พอที่จะมอง เทคนิค จากภายนอกในลักษณะเลือกสรรความสามารถในการผลิต เรื่องทุน เรื่องการศึกษาที่เป็น สมบัติทางปัญญาความรู้ประกอบเป็นส่วนสำคัญของการเปลี่ยนแปลง เพื่อสามารถที่จะสร้างชีวิต ให้ดีขึ้นเป็นของตัวเองพึ่งตนเองและสามารถพัฒนาตนเองได้ด้วยที่สำคัญการร่วมมือกันระหว่าง องค์กรพัฒนาเอกชนต่าง ๆ จะต้องประสานกับการระดมทรัพยากรที่มีอยู่แล้วทำให้ชุมชนเข้มแข็ง และพึ่งตนเองได้มากที่สุด

ณรงค์ เสงี่ยมประชา (2532 : 4-12) ได้เขียนหนังสือเรื่อง พื้นฐานวัฒนธรรมไทย และ อธิบายความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย สรุปใจความได้ว่า มนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาจาก ประสบการณ์และปัญญาก่อให้เกิดผลดีในการดำรงชีวิต เพื่อควบคุมสภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นผลรวมของหลายสิ่งหลายอย่าง ความรู้ ความเชื่อ วิธีการ ดำเนินชีวิต สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นพฤติกรรมที่มนุษย์ใช้สมองสามารถคิดและถ่ายทอด วัฒนธรรมเป็นผลแห่งการเรียนรู้จึงมีลักษณะเป็นมรดกทางสังคม สังคมและวัฒนธรรมเป็นของคู่ กัน มนุษย์สร้างวัฒนธรรมและวัฒนธรรมสร้างสังคมเกิดขึ้นและวิวัฒนาการ ไปด้วยกัน

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2548 : 172-174) ได้เขียนเรื่อง วัฒนธรรมกับขบวนการ เปลี่ยนแปลงทางสังคม กล่าวถึง สาธารณคดีของชุมชน สรุปแนวคิดว่า วัฒนธรรมชุมชนเป็นสิ่งที่ ประชาชนสร้างขึ้น จึงต้องมีการพัฒนา นักพัฒนาและปัญญาชนในชุมชนอาจช่วยกันพัฒนาผลักดัน การพัฒนาชุมชนให้มีพลังมากยิ่งขึ้น สิ่งที่ชาวบ้านปฏิบัติมาเป็นเวลาช้านานสามารถหรือฟื้นคืนหา เพื่อให้ชาวบ้านตื่นขึ้นมารับรู้ เอกลักษณะและคุณค่าของตัวเอง วัฒนธรรมชาวบ้านสัมพันธ์กับวิถี ชีวิตที่ผูกพันอยู่กับธรรมชาติ การใช้แรงงานและชุมชนเครือญาติ ชุมชนหมู่บ้านเป็นการเรียนรู้ทาง สังคมที่มีอายุยืนยาวมานาน เป็นลักษณะที่เป็นสังคมในตัวของมันเอง แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นแนวคิดจากภายนอกประเทศเพื่อสนองความต้องการของต่างประเทศ ที่ประสานกับอำนาจรัฐ ในประเทศจึงเป็นแนวทางการพัฒนาทุนนิยมแนวทางการพัฒนาที่ให้ชาวบ้านพึ่งตนเองอย่างที่เคย ทำมาในอดีต เป็นตัวของตัวเองทางความคิดเหมือนในอดีต มองเห็นเอกลักษณ์ตนเอง ประชาชน รวมตัวกันเป็นกลุ่มและองค์กรย่อย ๆ เพื่อช่วยเหลือและสร้างความเข้มแข็งให้แก่แต่ละคน กลุ่มและ

องค์กรเหล่านั้นจะปรากฏในรูปชุมชนหมู่บ้าน องค์กรพัฒนาเอกชนหรือกลุ่มทางปัญญา เช่น ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มแบบเท่าเทียมกันลดอำนาจหน้าที่ของรัฐแล้วนำกลับคืนมาที่องค์กร

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2544 : 2-24) ได้เขียนเรื่องการศึกษาสังคมและวัฒนธรรม : แนวความคิดวิธีวิทยา และทฤษฎี กล่าวถึงเรื่อง องค์ประกอบของสังคม และความหมายของ วัฒนธรรมสรุปได้ว่า กลุ่มคนที่มีอยู่ร่วมกันมีความสัมพันธ์กันยึดเหนี่ยวมั่นคงไม่แตกแยก มีการปฏิบัติต่อกันตามระเบียบแบบแผน เป็นระบบภายในกลุ่มที่อาศัยอยู่ร่วมกันพื้นที่เดียวกันยอมรับ แบบแผนของกลุ่มมาปฏิบัติในการดำเนินชีวิต มีการพูดคุยกันรักใคร่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แบ่งหน้าที่ ร่วมมือกัน ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และบรรทัดฐานที่สมาชิกในสังคมนำไปปฏิบัติ ร่วมกันกลายเป็นกฎเกณฑ์สมาชิกส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับ ชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมเป็นเรื่องที่ เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม แต่ละสังคมย่อมมีวัฒนธรรมเป็นเครื่องชี้ถึงการกระทำหรือพฤติกรรมของ มนุษย์ในสังคม เป็นวิถีแห่งการดำรงชีวิตที่มนุษย์สร้างขึ้นยอมรับปฏิบัติกันมาเป็นการอบรม ถ้ายทอด สู่สมาชิกรุ่นต่อไปรวมถึงการเปลี่ยนแปลงและสลายไปได้ วัฒนธรรมยังเป็นผลรวมของ หลายสิ่งหลายอย่าง จนอาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม สังคมเน้นที่กลุ่มคนที่มี ความสัมพันธ์และติดต่อกัน ในขณะเดียวกันวัฒนธรรมเน้นถึงเรื่องระเบียบแบบแผน หรือ วิถีต่างๆแห่งการดำรงชีวิต ซึ่งมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างสังคมและวัฒนธรรม เมื่อสังคม มนุษย์เกิดขึ้นย่อมมีวัฒนธรรมเกิดขึ้นมา เช่นกัน การดำเนินชีวิตของมนุษย์มีสังคมและวัฒนธรรม เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต

บุญกลี ปลั่งศิริ (2548 : ไม่มีเลขหน้า) ได้เขียนบทความ คอลัมน์มุมมองจาก ประสบการณ์ สรุปสาระได้ว่า วัฒนธรรมองค์กรเป็นเครื่องมือทางการบริหารและการพัฒนาองค์กร อีกชนิดหนึ่ง ที่อาจเรียกได้ว่าเป็นระดับสุดยอดในการพัฒนาองค์กร การปรับโครงสร้างเป็นเพียง การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบแต่วัฒนธรรมเป็นวิธีการปฏิบัติของคนที่อยู่ในองค์กรนั้น นอกเหนือจากกฎระเบียบที่มีอยู่วัฒนธรรมไม่มีเขียนไว้เป็นคัมภีร์อย่างเช่นกฎหมาย หรือระเบียบ ข้อบังคับ แต่ยึดถือและเป็นที่ยอมรับขององค์กรนั้น วัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อการประพฤติปฏิบัติของ คนที่อยู่ในองค์กรสะท้อนให้เห็นกระบวนการคิด การตัดสินใจ การวางแผนยุทธศาสตร์ขององค์กร และที่สำคัญที่สุดวัฒนธรรมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงองค์กร องค์กรที่มีวัฒนธรรมแข็งและไม่ ยืดหยุ่น จะทำให้วัฒนธรรมกลายเป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงองค์กรนั้น วัฒนธรรมองค์กรจึง เป็นกรอบบังคับรูปแบบการทำงานของคนในองค์กรที่ถูกถ่ายทอดจากผู้บริหารและพนักงาน ดังนั้น องค์กรที่ต้องการปรับตัวอย่างรวดเร็วต้องใช้วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดทิศทาง การสร้างวัฒนธรรม ในองค์กรจะต้องทำแบบ Top-Down จากผู้บริหารสูงไปยังระดับกลาง ระดับล่าง และพนักงาน

โดยผู้บริหารระดับสูงจะต้องปฏิบัติตนเป็นตัวอย่าง (Role Model) โดยการประพฤติปฏิบัติ (Practice) คนให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมที่ต้องการสร้างจะต้องทำอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า สังคมวัฒนธรรม จึงน่าจะหมายถึง การที่กลุ่มคนที่มาอยู่ร่วมกันมีความสัมพันธ์กันยึดเหนี่ยวมั่นคงไม่แตกแยก มีการปฏิบัติต่อกัน ตามระเบียบแบบแผน เป็นระบบภายในกลุ่มที่มาอาศัยอยู่ร่วมกันพื้นที่เดียวกันยอมรับแบบแผน ของกลุ่มมาปฏิบัติในการดำเนินชีวิต มีการพูดคุยกันรักใคร่ช่วยเหลือซึ่งกันและกันแบ่งหน้าที่ร่วมมือกัน ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และบรรทัดฐานที่สมาชิกในสังคมนำไปปฏิบัติร่วมกันกลายเป็นกฎเกณฑ์ สมาชิกส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับ ชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม แต่ละสังคมนิยมวัฒนธรรมเป็นเครื่องชี้หรือแนวทางแห่งการกระทำหรือพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม เป็นวิถีแห่งการดำรงชีวิตที่มนุษย์สร้างขึ้นยอมรับปฏิบัติกันมา มีการอบรม ถ่ายทอด สู่สมาชิกรุ่นต่อมารวมถึงการเปลี่ยนแปลงและสลายไปได้ วัฒนธรรมยังเป็นผลรวมของหลายสิ่งหลายอย่าง จนอาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม

องค์ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว

1. ความหมายของการท่องเที่ยว

ไพฑูรย์ พงสะบุตร และวิลาสวงศ์ พงสะบุตร (2539 : 7) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยว (Tourism) หมายถึง การเดินทางไปเยือนสถานที่ต่างถิ่นซึ่งมิใช่เป็นที่พำนักอาศัยประจำของบุคคล และเป็นการไปเยือนชั่วคราว โดยมิใช่เพื่อเป็นการประกอบอาชีพรายได้

ฉลองศรี พิมพ์สมพงษ์ (2542 : 18) กล่าวถึงการท่องเที่ยวว่าหมายถึง การเดินทางเพื่อความเพลิดเพลินและพักผ่อนหย่อนใจ เป็นการจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นชั่วคราวเป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ และเป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ได้ แต่มิใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือเพื่อหารายได้ ปัจจัยที่มีผลผลักดันให้ประชาชนมีการเดินทางเพื่อท่องเที่ยวกันมากขึ้น ได้แก่ การเกษียณก่อนกำหนดเวลา การมีชีวิตที่ยืนยาวมากขึ้น การมีรายได้เพิ่มขึ้น สิทธิการมีวันหยุดทำงานโดยได้รับค่าจ้าง ความสะดวกด้านการคมนาคม การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและรูปแบบการบริโภค ขนาดของครอบครัวที่เล็กลง และนโยบายของรัฐที่เอื้ออำนวยและสนับสนุนการเดินทางท่องเที่ยว และยังได้กล่าวถึงลักษณะของธุรกิจท่องเที่ยวเอาไว้ว่า การท่องเที่ยวเป็นธุรกิจบริการประเภทหนึ่งซึ่งมีคุณลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งสามารถแยกลักษณะเด่นออกได้เป็น 4 ประการ คือ

1. เป็นการให้บริการแบบใกล้ชิด ตัวต่อตัว สามารถทราบความพึงพอใจของลูกค้าได้ทันที การควบคุมคุณภาพของการบริการให้คงที่ทำได้ยาก เพราะมีเรื่องของอารมณ์และทัศนคติของผู้รับบริการและผู้ให้บริการเข้ามาเกี่ยวข้อง
 2. เป็นการให้บริการที่ต้องมีการวางแผน และเตรียมการล่วงหน้าเป็นเวลานาน การเพิ่มบริการที่เร่งด่วนเฉพาะหน้าทำได้น้อยและทำได้ยาก
 3. นักท่องเที่ยวใช้เวลาในการรับบริการสั้นมาก การพัฒนาบริการจึงต้องทำอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะรูปแบบ ความรวดเร็ว ประสิทธิภาพของการบริการ และบุคลากรในการให้บริการมาใช้แทนคน
 4. เป็นธุรกิจบริการที่ต้องใช้แรงงานคนในการให้บริการ ไม่นิยมนำเอาเครื่องจักร
- ศิริ สามสุโพธิ์ (2539 : 19) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยว (Tourism) ว่า หมายถึง การเดินทางจากที่อยู่อาศัยตามปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราวเพื่อศึกษาและพักผ่อนหย่อนใจ หรือก่อให้เกิดการกระทำร่วมกันของมนุษย์ทั้งทางธรรมชาติและทางสังคมจนเป็นเหตุดึงดูดใจให้เดินทางไปศึกษาและท่องเที่ยวตามแหล่งต่าง ๆ
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542 : 2-3) ได้ให้นิยามการท่องเที่ยวไว้ในการประชุมว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ณ กรุงโรมประเทศอิตาลีว่า การท่องเที่ยวหมายถึงการเดินทางที่มีเงื่อนไข 3 ประการคือ
1. เป็นการเดินทางที่ไม่ได้ถูกบังคับหรือเพื่อสินจ้าง
 2. เป็นการเดินทางที่มีจุดหมายปลายทาง ที่จะไปอยู่เป็นการชั่วคราวและต้องเดินทางกลับที่อยู่หรือภูมิลำเนาเดิม
 3. มีความมุ่งหมายในการเดินทางไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือไปอยู่ประจำ
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542 : 3-4) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวในแง่ของความมุ่งหมายในการเดินทางของนักท่องเที่ยวซึ่งแบ่งได้เป็น 8 ประการคือ
1. การท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนในวันหยุด (Holiday-mass Popular Individual)
 2. การท่องเที่ยวเพื่อวัฒนธรรมและศาสนา (Cultural Religion) เป็นการเดินทางเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมของสังคมต่าง ๆ เช่น การศึกษาความเป็นอยู่ การชมศิลปะ ดนตรี ละคร การนมัสการศูนย์ศาสนา เป็นต้น
 3. การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา (Educational) เป็นการเดินทางเพื่อการทำวิจัย การศึกษา สอนหนังสือ ฝึกอบรม หรือการดูงาน ซึ่งจะต้องพำนักอยู่ในสถานที่นั้น ๆ เป็นเวลานาน

4. การท่องเที่ยวเพื่อการกีฬาและนันทนาการ (Sport and Recreation) คือ การเดินทางไปชมหรือร่วมการแข่งขันกีฬา หรือนันทนาการต่าง ๆ

5. การท่องเที่ยวเพื่อประวัติศาสตร์และความสนใจพิเศษ (Historical and Special Interests)

6. การท่องเที่ยวเพื่องานอดิเรก (Hobbies) หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อทำงานอดิเรก เช่น การวาดภาพ การเขียนนวนิยาย เป็นต้น

7. การท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมญาติมิตร (Visiting Friends and Relative)

8. การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Business) เป็นการเดินทางของนักธุรกิจที่จัดเวลาบางส่วนของการเดินทางหลังจากทำธุรกิจเสร็จสิ้นแล้ว ใช้เวลาในการท่องเที่ยวก่อนเดินทางกลับ

วรรณ วลัยวนิช (2546 : 5) ใจกล่าวถึงวิวัฒนาการของการท่องเที่ยว สรุปสาระได้ว่า กิจกรรมและวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวจะเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เช่น วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเปลี่ยนจากเพื่อดำรงชีวิตให้อยู่รอด เป็นเพื่อการผจญภัย เพื่อการศึกษา เพื่อการค้า เพื่อความสุขหรือเพื่อสุขภาพ รูปแบบของการเดินทางได้เปลี่ยนจากการเดินเท้าเป็นการใช้พาหนะต่าง ๆ เช่น เรือ รถ เครื่องบิน การท่องเที่ยวได้พัฒนากลายเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานให้เป็นที่ไปตามวัตถุประสงค์ของนักท่องเที่ยวมากขึ้น การท่องเที่ยวเป็นการเดินทาง แต่การเดินทางไม่ใช่การท่องเที่ยวทั้งหมด การเดินทางที่ไม่ใช่การท่องเที่ยวได้แก่

1. การเดินทางที่ผู้เดินทางถูกบังคับให้เดินทาง
2. การเดินทางที่ผู้เดินทางได้รับค่าจ้างให้ปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่งขณะเดินทาง
3. การเดินทางที่ผู้เดินทางตั้งใจจะอพยพจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง
4. การเดินทางของผู้คนบริเวณชายแดนที่ข้ามพรมแดนไปทำงานนอกประเทศ เป็นกิจวัตรประจำวัน
5. การเดินทางผ่านประเทศหนึ่งประเทศใด โดยมีได้แวะลงเปลี่ยนพาหนะเลข ณ ประเทศ นั้น ๆ

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ ซึ่งกระทำเพื่อผ่อนคลายความเครียดจากกิจการงานประจำ โดยเป็นการเดินทางของคนจากที่แห่งหนึ่งไปยังอีกแห่งหนึ่ง เป็นการชั่วคราว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพักผ่อน หรือหาความรู้ ซึ่งครอบคลุมถึงการเดินทางเพื่อธุรกิจราบที่ผู้เดินทางยังมีได้ตั้งหลักแหล่งถาวร และไม่ได้รับรายได้เพื่อยังชีพจากเจ้าของถิ่นปลายทางโดยการท่องเที่ยวยังเป็นผลรวมของประสบการณ์พิเศษกับสัมพันธภาพ

ซึ่งเกิดจากการเดินทางและการพักผ่อนต่างถิ่นเป็นการชั่วคราว โดยมีได้ประกอบอาชีพ ดังนั้น การท่องเที่ยวจึงเป็นการเดินทางตามเงื่อนไขสากล 3 ประการ คือ

1. เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
2. เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ
3. เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตาม ที่มีไว้เพื่อประกอบอาชีพหรือ

หารายได้

2. ความสำคัญของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นบริการที่มีบทบาทสูงยิ่งในการนำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยทำรายได้อันดับหนึ่ง เมื่อเทียบกับสินค้าส่งออกอื่น ๆ การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคม ดังต่อไปนี้

1. เป็นแหล่งที่มาของรายได้ในรูปเงินตราต่างประเทศ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมารายได้จากการท่องเที่ยวได้กลายเป็นรายได้ลำดับที่ 1 เมื่อเทียบกับรายได้จากสินค้าส่งออกอื่นๆ
2. ช่วยลดปัญหาการขาดดุลการค้าการชำระเงินระหว่างประเทศ เช่น ในปี พ.ศ. 2527 การท่องเที่ยวทำรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศ 27,317 ล้านบาทนั้น รายจ่ายจากการเดินทางท่องเที่ยวของคนไทย เป็นเงินเพียงประมาณ 7,208 ล้านบาท ส่วนที่เกินดุลนี้จึงมีส่วนช่วยแก้ไขการขาดดุลในด้านอื่นได้เป็นอย่างมาก
3. ช่วยสร้างอาชีพและการจ้างงานอย่างมากมายและกว้างขวาง เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่ต้องใช้คนทำหน้าที่บริการโดยเฉพาะในธุรกิจทางตรง เช่น โรงแรม กัดดาการ บริษัทนำเที่ยว ฯลฯ ส่วนในธุรกิจทางอ้อมอาจเป็นอาชีพเสริม เช่น หัตถกรรมพื้นบ้าน การใช้เวลาวางมารับจ้างก่อสร้าง เป็นต้น
4. ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ประชากรอย่างกว้างขวาง สร้างงานสร้างอาชีพมากมาย และเป็นการเสริมอาชีพด้วยอาชีพที่เกิดต่อเนื่องจากการท่องเที่ยว เช่น การผลิตหัตถกรรมพื้นบ้าน หรือการผลิตอาหารไปไอนตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ก็จะเป็นอาชีพเสริมทำรายได้เป็นอย่างดี หรือในเมืองท่องเที่ยวก็อาจจะเป็นผู้นำเที่ยวด้วย
5. ก่อให้เกิดการกระตุ้นการผลิต และนำเอาทรัพยากรของประเทศมาใช้ประโยชน์อย่างสูงสุด เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางไปทีใดก็จะต้องใช้จ่ายเป็นค่าอาหารซื้อผลิตภัณฑ์เมืองและหากพักผ่อนก็จะต้องใช้จ่ายเป็นค่าที่พัก เงินที่จ่ายออกไปนี้จะไม่ตกอยู่เฉพาะกับโรงแรมแต่จะกระจายไปสู่เกษตรกรรายย่อยต่างๆ เมื่อหัตถกรรมพื้นเมืองขายเป็นของที่ระลึกได้ก็จะมีกำไรใช้วัสดุพื้นบ้าน มาประดิษฐ์เป็นของที่ระลึก แม้จะเป็นรายได้เล็กๆน้อยๆ แต่เมื่อรวมกันเป็นปริมาณมาก

ก็เป็นรายได้สำคัญ ซึ่งจะกระตุ้นการผลิตหรือที่เรียกว่า Multiplier Effect ทางการท่องเที่ยวซึ่งอยู่ในลักษณะที่สูงมาก เมื่อเทียบกับผลิตสินค้า หรืออุตสาหกรรมอื่นๆ

6. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่มีขีดจำกัดในการจำหน่าย อาจเรียกได้ว่าเป็น Limitless Industry เมื่อเปรียบเทียบกับอุตสาหกรรมอื่นๆ จากสถิติที่ผ่านมาจำนวนนักท่องเที่ยวนานาชาติของโลกได้มีปริมาณที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว กล่าวคือ เมื่อปี พ.ศ. 2493 นักท่องเที่ยวนานาชาติทั่วโลกมีจำนวนเพียง 25 ล้านคน และได้เพิ่มขึ้นเป็น 290 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2527 กระนั้นก็ตามนักวิชาการทางการท่องเที่ยวก็ยังเชื่อว่าปริมาณการท่องเที่ยวที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นแค่เพียงการเริ่มต้นเท่านั้น เพราะว่าประชากรของโลกจะเพิ่มจำนวนขึ้นตลอดเวลา ในขณะที่วิวัฒนาการด้านการขนส่งที่สามารถขนส่งผู้โดยสารได้จำนวนมาก ทำให้ค่าใช้จ่ายในการเดินทางถูกลง การเดินทางท่องเที่ยวจึงมิได้จำกัดอยู่เฉพาะในกลุ่มผู้มีรายได้สูงดังแต่ก่อนเท่านั้น การท่องเที่ยวถือได้ว่าเป็นเรื่องของความพึงพอใจของแต่ละบุคคล องค์การสหประชาชาติประกาศว่า “การเดินทางท่องเที่ยวเป็นสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่งที่รัฐพึงสนับสนุน”

7. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไม่มีขีดจำกัดในเรื่องการผลิต เพราะไม่ต้องพึ่งดินฟ้าอากาศเหมือนการเกษตรอื่นๆ ผลผลิตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่เสนอขายให้แก่นักท่องเที่ยวคือความสวยงามของธรรมชาติ หาดทราย ชายทะเล ป่าไม้ ภูเขา สภาพอากาศและสิ่งที่มีมนุษย์ก่อสร้างขึ้น เช่น พระบรมมหาราชวัง วัดวาอาราม โบราณสถาน อาคารบ้านเรือนในท้องถิ่น ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นรูปธรรมที่มีความยั่งยืน

8. ไม่ต้องลงทุนเป็นจำนวนมาก ดังนั้นอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจึงได้รับการสนับสนุน และหันมาใช้อุตสาหกรรมนี้เป็นประโยชน์เพิ่มเติมต่ออาชีพเกษตรกรรมที่มีอยู่เดิม นับเป็นความได้เปรียบอย่างมากของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้า เสถียรภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยเป็นอย่างมาก และเป็นที่ยืนยันว่าความสำคัญของการท่องเที่ยวจะมีมากขึ้นในอนาคต เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง และการท่องเที่ยวกลายเป็นแหล่งที่มาของเงินตราต่างประเทศที่สำคัญที่สุด การเดินทางท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมธรรมชาติของมนุษย์ที่มีมาแต่โบราณกาล และได้พัฒนาการมาเป็นลำดับ ยังมีความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยเฉพาะการคมนาคมขนส่งก็ยิ่งทำให้การเดินทางท่องเที่ยวขยายวงกว้างออกไป โดยมีวัตถุประสงค์ต่าง ๆ หลากหลายไม่ว่าเพื่อธุรกิจ เพื่อันทนาการ และเพื่อศึกษาหาความรู้ในสิ่งที่ไม่เคยรู้เคยเห็น การเดินทางท่องเที่ยวซึ่งเป็นกิจกรรมอันเป็นส่วนบุคคลเหล่านี้ได้เติบโตรวมกันเป็นกลุ่มก้อนขึ้น จนกระทั่งต้องอาศัยเทคนิควิชาการเฉพาะ การวางแผน การจัดการ และการตลาด

รวมเข้าแล้วเรียกว่า “อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว” ซึ่งจะมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของนานาประเทศในปัจจุบัน

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวประกอบด้วยธุรกิจหลายประเภท ธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรง ได้แก่ ธุรกิจการขนส่ง ธุรกิจที่พัก อาหาร และธุรกิจนำเที่ยว ซึ่งผลผลิตหลักที่นักท่องเที่ยวซื้อ โดยตรงก็คือ การบริการ สำหรับธุรกิจที่เกี่ยวข้องทางอ้อมซึ่งได้แก่ การผลิตสินค้าเกษตรกรรมและ หัตถกรรม เป็นต้น วัตถุประสงค์ที่ใช้ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวคือความสวยงามตามธรรมชาติ ศิลปกรรม โบราณวัตถุสถาน ขนบธรรมเนียมประเพณีตลอดจนวิถีดำเนินชีวิตและรวมถึงความร่วมมือร่วมใจ ของเจ้าของท้องถิ่นในการให้ความเป็นมิตรไมตรีแก่ผู้มาเยือนซึ่งล้วนเป็นวัตถุประสงค์ที่ไม่สั้นเปลือง หรือหมดสิ้นไป จึงนับเป็นอุตสาหกรรมประเภทที่ใช้วัตถุประสงค์ได้เปรียบกว่า อุตสาหกรรมประเภท อื่น ๆ นอกจากนั้นยังเป็นอุตสาหกรรมประเภทเดียวที่จำเป็นต้องใช้แรงงานคนในงานด้านบริการ มากที่สุดและไม่จัดเป็นอุตสาหกรรมประเภทที่ก่อให้เกิดปัญหาภาวะ ในกรณีการซื้อสินค้าและบริการของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศถือได้ว่าเป็นการส่งสินค้าออก อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จึงเป็นแหล่งที่มาของเงินตราต่างประเทศที่สำคัญยิ่งการลงทุนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว นอกจาก ผลประโยชน์ จะตกอยู่ภายในประเทศแล้ว ยังช่วยสร้างงานสร้างอาชีพอีกหลายแขนง ก่อให้เกิดการ กระจายงาน กระจายรายได้ไปสู่ท้องถิ่นต่าง ๆ นับเป็นการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจอันเป็นรากฐาน สำคัญของการพัฒนาประเทศชาติ นอกจากนี้ทางด้านสังคม การท่องเที่ยวก็เป็นการพักผ่อนที่ช่วย ลดความตึงเครียด พร้อม ๆ กับสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้มาเยือนและเจ้าของท้องถิ่น จึงเห็นได้ ว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้า เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทยเป็นอย่างมาก และการท่องเที่ยวกลายเป็นแหล่งที่มาของเงินตรา ต่างประเทศที่สำคัญที่สุด ซึ่งอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อระบบ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของนานาประเทศในปัจจุบัน

3. ประเภทของการท่องเที่ยว

ปัจจุบันการท่องเที่ยวมีหลายรูปแบบด้วยกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ระยะเวลาในการท่องเที่ยว ประเภทของการคมนาคม จำนวนสมาชิก หรือค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เป็นต้น โดยแบ่งประเภทของการท่องเที่ยวออกได้ 5 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. การท่องเที่ยวตามสภาพภูมิศาสตร์การเดินทาง สามารถแบ่งย่อยได้ 2 รูปแบบคือ

1.1 การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Tourism) เป็นการท่องเที่ยว ไปยังสถานที่ที่ต่างไปจากประเทศของตน และต้องผ่านกระบวนการระหว่างประเทศหลายอย่าง

เช่น ศาลากลาง ด่านตรวจคนเข้าเมือง เป็นต้น ใช้ภาษาต่างประเทศ และอาจต้องมีมัคคุเทศก์ เป็นผู้นำ

1.2 การท่องเที่ยวในประเทศ (Internal Tourism) เป็นการท่องเที่ยวไปตาม สถานที่ต่าง ๆ ภายในอาณาเขตของประเทศนั้น ๆ การท่องเที่ยวในลักษณะนี้ต้องมีสิ่งจูงใจหลาย อย่าง เช่น ความสวยงามของภูมิประเทศ ความสะดวกสบายในการเดินทาง ความปลอดภัย ตลอดจนการโฆษณา หรือมีสิ่งจูงใจโดยเฉพาะของสถานที่นั้น เช่น หลักฐานทางประวัติศาสตร์ หรือศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น เป็นต้น

2. การท่องเที่ยวตามวัตถุประสงค์ของการเดินทาง สามารถแบ่งย่อยได้ 3 รูปแบบ คือ

2.1 การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน (Leisure Tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อ พักผ่อนร่างกายและสมอง เพื่อความสนุกสนาน ความชื่นชมในแหล่งธรรมชาติและศึกษาแหล่ง ธรรมชาติ รวมถึงการพักผ่อนหลังการเจ็บป่วย โดยเลือกสถานที่พักที่สงบ สะดวกสบาย อากาศ บริสุทธิ์ เช่น ชายทะเล หรือบนภูเขาที่ห่างไกลจากความอึกทึกครึกโครม

2.2 การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจและประชุมสัมมนา (Business and Convention Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่เกิดจากผลพลอยได้ในการเดินทางไปติดต่อธุรกิจหรือประชุมสัมมนา ซึ่งลักษณะการท่องเที่ยวแบบนี้อาจไม่จัดเป็นการท่องเที่ยว เพราะการท่องเที่ยวต้องเป็นการเดินทางไปท่องเที่ยวหรือพักผ่อน แต่ในความเป็นจริงผู้ที่เดินทางไปเพื่อธุรกิจหรือสัมมนามักแบ่งเวลาส่วน หนึ่งให้กับการท่องเที่ยว ดังนั้นปัจจัยที่ดึงดูดการท่องเที่ยวแบบนี้ คือ ต้องเป็นสถานที่ที่น่าสนใจ หรือมีกิจกรรมที่ดึงดูดความสนใจ มีสถานที่พักอาศัยหรือโรงแรมที่มีความพร้อมในการจัด ประชุมสัมมนาและระชาคมណากที่ดีและสะดวกรวดเร็ว ปัจจุบันการท่องเที่ยวลักษณะนี้มี แนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ

2.3 การท่องเที่ยวเพื่อความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) สามารถ แบ่งย่อยได้ 3 รูปแบบ คือ

2.3.1 การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (Natural Tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อ มุ่งการพักผ่อนหย่อนใจความสนุกสนาน การชื่นชมและการศึกษาในแหล่งธรรมชาติ

2.3.2 การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) การท่องเที่ยวแบบนี้มี จุดประสงค์ 2 ประการคือ ประการแรก เป็นการไปชมการแข่งขันกีฬาที่คนสนใจ เช่น ฟุตบอล มวย เทนนิส ฯลฯ การแข่งขันกีฬาเหล่านี้ถึงแม้จะมีการย้ายสถานที่แข่งขันก็ยังมีผู้ชมติดตามไปชมอยู่ เสมอ ประการที่สอง เป็นการท่องเที่ยวเพื่อไปเล่นกีฬาหรือออกกำลังกาย สถานที่สำหรับการ ท่องเที่ยวประเภทนี้มักเป็นสิ่งดึงดูดให้เกิดการท่องเที่ยว เช่น ชายทะเล ภูเขา หรือการเดินป่า เพื่อ

บิงก ส่องสัตว์ เป็นต้น ดังนั้นพบว่าประเทศที่มีทัศนียภาพหรือลักษณะภูมิประเทศหลาย ๆ แบบ มักจะได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวประเภทนี้มาก

2.3.3 การท่องเที่ยวเพื่อความบันเทิง (Entertainment Tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อสนองความต้องการและความพึงพอใจในการพักผ่อน สนุกสนาน รื่นเริงบันเทิงใจ บางครั้งเป็นการไปเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศและสถานที่พักอาศัย การท่องเที่ยวแบบนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น รสนิยม ฐานะทางเศรษฐกิจของนักท่องเที่ยว และสิ่งดึงดูดความสนใจของสถานที่แต่ละแห่ง

3. การท่องเที่ยวตามลักษณะการเดินทาง สามารถแบ่งย่อยได้ 2 รูปแบบคือ

3.1 การท่องเที่ยวแบบกลุ่มเหมาจ่าย (Group Inclusive Tourism : GIT) เป็นการท่องเที่ยวที่ธุรกิจนำเที่ยวขายรายการนำเที่ยวเบ็ดเสร็จให้กับนักท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะ โดยธุรกิจนำเที่ยวเป็นผู้จัดการเกี่ยวกับยานพาหนะ ที่พัก อาหาร และการนำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยว โดยอาจดำเนินการอำนวยความสะดวกเต็มรูปแบบ หรืออาจจัดการบริการเที่ยวบางสิ่งบางอย่างให้ตามแต่จะสะดวก

3.2 การท่องเที่ยวแบบอิสระ (Foreign Individual Tourism : FIT) เป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยววางแผนจัดการเดินทางด้วยตัวเองทุกอย่าง หรือใช้บริการของธุรกิจนำเที่ยวในการอำนวยความสะดวกบางอย่าง

4. การท่องเที่ยวตามการตลาด สามารถแบ่งเป็น 2 รูปแบบย่อย คือ

4.1 การท่องเที่ยวตลาดหรูหร่า (Elite Market Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่ต้องจ่ายค่าบริการในอัตราสูงเพราะมุ่งให้บริการทางการท่องเที่ยวชนชั้นหรูหร่า

4.2 การท่องเที่ยวตลาดมวลชน (Mass Market Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่บริการทางการท่องเที่ยวแบบพื้น ๆ ในราคาถูก โดยต้องการให้บริการผู้เดินทางที่มีรายได้น้อยแต่มีปริมาณมาก

5. การท่องเที่ยวตามการจัดการ สามารถแบ่งย่อยได้ 2 รูปแบบ คือ

5.1 การท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยม (Conventionality Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความพึงพอใจและปริมาณของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบด้านลบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

5.2 การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการจัดการอย่างดีเยี่ยม เพื่อสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจอย่างไม่เสื่อมคลาย และธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุงคุณภาพให้มีผลกำไรอย่างเป็นธรรม ในขณะเดียวกัน

ก็ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างเหมาะสมและมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมสมน้ำเสมออย่างเพียงพอ แต่มีผลกระทบทางลบคือสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ซึ่งสามารถแบ่งย่อยได้อีก 2 รูปแบบ คือ

5.2.1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินและมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างดีและมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงศึกษาธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางธรรมชาติ เป็นต้น

5.2.2 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม หรือชมงานประเพณีต่าง ๆ ที่ชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ จัดขึ้น เพื่อให้ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน พร้อมทั้งได้ศึกษาความเชื่อ ความเข้าใจต่อสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์เพิ่มขึ้น มีจิตสำนึกต่อการรักษา สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวชมงานประเพณีและศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบท การท่องเที่ยวกีฬาและบันเทิง การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม เป็นต้น

ศิริ ฮามสุโพธิ์ (2539 : 65-66) ได้แบ่งประเภทของการท่องเที่ยวออกเป็น 8 ประเภทคือ

1. การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการสังเกตการแสดงออกทางวัฒนธรรม และแบบแผนการใช้ชีวิตประจำวันของชนต่างสังคม ต่างเผ่าพันธุ์ รวมทั้งการเดินทางไปเยี่ยมชมบ้านเกิดเมืองนอน

2. การท่องเที่ยวเชิงสิ่งแวดล้อม (Environmental Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยว โดยใช้สิ่งดึงดูดใจ (Attractions) ประเภทธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม การชื่นชมต่อความสัมพันธ์ของกลุ่มผู้คนและสภาพแวดล้อม

3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) คือการท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสและเข้าร่วมการใช้วิถีชีวิต แบบดั้งเดิมเก่า ๆ ของท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงประวัติความเป็นมา และการดำเนินชีวิตที่แตกต่างจากวัฒนธรรมของตน

4. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมพิพิธภัณฑสถาน โบราณวัตถุสถานที่เน้นความรุ่งเรืองในอดีต

5. การท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ (Business Tourism) เป็นการรวมเอาการท่องเที่ยวเข้ากับการเดินทางเพื่อธุรกิจ เช่น การจัดประชุม สัมมนา ของสมาคม องค์กร หน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งมักจะเลือกสถานที่จัดประชุมในเมืองที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยว และบรรจุเรื่องของการท่องเที่ยวไว้ในโปรแกรมด้วย

6. การท่องเที่ยวเชิงการนันทนาการ (Recreation Tourism) เช่น การเข้าร่วมแข่งขันกีฬา การอาบแดด การใช้บริการนันทนาการรักษาโรค การแข่งขันกอล์ฟ เป็นต้น

7. การท่องเที่ยวเชิงเป็นรางวัล (Incentive Tourism) คือการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นเพื่อเป็นรางวัลแก่พนักงาน เพื่อเป็นสวัสดิการ หรือเพื่อเป็นการกระตุ้น การเร่งยอดขายของ พนักงานการท่องเที่ยวประเภทนี้ หน่วยงานหรือบริษัทจะเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมด

8. การท่องเที่ยวเชิงการประชุมสัมมนา (Conference/Congress) โดยปกติในการจัดประชุมสัมมนาทางผู้จัดจะบรรจุรายการท่องเที่ยวไว้ใน โปรแกรมการเดินทางด้วยเสมอเมืองที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวจึงมักจะได้รับการคัดเลือกให้เป็นสถานที่จัดประชุมสัมมนาเสมอ

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวสามารถแบ่งออกเป็นหลายประเภทหรือหลากหลายรูปแบบด้วยกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ระยะเวลาในการท่องเที่ยว ประเภทของการคมนาคม จำนวนสมาชิก หรือค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เป็นต้น

4. ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2547 : 7-16) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว พ.ศ. 2547 – 2551 ดังต่อไปนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว

1. เพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวประเทศไทยมากขึ้น
2. เพื่อเป็นเครื่องมือในการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศไทยให้เป็นไปตามเป้าหมาย

ตามเป้าหมาย

3. เพื่อดำเนินการตลาดเชิงรุกที่เกิดผลได้ในระยะเวลารวดเร็ว และเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศในภาพรวม โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาด (Market Share) ในภูมิภาคเอเชีย มากกว่าร้อยละ 10 ในสิ้นปี 2551 ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันตลาดเชิงรุก ทั้งในและต่างประเทศ

กลยุทธ์ที่ 2 ส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็น Gateway ในภูมิภาคเอเชีย

กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาระบบสารสนเทศ

กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริม World Event Marketing

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว

1. เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นกลไกหลักในการกระจายรายได้ และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

2. เพื่อพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเป้าหมายทางการตลาดและเป็น Magnet ดึงดูดนักท่องเที่ยว

3. เพื่อให้สินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวมีมาตรฐาน สร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว

4. เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวมีความมั่นใจในมาตรการด้านรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวโดยมีเป้าหมาย คือ มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเป้าหมายทางการตลาด และเป็น Magnet เพียงพอที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เพิ่มขึ้น

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2547 : 1-2) จากบันทึกการประชุม เรื่องแนวโน้มด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยในปี 2550 สรุปไว้ว่าจากการประเมินแนวโน้มของโลก ตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อประเทศไทยในอนาคต จึงได้มีการกำหนดรูปแบบ (Model) ของการพัฒนาประเทศไทย ซึ่งอยู่บนแนวทางที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) การใช้ประโยชน์จากข้อได้เปรียบพื้นฐานของประเทศ เช่น เรื่องความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทย ภูมิศาสตร์ที่ตั้ง และ 2) การปรับตัวให้ทันกับกระแสโลก โดยคำนึงถึงการอยู่ร่วมกับประเทศต่าง ๆ ได้อย่างกลมกลืนและสมานฉันท์ด้านการเมืองและเศรษฐกิจ

สรุปได้ว่า ยุทธศาสตร์และการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย มีอยู่ 2 แนวทาง คือ 1) การใช้ประโยชน์จากข้อได้เปรียบพื้นฐานของประเทศ เช่น เรื่องความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทย ภูมิศาสตร์ที่ตั้ง และ 2) การปรับตัวให้ทันกับกระแสโลก โดยคำนึงถึงการอยู่ร่วมกับประเทศต่าง ๆ ได้อย่างกลมกลืนและสมานฉันท์ด้านการเมืองและเศรษฐกิจ ซึ่งการพัฒนาการท่องเที่ยวควรมีลักษณะของการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วัฒนธรรมที่มีอยู่ ได้เข้าใจคุณค่าอันสูงส่งของวัฒนธรรมนั้น จะเป็นสิ่งที่ก่อประโยชน์ให้กับทุกฝ่าย

5. ธุรกิจและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

5.1 ธุรกิจการท่องเที่ยว (Tourism Business)

ธุรกิจ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมทางด้านการผลิต (Production) การจำหน่าย (Distribution) และการบริการ (Business Service) (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2528 : 5) ส่วนอุตสาหกรรม หมายถึง การประกอบธุรกิจขนาดใหญ่ที่ต้องใช้แรงงานและทุนมาก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525 : 912) ดังนั้นธุรกิจท่องเที่ยว จึงหมายถึง การดำเนินกิจกรรมด้านการ

ท่องเที่ยว ได้แก่ การบริการการเดินทาง บริการด้านอาหาร และการพักผ่อน และการบริการด้านการนำเที่ยว ซึ่งเป็นการดำเนินการโดยหวังผลกำไร ส่วนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก็คือธุรกิจท่องเที่ยวขนาดใหญ่ที่ต้องอาศัยแรงงานและการลงทุนสูง ใช้เทคนิควิชาการเฉพาะ มีการวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organization) และการตลาด (Marketing) ครอบคลุมธุรกิจหลายประเภท ทั้งที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยตรงและโดยอ้อม (สุภาพร มากแจ้ง. 2534 : 9)

5.2 ความหมายของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Tourism Industry)

กระทรวงอุตสาหกรรม ได้ให้ความหมายของอุตสาหกรรมว่า หมายถึง วิสาหกิจต่าง ๆ ที่ใช้เงินลงทุนและแรงงานเป็นจำนวนมาก เพื่อให้ได้มาซึ่งผลิตภัณฑ์ หรือผลผลิตหรือบริการในเชิงการค้า เช่น การทำเหมืองแร่ การขุดบ่อน้ำมัน การก่อสร้าง การท่องเที่ยว ประเภทอุตสาหกรรม หากเรียกตามกรรมวิธีหรือขบวนการผลิตอาจแยกได้ดังนี้

1. อุตสาหกรรมเชิงสกัด (Extracting Industry) เช่น สกักน้ำมัน ลีข้าว ทำเหมืองแร่
2. อุตสาหกรรมเชิงการผลิตหรืออุตสาหกรรมโรงงาน (Manufacturing Industry) ใช้เทคโนโลยีสูง เช่น ทำสุรา ทำอาหารกระป๋อง ทำกระดาษ
3. อุตสาหกรรมบริภัณฑ์ (Servicing Industry) ผลิตชิ้นส่วน หรืออะไหล่เพื่อซ่อมสร้าง
4. อุตสาหกรรมหัตถกรรม (Handicraft Industry) ใช้ฝีมือทักษะแรงงานเชิงศิลปกรรม เครื่องประดับ เครื่องเงิน เครื่องปั้นดินเผา ทอผ้า จักสาน
5. อุตสาหกรรมบริการ (Service Industry) ให้บริการความสะดวก เช่น การขนส่งทางน้ำ ทางบก ทางอากาศ การท่องเที่ยว

อุตสาหกรรมท่องเที่ยว จึงเป็นอุตสาหกรรมบริการที่ประกอบด้วยธุรกิจหลายประเภท เช่น การบิน การรถไฟ การเดินรถ การเดินเรือ การผลิตอาหาร การให้บริการที่พัก การนำเที่ยว การผลิตสินค้าที่ระลึก ฯลฯ

5.3 องค์ประกอบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวซึ่งมีขบวนการผลิตที่เหมือนกับอุตสาหกรรมประเภทอื่น ซึ่งต้องประกอบด้วย โรงงาน วัตถุดิบ การลงทุน โครงสร้างพื้นฐาน การใช้แรงงาน ผลผลิต การส่งเสริมการขาย กล่าวคือ

1. โรงงาน ได้แก่ อาณาบริเวณที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือน เป็นบริเวณที่เข้าถึงได้ไม่ยาก มีสถานที่พัก และบริการที่สะดวกพอสมควรสำหรับการพักอยู่ชั่วคราว

2. วัตถุประสงค์ ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ชักจูงให้นักท่องเที่ยวสนใจ

มาชม

3. การลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนนหนทาง ไฟฟ้า ประปา เป็นต้น มีการลงทุน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น ที่พัก ร้านอาหาร และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น

4. การใช้แรงงาน เพื่อสร้างสาธารณูปโภค การผลิตสินค้าและบริการ

5. ผลผลิต ได้แก่ บริการของธุรกิจที่ประกอบกันเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เช่น โรงแรม ภัตตาคาร บริษัทนำเที่ยว เป็นต้น

6. การส่งเสริมการขาย มีเป้าหมายประชาสัมพันธ์ให้ผลผลิตเป็นที่รู้จักแพร่หลาย มีการรณรงค์ให้เกิดความต้องการซื้อผลผลิตเหล่านี้ ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ

5.4 ปัจจัยที่ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวซื้อบริการท่องเที่ยว

เนื่องจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้ประเทศสูงกว่าสินค้าออกชนิดอื่น ๆ ดังนั้น หากจะให้บริการที่ลูกค้าพึงพอใจต้องคำนึงถึงปัจจัยดังต่อไปนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวหรือทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรม ประเพณี และวัฒนธรรมที่สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้มาเยือน

2. การคมนาคม ทั้งจากต่างประเทศและในประเทศต้องสะดวกปลอดภัย รวดเร็ว ทุกทาง มีความทันสมัย มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวก มีสายการบินมาลงหลากหลาย

3. พิธีการเข้าเมืองและบริการข่าวสาร จัดระเบียบวิธีการเข้าเมืองให้สะดวก รวดเร็ว มีบริการให้ข่าวสาร บริการจองที่พัก บริการขนส่งสู่ที่พัก เป็นต้น

4. ที่พัก มีโรงแรม มีที่พักระดับต่าง ๆ ให้เลือก มีอัตราค่าที่พัก เหมาะสมกับคุณภาพ สะอาด และมีบริการตามมาตรฐานสากล

5. ร้านอาหาร มีร้านอาหารให้เลือกหลายชนิด ทั้งที่เป็นอาหารสากล และอาหารในท้องถิ่น ถูกสุขลักษณะ มีบริการที่สุภาพ มีการกำหนดราคาอาหารไว้ให้แน่นอน

6. บริการนำเที่ยว มีบริการจัดนำเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ มีมัคคุเทศก์ที่มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง มีความซื่อสัตย์ต่อความงามของธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมของประเทศ มีอัธยาศัยไมตรี มีความรับผิดชอบต่อนักท่องเที่ยว

7. สินค้าของที่ระลึก มีการควบคุมคุณภาพ กำหนดเวลา การส่งเสริมการใช้วัสดุพื้นบ้าน การออกแบบสินค้าให้มีเอกลักษณ์ รวมทั้งการบรรจุหีบห่อที่สวยงามดึงดูดใจและมีความแข็งแรง

8. ความปลอดภัย ต้องมีมาตรการรักษาความปลอดภัย ที่มีประสิทธิภาพ และทั่วถึงทุกแหล่งท่องเที่ยว เช่น มีตำรวจท่องเที่ยว การให้ความปลอดภัยในการจราจร มีการบินที่มีประวัติอุบัติเหตุทางการบินน้อยที่สุดมาลง

9. ความสงบเรียบร้อยของประเทศ โดยไม่มีการสู้รบทางการเมือง การปราบปรามที่รุนแรงในการชุมนุมทางการเมือง จะทำให้นักท่องเที่ยวงดการเดินทางมาเยือน ดังที่มีเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ เมื่อวันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535 ทำให้นักท่องเที่ยวงดการเดินทางเข้าประเทศไทย และทำให้สูญเสียรายได้ราววันละ 200 ล้านบาท

10. ความเป็นมิตรไมตรีของเจ้าของท้องถิ่น เช่น การยิ้มแย้มแจ่มใสทักทาย ด้วยอัธยาศัยไมตรี การแสดงความเอื้อเฟื้อเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น การบอกเส้นทางการท่องเที่ยว การเชิญให้ดื่ม น้ำ นั่งพักผ่อน การให้ใช้ห้องน้ำ การช่วยถ่ายรูป หรือร่วมถ่ายรูปตามคำ เชิญเชิญ เชิญนักท่องเที่ยวร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นในท้องถิ่น เป็นต้น

11. การโฆษณาเผยแพร่ เพื่อเสนอแหล่งท่องเที่ยวให้ชาวต่างประเทศได้รู้จัก และอยากมาเที่ยว ช่วยให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวขยายตัวมากขึ้น การที่ภาพโปสเตอร์โฆษณา การท่องเที่ยวของเรา ชนะการประกวดจากสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก เช่น ภาพตลาดน้ำดำเนินสะดวก ภาพโบราณเกียรติ์ดอนออกกรบ ภาพท่องเที่ยวในเชียงใหม่ ภาพผลไม้ไทย รวมทั้งภาพยนตร์ สไลด์ เอกสาร แผ่นพับเรื่องต่าง ๆ เป็นการประชาสัมพันธ์ ประเทศได้อย่างดี นักท่องเที่ยวมีความสนใจที่จะมาชมตามภาพโฆษณา

5.5 ประโยชน์ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีต่อท้องถิ่น

5.5.1 ช่วยสร้างงาน สร้างอาชีพ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจัดว่าเป็นแหล่งจ้างงานที่ใหญ่ที่สุด เนื่องจากเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับหลาย ๆ อาชีพ เป็นต้นว่า อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการขนส่ง เช่น การบิน รถยนต์โดยสาร การเดินเรือ การรถไฟ บริษัทรถเช่า บริษัทนำเที่ยว ซึ่งมีอาชีพที่เกี่ยวข้องนับตั้งแต่พนักงานขายตั๋วโดยสาร พนักงานบริการภายในเครื่องบิน หรือรถโดยสาร พนักงานขับรถ พนักงานให้ข่าวสาร ช่างเครื่อง ช่างซ่อม พนักงานควบคุม การจราจร พนักงานประจำสำนักงาน บริการขายน้ำมัน เป็นต้น อาชีพให้บริการด้านที่พัก เช่น โรงแรม รีสอร์ท บ้านเช่า ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริการ พนักงานต้อนรับ พนักงานทำความสะอาด งานช่าง งานซักรีด งานจัดเลี้ยง จัดประชุม งานดูแลสวน งานอาหาร งานกิจกรรมบันเทิง งานบัญชี งานขาย งานฝึกอบรม อาชีพจัดบริการสิ่งดึงดูดการท่องเที่ยว เช่น สวนสนุกต่าง ๆ สวนสามพราน สวนนงนุช ซึ่งเสนอตัวอย่างความเป็นอยู่อย่างไทย สวนสัตว์ เช่น ซาฟารีเวิลด์ ฟาร์มจระเข้ สวนสัตว์คูสิต เมืองโบราณ ซึ่งก่อนจะมีพนักงานประจำอยู่มากมายตามหน้าที่ของตน อาชีพผลิตของที่ระลึก โดยที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจมากจนสินค้าของที่ระลึกเป็นรายได้ที่

นักท่องเที่ยวย่างมากที่สุด ทำให้ในแต่ละท้องถิ่นพยายามจะผลิตสินค้าที่ระลึกที่เป็นเอกลักษณ์ของตนออกจำหน่าย บางแห่งอาจผลิตแบบครบวงจร คือตั้งแต่หาวัตถุดิบเอง ผลิตเป็นรูปร่างแล้วขายเอง บางคนรับซื้อมาจากแต่เพียงอย่างเดียว อย่างการผลิตเครื่องจักสาน จะเริ่มจากบางบ้านไปเก็บหาหรือปลูกต้นไม้ขาย บางบ้านรับเหลาไม้ไปส่ง อีกบ้านก็จะทำการจักสานแล้วส่งขาย เช่นเดียวกับการผลิตสินค้าอื่น ๆ อาชีพที่เกี่ยวกับการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หนังสือพิมพ์ นักเขียนสารคดีท่องเที่ยว งานโทรทัศน์ งานช่างภาพ นักวิจัยเพื่อการท่องเที่ยว มัลลู่เทศก์

5.5.2 ทำให้เกิดการกระจายรายได้ เมื่อนักท่องเที่ยวไปเที่ยวตามแหล่งต่าง ๆ ย่อมต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นค่าที่พัก ค่าอาหารและเครื่องดื่ม ค่าพาหนะ บันเทิง ของที่ระลึก ทำให้ผู้ทำงานเกี่ยวข้องกับการบริการเหล่านี้มีรายได้ต่อเนื่องกันไปเรื่อย ๆ ยิ่งนักท่องเที่ยวมาก แต่ละฝ่ายก็จะมีรายได้สูงขึ้น ทำให้มีสภาพเศรษฐกิจดี นับตั้งแต่ชาวสวน ชาวนา ที่ผลิตพืชผลไม้ ออกมาจำหน่าย พ่อค้าแม่ค้าที่นำมาขายต่อหรือผู้ผลิตสินค้าที่ระลึกก็จะจำหน่ายได้มาก รถบริการนำเที่ยวช่วยให้ผู้ประกอบการปั้มน้ำมัน เด็กประจำปั้มน้ำมัน เด็กประจำรถ พนักงานดูแลผู้โดยสารต่างก็มีรายได้

5.5.3 รัฐบาลมีรายได้เพิ่มขึ้น จากภาษีของผู้มีรายได้ รัฐมีเงินตราต่างประเทศสามารถนำมาลดภาระการขาดดุลการค้าได้ ทำให้ภาวะเศรษฐกิจของประเทศดีขึ้น สามารถที่จะพัฒนาประเทศไปในด้านต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง

5.5.4 การพัฒนาสาธารณูปโภค การที่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเจริญเติบโตขึ้น ทำให้รัฐต้องอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวไว้ที่แหล่งท่องเที่ยวได้ง่าย และปลอดภัย จึงต้องมีการก่อสร้างถนนหนทาง การประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ การสื่อสาร คมนาคม สนามบิน อันมีผลดีต่อส่วนรวมของประเทศ ประชาชนในท้องถิ่นได้รับความสะดวกสบายไปด้วย

5.5.5 ช่วยลดปัญหาการอพยพเข้าสู่เมืองหลวง เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวอยู่ตามท้องถิ่นต่าง ๆ เมื่อนักท่องเที่ยวไปเที่ยวต้องนำเงินไปใช้จ่าย ทำให้ประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ มีรายได้จากการขายของที่ระลึก อาหาร เครื่องดื่ม ที่พัก การบริการ รถรับส่ง การผลิตผลไม้ไม้ไผ่เพื่อล่องลำน้ำ การนำช้างมาบริการนักท่องเที่ยว เป็นต้น การมีอาชีพที่มั่นคงและมีรายได้ดี ความแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น จึงช่วยลดการอพยพไปหางานทำต่างถิ่น หรือในเมืองหลวงได้

5.6 ช่วยกระตุ้นให้คิดค้นนำทรัพยากรส่วนเกินมาผลิตให้เกิดรายได้เพิ่มพูน เช่น การผลิตสินค้าที่ระลึกจากเปลือกไม้ เปลือกหอย เศษผ้า เศษหนัง รั้วไหม กระดาษ ฟาง กระดาษหนังสือพิมพ์ ดินเหนียวที่ใช้ในตุ๊กตา หรือทำวัสดุอื่น ๆ เศษฟางที่ประดิษฐ์เป็นรูปนกต่าง ๆ สามารถทำให้จังหวัดชัยนาทเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจได้ ปัจจุบันนี้มีผู้นำกระดาษ

หนังสือพิมพ์มาทำกระเป๋า และเครื่องใช้ที่สวยงาม รวมทั้งทำพวงหรีด ทำให้ช่วยลดปัญหามลพิษจากโฟมได้ นอกจากการคิดค้นสิ่งใหม่แล้วยังนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของสินค้าอื่น ๆ ได้ดีขึ้น ทำให้เป็นที่นิยมและขายได้ราคาดีขึ้น

5.7 ช่วยให้เกิดความรักความภูมิใจในท้องถิ่น เป็นผลให้มีการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี ธรรมชาติ โบราณสถานหรือสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ บางอย่างที่เกี่ยวข้อง เช่น สถานที่ต่าง ๆ หรือประเพณีดั้งเดิมที่แปรเปลี่ยนไปก็ได้รับการฟื้นฟูส่งเสริมจากรัฐ และมีการจัดเทศกาลที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้อย่างน่าภูมิใจ เช่น ประเพณีบพระเล่นเพลงของจังหวัดกำแพงเพชร งานพระนครคีรีจังหวัดเพชรบุรี งานประเพณีวัดพระจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นต้น

5.8 ส่งเสริมให้เกิดความรัก ความผูกพัน ความเข้าใจดีต่อกันระหว่างนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน ดังเช่น ที่นักท่องเที่ยวหลายรายที่เคยมาเยือนไทยแล้วมักจะกลับมาอีก เพราะมีความประทับใจในอัธยาศัยไมตรีของคนไทย วัฒนธรรมไทยที่มีเอกลักษณ์หรือวิถีชีวิตที่สวยงาม และยังนำไปสู่การช่วยเหลืออุดหนุนทางการเงินจากหน่วยงานเอกชนหรือหน่วยงานระหว่างรัฐ เพื่ออนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวให้คงอยู่ ดังเช่นที่ไทยได้รับเงินอุดหนุนมรดกโลก เพื่อทำนุบำรุงรักษาทุ่งใหญ่นเรศวร-ห้วยขาแข้ง อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และแหล่งโบราณคดีบ้านเชียง

5.9 เป็นประโยชน์ทางการศึกษาค้นคว้าแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ทำให้มีโลกทัศน์กว้างขวาง เช่น การผลิตสารคดีท่องเที่ยวเส้นทางสายไหม แม่น้ำหวงเหอ เทียนเลปแลนด์ หรือสารคดีอินโดจีนที่เป็นเรื่องราวของประเทศสลาเวียคนาม กัมพูชา สารคดีชุดแม่น้ำโขงในไทย ล้วนแต่ให้ความรู้ลึกซึ้งอย่างกว้างขวาง

5.10 เป็นประโยชน์ด้านการพัฒนาเทคโนโลยี เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกรวดเร็ว เช่น การพัฒนาขานพาหนะประเภทเครื่องบินให้บรรจุคนได้มากขึ้น สามารถขับเคลื่อนด้วยความเร็วสูง ใช้ระยะบินขึ้นลงตามทางวิ่งในระยะสั้น มีระบบการควบคุมการจราจรทางอากาศที่ทันสมัย หรือรถยนต์โดยสาร สามารถปรับแอนได้กว้าง หรือเป็นรถสองชั้นที่เดินทางได้มากขึ้น มีการผลิตเครื่องขยายอาหาร เครื่องดื่มแบบอัตโนมัติ คอมพิวเตอร์เปลี่ยนภาษา กล้องถ่ายภาพอัตโนมัติ ระบบการธนาคารเงินรูบ์ ระบบเงินจิ้ม ระบบการโอนเงิน ระบบการเคลื่อนย้ายสัมภาระ ระบบทางเลื่อนอัตโนมัติ ระบบการสำรองที่นั่งด้วยคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

สรุปได้ว่า ธุรกิจและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว หมายถึง การดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว รวมถึงการบริการการเดินทาง บริการด้านอาหาร การพักผ่อน และบริการด้านการนำเที่ยว ซึ่งเป็นการดำเนินการโดยหวังผลกำไร ส่วนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก็คือ ธุรกิจท่องเที่ยวขนาดใหญ่ที่ต้องอาศัยแรงงานและการลงทุนสูง ใช้เทคนิควิชาการเฉพาะ มีการ

วางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organization) และการตลาด (Marketing) ครอบคลุมธุรกิจหลายประเภท ทั้งที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยตรงและโดยอ้อม ซึ่งการท่องเที่ยวเป็นการเดินทางของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจากสถานที่ซึ่งเป็นที่พักอาศัยอยู่ประจำไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราว และเดินทางกลับไปยังสถานที่อาศัยเดิม โดยการเดินทางนั้นไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพโดยตรง แม้ว่ารูปแบบของการท่องเที่ยวบางประเภทจะมีเรื่องของอาชีพ หรือธุรกิจการงานเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่บ้าง เช่น การท่องเที่ยวในรูปแบบของการจัดประชุม สัมมนา การจัดฝึกอบรม หรือการจัดนิทรรศการ ซึ่งรูปแบบเหล่านี้จะอยู่ในรูปแบบของการท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ หรือแม้กระทั่งการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล ซึ่งมักจะไม่มีเรื่องของธุรกิจเข้ามาเกี่ยวข้อง ขณะที่กิจกรรมการท่องเที่ยวแต่โดยวัตถุประสงค์ที่เกิดการท่องเที่ยวประเภทนี้ขึ้น ก็คือเรื่องของ การกระตุ้นผลผลิตทางธุรกิจ เช่น การเร่งยอดขาย หรือการให้สวัสดิการเพื่อสร้างความจงรักภักดีต่อองค์กร เป็นต้น นักท่องเที่ยวหรือผู้เดินทางท่องเที่ยว มักจะมีเหตุผลหรือประเภทของจุดหมายในการเดินทางที่แตกต่างกันออกไปโดยมีปัจจัยประกอบที่เป็นตัวสนับสนุน หรือแรงผลักดันที่เป็นส่วนบุคคล ซึ่งไม่เท่ากัน ปัจจัยเหล่านี้ได้แก่ เงิน รายได้ เวลา โอกาส ครอบครัวยุค การได้รับข้อมูลข่าวสาร และความสนใจส่วนบุคคลเช่น สนใจเรื่องราวของชนเผ่า วัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ สิ่งแวดล้อม นันทนาการ หรือความต้องการที่จะได้รับประสบการณ์ที่แปลกใหม่ ซึ่งไม่ว่าจะเดินทางด้วยเหตุผลใดก็ตาม สิ่งที่นักท่องเที่ยวต่างก็คาดหวังที่จะได้รับก็คือความสุข ความสนุกสนาน ความเพลิดเพลิน ความรู้ และประสบการณ์ใหม่ และการสนองตอบความต้องการ (Need) ส่วนบุคคลที่มีอยู่

6. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ได้รับผลมาจากการขยายตัวของการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) และผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อม ในปี 1980 กลุ่มคนที่ตระหนักในปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้ร่วมกันสร้างการท่องเที่ยว โดยมุ่งที่จะให้การท่องเที่ยวนั้นกลายเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัตถุประสงค์หลักเพื่อต้องการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวให้เกิดความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศและวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น และเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ภายหลังการประชุม "Earth Summit" ที่กรุงริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล เมื่อปี 1992 ได้เกิดกระแสการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนขึ้น ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการในการอนุรักษ์ ปกป้องรักษาทรัพยากรที่มีอยู่ในปัจจุบันเพื่อชนรุ่นหลัง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงได้รับการกล่าวถึงมากที่สุด และคิดว่าเหมาะสมที่สุดสำหรับการจัดการการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในประเทศโลกที่สามที่ประสบปัญหาในการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร

เนื่องจากการท่องเที่ยวที่เน้นการคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่นให้ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับหลักของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

ความหมายหรือนิยามของคำว่า Ecotourism (ประเทศไทยใช้คำว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ) นั้นมีด้วยกันหลากหลาย The Ecotourism Society (1995) ได้ให้นิยามของ Ecotourism ว่าเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ เป็นการท่องเที่ยวที่อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสร้างความยั่งยืนให้กับวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542 : 10) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ โดยมีภารกิจให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้อง และให้ชุมชนท้องถิ่นและสร้างจิตสำนึกให้ทุกฝ่ายร่วมกันรับผิดชอบต่อระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542 : 12-182) ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืนจากนิยามและความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศข้างต้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงครอบคลุมลักษณะพื้นฐานขององค์ประกอบหลัก 4 ด้าน คือ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและด้านองค์กร (การมีส่วนร่วมของชุมชน)

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติและมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Eco-system) ในพื้นที่ด้วย

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ มีการจัดการอย่างยั่งยืน ที่มีความรับผิดชอบต่อไม่ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมมีการจัดการที่ครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรการจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษและควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการเป็นสิ่งแวดล้อมศึกษา ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยให้มีการศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์และความประทับใจ สร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation-based) โดยคำนึงถึง การมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่นเกือบตลอด

กระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ซึ่งรวมถึง การกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิตและการ ได้รับผลตอบแทนเพื่อย้อนกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยว ที่สุดท้องถิ่น จะมีส่วนร่วมในการควบคุม

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น มีความสัมพันธ์โดยตรงกับทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งนี้เพราะเป็นการท่องเที่ยวที่ต้องอาศัยแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญแล้ว หลักการพื้นฐาน 7 ประการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อันได้แก่ (ยศ สันตสมบัติ. ม.ป.ป. : 25)

1. ต้องหลีกเลี่ยงการสร้างผลกระทบด้านลบที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของพื้นที่ท่องเที่ยว
2. ต้องให้การศึกษากับนักท่องเที่ยวให้ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรม
3. รายได้จากการท่องเที่ยวต้องนำไปสู่การอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรมและการจัดการเขตอนุรักษ์
4. ชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งชุมชนใกล้เคียงต้องได้รับประโยชน์โดยตรงจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านต่าง ๆ คือ
 - 4.1 ด้านกิจกรรม ประกอบด้วย รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นสิ่งแวดล้อมศึกษา
 - 4.2 ด้านองค์กร ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่น
 - 4.3 ด้านพื้นที่ ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ
 - 4.4 ด้านการจัดการมีการจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
5. ต้องเน้นความสำคัญของการวางแผนและการเจริญเติบโตของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยเน้นว่า จำนวนนักท่องเที่ยวจะต้องอยู่ภายใต้ต้องอยู่ในขอบเขตของศักยภาพในการรองรับ (Carrying Capacity) ของธรรมชาติ
6. รายได้ส่วนใหญ่จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องตกกับประเทศผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว
7. ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เน้นการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน เช่น ลดการใช้พลังงานน้ำมันเชื้อเพลิง อนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นบ้าน และจัดการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับธรรมชาติแวดล้อม

จึงเห็นได้ว่า หลักการทั้ง 7 ประการนี้ เน้นการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เนื่องจากหากปราศจากทรัพยากรธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศก็คงจะไม่สามารถ

ดำรงอยู่ได้คุณภาพประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อม นั้นนอกจากประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจแล้ว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังทำให้ชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ตระหนักถึงความสำคัญของธรรมชาติและ การอนุรักษ์

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สามารถนำเสนอองค์ความรู้ สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวที่เน้นการรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ โดยสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการ และให้นักท่องเที่ยวมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

7. การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism)

ศุภพิช พรหมสิทธิ์ (2549 : เว็บไซต์) สรุปว่า การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนนั้น เกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการ โดยเฉพาะด้านการวางแผน (Tourism Planning) และการจัดการรวมถึงพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resources Management and Human Resources Development) ทั้งนี้เนื่องจาก

1. การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่รักษา (Protect) อนุรักษ์ (Preserve) และการสร้างความเข้าใจอันดี (Understanding) เกี่ยวกับ ท้องถิ่นท่องเที่ยวของผู้ที่อาศัยนักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการ
2. การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน จึงมีความหมายกว้างกว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และมีความสำคัญมากกว่าการจัดการท่องเที่ยวโดยทั่วไป เนื่องจาก การจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวที่ยั่งยืนนั้น มุ่งเน้นผลประโยชน์ (Ultimate Benefits) ซึ่งเกิดขึ้นกับผู้อยู่อาศัย นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการ
3. การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ประกอบไปด้วยการวิเคราะห์ และประเมินผลดี และผลเสีย (Cost and Benefit Analysis) การให้ผู้อาศัยในท้องถิ่น ท่องเที่ยวนั้น ๆ มีส่วนวิพากษ์แผนการท่องเที่ยว รวมถึงการศึกษาร่วมกันระหว่างผู้อาศัยในท้องถิ่น ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว การศึกษา และการวิจัยด้านการจัดการและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จึงเป็นส่วนสำคัญสำหรับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง การสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างผู้อาศัยชุมชน และนักท่องเที่ยว หรือการมีส่วนร่วมของผู้อาศัยและชุมชน ในการวางแผนการท่องเที่ยวของท้องถิ่น การศึกษา และวิจัยด้านการจัดการ และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงมีความหลากหลายทั้งด้านกรอบทฤษฎีแนวความคิด (Conceptual Framework) และกระบวนการวิจัย (Research Methods) ที่นำมาสู่การอภิปราย และสร้างข้อสรุปเกี่ยวกับบทบาทของ “มนุษย์” ในการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

ซัชพล ทรงสุนทรวงศ์ (2545 : 25) สรุปไว้ว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่น ภายใต้ขีดความสามารถของธรรมชาติที่จะรองรับได้ และตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีต่อกระบวนการท่องเที่ยว อีกทั้งประชาชนทุกส่วนต้องได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคกัน รวมถึงมีการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ยังสามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศของท้องถิ่นนั้นไว้ได้

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542 : 12) ได้ให้ความหมาย การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวในกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มเล็กที่มีการจัดการอย่างดีเยี่ยม เพื่อสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจอย่างไม่เสื่อมคลายและธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุง คุณภาพให้ได้ผลกำไรอย่างเป็นธรรม โดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามา เยี่ยมเยือนสม่ำเสมออย่างเพียงพอ แต่มีผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจึงมีลักษณะสำคัญอยู่ 6 ประการคือ

1. เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภททุกแห่ง
2. เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่าและความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว
3. เป็นการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม
4. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยว ได้รับความรู้และประสบการณ์เกี่ยวข้อกับ ธรรมชาติและวัฒนธรรม
5. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผลตอบแทนแก่ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
6. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผลประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น และคืนผลประโยชน์กลับสู่ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น

ในการประชุม Globe'90 ณ ประเทศแคนาดา ได้ให้คำจำกัดความการเที่ยวแบบยั่งยืนว่า หมายถึง การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลังการฯ กงเที่ยวนี้ มีความหมายถึง การจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงามทางสุนทรียภาพในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย โดยมีหลักการของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนไว้ดังนี้

1. การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม เป็นสิ่งสำคัญและเป็นแนวทางการทำธุรกิจในระยะยาว

2. การลดการบริโภคที่มากเกินไปและการลดของเสีย จะช่วยลดเชิงค่าใช้จ่ายในการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาว และเป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยว

3. การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว และช่วยขยายฐานของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

4. การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ การพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว

5. การท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยพิจารณาด้านราคาและคุณค่าของสิ่งแวดล้อมไว้ ทำให้เกิดการประหยัดและป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ให้เกิดการทำลาย

6. การมีส่วนร่วมจัดการท่องเที่ยวของท้องถิ่นช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวด้วย

7. การปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ ระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่น องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้อง มีความจำเป็นในการที่จะร่วมงานไปในทิศทางเดียวกันรวมทั้งร่วมแก้ปัญหาและลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน

8. การฝึกอบรมบุคลากร โดยสอดแทรกแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืนต่อบุคลากรท้องถิ่นทุกระดับ จะช่วยยกระดับการบริการท่องเที่ยว

9. การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่างพร้อมมูล จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเคารพในสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว และจะช่วยยกระดับความพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย

10. การวิจัยและติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหาและเพิ่มผลประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยวและนักลงทุน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2547 : 12) กล่าวว่า การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน คือ การพัฒนา ต่อยอดมาจากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีหัวใจหลักอยู่ที่การคงไว้ ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน สามารถนำเสนอองค์ความรู้ สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่เน้นให้มีการท่องเที่ยวที่ต่อเนื่องยาวนาน โดยให้หลาย ๆ ฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบ โดยเฉพาะชุมชนในท้องถิ่น เพื่อให้มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคมวัฒนธรรมให้น้อยที่สุด

7. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท. : 18) ได้สรุปการพัฒนาการท่องเที่ยวว่าการที่จะให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวหลักที่สำคัญในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ต้องการพัฒนาที่ยั่งยืน และเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการ จึงเห็นควรกำหนดกลยุทธ์ในการจัดการที่เกี่ยวข้อง ทั้งสิ้น 6 กลยุทธ์ ที่สอดคล้องภายใต้นโยบายหลักและนโยบายแต่ละด้าน ดังนี้

1. กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม
2. กลยุทธ์การให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก
3. กลยุทธ์การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น
4. กลยุทธ์การส่งเสริมการมีส่วนร่วมและบริการนำเที่ยว
5. กลยุทธ์การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการท่องเที่ยว
6. กลยุทธ์การส่งเสริมการลงทุน

กลยุทธ์ด้านต่าง ๆ มีแนวความคิด วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และแนวทางปฏิบัติเฉพาะ ดังนี้

1. กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

1.1 แนวความคิด

ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญอย่างยิ่งของการท่องเที่ยว สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้จำแนกองค์ประกอบนี้ออกเป็น ประเภทที่ 1 แหล่งธรรมชาติ (เน้นที่ความหลากหลายหรือความดั้งเดิม) ประเภทที่ 2 แหล่งวัฒนธรรมรวมแหล่งประวัติศาสตร์ที่เน้นความสัมพันธ์กับระบบนิเวศในพื้นที่ แหล่งทรัพยากรเหล่านี้อาจมีสภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยว และมีการใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ อยู่แล้ว หรือเป็นแหล่งธรรมชาติหรือวัฒนธรรมที่มีศักยภาพในการนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม ภายในแหล่งท่องเที่ยวหนึ่ง ๆ จะสามารถจัดการเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มากกว่าหนึ่งรูปแบบ การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวไม่เพียงแต่ เป็นการนำทรัพยากรที่มีความสำคัญในระบบนิเวศ เสนอต่อนักท่องเที่ยวเท่านั้น หากยังรวมถึงการสงวนรักษาสี ฟื้นฟู ควบคุม ดูแล ทรัพยากรเหล่านั้น ให้คงสภาพไว้ให้ดีที่สุด เป็นการเสริมมาตรการการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสามารถนำมาเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวได้นานที่สุดหรือตลอดไป การพัฒนาการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นที่จะตอบสนองจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น ด้วยการเพิ่มการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ในระยะที่ผ่านมาได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว

หลายแหล่ง ส่งผลให้สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเกิดความเสื่อมโทรมทั้งนี้ เป็นผลมาจากการจัดการป้องกันปัญหา การควบคุม และมาตรการการแก้ไขปัญหาสีงแวดล้อมมิได้รับการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ หรือขาดระบบการจัดการแบบยั่งยืน ดังนั้นทรัพยากรการท่องเที่ยวจึงเป็นเดือนได้รับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย โดยมุ่งเน้นที่แหล่งกำเนิดมลพิษซึ่งได้แก่ นักท่องเที่ยว กิจกรรมของนักท่องเที่ยวและการบริการการท่องเที่ยวทุกยุทธศาสตร์การจัดการจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานการป้องกันและลดสาเหตุที่จะทำให้เกิดปัญหาเป็นประการสำคัญ

กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม มีเจ้าของพื้นที่ หรือผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลพื้นที่เป็นผู้รับผิดชอบหลัก โดยผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด ได้แก่ ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว สถาบันต่างๆ ในสังคม องค์กรประชาชน และประชาชนท้องถิ่นต้องให้ความร่วมมือ ในการอนุรักษ์ รักษาสภาพ ไม่ทำลายหรือสร้างความเสียหายแก่ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

1.2 วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

1.2.1 วัตถุประสงค์ของการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีการจัดการทรัพยากรอย่างถูกต้องเหมาะสมต่อขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าสัมผัส เรียนรู้ถึงแก่นแท้ของทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในระบบนิเวศได้อย่างกว้างขวางโดยปราศจากการทำลายหรือทำให้เสียหายแก่ทรัพยากร เพื่อป้องกันและรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมให้คงสภาพเดิมให้มากที่สุด ลดผลกระทบต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ทั้งทางกายภาพ ชีวภาพ สังคม และวัฒนธรรม

1.2.2 เป้าหมายของการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม กำหนดบทบาทของแหล่งท่องเที่ยว ประเมินระดับศักยภาพและขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวในประเทศให้ชัดเจน เพื่อจัดระดับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ในระยะเวลา 5 ปี ปรับปรุงและจัดการยกความเหมาะสมของแหล่งท่องเที่ยว ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์มากขึ้น ในอัตราเพิ่มร้อยละ 10 ต่อปี ให้แต่ละแหล่งท่องเที่ยวมีการจัดการเขตการท่องเที่ยว สำหรับกรท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์กับการท่องเที่ยวแบบอื่นและกิจกรรมอื่น อย่างเหมาะสมจำนวน 400 แห่ง ในเวลา 5 ปี ให้ทุกแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ มีการจัดเตรียมระบบการสื่อความหมายขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว มีการพัฒนาการสื่อความหมายธรรมชาติที่ประสิทธิภาพมากขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ที่สำคัญของทุกจังหวัดในเวลา 5 ปี มีการใช้มาตรการและเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อการวางแผน พื้นฟู และการแก้ไขปัญหามลพิษใน 5 ปี มีการใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร สารสนเทศ ในการบริหารพื้นที่ การจัดการควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยว การติดตามผล และการป้องกันสาธารณสมบัติ มีการใช้มาตรการในการจัดการควบคุมปริมาณ กิจกรรม และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว

1.3 แนวทางการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย

ทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งได้แก่ แหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ ทั้งนี้อาจรวมถึงแหล่งรวบรวมความรู้ด้านนิเวศนอกที่ตั้ง เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่ต้องมีการจัดการที่ถูกต้องการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายมีดังนี้

1.3.1 กำหนดเกณฑ์และดำเนินการจัดแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามศักยภาพการจัดการและความต้องการ เพื่อกำหนดเป็นเป้าหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และดำเนินการภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง

1.3.2 จัดเขตพื้นที่ (Zoning) ภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อการใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวหรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่เหมาะสมตามสภาพของทรัพยากรและขนาดการรองรับของทรัพยากรต่อปริมาณและกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยจัดแบ่งตามความสำคัญของระบบนิเวศน์และกิจกรรมที่ยอมรับได้

1.3.3 ประเมินขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวและกำหนดปริมาณ การควบคุม และมาตรการการกำจัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมเพื่อป้องกันปัญหาความแออัด การคับคั่ง มูลฝอยคั่งค้าง เสี่ยงรบกวนและการทำลายพืชพรรณและสัตว์

1.3.4 ควบคุมการพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวด้านการปลูกสร้างอาคาร การปรับปรุงพื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน กิจกรรม ขนาดสาธารณูปโภค และการตกแต่งเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมองค์ประกอบทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว ให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมในพื้นที่ รวมทั้งมีการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการมีระบบป้องกันและกำจัดมลพิษที่เหมาะสมในด้านต่างๆ เช่น มูลฝอย คุณภาพน้ำ, เสียง และการรบกวนทรัพยากรชีวภาพ

1.3.5 ใช้มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครอง ดูแล รักษา ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แหล่งอนุรักษ์ที่มีกฎหมายเฉพาะคุ้มครอง หรือใช้กฎอื่นเสริมการจัดการอย่างเข้มงวดตามระดับของการอนุรักษ์ รวมทั้งให้มีการประกาศเขตคุ้มครองสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้นสำหรับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าให้กำหนดการใช้ประโยชน์ที่แน่ชัด โดยการปรับปรุงกฎหมายหรือปรับแนวเขตในกรณีที่ต้องการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

1.3.6 ใช้มาตรการการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการควบคุมดูแลรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทั้งภายในเขตอนุรักษ์และนอกเขตอนุรักษ์ โดยการกำหนดบทบาท หน้าที่ความรับผิดชอบ และเครื่องมือตามความเหมาะสม

1.3.7 ใช้หรือประยุกต์ใช้ระบบจัดการสิ่งแวดล้อม (EMS) ในการจัดการด้านการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยว การบริการ และกิจกรรมในพื้นที่ด้วย วิธีการที่เหมาะสมภายใต้ขอบเขตของการจัดการ ระยะเวลา หรือกฎหมายที่รองรับ เช่น การศึกษาผลกระทบเบื้องต้น (IEE) การศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) การใช้ระบบคุณภาพ ISO 14000 เป็นต้น

1.3.8 จัดให้มีกิจกรรมและสื่อในการศึกษา เรียนรู้ ทรัพยากรทั้งทางตรงและทางอ้อมไว้รองรับการท่องเที่ยว โดยให้เป็นเครื่องมือที่จะสามารถปลูกจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์ และดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวและทรัพยากรทางธรรมชาติและสังคมให้ยั่งยืนต่อไป

1.3.9 จัดให้มีการติดตามตรวจสอบการจัดการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการจัดการ และการร่วมมือประสานงานที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. กลยุทธ์การให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก

2.1 แนวความคิด

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีจุดมุ่งหมายในระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยรวมเพื่อให้มีบทบาทและทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสม ในการส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติตลอดจนการรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมโดยรวม ด้วยการให้กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นสื่อกลางทางการศึกษาและการเรียนรู้ด้านระบบนิเวศของนักท่องเที่ยว และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์แก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน และประชาชน โดยทั่วไป ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ความสำคัญต่อการศึกษามรดกธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนวัฒนธรรมชุมชนในพื้นที่ เป็นเป้าหมายหลักของการท่องเที่ยวดังกล่าว หากไม่มีกระบวนการให้การศึกษาเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศของทรัพยากรท่องเที่ยวแล้ว การสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการอนุรักษ์ย่อมยากที่จะเกิดขึ้น และการท่องเที่ยวนั้น ไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การกำหนดกลยุทธ์การให้การศึกษา จะให้ความสำคัญในระหว่างการท่องเที่ยวเป็นหลัก แต่ควรมีการให้ข้อมูลก่อนการท่องเที่ยว และมีการให้การศึกษาเพิ่มเติมในภายหลังด้วย ดังนั้น การศึกษา (Education) เป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญในกระบวนการจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเฉพาะการมุ่งเน้นการเสริมสร้างจิตสำนึก และความรับผิดชอบต่อในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้สามารถดำรงสถานภาพและอำนวยประโยชน์

อย่างยั่งยืนสืบไป ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของนักท้องถิ่น ผู้เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น การดำเนินการจัดการศึกษาในกระบวนการท้องถิ่นเชิงนิเวศเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นรูปแบบ วิธีการ และการใช้สื่อต่าง ๆ ทางการศึกษา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงด้วยตนเองและมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้นั้น ๆ ที่สำคัญได้แก่ การสื่อความหมายของธรรมชาติ (Interpreting) การฝึกอบรม (Training) การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง (On The Job Training) กรณีศึกษา (Case Study) บทบาทสมมุติ (Role Play) เกมส์ (Game Dynamic) การระดมสมอง (Brain storming) การอภิปราย (Discussion) และสื่อต่าง ๆ ทางการศึกษา การสื่อความหมายธรรมชาติเป็นรูปแบบที่ชัดเจนที่สุดของการให้การศึกษาในกระบวนการท้องถิ่นเชิงนิเวศ ซึ่งกลยุทธ์นี้จึงต้องให้ความสำคัญ 2 ระดับ คือ การให้การศึกษาทั่วไป และการสื่อความหมายธรรมชาติในแหล่งท้องถิ่น กลยุทธ์ในการจัดการศึกษาในระบบการพัฒนาการท้องถิ่นเชิงนิเวศ จะต้องมีศูนย์กลางและโครงข่ายความร่วมมือที่จะร่วมกันในการพัฒนาทิศทางนโยบาย รูปแบบ วิธีการ เทคโนโลยี และสื่อต่างๆ อย่างเป็นระบบและต่อเนื่องทั้งในระดับควมคมนโยบายและระดับปฏิบัติการพัฒนาการท้องถิ่นเชิงนิเวศโดยรวม

2.2 วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

2.2.1 วัตถุประสงค์การให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก

เพื่อการพัฒนากระบวนการศึกษาเรียนรู้ของนักท้องถิ่นผู้เกี่ยวข้องในการจัดการ ทั้งภาครัฐและเอกชน ประชาชนในท้องถิ่นและประชาชนโดยทั่วไป ให้มีจิตสำนึกต่อคุณค่าความสำคัญของระบบนิเวศ การดำรงสถานภาพและการอำนวยการนโยบายอย่างยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในระดับที่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติตนที่เหมาะสม และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์

2.2.2 เป้าหมายการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก แหล่งท้องถิ่นเชิงอนุรักษ์ทุกแห่ง เป็นแหล่งพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของนักท้องถิ่นและผู้เกี่ยวข้องในการจัดการ มีกิจกรรมและสื่อความหมายธรรมชาติที่เสริมความรู้ความสามารถในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในรูปแบบต่าง ๆ สื่อสาธารณะต่าง ๆ ธุรกิจบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ สามารถเป็นผู้ให้การศึกษา เรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศและการอนุรักษ์ แก่นักท้องถิ่นและประชาชนโดยทั่วไป เป็นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้การท้องถิ่น

2.2.3 มีบุคลากรที่ได้รับการพัฒนาฝึกอบรมจนมีความสามารถ เฉพาะด้านการศึกษาและสื่อความหมายในกระบวนการท้องถิ่นเชิงนิเวศ โดยเฉพาะผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการ และประชาชนในท้องถิ่น

2.2.4 เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอารยปฏิบัติตนที่เหมาะสมของ
นักท่องเที่ยวยังเป็นรูปธรรมโดยมีการควบคุมบังคับน้อยที่สุด

3. แนวทางการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย

3.1 จัดให้มีรูปแบบของกิจกรรมความร่วมมือด้านการให้การศึกษาและสร้าง
จิตสำนึก ในระดับชาติ ภายใต้ต้องการความร่วมมือใหญ่ มีหน้าที่ในการกำหนดกรอบ ทิศทาง
นโยบาย และแนวทางในการปฏิบัติ ตลอดจนการส่งเสริม ตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผล

3.2 จัดให้มีความร่วมมือในการปรับปรุงและพัฒนาระบบการให้การศึกษา
และสร้างจิตสำนึกในระดับพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ให้มีรูปแบบ กิจกรรม วิธีการสื่อ
ความหมายธรรมชาติ และการจัดสื่อต่าง ๆ ที่หลากหลาย กระตุ้นความสนใจนักท่องเที่ยวให้เข้าร่วม
กิจกรรมโดยสมัครใจเข้าร่วมแสดงบทบาทในกิจกรรมการเรียนรู้

3.3 ดำเนินการและพัฒนารายการในสื่อสาธารณะต่าง ๆ โดยเฉพาะ
โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และเอกสารการท่องเที่ยวให้มีทิศทางเนื้อหาและวิธีการนำเสนอที่เหมาะสม
สำหรับการพัฒนาความรู้ และความตระหนักด้านการอนุรักษ์ของนักท่องเที่ยว และประชาชนทั่วไป
อย่างต่อเนื่อง

3.4 พัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ
พร้อมทั้งให้มีการค้นคว้า วิจัย และกิจกรรมทางการศึกษาเรียนรู้ที่มีเป้าหมาย เพื่อผลทางการให้
การศึกษาและสร้างจิตสำนึกในกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างชัดเจนสำหรับเยาวชน
ธุรกิจบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ผู้เกี่ยวข้องในการจัดการ และประชาชนในท้องถิ่น

3.5 จัดฝึกอบรม สัมมนา การออกค่าย เพื่อพัฒนาความรู้ทักษะและ
ประสบการณ์แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดการและประชาชนในท้องถิ่น โดยการเน้นกระบวนการ
การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริงเป็นด้านหลัก รวมทั้งเสริมสร้างความรู้ทางด้านหลักการและทฤษฎี
ความแนวของการศึกษารูปแบบอื่น ๆ ทั้งในและนอกระบบ

3.6 พัฒนาสื่อความหมายธรรมชาติขึ้นภายในแหล่งท่องเที่ยว โดยจัดให้
เป็นส่วนสำคัญของแหล่งสื่อที่สำคัญ ได้แก่ ป้ายสื่อความหมาย คู่มือท่องเที่ยว ข้อมูลทรัพยากรของ
แหล่งนิทรรศการ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว รวมทั้งจัดคนนำทางและมัคคุเทศก์ไว้รองรับ

8. การจัดการการท่องเที่ยว

ความหมายของการจัดการท่องเที่ยว

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย (2541 : 32-33) ได้อธิบายความหมายของ
การจัดการการท่องเที่ยว หมายถึง การกระทำอย่างมีเป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎี และ
แนวคิดที่เหมาะสม ยิ่งไปกว่านั้นยังคงต้องคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดต่าง ๆ ของ

สังคมและสภาพแวดล้อม การกำหนดแนวทาง มาตรการ และแผนปฏิบัติการที่ดีต้องคำนึงถึงกรอบความคิดที่ได้กำหนดไว้ มิฉะนั้นแล้ว การจัดการท่องเที่ยวจะดำเนินไปอย่างไรทิศทางและประสบความสำเร็จแล้ว

บุญเลิศ จิตรตั้งวัฒนา (2542 : 75) ให้ความหมายของการจัดการการท่องเที่ยวว่า หมายถึง การวางแผนการท่องเที่ยว และดำเนินการให้เป็นไปตามแผน โดยมีการจัดองค์การบริหารงานบุคคล การอำนวยความสะดวก และการควบคุมอย่างเหมาะสม เพื่อให้เป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้พร้อมทั้งมีการประเมินผลแผนการท่องเที่ยวด้วย

รัชชชัย รัตนซ้อน (2542 : 6) ได้ให้ความหมายของการจัดการการท่องเที่ยว หมายถึง การจัดระบบของชุมชนเพื่อดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวโดยพิจารณาครอบคลุมประเด็นที่เกี่ยวกับโครงสร้างการจัดรูปองค์กร การแบ่งงาน การแบ่งบทบาทและความรับผิดชอบ รวมทั้งวิธีการจัดการ การแบ่งสรรผลประโยชน์ ตลอดจนการจัดการกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น

มิศรา สามารถ (2543 : 17) กล่าวว่า แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศได้แก่ การจัดการพื้นที่ท่องเที่ยว การสื่อความหมาย บริการความรู้ การส่งเสริมมาตรฐานที่พัก การบริการท่องเที่ยว การส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม และการป้องกันผลกระทบทางวัฒนธรรม หากกิจกรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนจะสามารถพัฒนากิจกรรมนั้นได้ง่าย ระบบบริหารการจัดการต้องให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในกิจกรรมมีความโปร่งใสในการจัดสรรผลประโยชน์ ต้องทำให้เป็นธรรมและชัดเจน คนทำงานและชาวบ้านต้องวิเคราะห์ปัญหาหาร่วมกัน และการบริหารจัดการด้านท่องเที่ยวจะมีปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดในการบริหารจัดการที่สำคัญ ได้แก่ ข้อจำกัดด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร ด้านการประสานงาน ขอบเขตอำนาจหน้าที่ การออกกฎหมายและข้อบังคับ

เดชา ไฉ่สูงเนิน (2543 : 18) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เป็นเครื่องมือที่มีอำนาจให้มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ได้เป็นอย่างมากถ้าการท่องเที่ยวมีการจัดการและการบริหารที่ดี ก็จะสามารถใช้พื้นที่ที่เป็นทรัพยากรธรรมชาตินั้นได้โดยไม่ได้ทำให้มันเสื่อมโทรมลง การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องมีการวางแผนนโยบายที่ชัดเจน และมีความสอดคล้องกับความคิดเห็นและเหตุผลของคนในท้องถิ่น เพื่อจะได้ให้การส่งเสริมในระดับชาติ นโยบายควรจะเจาะจงลงไปในแต่ละด้านโดยพิจารณาปัจจัยที่สำคัญพื้นฐานของชุมชน ถ้าเป็นไปได้ก็ควรจะให้มีการแข่งขันเพื่อเพิ่มจุดเด่นในตลาด การสร้างแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนตลอดไปการตอบสนองนั้นต้องไม่มีการกีดกันในการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ด้วย

พจนานุกรม (2540 : 17) ได้กล่าวว่า การจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเอง บทบาทของโครงการการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ คือ การเป็นสะพานเชื่อมความเข้าใจระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน บอกกล่าวให้คนที่จะไปเยี่ยมเยือนชุมชนได้เข้าใจในเรื่องราวของชุมชน รูปแบบการท่องเที่ยว คติกา ข้อปฏิบัติเมื่ออยู่ในชุมชน ในขณะที่เดียวกันก็มีการพูดคุยกับชาวบ้านให้ชัดเจนถึงเป้าหมายของการทำกิจกรรมนี้ ซึ่งก็มีความแตกต่างในแต่ละชุมชน บางแห่งมองว่าการท่องเที่ยวเป็นการเผยแพร่เรื่องราววิถีชีวิต วัฒนธรรม ตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน บางแห่งอาจมองว่านอกจากเผยแพร่แล้วน่าจะเป็นกิจกรรมเพื่อก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชน และคนในชุมชนด้วย เราได้ร่วมกันมองถึงข้อดี ข้อเสีย และแนวทางป้องกัน ร่วมกันค้นหาเสน่ห์ของชุมชน ซึ่งหมายถึงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม และวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่น่าสนใจ กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ ช่วยกันวางระบบการบริหารจัดการจัดโปรแกรม แบ่งบทบาทหน้าที่ จัดสรรผลตอบแทนที่เหมาะสม และโปร่งใสตรวจสอบได้

สรุปได้ว่า การจัดการการท่องเที่ยว หมายถึง การวางแผนการท่องเที่ยวและดำเนินการให้เป็นไปตามแผน โดยมีการจัดองค์การบริหารงานและควบคุมอย่างเหมาะสม เพื่อให้เป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้พร้อมทั้งมีการประเมินผลแผนการท่องเที่ยวด้วย

ระบบและรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย (2541 : 32-33) ได้อธิบายแนวคิดที่เหมาะสมในการพิจารณาการจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายนั้น จำเป็นต้องพิจารณาระบบย่อยและองค์ประกอบของการจัดการการท่องเที่ยว บทบาทหน้าที่ของแต่ละองค์ประกอบ และความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น รวมถึงการพิจารณาสภาพแวดล้อมของระบบการท่องเที่ยวด้วย ระบบการท่องเที่ยวที่สำคัญจำแนกได้เป็น 3 ระบบ ดังนี้คือ

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resource) อันประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่จะหมายถึงสภาพทางกายภาพของทรัพยากรซึ่งอาจเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ตลอดจนวัฒนธรรมของชุมชนและท้องถิ่น
2. การบริการการท่องเที่ยว (Tourism Service) ได้แก่ การให้บริการเพื่อการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่หรือกิจกรรมที่มีผลเกี่ยวข้องกับท่องเที่ยวของพื้นที่นั้น ๆ
3. การตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Marketing) เป็นส่วนของความต้องการในการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และประชาชนในพื้นที่ ซึ่งหมายรวมถึงกิจกรรม รูปแบบ หรือกระบวนการท่องเที่ยวที่เกิดในพื้นที่

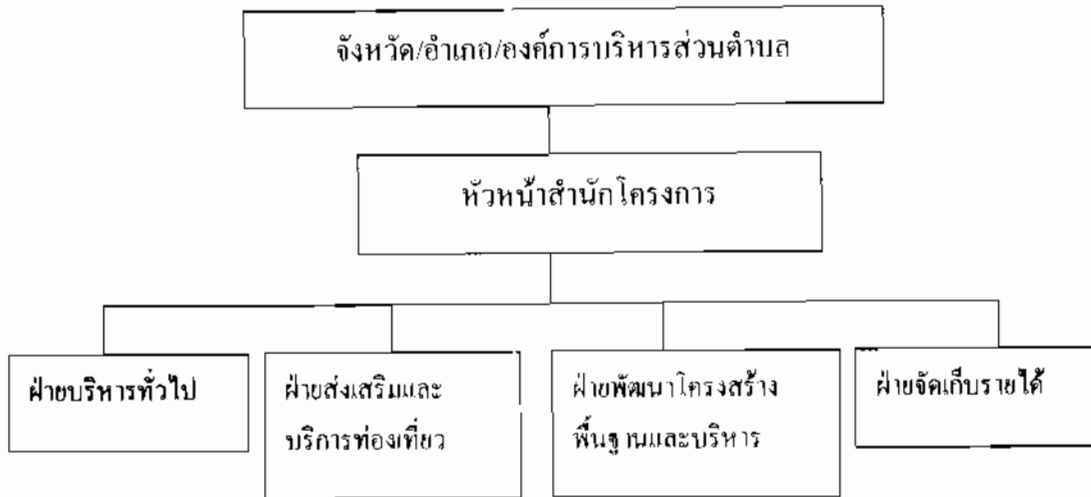
ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2541 : 21-24) กล่าวว่า ในการบริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวสามารถดำเนินการบริหารจัดการได้ ทั้งในรูปแบบทางราชการ หรือรูปแบบทางราชการกึ่งเอกชน ทั้งนี้เพื่อให้มีความสอดคล้องกับแนวทางในการดำเนินการบริหารจัดการในแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้ในรูปแบบของธรรมาภิบาลในการบริหารในรูปแบบของราชการจะเสนอรูปแบบให้องค์กรรับผิดชอบที่ชัดเจน ส่วนในรูปแบบของราชการกึ่งเอกชน จะเสนอรูปแบบให้มีการพัฒนาองค์กรที่มีทิศทางรวมทั้งมีบทบาทในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วยตนเอง และได้กล่าวถึงรูปแบบขององค์กรที่พิจารณาว่ามีความเหมาะสมสำหรับการบริหารจัดการในแต่ละพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวควรมีหน้าที่ในระบบการท่องเที่ยวที่ประกอบด้วย

1. การจัดระบบบริหาร อำนาจการและควบคุม
2. การจัดระบบการให้บริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว
3. การจัดระบบการดำเนินการในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

โดยทางเลือกของการจัดองค์กรในการบริหารจัดการในแนวทางการจัดให้มีองค์กรเพื่อทำหน้าที่ในการบริหารจัดการพื้นที่ สามารถกำหนดทางเลือกในการดำเนินการได้ 2 แนวทาง ทั้งนี้เพื่อให้สามารถนำมาพิจารณาความเหมาะสมให้มีความสอดคล้องกับความต้องการการดำเนินการในแต่ละพื้นที่ได้คือ

ทางเลือกที่ 1 การปรับปรุงการบริหารองค์กรในปัจจุบัน เป็นการบริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวโดยการนำหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น ได้แก่ จังหวัด อำเภอ องค์กรบริหารส่วนตำบล เป็นต้น มาเพื่อเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการบริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยมีรูปแบบการบริหารดำเนินงานตามภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 รูปแบบการบริหารดำเนินงาน

ทางเลือกที่ 2 การจัดตั้งองค์การบริหารจัดการใหม่ เป็นการจัดตั้งองค์การบริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวขึ้นมาใหม่ เพื่อกำหนดหน้าที่ในการบริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นไปในลักษณะของรูปแบบองค์การบริหารราชการกิ่งเอกชน โดยเป็นการดำเนินการร่วมในลักษณะของหน่วยงานท้องถิ่น คือ อำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบลร่วมกับสหกรณ์หรือสมาคมผู้ประกอบการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยมีการจัดแบ่งส่วนบริหารจัดการพื้นที่จำแนกตามหน้าที่รับผิดชอบคือ

1. การกำหนดนโยบายกำกับและตรวจสอบจะอยู่ในรูปแบบการกำกับดูแลของคณะกรรมการอำนวยการโดยมีสมาชิก รวม 7 คน ประกอบด้วยตำแหน่งประธาน 1 คน รองประธาน 1 คน และกรรมการ 5 คน โดยทั้งหมดจะเป็นผู้แทนจากส่วนของหน่วยงานท้องถิ่นกับสหกรณ์หรือผู้ประกอบการงานท่องเที่ยวในท้องถิ่น

2. กำหนดให้มีตำแหน่งผู้จัดการโครงการ 1 ตำแหน่ง และผู้ช่วยผู้จัดการโครงการ 1 ตำแหน่ง เพื่อรับแนวนโยบายและแนวทางการบริหารจัดการจากคณะกรรมการอำนวยการ โดยทั้งนี้จะมีหน้าที่ในการกำหนดขั้นตอนและวิธีการให้แก่ฝ่ายปฏิบัติต่าง ๆ ได้แก่

2.1 งานบริหารทั่วไป จึงทำหน้าที่ในการดูแลรับผิดชอบในด้านบุคคล งานสารบัญและประชาสัมพันธ์

2.2 งานบัญชีและการเงิน จะทำหน้าที่บริหารรายรับรายจ่ายของโครงการ ทั้งนี้การบริหารจัดการภายในฝ่ายควรที่จะแยกงานการเงิน และงานบัญชีออกจากกัน

โดยมีผู้รับผิดชอบแยกกัน เพื่อการตรวจสอบเอกสาร และยอดรายการเบิกจ่าย ให้มีการตรวจสอบ เพื่อป้องกันความผิดพลาดได้ ทั้งนี้การจัดทำบัญชี/การเงิน รวมถึงการดูแลรายรับ/รายจ่าย ของการผลิต การจำหน่ายของที่ระลึก ร้านอาหารและค่าผ่านประตู รวมทั้งการจัดทำแผนการเงินเพื่อการประมาณการ ค่าใช้จ่ายและรายรับเพื่อการวางแผนจัดดำเนินการ

2.3 งานบริการ จะทำหน้าที่ในงานบำรุงรักษาอาคาร สถานที่ งานบำรุงรักษาสาธารณูปโภค สาธารณูปการ งานรักษาความสะอาด งานสวนและงานโสตทัศนูปกรณ์

2.4 งานจัดหารายได้ จะมีหน้าที่ดำเนินการในเรื่องของการผลิตของที่ระลึก และขายของที่ระลึกต่าง ๆ รวมทั้งการจัดหารายได้จากการขายเอกสาร หนังสือของที่ระลึก ร้านอาหาร ที่พัก รวมทั้งการหารายได้จากกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีการจัดขึ้นในพื้นที่โครงการ

เดชา ไฉ่สูงเนิน (2543 : 15) ได้เสนอรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว (7's Model) เพื่อมาปรับใช้กับการท่องเที่ยวไว้ดังนี้

1. กลยุทธ์ (Strategy) หมายถึง กลยุทธ์ที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความผสมผสานกลมกลืนกันระหว่างวัตถุประสงค์ การจัดลำดับความสำคัญ การควบคุม และขอบเขตของกิจกรรมต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยการเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมที่สุด ซึ่งจะต้องประกอบไปด้วยกลยุทธ์ในการวางแผนการดำเนินงานที่สามารถปฏิบัติได้ และต้องเป็นไปตามนโยบายของการท่องเที่ยวแห่งชาติด้วย บริษัทที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจะต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อที่จะสามารถหากกลยุทธ์ที่เหมาะสมที่นำไปสู่เป้าหมายนั้น

2. โครงสร้าง (Structure) หมายถึง โครงสร้างในองค์กรซึ่งควรจะเกี่ยวข้องกับการจัดลำดับชั้นและการแบ่งหน้าที่ให้เหมาะสม เพราะมีโครงสร้างที่ดีจะเป็นกุญแจที่สำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยว ในบางประเทศกระทรวงการท่องเที่ยวจะเป็นผู้จัดการ และดูแลทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งองค์กรการท่องเที่ยวด้านชาติ เจ้าของธุรกิจการนำเที่ยว ตัวแทนการท่องเที่ยวของภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องรวมทั้งกลุ่มเจ้าของโรงแรม ที่พัก ยานพาหนะ มัคคุเทศก์ โดยแต่ละหน่วยจะทำงานในลักษณะเชื่อมโยงกัน มีเครือข่ายจัดการที่เหมาะสม เช่น ถ้ามีแนวคิดทางด้านระบบนิเวศ แนวคิดนี้ก็จะสามารถเข้าไปในนโยบายของกระทรวง และสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องในทุกระดับทั้งภาครัฐและเอกชน ดังนั้นการมีโครงสร้างที่ดีและเป็นรูปธรรมก็สามารถทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวประสบผลสำเร็จได้ อย่างไรก็ตามโดยที่โครงสร้างองค์กรยังขึ้นอยู่กับรูปแบบของ RASI ด้วยซึ่งหมายถึง ความรับผิดชอบ (Responsibility) อำนาจหน้าที่ (Authority) การสนับสนุน (Support) และข่าวสารข้อมูล (Information) เพราะการจัดการการท่องเที่ยวก็เหมือนกับธุรกิจอื่น ที่จะต้องมีผู้มีอำนาจคอย

ควบคุมดูแลแบ่งหน้าที่รับผิดชอบไปตามลำดับชั้น มีผู้นำมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว การให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในเรื่องต่าง ๆ และที่สำคัญคือการให้ข่าวสารข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งควรเริ่มตั้งแต่จุดแรกที่นักท่องเที่ยวมาถึง เช่น ท่าอากาศยาน สถานีรถไฟ และสถานีขนส่ง

3. ระบบ (System) หมายถึง ระบบในการจัดการการท่องเที่ยวซึ่งมี

ความหมายที่ครอบคลุมไปถึงระบบการจัดการข้อมูล ระบบการดำเนินงาน การปฏิบัติการ การเงิน การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การตลาดและระบบอื่น ๆ ด้วย โดยทุกระบบต้องมีการประสานความร่วมมือกันและมีความสัมพันธ์กันในทุกชั้นตอน

4. บุคลากร (Staff) หมายถึง บุคลากรนับเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การ

ดำเนินการต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะบุคคลที่ทำหน้าที่บริการนักท่องเที่ยวจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ โดยคัดสรรบุคคลที่มีความละเอียดรอบคอบ มีความผูกพันกับงาน มีความรับผิดชอบ ให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจ มีความจริงใจซื่อสัตย์ ทำงานดีประสพผลสำเร็จและสามารถทำให้ท่องเที่ยวพึงพอใจเป็นสำคัญ

5. ทักษะ (Skill) หมายถึง ทักษะในการทำงานทุกอย่างจะต้องอาศัยความ

ชำนาญ งานจึงจะดีและมีประสิทธิภาพโดยขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 อย่างคือ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่องาน ความรู้ในงานเป็นสิ่งจำเป็นอันดับแรกในการที่จะทำให้การทำงานต่าง ๆ มีประสิทธิภาพ ความรู้ไม่ได้หมายถึงเพียงแต่รู้ว่าทำอะไร แต่ต้องรู้ทุกอย่างว่าคืออะไร ที่ไหน อย่างไรและทำไม รวมทั้งเข้าใจและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ซึ่งความรู้นั้นอาจเป็นความรู้ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งได้มาจากประสบการณ์ในการทำงานก็ได้ ดังนั้นผู้ที่ทำงานด้านการท่องเที่ยวควรมีทั้งความรู้และทักษะในงานที่เกี่ยวข้องเฉพาะสาขาคด้วย เพราะธุรกิจด้านการท่องเที่ยวต้องการผู้ที่มีความรู้และทักษะเฉพาะทางเป็นพิเศษ

6. รูปแบบ (Style) หมายถึง รูปแบบในการดำเนินการซึ่งแต่ละพื้นที่จะมี

รูปแบบในการดำเนินงานที่แตกต่างกันในการจัดการ

7. การแบ่งปัน (Share) หมายถึง การแบ่งปันการแลกเปลี่ยนประสบการณ์

ความคิดเห็น ความรู้ซึ่งนำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวได้ดีที่สุด นักท่องเที่ยวแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน ด้านการแลกเปลี่ยนประสบการณ์จะทำให้ได้รับความรู้และประสบการณ์มากมายที่เป็นประโยชน์นับว่าเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น โดยเฉพาะผู้ที่เริ่มจะทำธุรกิจทางการท่องเที่ยวได้นำข้อมูลต่าง ๆ มาวางแผนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

โครงการศึกษาวิจัยมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมและสถาบันดำรงราชานุภาพ (2541 ; ไม่มีเลขหน้า) ได้เสนอถึงหลักการบริหารและจัดการท่องเที่ยวว่าประกอบด้วย

1. ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดศักยภาพ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน โดยพิจารณาจากที่ตั้ง กิจกรรมความพร้อม และความต้องการของชุมชน รวมทั้งมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปของการเป็นคณะกรรมการ การรับผิดชอบดำเนินการ การสนับสนุนภาครัฐ เป็นต้น

2. องค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่น สมาคม อบต อบจ องค์กรบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการสนับสนุนแผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งการสนับสนุนการดำเนินการองค์กรประชาชนอื่น ๆ

3. ภาคธุรกิจการท่องเที่ยว องค์กรท้องถิ่น องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม และรัฐมีหน้าที่จะต้องทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาคกัน

สรุปได้ว่า ระบบและรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวสามารถดำเนินการได้ทั้งในรูปแบบราชการและกึ่งเอกชน แต่การกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบที่ชัดเจนและการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพจะทำให้การดำเนินงานตามระบบประสบผลสำเร็จ

นโยบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

คณะกรรมการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2550 – 2554 (2552 : เว็บบอร์ด) ได้เสนอกรอบนโยบายของการท่องเที่ยวไว้ดังนี้

1. ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวมีบทบาทในการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั่วทุกภูมิภาคของไทย และเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดการสร้างงานและเพิ่มรายได้ให้กับประเทศ

2. ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวของประเทศไทยเติบโตอย่างยั่งยืน โดยเน้นการขยายฐานตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพ ทั้งในพื้นที่ใหม่และในตลาดเฉพาะกลุ่ม ภายใต้การสร้างความเข้มแข็งของตราสินค้า (Brand) ประเทศไทยอย่างค้ำคอเนื่อง

3. ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคนไทย โดยเน้นการประสานงานระหว่างเครือข่ายภาครัฐกับภาคเอกชน กระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวภายในประเทศที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ประโยชน์ทั้งต่อสถาบันครอบครัวและต่อสังคมโดยรวม อันจะนำไปสู่การสร้างและกระตุ้นจิตสำนึกรักษาสิ่งแวดล้อม รวมทั้งให้เกิดความรักและภาคภูมิใจในเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทย

4. ส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กระจายตัวสู่แหล่งท่องเที่ยวรองมากขึ้น เพื่อสร้างสมดุลระหว่างพื้นที่ทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มจังหวัดและข้ามภูมิภาค

5. ส่งเสริมการเดินทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยการทำการตลาดร่วมกัน เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวทั้งภายในภูมิภาคและภายนอกภูมิภาค อันจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานร่วมกันอย่างเป็นระบบ และช่วยเพิ่มความสามารถทางการแข่งขันของภูมิภาคนี้ในตลาดท่องเที่ยวโลก

6. มุ่งพัฒนาองค์กร ระบบบริหารจัดการ และเสริมสร้างบุคลากรให้มีทักษะและขีดความสามารถทางการตลาดท่องเที่ยว เพื่อให้เป็นองค์กรแห่งการขับเคลื่อน (Driving Force) ที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน และมีศักยภาพทางการแข่งขันระดับนานาชาติภายใต้ หลักธรรมาภิบาล รวมทั้งพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรในบทบาทเชิงวิชาการและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการค้า

7. พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว (e - Tourism) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ประเทศไทย และเสริมสร้างศักยภาพในการส่งเสริมการค้าผ่านสื่อสารสนเทศ

8. ส่งเสริมการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว โดยประสานความร่วมมือและแก้ไขปัญหาลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว กับหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน

แผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติซึ่งปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นแผนที่กำหนดกรอบแนวทางและทิศทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวซึ่งปรากฏแนวทางการพัฒนาดังนี้

1. ส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อขยายโอกาสด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว รวมทั้งเพิ่มศักยภาพในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน นำไปสู่การพึ่งพาซึ่งกันและกัน และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในภูมิภาคโดย

1.1 ส่งเสริมให้ประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวกับประเทศในกลุ่มอาเซียนและอินโดจีน โดยเฉพาะการสนับสนุนการดำเนินการด้านการตลาดร่วมกันเพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการจูงเที่ยวในภูมิภาค และการพัฒนาโครงข่ายโครงสร้างพื้นฐานระหว่างแหล่งท่องเที่ยวภายในประเทศและประเทศเพื่อนบ้านเพื่อเสริมศักยภาพด้านการท่องเที่ยวระหว่างกัน

1.2 พัฒนาระบบโครงข่ายคมนาคมเชื่อมโยงระหว่างกันให้เป็นพื้นที่เศรษฐกิจที่สามารถสนับสนุนการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามแนวพื้นที่เขตเศรษฐกิจ เพื่อนำไปสู่การ

ใช้ประโยชน์ในทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและเสริมขีดความสามารถด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน

1.3 ร่วมมือกับประเทศที่สามและ/หรือองค์กรระหว่างประเทศในการฟื้นฟูภาวะเศรษฐกิจของประเทศเพื่อนบ้าน โดยการกระตุ้นธุรกิจด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวในพื้นที่เศรษฐกิจที่มีศักยภาพ

2. ส่งเสริมการค้าบริการที่มีศักยภาพเพื่อสร้างงาน กระจายรายได้และหารายได้จากเงินตราต่างประเทศ

2.1 พัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเพื่อเพิ่มการจ้างงานและกระจายรายได้สู่ชุมชน โดย

2.2.1 พัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวไทยและต่างประเทศ โดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงกลุ่มพื้นที่ พร้อมทั้งสนับสนุนการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับศักยภาพเชิงวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่และไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงขีดความสามารถของพื้นที่ในการรองรับนักท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างถูกวิธี การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประเพณี การท่องเที่ยวเชิงเกษตร กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการกีฬา สวนสุขภาพ และสวนสนุก

2.2.2 ปรับปรุงคุณภาพด้านการบริการและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อมให้ได้มาตรฐานและเพียงพอ โดยให้ความสำคัญต่อการเพิ่มและกวดขันมาตรฐานด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาการหลอกลวงเอารถเช่าเปรียบนักท่องเที่ยว การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว โดยเฉพาะด้านการเดินทางเข้าออกประเทศ การเดินทางในประเทศ การให้บริการข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย รวมทั้งพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและปริมาณสอดคล้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวแต่ละประเภท

2.2.3 ส่งเสริมบทบาทชุมชนและองค์กรชุมชนในท้องถิ่น ให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างครบวงจร ทั้งการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การบำรุงรักษา และการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว โดยรณรงค์สร้างจิตสำนึกและเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ชุมชนและท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน รวมทั้งสนับสนุนให้มีการพัฒนาสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านและบริการในท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับธุรกิจการท่องเที่ยว

2.2.4 ให้ความสำคัญกับกลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยวที่มีระยะพักนานและนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพจากต่างประเทศ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวกลุ่มการประชุม การจัดงานนิทรรศการนานาชาติ เพื่อเพิ่มสัดส่วนของรายได้ต่อนักท่องเที่ยวและเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ประโยชน์

ทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยให้มีระบบบริหารจัดการเฉพาะขึ้นมารับผิดชอบ รวมทั้งให้มีศูนย์ประชุม และศูนย์แสดงสินค้านานาชาติในเมืองหลักที่มีศักยภาพขึ้นมารองรับ

2.2.5 ประชาสัมพันธ์และสร้างจิตสำนึกการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ เพื่อส่งเสริมให้คนไทยเที่ยวเมืองไทยมากขึ้น และเร่งรัดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่ได้รับการพัฒนาให้เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวหลักในพื้นที่ เพื่อการสร้างงานและกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนและท้องถิ่น

2.3 พัฒนารูทกิจบริการที่มีศักยภาพ เพื่อเป็นแหล่งสร้างและกระจายรายได้ใหม่ที่สำคัญ โดย

2.3.1 สนับสนุนบริการรักษาพยาบาลและส่งเสริมสุขภาพสำหรับชาวต่างประเทศ พัฒนาคุณภาพบริการด้านการรักษาพยาบาลและส่งเสริมสุขภาพของไทยให้ทันสมัย โดยเฉพาะแพทย์แผนไทยและยาสมุนไพร โดยปรับปรุงกฎ ระเบียบ ให้สามารถรับรองมาตรฐานการขึ้นทะเบียนยาได้

2.3.2 สนับสนุนธุรกิจด้านภัตตาคารและร้านอาหาร โดยให้มีมาตรการจูงใจเพื่อกระตุ้นให้ผู้ประกอบการภัตตาคารและร้านอาหารทั้งในประเทศและต่างประเทศหันมาควบคุมดูแลมาตรฐานและสุขอนามัยของตนเองให้มากขึ้นเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้บริโภคทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ พร้อมทั้งส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การจัดงานเทศกาลอาหารไทยให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

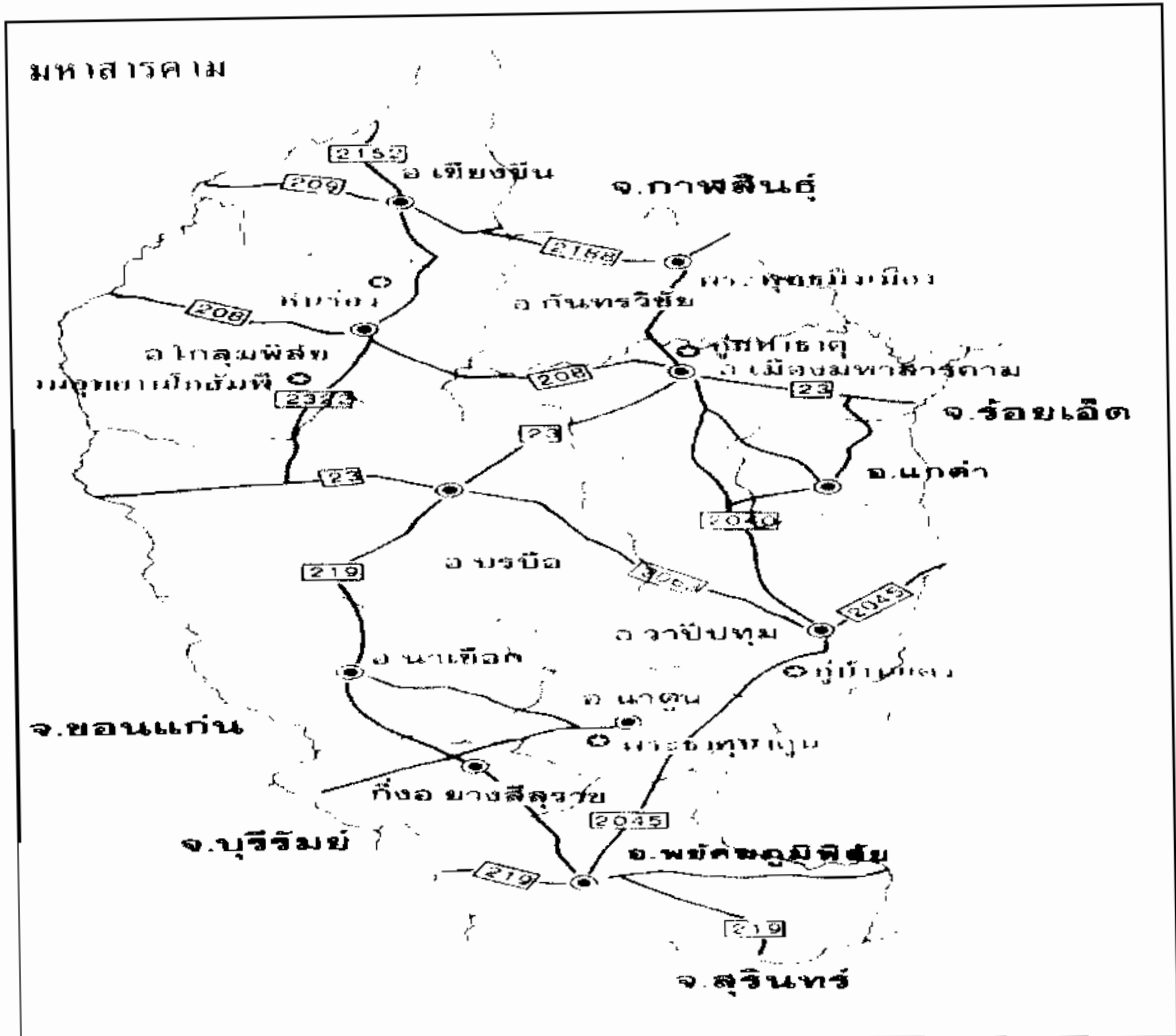
2.3.3 ส่งเสริมบริการด้านการศึกษาของประเทศให้มีความเป็นที่ยอมรับ รวมทั้งสนับสนุนการศึกษานานาชาติและฝึกอบรมวิชาชีพเฉพาะด้านสำหรับชาวต่างประเทศ โดยปรับปรุงกฎระเบียบให้อื้ออำนวยความสะดวกการเดินทางเข้ามาศึกษาและฝึกอบรมในประเทศ โดยเฉพาะหลักสูตรระยะสั้น และจัดระบบการศึกษาและฝึกอบรม ให้เป็นมาตรฐานสากลที่สามารถเชื่อมโยงและประสานกับสถาบันการศึกษาระหว่างประเทศ สำหรับเป็นทางเลือกสำหรับผู้ต้องการศึกษาต่อต่างประเทศ

สรุปได้ว่า นโยบายด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยมุ่งเน้นให้มีการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยมุ่งประสานความเจริญทางเศรษฐกิจกับการสงวนรักษาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไว้ โดยยินยอมให้ใช้ประโยชน์แต่พอควร เพื่อรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์และทรัพยากรเพื่อคนรุ่นต่อไป

พื้นที่ที่ทำการวิจัย

1. จังหวัดมหาสารคาม

ภาพประกอบ 3 แผนที่จังหวัดมหาสารคาม

ประวัติเมืองมหาสารคาม

พุทธมณฑลอีสาน ถิ่นฐานอารยธรรม ผ้าไหมล้ำเลอค่า ตักสิลานคร เมืองมหาสารคามถือว่าเป็นเมืองแหล่งโบราณคดีที่สำคัญและยาวนานมาหลายร้อยปี เพราะได้พบหลักฐานทางโบราณคดีที่ได้รับอิทธิพลทางพุทธศาสนา ตั้งแต่สมัยคุปตะตอนปลายและปลายะวะของอินเดียผ่านเมืองพุกามมาในรูปแบบของศิลปะสมัยทวารวดี เช่น บริเวณเมืองกันทรวิชัย (โคกพระ) และเมืองนครจำปาศรี โดยพบหลักฐาน เป็นพระยืนกันทรวิชัย พระพิมพ์ดินเผา ตลอดทั้งพระบรมสารีริกธาตุ นอกจากนั้นแล้วยังได้รับอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ ผ่านมาทางชนชาติ

ขอม ในรูปแบบสมัยลพบุรี เช่น กู่สันตรัตน์ กู่บ้านเขว้า กู่บ้านแดง และกู่อื่น ๆ รวมไปถึงเจดีย์ทิวาว
และเครื่องปั้นดินเผาของขอมอยู่ตามผืนดินทั่ว ๆ ไปในจังหวัดมหาสารคาม มหาสารคามตั้งอยู่
ตอนกลางของภาคอีสาน มีชนหลายเผ่า เช่น ชาวไทยพื้นเมืองพุก ภูพานอีสาน ชาวไทยข้อและ
ชาวผู้ไท ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี
“ฮีดลิบสอง” ประกอบอาชีพด้านกสิกรรมเป็นส่วนใหญ่ ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายมีการ ไปมาหาสู่กัน
ช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันตามแบบของคนอีสานทั่วไป

เมืองมหาสารคามนี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีพระบรมราช
โองการโปรดเกล้าฯ ให้ยกบ้านลาดกุดยางใหญ่ขึ้นเป็นเมือง เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2408 โดยแยก
พื้นที่และพลเมืองราวสองพันคนมาจากเมืองร้อยเอ็ด และโปรดเกล้าฯ ให้ท้าวมหาชัย (กวด
ภวภูตานนท์) เป็นพระเจริญราชเดชเจ้าเมือง มีท้าวบัวทอง เป็นผู้ช่วยขึ้นกับเมืองร้อยเอ็ด ต่อมา
โปรดเกล้าฯ ให้แยกเมืองมหาสารคามขึ้นกับกรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ. 2412 และร้อยเอ็ดได้แบ่งพลเมือง
ให้อีกเจ็ดพันคน พลเมืองเดิมอพยพมาจากเมืองจำปาศักดิ์ ท้าวมหาชัยและท้าวบัวทองนั้น เป็น
หลานโดยตรงของพระยาขัติยวงศา (สีลัง) เจ้าเมืองคนที่ 2 ของเมืองร้อยเอ็ด เดิมกองบัญชาการของ
เมืองมหาสารคามตั้งอยู่ที่เนินสูงแห่งหนึ่งใกล้คูคนางโย ได้สร้างศาลเจ้าพ่อหลักเมือง และศาล
มหัศจรรย์ขึ้นเป็นที่สักการะของชาวเมือง

ต่อมาสร้างวัดคอนเมืองแล้วเปลี่ยนชื่อเป็นวัดข้าวฮ้าว (วัดธัญญาवास) และได้ย้าย
กองบัญชาการ ไปอยู่ริมหนองกระทุ่มด้านเหนือของวัด โพธิ์ศรีปัจจุบัน ในปี พ.ศ.2456 หม่อมเจ้าพันพ
มาศ นวรัตน์ เป็นปลัดมณฑลประจำจังหวัด โดยความเห็นชอบของพระมหากษัตริย์ (เส็ง
วิริยะศิริ) ได้ย้ายศาลากลางมาอยู่ ณ ที่ตั้งศาลากลางหลังเดิม (ที่ว่าการอำเภอเมืองปัจจุบัน) และในปี
พ.ศ. 2542 ได้ย้ายศาลากลางมาอยู่ ณ ที่ตั้งปัจจุบันมีผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองหรือผู้ว่าราชการจังหวัด
รวม 44 คน และผู้ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคาม คนปัจจุบัน คือ นายทองทวี
พิมพ์เสน (ตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ. 2552 - ปัจจุบัน)

ด้านกายภาพ

1. ที่ตั้งและขนาด

จังหวัดมหาสารคามตั้งอยู่บริเวณตอนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่
ระหว่างเส้นรุ้ง ที่ 15 องศา 25 ลิปดา และ 16 องศา 40 ลิปดาเหนือ เส้นแวงที่ 102 องศา 50 ลิปดา
และ 103 องศา 30 ลิปดาตะวันออก มีพื้นที่ 5,228.843 ตารางกิโลเมตร หรือ 3,268,026.87 ไร่ ห่าง
จากกรุงเทพฯ โดยทางรถยนต์ 470 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดกาฬสินธุ์

ทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดบุรีรัมย์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดร้อยเอ็ด
ทิศตะวันตก ติดต่อกับ จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดบุรีรัมย์

2. ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปของจังหวัดมหาสารคามเป็นพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบ ถึงลูกคลื่นลอนลาด พื้นที่โดยทั่วไปมีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 130 – 230 เมตร ด้านทิศตะวันตก และทิศเหนือเป็นที่สูงในเขตอำเภอ โกสุมพิสัย อำเภอเชียงยืน และอำเภอกันทรวิชัย ครอบคลุมพื้นที่ ประมาณครึ่งหนึ่งของพื้นที่จังหวัด และค่อย ๆ ลาดเทมาทางทิศตะวันออกและทิศใต้ มีลำน้ำสำคัญหลายสายไหลผ่าน สภาพพื้นที่ที่สามารถแบ่งออกได้ 3 ลักษณะคือ

2.1 พื้นที่ราบเรียบถึงค่อนข้างราบเรียบ ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มริมน้ำ เช่น ที่ราบลุ่มริมน้ำชี ในบริเวณอำเภอเมืองมหาสารคาม อำเภอโกสุมพิสัย และทางตอนใต้ของจังหวัดแถบชายทุ่งกุลาร้องไห้

2.2 พื้นที่ค่อนข้างราบเรียบสลับกับลูกคลื่นลอนลาด พบทางบริเวณตอนเหนือของอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย เป็นแนวยาวไปทางตะวันออกถึงอำเภอเมืองมหาสารคาม

2.3 พื้นที่ลูกคลื่นลอนลาด สลับกับพื้นที่ลูกคลื่นลอนชัน พบทางตอนเหนือและตะวันตกของจังหวัด บริเวณนี้มีเนื้อที่ประมาณครึ่งหนึ่งของเนื้อที่ของจังหวัด

3. ลักษณะภูมิอากาศ

เป็นลักษณะภูมิอากาศแบบมรสุมเมืองร้อน (Tropical Monsoon Climate) ในช่วงมรสุมฤดูร้อนจะได้รับลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดมาจากมหาสมุทรอินเดีย สภาพโดยทั่วไปจะมีลักษณะฝนตกสลับกับอากาศแห้ง (Wet and dry climate) มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในปี 2549 ประมาณ 1,304.7 มม./ปี โดยมีจำนวนวันที่ฝนตกตลอดทั้งปีจำนวน 109 วัน ปริมาณฝนสูงสุดเมื่อวันที่ 21 กันยายน 2549 วัดได้ 81.7 มิลลิเมตร ในปี 2550 ตั้งแต่เดือนมกราคม – กรกฎาคม อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 34.80 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยประมาณ 38.30 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดเมื่อวันที่ 24 เมษายน 2550 วัดได้ประมาณ 41.50 องศาเซลเซียส สำหรับฤดูต่าง ๆ มี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม ไปจนถึงเดือนมิถุนายน ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคมไปจนถึงเดือนตุลาคม และฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน เป็นต้นไปจนถึงเดือนกุมภาพันธ์

4. เขตการปกครอง

จังหวัดมหาสารคามมีพื้นที่ประมาณ 5,228.843 ตารางกิโลเมตร แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 13 อำเภอ 133 ตำบล (องค์การบริหารส่วนตำบล 131 แห่ง) 1,944 หมู่บ้าน โดยอำเภอที่มีพื้นที่มากที่สุด คือ โกสุมพิสัย รองลงมาคือ อำเภอบรบือ อำเภอวาปีปทุม และอำเภอ

เมืองฯ ตามลำดับ มีพื้นที่เท่ากับ 827.876 681.622 605.744 และ 556.697 ตารางกิโลเมตร หรือ คิดเป็นร้อยละ 15.83, 13.03, 11.58 และ 10.64 ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด มีเทศบาลทั้งหมด 11 แห่ง แบ่งเป็นเทศบาลเมือง จำนวน 1 แห่ง คือ เทศบาลเมืองมหาสารคาม ที่เหลืออีก 10 แห่ง เป็นเทศบาลตำบล โดยอำเภอขามเฒ่า อำเภอกุฉินารายณ์ และอำเภอชื่นชมไม่มีเทศบาลตั้งอยู่ รวมพื้นที่ ในเขตเทศบาลทั้งหมด 86.876 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 1.66 ของพื้นที่จังหวัด

ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

1. การไฟฟ้า

ปี 2550 มีครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้จำนวน 232,998 ครัวเรือน ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ จำนวน 2,192 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 0.94 ของจำนวนครัวเรือนที่มีไฟฟ้า เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2549 มีครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้เพิ่มขึ้น จำนวน 2,911 ครัวเรือน เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.25 ของจำนวน ครัวเรือนทั้งหมด ที่มีไฟฟ้าใช้ในปี 2549

2. การประปา

จังหวัดฯ มีระบบประปาใช้จำนวน 11 อำเภอ สำหรับอำเภอที่ไม่มีระบบ ประปาใช้ได้แก่ อำเภอขามเฒ่า และอำเภอชื่นชม ปี 2550 จังหวัดมีน้ำประปาที่ผลิตได้ทั้งจังหวัด จำนวน 8,595,752 ลูกบาศก์เมตร สามารถจ่ายน้ำเพื่อสาธารณประ โยชน์ จำนวน 14,090 ลูกบาศก์ เมตร คิดเป็นร้อยละ 0.16 ของน้ำประปาที่ผลิตได้ สามารถผลิตน้ำเพื่อจำหน่ายให้แก่ผู้ใช้ได้จำนวน 5,226,111 ลูกบาศก์เมตร คิดเป็นร้อยละ 60.71 ของน้ำประปาที่ผลิตได้

3. การบริการโทรศัพท์

สถิติปี 2550 จังหวัดมีเลขหมายโทรศัพท์ที่เปิดให้บริการทั้งหมด 41,149 เลข หมาย อำเภอที่เปิดให้บริการเลขหมายโทรศัพท์มากที่สุดคือ อำเภอเมืองมหาสารคาม รองลงมาคือ อำเภอโกสุมพิสัย และอำเภอเชียงยืน โดยมีเลขหมายให้บริการเท่ากับ 14,980 4,722 และ 4,568 เลข หมาย ตามลำดับ สำหรับอำเภอที่เปิดให้บริการเลขหมายน้อยที่สุดคือ อำเภอชื่นชม มีจำนวนเลข หมายโทรศัพท์เท่ากับ 236 เลขหมาย คิดเป็นร้อยละ 0.57 ของจำนวนเลขหมายที่เปิดให้บริการ ทั้งหมด

4. การสื่อสารโทรคมนาคม

4.1 การบริการรับฝากไปรษณีย์ภัณฑ์และโทรเลขจังหวัดมีที่ทำการไปรษณีย์ 12 แห่ง อำเภอละ 1 แห่ง ยกเว้นอำเภอกุฉินารายณ์ จะใช้บริการของที่ทำการไปรษณีย์ของอำเภอบรบือ และอำเภอชื่นชมจะใช้บริการที่ทำการไปรษณีย์อำเภอเชียงยืน ส่วนไปรษณีย์รับฝากมีแห่งเดียวคือ ไปรษณีย์รับฝากโนนศรีสวัสดิ์ อำเภอเมืองมหาสารคาม

4.2 สถานีวิทยุกระจายเสียงจังหวัด มีสถานีวิทยุกระจายเสียงหลัก จำนวน 5 สถานี ได้แก่ สถานีวิทยุกระจายรักษาดินแดน (รค.) กองทัพอากาศ (ทอ.) สถานีวิทยุคมหาวิทยาลัยมหาสารคาม สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย (สสวท.) และองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (อ.ส.ม.ท.) นอกจากนี้ยังมีสถานีวิทยุชุมชนอีกจำนวน 36 สถานี

5. แหล่งน้ำ

5.1 จำนวนแหล่งน้ำทั้งหมดเท่ากับ 16,419 แห่ง แยกออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

5.1.1 อ่างเก็บน้ำ แยกเป็นขนาดกลาง 18 แห่ง ขนาดเล็ก 312 แห่ง

5.1.2 ฝายคอนกรีต จำนวน 70 แห่ง

5.1.3 ท่อนบ จำนวน 1 แห่ง

5.1.4 สระ,หนอง,บึง จำนวน 9,953 แห่ง

5.1.5 คู,คลอง จำนวน 392 แห่ง

5.1.6 บ่อบาดาล จำนวน 5,673 แห่ง

5.2 แหล่งน้ำชลประทาน

แหล่งน้ำชลประทานจังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วยอ่างเก็บน้ำขนาดกลางจำนวน 18 อ่างมีพื้นที่ชลประทานรวมทั้งสิ้นประมาณ 73,262 ไร่ และมีพื้นที่รับน้ำฝนทั้งปีรวมทั้งสิ้นปีประมาณ 33,029.54 ตร.กม. อ่างเก็บน้ำที่มีพื้นที่ชลประทานมากที่สุดคือ ฝายวังยาง มีพื้นที่ชลประทานเท่ากับ 21,230 ไร่ รองลงมาคืออ่างเก็บน้ำห้วยคือ มีพื้นที่ชลประทานเท่ากับ 18,500 ไร่

ด้านเศรษฐกิจ

1. ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด

ปี 2549 จังหวัดมีมูลค่าประมาณการผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (Gross Provincial Product , GPP) ตามราคาประจำปี เท่ากับ 30,137 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี 2548 จำนวน 2,363 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 8.50 โดยมีมูลค่า ผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อคนต่อปี เท่ากับ 31,495 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในปี 2548 จังหวัดจัดอยู่ในลำดับที่ 12 ของภาค และเป็นอันดับที่ 49 ของประเทศ

2. การเกษตรกรรม

2.1 จำนวนพื้นที่ประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินปี 2549 จังหวัด มีพื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดินรวม 2,293,417 ไร่ (ไม่รวมพื้นที่อื่น ๆ) คิดเป็นร้อยละ 70.17 ของพื้นที่จังหวัด ที่นามีพื้นที่มากที่สุดเท่ากับ 1,925,568 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 83.96 รองลงมาคือ ที่อยู่อาศัยจำนวน 187,104 ไร่ และที่ดินรกร้างว่างเปล่าจำนวน 151,489 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 8.15 และ 6.60 ของพื้นที่ใช้

ประโยชน์ปี 2550 จังหวัด มีพื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดินรวม 2,185,590 ไร่ (ไม่รวมพื้นที่อื่น ๆ) คิดเป็นร้อยละ 86.15 ของพื้นที่จังหวัด ที่นามีพื้นที่มากที่สุดเท่ากับ 2,204,474 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 67.45 รองลงมาคือ ที่อยู่อาศัยจำนวน 195,194 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 5.97

2.2 พืชเศรษฐกิจ

พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ ข้าวนาปี ข้าวเจ้านาปรัง ข้าวเหนียวนาปรัง อ้อยโรงงาน และ มันสำปะหลัง (ฤดูเก็บเกี่ยวปี 2549/2550)

ข้าวนาปี พื้นที่เพาะปลูก 2,132,457 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 416 ก.ก./ไร่

ข้าวนาปรัง พื้นที่เพาะปลูก 134,366 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 748 ก.ก./ไร่

อ้อยโรงงาน พื้นที่เพาะปลูก 131,096 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 10,264 ก.ก./ไร่

มันสำปะหลัง พื้นที่เพาะปลูก 73,390 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 2,470 ก.ก./ไร่

ยางพารา พื้นที่เพาะปลูก 1,747 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 134 ก.ก./ไร่

2.3 จำนวนครัวเรือนในภาคเกษตรกรรม

ในปี 2550 จังหวัดมีครัวเรือนภาคการเกษตรกรรม จำนวน 161,137 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 26.73 ของจำนวนครัวเรือนภาคการเกษตรกรรมทั้งหมด เมื่อเปรียบเทียบกับภาคการเกษตรกรรมปี 2549 เพิ่มขึ้น 8,102 ครัวเรือน หรือมีพื้นที่ร้อยละ 5.29 ของครัวเรือนภาคการเกษตรกรรมปี 2549 อำเภอที่มีครัวเรือนภาคการเกษตรกรรมมากที่สุดคือ อ.โกสุมพิสัย รองลงมาคือ อ.บรบือ โดยมีสัดส่วนภาคการเกษตรกรรม เท่ากับ 22,955 และ 20,583 ครัวเรือน ตามลำดับ

3. สถานประกอบการอุตสาหกรรม

จังหวัดมีสถานประกอบการอุตสาหกรรมจำนวน 18 ประเภท ประเภทสถานประกอบการอุตสาหกรรมมากที่สุดคือโลหะ รองลงมาคือ ขนส่ง มีจำนวนเท่ากับ 55 และ 38 แห่ง ตามลำดับ มีจำนวนเงินทุนรวมทั้งสิ้น 5,649,409,074 บาท สถานประกอบการอุตสาหกรรมที่มีเงินทุนมากที่สุดคือ อาหาร รองลงมาคือ สิ่งทอ โดยมีเงินทุนเท่ากับ 3,463,336,000 บาทและ 579,685,015 บาท

4. การพาณิชย์

สถิติข้อมูล ณ เดือนกรกฎาคม 2550 จังหวัดมหาสารคามมีจำนวนบริษัท/ห้างหุ้นส่วนจำกัด และร้านค้า แบ่งประเภทได้ ดังนี้

4.1 ประเภทนิติบุคคล

ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล 5 ราย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด 80 ราย

บริษัทจำกัด 195 ราย

4.2. ร้านค้าจดทะเบียนพาณิชย์ ในเขตอำเภอเมืองมหาสารคาม จำนวน

3,240 ราย

4.3 ธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงิน จังหวัดมีจำนวนธนาคารพาณิชย์ และสถาบันการเงิน ดังนี้

ธนาคารพาณิชย์ จำนวน 14 สาขา

สถาบันการเงินเฉพาะกิจ จำนวน 16 สาขา ประกอบด้วย 1)

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จำนวน 8 สาขา 2)

ธนาคารออมสิน จำนวน 6 สาขา 3) ธนาคารอาคารสงเคราะห์ (สาขาย่อย) จำนวน 1 สาขา และ 4)

ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทยสาขามหาสารคาม 1 สาขา

4.4 สถิติการท่องเที่ยว

ณ เดือน มกราคม- มิถุนายน 2549 มีจำนวนนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมเยือน จำนวน 101,978 คน เป็นนักท่องเที่ยวภายในประเทศจำนวน 100,858 คน นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ จำนวน 1,120 คน โดยมีรายได้จากนักท่องเที่ยวทั้งหมด 72.26 ล้านบาท

4.5 แรงงาน

สถิติปี 2549 (ณ เดือน พฤศจิกายน 2549) กำลังแรงงานมีจำนวน 522,634 คน ในจำนวนนี้มีงานทำ 514,519 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 98.44 ของจำนวนแรงงาน ปัจจุบันเป็นผู้ว่างงานจำนวน 8,115 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 1.55 ของจำนวนแรงงานปัจจุบัน เป็นแรงงานที่รอฤดูกาลจำนวน 49 คน ปี 2550 จังหวัดมหาสารคาม มีอัตราค่าจ้างรายวันๆ ละ 142 บาท แต่ไม่เกินวันละ 146 บาท

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีหลัก

1.1 ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology)

งามพิศ สัตย์สงวน (2543 : 66-67) กล่าวถึงกรอบแนวคิดนิเวศวิทยาของวัฒนธรรมว่า เป็นการปรับตัวต่อปัญหาเบื้องต้นที่เกี่ยวกับการดำรงชีพเพื่อมีชีวิตอยู่และการผลิต ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรมพัฒนามาจากทฤษฎีของไวท์และสจีวิต รวมทั้งการเชื่อมโยงบางอย่างจากทฤษฎีวิวัฒนาการ ไวท์เหมือนมอร์แกนที่สนใจวิวัฒนาการทั่วไปของวัฒนธรรม ไวท์มีแนวคิดว่าพัฒนาการของวัฒนธรรมจะตามมาด้วยการเปลี่ยนแปลงในพลังงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของประชากร การเพิ่มผลผลิตและมีความชำนาญเฉพาะอย่างทางเศรษฐกิจ

มากขึ้น วัฒนธรรมด้านอื่น ๆ สำคัญรองลงมาจากรากฐานทางวัฒนธรรม ทฤษฎีของไวท์มีลักษณะเป็นสากล คือ ประยุกต์ได้กับวัฒนธรรมอื่น ๆ ไปด้วย

ทฤษฎีวิวัฒนาการหลายสาย (Multilinear Evolutionary Theory) ของสจ๊วตมอง วัฒนธรรมว่าเป็นระบบพื้นฐานที่ตอบสนองการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่เฉพาะ ไม่เหมือนไวท์ สจ๊วตคิดว่าวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมอาจเคลื่อนตัวไปในหลายทิศทางต่าง ๆ กัน กล่าวคือ สังคมต่าง ๆ ที่มีสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเหมือน ๆ กัน และมีเทคโนโลยีในระดับเดียวกัน อาจมีวิวัฒนาการไปในหนทางที่คล้ายกัน กระบวนการดังกล่าวของวิวัฒนาการเส้นขนาน (Parallel Evolution) อธิบายความคล้ายคลึงกับบางอย่างในขั้นตอนวิวัฒนาการในสังคมต่าง ๆ ที่อยู่ห่างไกลกันทางภูมิศาสตร์มันใช้อธิบายความเหมือนกันที่ทฤษฎีการแพร่กระจายอธิบายไม่ได้ สจ๊วตบอกว่าการอธิบายขั้นตอนพัฒนาการทางวัฒนธรรมจะได้จากการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ระดับของเทคโนโลยีและแผนแผนการทำงานในสังคมนั้น ๆ

นักมานุษยวิทยาบางคนที่ใช้ทฤษฎีนี้ ไม่เห็นด้วยกับไวท์และสจ๊วตเกี่ยวกับวิวัฒนาการที่เน้นขั้นตอนต่างๆ ของการพัฒนา แต่เห็นด้วยกับการตอบคำถามที่ว่าสังคมมนุษย์พัฒนาแบบแผนพฤติกรรมที่เฉพาะอย่างไร นั่นคือ การมองวัฒนธรรมว่าเป็นระบบหนึ่งของพฤติกรรมที่ถ่ายทอดทางสังคมและมีหน้าที่เชื่อมโยงคนในชุมชนต่าง ๆ ให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เฉพาะ เป็นการเน้นวัฒนธรรมว่าเป็นระบบพฤติกรรมที่รวมเอาเทคโนโลยี การจัดระเบียบทางเศรษฐกิจและทางการเมือง การตั้งถิ่นฐาน กลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ ศาสนา ความเชื่อ การปฏิบัติและค่านิยมต่างๆ ไว้ด้วยกัน นับว่าเป็นการเน้นการมีชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เฉพาะในชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ

ในการเน้นตรงการปรับตัวด้านต่าง ๆ ของระบบวัฒนธรรมนั้น นักมานุษยวิทยาที่ใช้ทฤษฎีนี้สามารถแสดงให้เห็นว่า ความเชื่อและการปฏิบัติต่าง ๆ ที่ดูเหมือนไร้สาระไม่มีเหตุผล อาจมีผลในด้านการใช้ทรัพยากรอย่างมีเหตุผลได้ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงระดับของเทคโนโลยีที่เฉพาะด้วย เช่น การที่เนื้อวัวเป็นอาหารต้องห้ามของพาคฮินดู ทั้ง ๆ ที่ความอดอยากและความยากจนมีอยู่ทั่วไปในอินเดีย นับว่าเป็นสิ่งขมขื่นมากสำหรับชาวตะวันตก แต่แฮรี่ บอกว่า การห้ามกินเนื้อวัวมีความหมายเพราะมันเป็นการปรับตัวอย่างหนึ่ง วัวสำคัญในอินเดียไม่ใช่เพราะมันกินได้ แต่เพราะมันลากคันไถซึ่งสำคัญต่อการเกษตรกรรม ถ้าครอบครัวต่าง ๆ กินเนื้อวัวในยามยาก จะทำให้ไม่มีวัวไถไถนา จึงไม่อาจทำการเกษตรกรรมได้ต่อไป ดังนั้นข้อห้ามทางศาสนาที่ห้ามกินเนื้อวัวได้เพิ่มความสามารถของสังคมไว้ได้ในระยะยาว

การเน้นตรงการปรับตัวของระบบสังคมมากกว่า หนทางต่าง ๆ ที่ระบบนั้น ๆ เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ทำให้ทฤษฎีนี้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของทฤษฎี

ที่นิยมและยังมีข้อวิพากษ์วิจารณ์อีกอย่างหนึ่งของทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม คือ การที่ทฤษฎีนี้ อธิบายความแตกต่างทางวัฒนธรรมว่ามันคืออะไร โดยไม่มีการอธิบายอย่างแท้จริงว่ามันมาเป็น อย่างนั้นได้อย่างไร อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรมช่วยให้เราเข้าใจถึงความสัมพันธ์ ระหว่างประชากรมนุษย์ สิ่งแวดล้อมทางสังคมและทางกายภาพของชุมชนหรือของสังคมนั้น ๆ ได้อย่างจริง ๆ นิชพรณ (ผลวัฒน์) วรณศิริ (2540 : 124-126) กล่าวว่าทฤษฎีนิเวศวิทยาทาง วัฒนธรรมนั้นจะกล่าวถึงปฏิกริยาตอบโต้กันระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม Julian Steward และ คนอื่น ๆ เช่น Andrew P. Vayda และ Roy A. Rappaport (1968) เป็นนักนิเวศวิทยาที่ให้ความสนใจ ในเรื่องธรรมชาติเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ และขยายความคิดนี้ออกไปว่าวัฒนธรรมซึ่ง ถูกกำหนดโดยสิ่งแวดล้อมนั้นสัมพันธ์กับกายภาพของมนุษย์ แต่ธรรมชาติในสิ่งแวดล้อมซึ่งมีผล ต่อพฤติกรรมนั้นจะต้องแยกออกจากธรรมชาติในทางชีวภาพของมนุษย์เพราะเป็นธรรมชาติต่าง ชนิดกัน

นิชพรณ (ผลวัฒน์) วรณศิริ (2540 : 124) นิยามคำว่า “นิเวศวิทยา” ว่า นิเวศวิทยาคือการปรับตัวเข้าหากันระหว่างสิ่งแวดล้อมกับมนุษย์ การปรับตัวของมนุษย์นั้นต่างจาก สัตว์ตรงที่มันขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางวัฒนธรรม นิเวศวิทยาวัฒนธรรม คือ การศึกษาถึงการปรับตัว หรือความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ การศึกษาวัฒนธรรมของสัจวัต คือ การวิเคราะห์ระบบนิเวศวิทยาของสังคมเพื่อค้นหาลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมแต่ละแห่ง ถึง แม้สัจวัตจะคิดว่าหลักนิเวศวิทยาเป็นองค์ประกอบสำคัญของสถาบันทางสังคม แต่ก็รู้ดีว่าไม่มีใคร สามารถอธิบายองค์ประกอบทางวัฒนธรรมได้หมดทุกด้าน ด้วยแนวคิดทางด้านการปรับตัวทาง นิเวศวิทยา นอกจากนี้สัจวัตยังได้เน้นถึงความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมแต่ละแห่งอีกด้วย จาก การศึกษาของสัจวัตพบว่าสิ่งแวดล้อมมีผลต่อความแตกต่างในการปรับตัวของวัฒนธรรม วัฒนธรรมที่ต่างกัน ในสิ่งแวดล้อมที่เหมือนกันจะแสดงรูปแบบของพัฒนาการที่เหมือนกัน และสัจวัตย้ำว่าสิ่งแวดล้อมคือตัวการ ในการกำหนดวัฒนธรรม วัฒนธรรมมีรูปแบบหลากหลาย เพราะเงื่อนไขของสภาพแวดล้อมต่างกัน วัฒนธรรมแบบหนึ่งอาจปรับตัวได้ดีกว่าอีกแบบหนึ่ง และไม่ได้ถูกสิ่งแวดล้อมจำกัดอยู่เพียงระดับใดระดับหนึ่งเท่านั้น มันจะวิวัฒนาการไปได้ในลำดับที่ สูงกว่า ดีกว่า โดยการสนับสนุนของสิ่งแวดล้อมที่ดีกว่าอีกด้วย

งานด้านนิเวศวิทยาวัฒนธรรมได้รับการพัฒนาในหลายๆ แง่มุมเป็นการ ได้ตอบกับ แนวความคิดที่ว่าวัฒนธรรมมีลักษณะรวมของทุกสิ่งทุกอย่าง สัจวัตนั้นไม่สนใจหน้าที่และ ประโยชน์ของสถาบัน และให้ความสำคัญน้อยที่สุดหรือสนใจบ้านเป็นบางครั้ง จุดสนใจของ สัจวัตอยู่ที่การศึกษาเรื่องการผสมผสานทางวัฒนธรรมกับสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจน

แนวคิดทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม สรุปได้ว่า คนที่มีธรรมชาติทางระบบความคิดดี (หมายถึงธรรมชาติในร่างกาย) จะสามารถปรับสิ่งแวดล้อมให้มาเป็นวัฒนธรรมได้ดี ขณะเดียวกัน สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ดีจะส่งเสริมให้ความคิดของคนดีขึ้น และสามารถสร้างวัฒนธรรมได้ดี ขึ้นด้วย ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม จึงเป็น “ความสัมพันธ์สองทางและสวนทาง” ระหว่างคนกับ ธรรมชาติและธรรมชาติกับวัฒนธรรม แนวความคิดเชิงนิเวศวิทยาก่อให้เกิดการพัฒนาทาง วัฒนธรรมหรือการพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมโดยตรง และจะส่งผลให้เกิดการพัฒนา วัฒนธรรม 4 ระดับ ได้แก่

1. สิ่งแวดล้อมที่ไม่สามารถทำการเกษตรได้
2. สิ่งแวดล้อมที่สามารถทำการเกษตรได้อย่างจำกัด
3. สิ่งแวดล้อมที่ไม่สามารถทำการเกษตรได้อย่างไม่จำกัด
4. สิ่งแวดล้อมที่ไม่สามารถเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรได้

ยศ สันติสมบัติ (2548 : 34) กล่าวว่า นิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) เป็นแนวคิดทางมานุษยวิทยาแนวหนึ่งที่สนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม โดยเน้น ถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมว่าเป็นตัวกำหนดกระบวนการวิวัฒนาการทางสังคม จูเลียน สจ๊วต นักมานุษยวิทยาอเมริกัน ได้อธิบายแนวความคิดแบบนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ว่าเป็นการศึกษา กระบวนการปรับตัวของสังคมภายใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการศึกษาวิวัฒนาการหรือ การเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการปรับตัว (Adaptation) ของสังคม แนวความคิดนี้มองสังคมใน ลักษณะเป็นพลวัตหรือการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงผลมาจากการปรับตัวให้เข้า กับสภาพแวดล้อม โดยมีพื้นฐานสำคัญคือ เทคโนโลยีการผลิต โครงสร้างสังคม และลักษณะของ สภาพแวดล้อมธรรมชาติ เป็นเงื่อนไขหลักในการกำหนดกระบวนการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวของ สังคมวัฒนธรรม

สรุปได้ว่า การศึกษาตามทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม เป็นการศึกษาหาข้อกำหนด หรือหลักเกณฑ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นผลกระทบจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของแต่ละ สังคมวัฒนธรรม สิ่งที่สำคัญที่สุดในแนวคิดนี้ คือ กลุ่มของลักษณะหรือแบบแผนวัฒนธรรมที่มี ความสัมพันธ์ใกล้ชิดมากที่สุดกับกิจกรรมเพื่อการดำรงชีพและการจัดการทางเศรษฐกิจ

1.2 ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่นิยม (Structural – Functionalism)

นียบรรณ (ผลวัฒน์) วรณศิริ (2540 : 108-111) กล่าวว่า การศึกษาพฤติกรรม ของมนุษย์ของนักมานุษยวิทยา รุ่นเก่า ๆ มักจะใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์สืบย้อนเป็นส่วนใหญ่ ต่อมาในช่วงกลางของศตวรรษที่ 20 การศึกษาวัฒนธรรมได้ขยายขอบข่ายไปมากเพราะเกิด แนวคิดใหม่ ๆ ขึ้นมากมาย วิชาการทางด้านสังคมศาสตร์ก็ได้แตกแขนงไปมากมายเช่นกัน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านมานุษยวิทยาวัฒนธรรมนั้นได้เกิดแนวคิดและวิธีการศึกษาใหม่ ๆ ขึ้นหลายแนวคิด แนวทางศึกษาวัฒนธรรมแบบใหม่ ๆ ได้เกิดขึ้นในช่วงนี้ นั่นคือศึกษาพฤติกรรมของคนในสังคมในรูปแบบบูรณาการ (Integration) ซึ่งจะต้องศึกษาหน้าที่ของโครงสร้างของสังคมทุก ๆ โครงสร้างในขณะเดียวกันให้สัมพันธ์กันจึงจะเข้าใจสังคมหนึ่งๆ ได้อย่างลึกซึ้งและถ่องแท้ เพราะสังคมหนึ่ง ๆ ประกอบขึ้นด้วย โครงสร้างต่าง ๆ โครงสร้างของสังคมก็คือส่วนประกอบของสังคมนั่นเอง แต่ละโครงสร้างจะทำหน้าที่ที่ประสานสัมพันธ์กัน ถ้าขาดโครงสร้างใด โครงสร้างหนึ่งสังคมก็จะล่มสลายหรือหากโครงสร้างใดโครงสร้างหนึ่งทรุดโทรม หรือ เลื่อมสลายลง โครงสร้างนั้นก็จะทำหน้าที่ไม่ได้ดีจะเป็นผลกระทบถึงโครงสร้างอื่น ๆ เป็นลูกโซ่ สุดท้ายจะทำให้สังคมนั้นเลื่อมสลายลงไป แต่ในความเป็นจริงแล้วสังคมจะไม่เคยล่มสลายเลย มันมีวิธีการปรับตัวของมันเอง กล่าวคือ เมื่อโครงสร้างใดโครงสร้างหนึ่งของสังคมเกิดเสื่อมลงและทำงานล้มเหลว หรือบกพร่อง ไปสังคมจะหยุดชะงักระยะหนึ่ง และจะมีการเยียวยารักษาหรือปรับเปลี่ยนโครงสร้างนั้นให้ทำหน้าที่ได้ดีดังเดิมเสียก่อน สังคมจึงจะก้าวเดินต่อไป สังคมจะมีการขับปรับเปลี่ยน โครงสร้างที่บกพร่องเสมอ สังคมจึงไม่ตาย แต่อาจเกิดการชะงักไปชั่วระยะเวลาหนึ่งก่อนจะก้าวเดินต่อไป ลักษณะนี้เป็นการปรับสมดุลของตัวเอง คือ ลักษณะการเคลื่อนไหวและไม่หยุดนิ่ง (Dynamics) ของสังคม

สรุปได้ว่า สังคมอยู่กันอย่างมีระบบ ในแต่ละระบบจะมีส่วนหรือระบบย่อย ๆ ทำหน้าที่ต่าง ๆ (Function) ตามที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างมีระเบียบ ซึ่งเชื่อว่าเป็นจุดมุ่งหมายของสังคม หากระบบใดไม่ทำหน้าที่ของตนจะก่อให้เกิดการปรับตัวเอง และเกิดความสมดุลในที่สุด ซึ่งระบบต่างๆ ที่เป็นอยู่ในสังคมจะมองว่าสมดุลอยู่แล้ว สิ่งที่จะทำให้ระบบย่อยต่าง ๆ ได้มีการปรับตัวเข้าหากัน มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างช้า ๆ เพื่อรักษาสมดุลในระบบจากการกระทำของบุคคลและสังคม

2. ทฤษฎีเสริม

2.1 ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Diffusionism)

ทฤษฎีนี้จะเน้นถึงกระบวนการทางประวัติศาสตร์ที่ใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เรียกว่า “ลักษณะเฉพาะทางประวัติศาสตร์” (Historical Particularism) นักมานุษยวิทยาในแนวความคิดนี้คือ ฟรานซ์ โบแอส (Franz Boas) เป็นนักมานุษยวิทยาชาวเยอรมันทำงานในตำแหน่งอาจารย์ในมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ประเทศสหรัฐอเมริกา เห็นว่า “การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเป็นกระบวนการที่มีลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมหนึ่งแพร่กระจายไปสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่ง โดยปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมใหม่” นอกจากนั้นยังเป็นผู้สนับสนุนให้เกิดแนวคิดที่เชื่อว่า “วัฒนธรรมสามารถวัดได้ โดยนำวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมาเปรียบเทียบกันและ

พิจารณาคุณลักษณะที่สูงกว่าหรือด้อยกว่าของแต่ละวัฒนธรรม แต่ยังคงเชื่อว่าวัฒนธรรมนั้นไม่มีวัฒนธรรมใดที่ดีกว่าหรือเลวกว่ากัน” (ยศ สันตสมบัติ. 2548 : 35-41)

เอช.จี. บาร์เน็ต (H.G. Barnett) นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกันผู้ซึ่งสนใจศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับนวัตกรรม (Innovation) ที่ถือว่าเป็นตัวแทนจากวัฒนธรรมหนึ่งและมีการถ่ายทอดไปยังวัฒนธรรมอื่น ในงานเขียนชื่อ “Innovation : The Basis of Cultural Change” (1953) กล่าวไว้ว่านวัตกรรมก็คือ ความคิดหรือพฤติกรรมหรือสิ่งใดๆก็ตามที่เป็นของใหม่ เพราะมันแตกต่างทางด้านคุณภาพไปจากรูปแบบที่มีอยู่ บาร์เน็ตเชื่อว่า “วัฒนธรรมเปลี่ยนไปเพราะนวัตกรรม แต่ขณะเดียวกันวัฒนธรรมบางวัฒนธรรมอาจเป็นตัวถ่วงหรือไม่สนับสนุนให้เกิดมีนวัตกรรมก็ได้ ฉะนั้นเขาจึงเสนอว่าจำเป็นต้องมีวิธีการส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมขึ้นในสังคมหรือวัฒนธรรม”

เอฟเวอเรท เอ็ม. โรเจอร์ (Everett M. Rogers) ผู้เขียนงานชื่อ “Diffusion of Innovations” ได้เน้นว่า “การเปลี่ยนแปลงสังคมส่วนใหญ่เกิดจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามา มากกว่าเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นภายในสังคม และนวัตกรรม (Innovation) ที่ถ่ายทอดกันนั้นอาจเป็นความคิด (Idea) ซึ่งรับมาในรูปสัญลักษณ์ (Symbolic Adoption) ถ่ายทอดได้ยาก หรืออาจเป็นวัตถุ (Object) ที่รับมาในรูปการกระทำ (Action Adoption) ซึ่งจะเห็นได้ง่ายกว่า” โรเจอร์ ยังได้กล่าวอีกว่า “นวัตกรรมที่จะยอมรับกันได้ง่าย ต้องมีลักษณะ 5 ประการ ได้แก่ (1) มีประโยชน์มากกว่าของเดิม (Relative Advantage) (2) สอดคล้องกับวัฒนธรรมของสังคมที่รับ (Compatibility) (3) ไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อนมาก (Less Complexity) (4) สามารถแบ่งทดลองรับมาปฏิบัติเป็นครั้งคราวได้ (Divisibility) และ (5) สามารถมองเห็นเข้าใจง่าย (Visibility) นอกจากนั้นโรเจอร์ยังได้นำเสนอขั้นตอนการตัดสินใจรับเอานวัตกรรมใหม่อีก 5 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ขั้นตอนในการรับรู้นวัตกรรม (Awareness) (2) เกิดความสนใจในนวัตกรรมนั้นๆ (Interest) (3) ประเมินค่านวัตกรรม (Evaluation) (4) ทดลองใช้นวัตกรรม (Trial) และ (5) การรับหรือไม่รับเอานวัตกรรม (Adoption or Rejection) โดยผู้รับนวัตกรรมจะมีทั้งผู้รับเร็วหรือช้าแตกต่างกันไป”

นิยพรธ (ผลวัฒนธรรม) วรรณศิริ (2540 : 93) กล่าวถึง ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม จากที่หนึ่งหรือแหล่งหนึ่งไปยังอีกแหล่งหนึ่ง ซึ่งเนื้อหาของวิธีการแพร่กระจายจะกล่าวถึงสาเหตุของการแพร่กระจาย ปัจจัยที่สนับสนุนการแพร่กระจาย และผลของการแพร่กระจาย ทฤษฎีนี้เกิดขึ้นตอนปลายศตวรรษที่ 19 และแพร่หลายในต้นศตวรรษที่ 20 ซึ่งเป็นช่วงที่ทฤษฎีวิวัฒนาการ (Evolutionism) ของ Edward B. Tylor และ Lewis H. Morgan กำลังโด่งดัง อย่างไรก็ตามทฤษฎีการแพร่กระจายไม่ได้มีผู้หนึ่งผู้ใดคิดขึ้นมาโดยตรง เพราะในขณะนั้น

หลักของการแพร่กระจาย

วัฒนธรรมหนึ่ง ๆ จะแพร่กระจายไปยังแหล่งอื่น ๆ ได้ต้องยึดหลักว่า วัฒนธรรม คือ ความคิด และพฤติกรรม (ผลของความคิด) ที่ติดตัวบุคคล บุคคลไปถึงที่ใด วัฒนธรรมก็จะไปถึงที่นั่น ดังนั้น การแพร่กระจายของวัฒนธรรมจะขึ้นอยู่กับปัจจัยต่อไปนี้

1. หลักภูมิศาสตร์ ต้องไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ขวางกั้น เช่น ไม่มีภูเขา ทะเลกว้าง ทะเลทราย แหล่งหิมะ ป่าทึบ เป็นต้น เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการเดินทางของคนที่มีวัฒนธรรมติดตัว

2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ การที่ผู้คนต้องเดินทางติดต่อไปมาหาสู่กันส่วนมาก เนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจ บ้างก็ต้องการไปติดต่อค้าขาย หรือแสวงหาโอกาสที่ดีกว่าทางเศรษฐกิจ บ้างก็ต้องการไปเที่ยวเตร่ดูสิ่งแปลกใหม่ แต่ก็ต้องมีเงินทองจึงจะไปเที่ยวยังถิ่นอื่นได้ คนที่มีเศรษฐกิจดีจึงมีโอกาสนำวัฒนธรรมติดตัวไปสังสรรค์กับวัฒนธรรมอื่นได้

3. ปัจจัยทางสังคม "ได้แก่" การตั้งใจไปแลกเปลี่ยนวิธีการ พฤติกรรมใหม่ และความรู้ เป็นต้น การไปศึกษายังถิ่นอื่นจึงเป็นการไปแพร่กระจายวัฒนธรรมโดยตรง การรู้จักรักใคร่และแต่งงานกับคนต่างวัฒนธรรม การไปร่วมปฏิบัติตามพิธีกรรมทางศาสนาและการอพยพโยกย้ายถิ่นเพราะเกิดภัยทางสังคม เช่น เกิดสงคราม และความขัดแย้ง การประสพภัยธรรมชาติ เช่น ข้าวยากหมากแพง แห้งแล้ง และการยึดครองโดยผู้รุกราน เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยให้เกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมทั้งสิ้น

4. การคมนาคมขนส่งที่ดี เป็นปัจจัยเอื้อต่อการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม เช่น ถนนดี พาหนะสำหรับการโดยสารและการเดินทางในระยะทางไม่ไกลเกินไปนัก ล้วนแล้วแต่เป็นอัตราเร่งการแพร่กระจายที่ดีด้วย

ยศ สันตสมบัติ (2548 : 35) อธิบายว่า ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 มีนักมานุษยวิทยา 2 กลุ่มที่เน้นอิทธิพลของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Diffusion) ต่อการเปลี่ยนแปลง นักมานุษยวิทยากลุ่มแรกเป็นชาวอังกฤษ นำโดย G.Elliott Smith, William J. Perry, และ W.H.R. Rivers นักมานุษยวิทยากลุ่มนี้เสนอว่า อารยธรรมชั้นสูงมีจุดกำเนิดในประเทศอียิปต์ ได้นำเอาความรู้ด้านการเกษตรกรรม การทำภาชนะ การหลอมเหล็ก การทอผ้าและการก่อสร้างไปใช้ ทำให้ศิลปวิทยาแขนงต่าง ๆ แพร่กระจายไปยังส่วนต่าง ๆ ของโลก ส่วนนักมานุษยวิทยาอีกกลุ่ม ซึ่งสนใจในแนวคิดเรื่องการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเป็นนักมานุษยวิทยาชาวเยอรมันและออสเตรีย เช่น Fritz Graeb และ Wilhelm Schmidt นักมานุษยวิทยากลุ่มนี้เสนอว่า จุดศูนย์กลางของวัฒนธรรมนั้นมีได้มีเพียงจุดเดียวหากแต่มีหลายจุด แต่ละจุดก็แพร่กระจายวัฒนธรรมของตนออกไปรอบ ๆ เป็นวงกลม เรียกว่า Culture Circle หรือ Kulturkreis ดูเหมือนว่าทฤษฎีการ

แพร่กระจายทางวัฒนธรรมของนักมานุษยวิทยาทั้งสองกลุ่มดังกล่าวข้างต้นจะวางอยู่บนข้อสมมติฐานว่า มนุษย์ส่วนใหญ่ในสังคมต่าง ๆ มักไม่ค่อยมีความคิดสร้างสรรค์ ไม่รู้จักคิดค้นสิ่งใหม่ แต่มักคอยลอกเลียนจากผู้อื่นอยู่เสมอ แนวความคิดของนักมานุษยวิทยาทั้งสองกลุ่มนี้ได้รับการโจมตีจากนักมานุษยวิทยาอเมริกัน ในเวลาต่อมาและเสื่อมความนิยมลง

การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม หมายถึง การที่วัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งแพร่กระจายไปสู่อีกสังคมหนึ่ง โดยมีการกระทำผ่านตัวแทนต่าง ๆ เช่น นักปราชญ์ นักกวี หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือในรูปแบบที่มีการแลกเปลี่ยนทางการค้า เป็นต้น การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมยังเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคม (Social Milieu) ของสังคมผู้แพร่และสังคมที่ยอมรับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมด้วยและเป็นที่น่าสังเกตว่าการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ โดยทั่วไปมักจะแพร่กระจายเร็วกว่าและได้รับการต่อต้านน้อยกว่าวัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุ

สรุปทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมช่วยอธิบายวิธีการ ขั้นตอน ของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมหนึ่งไปสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่ง ซึ่งจะต้องคำนึงถึงความเหมือนและความแตกต่างของวัฒนธรรมทั้งสองเป็นสำคัญ

2.2 ทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ (Symbolic Interactionism Theory)

เป็นการอธิบายการจัดระเบียบทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม และสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ทั้งในระดับบุคคลและสถาบัน (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2544 : 114-120)

เจอร์จ เฮอ์เบิร์ต มีดด์ (George Herbert Mead) เป็นนักจิตวิทยาสังคม ได้รวบรวมทฤษฎีเกี่ยวกับสัญลักษณ์สัมพันธ์ มีสาระสำคัญที่มิดด์กล่าวถึงการจัดระเบียบทางสังคมคือ ความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลในสังคมนั้นอยู่ที่การมีและการให้ความหมายร่วมกัน (Shared Meaning) การกระทำระหว่างกันของบุคคลในสังคม จนเกิดเป็นความสัมพันธ์กันขึ้นนั้น เป็นเพราะใช้สัญลักษณ์ร่วมกัน มิดด์ กล่าวว่า มนุษย์กับสังคมมีความสัมพันธ์ต่อกัน มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งในสังคมและสังคมก็จำเป็นต้องมีมนุษย์อาศัยอยู่และมีการกระทำต่อกัน ทั้งมนุษย์และสังคมจึงพึ่งพาอาศัยกัน แก้ปัญหาร่วมกัน เพื่อความอยู่รอดของทั้งสองฝ่าย เพราะฉะนั้นกระบวนการของการกระทำระหว่างกัน (Social Interaction) จึงมีความสำคัญมากในทฤษฎีของสัญลักษณ์สัมพันธ์

กล่าวโดยสรุปมิดด์ได้เน้นถึงความสัมพันธ์ของสัญลักษณ์ที่มนุษย์ได้ใช้ร่วมกัน การรวมกลุ่มทางสังคมมิได้เกิดขึ้นจากการร่วมกัน แต่มาจากความตั้งใจ การกระทำก็แสดงด้วยความตั้งใจ ด้านสัญลักษณ์จะเป็นเครื่องกระตุ้นให้บุคคลหนึ่งแสดงได้ต่อความหมายนั้น ๆ จนเกิดความสัมพันธ์กันขึ้น จึงมองเป็นการจัดระเบียบอย่างหนึ่ง

เซอร์เบิร์ต บลูเมอร์ (Herbert Blumer) ก็ได้อธิบายการจัดระเบียบทางสังคมว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มต่าง ๆ เกิดจากผลของการที่บุคคลแปลหรือกำหนดความหมายของการกระทำต่อกัน การมีปฏิริยาโต้ตอบมิได้มีโดยตรงต่อการกระทำของบุคคล แต่เพราะปฏิริยาต่อความหมายของการกระทำต่อกัน หรือปฏิริยาต่อกันต้องอยู่ในรูปแบบของกระบวนการที่บุคคลทั้งหลายเข้าใจในเหตุการณ์ สามารถประเมินเหตุการณ์ ให้ความหมาย และตัดสินใจที่จะมีการกระทำโต้ตอบ แนวความคิดของบลูเมอร์มีลักษณะที่คล้ายกับความคิดของมิดค์ แต่ได้เน้นถึงปฏิริยาโต้ตอบระหว่างการกระทำระหว่างกันต่อการแปลความหมายของสัญลักษณ์ เราอาจกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงในแบบแผนการกระทำระหว่างกันของบุคคลในสังคมนั้น มาจากการที่บุคคลหรือกลุ่มมีความคิดริเริ่ม ความคิดสร้างสรรค์ต่อการแปลความหมายหรือการตีความในแบบแผนการกระทำใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากแบบแผนเดิมย่อมนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงแบบแผนการกระทำระหว่างกันได้

ทฤษฎีสัญลักษณ์ เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงกระบวนการกระทำระหว่างกัน มีข้อสมมติที่เกี่ยวกับการจัดระเบียบทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

1. เนื่องจากพฤติกรรมเป็นการโต้ตอบหรือปฏิริยาของกระบวนการที่บุคคลต่าง ๆ ได้แปลความหมาย ประเมินผล ให้ความหมายตามเนื้อหาสาระที่บุคคลกระทำต่อกัน การจัดระเบียบทางสังคมจึงมีลักษณะเป็นกระบวนการมากกว่าที่จะเป็น โครงสร้าง
2. โครงสร้างทางสังคมเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทันที โดยไม่ทำให้การกระทำของปัจเจกบุคคลชะงัก การที่จะเข้าใจแบบแผนของการจัดระเบียบทางสังคม จะต้องยอมรับว่าแบบแผนต่าง ๆ เหล่านั้นเป็นพฤติกรรมปลุกย่อยของปัจเจกบุคคล
3. ขณะที่ทำการมีลักษณะเป็นการกระทำที่ซ้ำ ๆ และมีโครงสร้างในเรื่องการกระทำนั้น ๆ โดยการนิยามสถานการณ์และการคาดหวังที่เห็นได้แก่อย่างเด่นชัด ธรรมชาติของสัญลักษณ์แสดงให้ทราบถึงความสามารถของการใช้สัญลักษณ์ใหม่ ๆ ผลก็คือ ทำให้มีการแปลความหมายใหม่ การประเมินผลใหม่ การนิยามใหม่ และการกำหนดพฤติกรรมใหม่ ๆ เกิดขึ้นได้เสมอ โครงสร้างสังคมที่มีอยู่เดิมจึงมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทั้งนี้ก็เพราะเป็นการกระทำระหว่างกัน
4. แบบแผนของการจัดระเบียบทางสังคม จึงเป็นตัวแทนของปรากฏการณ์หนึ่ง ๆ ที่เกิดขึ้นทันทีทันใด ซึ่งสามารถรักษาไว้เสมือนเป็นเรื่องราวต่าง ๆ ที่นิยามสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งก่อให้เกิดและสนับสนุนแบบแผนเหล่านี้สามารถดำเนินการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนสามารถเปลี่ยนแปลงแบบแผนนั้น ๆ ได้

5. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมเป็นลักษณะของธรรมชาติ เนื่องจากการกระทำระหว่างกันก็เป็นการเปลี่ยนแปลงอยู่แล้ว สังคมเองจะหารูปแบบที่เหมาะสมที่สุดว่าจะเปลี่ยนแปลงเป็นรูปแบบใด และการเปลี่ยนแปลงจะไม่มีอายุติในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ในสมัยหนึ่งจากแบบแผนการกระทำระหว่างกันนั้น อาจจะแตกต่างกันไปจากระบบแบบแผนการกระทำระหว่างกันในอีกสมัยหนึ่งก็ได้

การอธิบายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมตามทฤษฎีสัญลักษณ์ สัมพันธ์อาจจะกล่าวได้ว่าสามารถที่จะวิเคราะห์ได้ดีในระดับทางการกระทำระหว่างกันของปัจเจกบุคคลและได้ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเกิดจากการกระทำของปัจเจกบุคคลเนื่องจากปัจเจกบุคคลเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ความสัมพันธ์อันเกิดจากการกระทำระหว่างกันทางสังคมจึงเป็นเรื่องราวของชาตินั้นเอง เปรียบเสมือนกับเวลาและกระแสน้ำไม่หยุดยอใคร แบบแผนพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกิดจากการกระทำระหว่างกันจึงมีการสะสม มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปสู่การกระทำระหว่างกันทางสังคมอื่น ๆ ต่อเนื่องกันไปอย่างไม่มีการสิ้นสุด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

อุดม บัวศรี และคณะ (2532 : 50-54) ได้วิจัยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวจำนวนมากยังมิได้รับการพัฒนาทั้งโครงสร้างพื้นฐานและการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก นอกจากนี้ยังพบแหล่งท่องเที่ยวเกิดความเสื่อมโทรมถูกบุกรุกทำลาย ขาดการจัดการการใช้พื้นที่ในการบริการการท่องเที่ยวให้มีระบบหรือมีแบบแผน ตลอดจนทั้งความปลอดภัยและความอบอุ่นในการท่องเที่ยว สิ่งปรากฏให้เห็นโดยทั่วไปคือความไม่สะอาดของแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวยังมีน้อยอีกด้วย

มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด (2540 : 23) ได้วิจัยโครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ กล่าวถึง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สรุปสาระได้ว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่ การท่องเที่ยวจะเน้นไปที่ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณสถานต่าง ๆ ได้รับความนิยมนับว่า 1 คือ จังหวัดบุรีรัมย์ซึ่งมีประสาทหินพนมรุ้งเป็นจุดเด่น รองลงมาคือ จังหวัดอุบลราชธานีที่มีงานประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา จังหวัดนครราชสีมาซึ่งมีประสาทหินพิมายและเครื่องปั้นดินเผา

เพ็ญศรี เจริญวานิช และคณะ (2541 : 112) ได้วิจัยการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวใน 5 จังหวัดคือ ขอนแก่น

นครราชสีมา นุรีรัมย์ เลย และอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ถึงแม้ว่าไม่ทราบความหมายที่ชัดเจน แต่ส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศถูกต้อง มีโอกาสทางการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รูปแบบที่เหมาะสมส่วนใหญ่คือ การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาธรรมชาติและศึกษาศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมที่เหมาะสมคือ เที่ยวงานประเพณี การชมการแสดงศิลปะพื้นบ้าน วิธีการที่เหมาะสมต่อการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ ทำการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น และช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญคือ การขาดเจ้าหน้าที่ในการดูแลแนะนำนักท่องเที่ยวและการขาดการดูแลเอาใจใส่จากรัฐบาล

เพ็ญพร กิษฐ์ประดิษฐ์ (2542 : 111-114) ได้วิจัยปัญหาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า เส้นทางคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นถนนลาดยางสภาพดี พาหนะที่ใช้เดินทางสามารถใช้รถได้ทุกประเภท สิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการในแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำ สภาพธรรมชาติและระบบนิเวศส่วนใหญ่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง แหล่งท่องเที่ยวทุกแห่งไม่มีมลภาวะ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นคนจังหวัดกาฬสินธุ์ รองลงมาคือนักท่องเที่ยวจากจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และน้อยที่สุดคือ นักท่องเที่ยวจากจังหวัดในภาคอื่น ๆ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริการ ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการบริการอยู่ในระดับปานกลาง ความคิดเห็นต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์พบว่า มีปัญหาเกี่ยวกับการบริการสาธารณูปโภคมากที่สุด วิธีการแก้ไขปัญหาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เห็นว่า ควรมีการพัฒนาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้สะอาด สวยงามเป็นระเบียบ

ชัชชนัญ จารุวัฒนพงษ์ (2544 : 97-98) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน้ำตกพรหมโลก ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้มีการพบปะพูดคุยกัน ชุมชน และเกิดการรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งชมรมฯ ขึ้น ทำให้มีการจัดกิจกรรมในด้านการอนุรักษ์ เช่น การบวชป่า การจัดกิจกรรมงานวันเด็ก ชุมชนมีความคิดเห็นว่าการจัดการการท่องเที่ยวสามารถเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน แต่ทั้งนี้ชุมชนจะต้องมีการจัดการที่ดี ประกอบกับต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ในด้านการจัดการท่องเที่ยวถึงจะประสบผลสำเร็จได้

จงรักษ์ อินทนต์ (2545 : 105-106) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านโป่งร้อน ตำบลใหม่พัฒนา อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่า

1. ประชาชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 41-50 ปี มีระดับการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษา และมีอาชีพรับจ้าง
2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวในด้านการเสนอความคิด การวางแผน และการตัดสินใจ การปฏิบัติการ การแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน โดยรวมอยู่ในระดับน้อย
3. ความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวในด้านการเสนอความคิด การวางแผน และการตัดสินใจ การปฏิบัติการ การแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน และการติดตามและประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง
4. เพศ อายุ และระดับการศึกษามีผลต่อความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยว แต่อาชีพไม่มีผลต่อความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยว
5. แนวทางที่เหมาะสมในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของประชาชนคือ การกำหนดมาตรฐานและการชี้วัดการประเมินในระดับบุคคล และสภาพแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อความเป็นระบบหรือมาตรฐานในการบริหารจัดการ การแบ่งบทบาทหน้าที่ การจัดสรรผลตอบแทนที่เหมาะสม และโปร่งใส ตรวจสอบได้ และเพื่ออนุรักษ์สภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้อยู่อย่างยั่งยืนชั่วลูกชั่วหลาน

พจนารถ กริ่งไกร (2545 : 66-69) ได้วิจัยการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม : กรณีศึกษา ตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า

1. การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมระดับจังหวัดในประเด็นการมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมตามลักษณะการเข้าร่วมในขั้นตอนการมีส่วนร่วม ความความรับผิดชอบตามบทบาทและหน้าที่ในการจัดทำแผนฯ พบว่า เจ้าหน้าที่รัฐมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ไม่แตกต่างกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐทั้ง 3 กลุ่ม
2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการจัดทำแผนฯ ผลจากการศึกษาพบว่า มีเพียง 2 กลุ่มปัจจัยย่อยที่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญคือ กลุ่ม ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม และกลุ่มกฎหมาย นโยบาย ระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วม
3. ปัญหาและอุปสรรคของเจ้าหน้าที่รัฐในการจัดทำแผนฯ พบว่ามีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานคล้ายกับขององค์กรของรัฐอื่น โดยทั่วไปคือ มีปัญหาและอุปสรรคด้าน

ความรู้ความเข้าใจ ระยะเวลาในการดำเนินงาน: งบประมาณ บุคลากร และเครื่องมือและอุปกรณ์
จำกัดเป็นปัญหาในระดับปานกลาง

รัชดาภรณ์ เรืองช่อ (2545 : 108-110) ได้ศึกษาปัญหาพิเศษ เรื่อง ธุรกิจการ
ท่องเที่ยวถิ่นผู้ไทย : กรณีศึกษา หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทย บ้านโลกโถ่ง ตำบลลูกคว่ำ อำเภอ
กุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน
โลกโถ่ง ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำในการบริหาร โดยแต่งตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้ประสานงานกับ
ชาวบ้าน มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบออกเป็นฝ่ายตามลักษณะงาน ซึ่งพิจารณาจากความถนัดและ
ความสมัครใจของแต่ละบุคคล การส่งการส่วนใหญ่ผู้ใหญ่บ้านจะใช้วิธีมอบหมายงานผ่าน
หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน เพื่อให้ชาวบ้านได้ปฏิบัติหน้าที่และประสานงานในฝ่ายที่ตน
รับผิดชอบหมู่บ้าน โลกโถ่งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการในการให้คำแนะนำและ
ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน ส่งผลให้มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวในหมู่บ้าน
โลกโถ่งเพิ่มจำนวนมากขึ้น แต่ชาวบ้านยังขาดแคลนงบประมาณในการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว
และสถานที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว

วัฒนาพร สุญา (2545 : 60-61) ได้ศึกษาแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตาม
หลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษา แหล่งท่องเที่ยวคอยดุง จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษา
พบว่า สภาพแหล่งท่องเที่ยวคอยดุงตามองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ
องค์ประกอบด้านพื้นที่ องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ องค์ประกอบด้านองค์กร
และองค์ประกอบด้านการจัดการ มีความพร้อมและสามารถจัดการแหล่งท่องเที่ยวคอยดุง ให้เป็น
แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความรู้ด้านพื้นที่ท่องเที่ยวคอยดุง ความรู้เรื่อง
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพฤติกรรมกรท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับปานกลาง ควรมีการ
ปรับปรุงในด้านกรให้ความรู้และการสื่อความหมายให้กับนักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่น

วาลิกา แสนคำ (2545 : 70-76) ได้ศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้าน
เปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ชุมชนมีความหลากหลายด้านกลุ่ม
ชาติพันธุ์ความหลากหลายด้านวัฒนธรรม มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทาง
ธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น มีความสวยงามตามธรรมชาติอันเป็นลักษณะเฉพาะ
ของพื้นที่มีระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานครบถ้วนเพียงพอสำหรับรองรับการท่องเที่ยว แต่ควรมีการ
ปรับปรุงด้านสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้น เช่น ศูนย์บริการข้อมูลทางการท่องเที่ยว และห้องน้
สาธารณะสำหรับนักท่องเที่ยว

กมลสัน วาฤทธิ์ (2545 : 72-80) ได้ศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริม
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาชุมชนลำนาว้า อำเภอแม่จรม จังหวัดน่าน ผลการศึกษาพบว่า

ด้านกายภาพพบว่าสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติของชุมชนลำน้ำว่า ยังอยู่ในสภาพที่มีความสมบูรณ์ เนื่องจากในบริเวณพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนแห่งนี้ถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ส่งผลให้เอื้อต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งทางด้านการได้ศึกษาหาความรู้ ความเพลิดเพลิน และความสนุกสนานตื่นเต้น ทำทนายค่อนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศในหลากหลายกลุ่มด้วยกัน ด้านศักยภาพของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้พบว่ามีองค์ประกอบสำคัญของศักยภาพ 4 ด้านที่มีความเกี่ยวข้องและมีสัมพันธ์ภาพในมิติต่าง ๆ กันในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนในท้องถิ่น ได้แก่ 1) ศักยภาพชุมชนของท้องถิ่นในการรักษาและพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ 2) ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วม 3) ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว และ 4) ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดสรรผลประโยชน์และรายได้จากการท่องเที่ยว

เพลินพิศ เจริญบุญ (2545 : 78-80) ได้ศึกษาวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านจิวเหนือ ตำบลบ้านสาบ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ผลการศึกษาพบว่า หมู่บ้านอุดมสมบูรณ์ไปด้วยหิน ดิน ทราย ดังนั้นประชากรในหมู่บ้านจึงได้นำเอาทรัพยากรมาทำพระพุทธรูป ครกหิน เครื่องปั้นดินเผา เพื่อขายให้นักท่องเที่ยว ปิ๋วจัยอื่น ๆ ที่นำมาสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้แก่ การสนับสนุนจากภาครัฐบาลเอกชน เช่น การวางแผนกิจกรรมการร่วมมือและการให้การสนับสนุนทางด้านต่าง ๆ แก่ชุมชน ผลของการศึกษาจึงแสดงให้เห็นถึงว่าการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ เช่น หิน ดิน ทราย ขึ้นอยู่กับความต้องการผลิตภัณฑ์ของนักท่องเที่ยว ดังนั้นทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตจำเป็นต้องนำมาจากท้องถิ่นอื่น ดังนั้นสรุปได้ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจำเป็นต้องสร้างความสำนึกของประชากรในเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติเป็นจุดเริ่มต้น ปิ๋วจัยส่วนบุคคล เช่น อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน ข้อมูลข่าวสารและการมีกิจกรรมในชุมชน มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำกับความรู้ในเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวและความรู้มีความสัมพันธ์ระดับปานกลางกับทัศนคติในด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทัศนคติในด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจและนำมาสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และความคาดหวังทางสังคมมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำกับบรรทัดฐานการมีส่วนร่วมในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังพบว่าบรรทัดฐานส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจในการเข้าร่วมกิจกรรมและนำมาสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

วิฑิตา งามปัญญา (2546 : 108-112) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลเขตบางขุนเทียนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลการวิจัยพบว่า ภาครัฐนั้นได้มีการพัฒนาพื้นที่เพื่อการ

ห้องเที่ยวเชิงนิเวศโดยวิธีการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของพื้นที่ ได้แก่ ต้นไม้ เส้นทาง การเดินทาง ฯลฯ แต่ไม่ได้ประสานถึงบทบาทที่แสดงออกถึงสภาพความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ เช่น การชูประเด็นความเป็นมาของคนในพื้นที่ วิธีของกระด้างชีพของคนในพื้นที่ การได้มาซึ่งที่ทำกินของคนในพื้นที่ซึ่งมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากคนในกรุงเทพมหานครโดยทั่วไปคือ เป็นการจับจองพื้นที่ทำกินแบบสหกรณ์ที่ดิน การพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพของพื้นที่อันเป็นลักษณะพิเศษและส่งผลกระทบต่อพื้นที่มาถึงปัจจุบัน เช่น การขุดคลองเพื่อให้น้ำทะเลเข้ามาได้สะดวก การปล่อยให้ภัยทางธรรมชาติเข้ามาทำลายสภาพพื้นที่ ซึ่งประเด็นเหล่านี้เป็นเรื่องที่น่าสนใจต่อผู้ที่เข้ามาท่องเที่ยวและมีความน่าสนใจมากกว่าการจัดสภาพพื้นที่ให้ร่มรื่นเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ในส่วนภาคประชาชนก็มีได้แสดงบทบาทของการร่วมพัฒนาพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวแต่อย่างใด ทั้งนี้อาจเป็นด้วยข้อจำกัดของพื้นที่ศึกษาที่เป็นไปได้ ด้วยที่ว่าพื้นที่เป็นคลอง บ้านเรือนแต่ละหลังอยู่ห่างกันมาก การเดินทางส่วนใหญ่เป็นทางเรือ แต่ประเด็นที่ชัดเจนที่ทำให้บทบาทภาคประชาชนไม่มีคือ การขาดการรวมกลุ่มของภาคประชาชน และการขาดความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของพื้นที่ที่ตนเองอาศัยอยู่ ในส่วนของภาคเอกชนนั้นจะเป็นในลักษณะของทุนจากภายนอกพื้นที่เข้ามาดั่งกิจการ ดังนั้นการร่วมมือที่พัฒนาพื้นที่อย่างแท้จริงจึงเป็นไปได้ยากมาก เพราะลักษณะของการลงทุนในกิจการจะต้องพร้อมที่เปลี่ยนแปลงและเคลื่อนย้ายได้เสมอ ดังนั้น การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลเขตบางขุนเทียนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยั่งยืน ภาครัฐจะต้องเป็นหน่วยงานหลักที่จะนำการพัฒนาไปสู่พื้นที่นี้ ในขณะที่เดียวกันจะต้องมีตัวกลางที่จะเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและอนุรักษ์พื้นที่ไว้ และต้องดึงศักยภาพของปัจจัยทางด้านทุนจากภาคเอกชนเข้ามาเพื่อหล่อเลี้ยงการพัฒนาให้กับภาคประชาชนได้อย่างต่อเนื่องและตลอดไป

นิยม กิตติวงศ์ตระกูล และคณะ (2546 : 111-113) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดกาฬสินธุ์มากที่สุดคือ แหล่งท่องเที่ยวไดโนเสาร์ ภูคุ้มข้าว มากที่สุด (3.21) รองลงมาคือ แหล่งท่องเที่ยวเขื่อนลำปาว (3.13) และน้อยที่สุดคือ พิพิธภัณฑ์ของดีเมืองกาฬสินธุ์ (2.48) ข้อเสนอแนะต่อแหล่งท่องเที่ยวทุกแห่งในจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า 1) แหล่งท่องเที่ยวทุกแห่งควรจัดสินค้าที่ระลึกไว้จำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว 2) แหล่งท่องเที่ยวทุกแห่งควรจัดมัคคุเทศก์นำเที่ยว 3) แหล่งท่องเที่ยวทุกแห่งควรจัดให้มีบริการจำหน่ายอาหารบริการนักท่องเที่ยว และ 4) ควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สะอาดและน่าชมมากกว่านี้

พรพิมล เถลิ้มมีประเสริฐ (2546 : 118) ได้ศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม : กรณีศึกษาย่านกำพืดหมู่ที่ 1 ตำบลกำพืด อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม พบว่า

การทอผ้าไหมและปักผ้าเป็นสิ่งนำพาให้ผู้คนต่างถิ่นเข้ามาเยี่ยมชม มีความเป็นเอกลักษณ์ในการมัดหมี่ลายดอกเล็ก ๆ ละเอียด ประณีต ส่วนผ้าไหมที่เป็นสีพื้น ระยะเวลามักจะทอออกมาเป็นสีเข้ม ต่อมาได้พัฒนาเป็นสีที่สดใสเพื่อเอาใจผู้ซื้อที่เกะแ่นำไว้ รายได้จากการขายผ้าไหม 400-500 บาท ต่อ 1 เมตร หรือถ้าผ้าเป็นผ้าถุง 1 ผืน มีราคา 800-1200 บาท ผ้าไหมส่วนใหญ่จะถูกคัดสรรไปที่ศูนย์ศิลปาชีพส่วนกลางที่กรุงเทพฯ บางผืนสามารถจำหน่ายในท้องถิ่นได้ ส่วนการปักผ้าจะมีอุปกรณ์จากส่วนกลาง เช่น ค้ายผ้า กระดาษลายที่วาดเรียบร้อยแล้ว ผู้ปักจะเตรียมเฉพาะสะดึง (กรอบไม้) และเข็มเท่านั้น รายได้จากผ้าที่ปักเรียบร้อยแล้ว ผู้ปักจะขายต้องส่งไปยังส่วนกลางเท่านั้น ห้ามจำหน่ายทั่วไป การทอผ้าและการปักผ้าจะใช้เวลานานพอ ๆ กัน คือ 2-3 เดือน ในฤดูกาลทำนา แต่ถ้าไม่ได้ทำนา จะใช้เวลาเพียงเดือนครึ่งเท่านั้นสิ่งที่น่าสนใจเพื่อการท่องเที่ยวอีกประการหนึ่งคือ คำนานของหมู่บ้าน รวมถึงสิ่งของโบราณเชิงประวัติศาสตร์ ที่ขุดพบในทีนาของราษฎร เช่น กระต่ายปูนปั้นฝังดาเพชร (ผู้ค้นพบขายไปแล้ว) ส่วนไหใบเล็ก ใบใหญ่ ข้าวสารสีค่า เหล่านี้ยังคงเก็บไว้ให้ศึกษาและเครื่องใช้อื่นๆ อีกจำนวนไม่น้อย

ฐกิต ศรีคำพร และคณะ (2546 : 78-79) ได้วิจัยยุทธศาสตร์การพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า มียุทธศาสตร์ที่สามารถปฏิบัติได้จริงทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ ทั้งหมด 17 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ทำการตลาดเชิงรุกต่อนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติให้ไปเยือนอีสานมากขึ้น โดยใช้กลยุทธ์ด้วยการโฆษณาว่า ภาคอีสานเป็นดินแดนท่องเที่ยวคุณภาพสูงที่มีราคาต่ำมาก เมื่อเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ เนื่องจากภาคอีสานมีค่าครองชีพต่ำ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 สร้างศูนย์ประชุมที่อีสาน หากเป็นไปได้ควรสร้างทั้งในอีสานเหนือและอีสานใต้ เช่น จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น เพื่อเป็นศูนย์กลางการประชุมระดับภูมิภาค

ยุทธศาสตร์ที่ 3 เพิ่มการท่องเที่ยวแบบ MICE ของทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ที่ภาคอีสานให้มากขึ้นกว่าเดิม

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ให้ความรู้เชิงประวัติศาสตร์อย่างชัดเจนและแพร่หลาย โดยมีกลยุทธดังนี้ เช่น แสดงประวัติศาสตร์ของทุ่งกุลาร้องไห้ งานแสดงแสงเสียงปราสาทหรือโบราณสถานต่าง ๆ ทั้งในอีสานเหนือและอีสานใต้

ยุทธศาสตร์ที่ 5 ส่งเสริมการจัดทำระบบสารสนเทศเกี่ยวกับภาคอีสานทั้งก่อนถึงแหล่งท่องเที่ยวและเมื่อไปถึงแหล่งท่องเที่ยวแล้ว โดยระบุแหล่งท่องเที่ยวให้ครบถ้วน ทั้งทำแผนที่และพาหนะที่จะไปถึงแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ

ยุทธศาสตร์ที่ 6 ส่งเสริมการผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพให้กับอุตสาหกรรม
ท่องเที่ยวของภาคอีสานอย่างจริงจังในทุกระบบ

ยุทธศาสตร์ที่ 7 ส่งเสริมให้มีการสาธิตการผลิตสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของภาค
อีสานทั้งในอีสานเหนือ อีสานใต้และอีสานกลาง

ยุทธศาสตร์ที่ 8 ส่งเสริมการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อการท่องเที่ยวภาคอีสาน

ยุทธศาสตร์ที่ 9 ส่งเสริมให้ภาคอีสานมีผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวมากขึ้น

ยุทธศาสตร์ที่ 10 ทำคิสนีย์แลนด์ที่ทุ่งกุลาร้องไห้

ยุทธศาสตร์ที่ 11 จัดตั้งองค์กรมหาชน ซึ่งไม่เป็นหน่วยราชการของรัฐบาล แต่ได้
งบประมาณจากรัฐ โดยบริหารงานแบบเอกชนเพื่อดูแลการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องและให้เป็นการ
ท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 12 ทำจังหวัดนครราชสีมาให้เป็นเมืองแม่เหล็กดึงดูดนักท่องเที่ยว
ต่างๆ มาภาคอีสาน ให้เป็นเมืองศูนย์กลางที่จะไปยังเมืองท่องเที่ยวต่างๆ ในภาคอีสาน

ยุทธศาสตร์ที่ 13 สร้างศูนย์ของที่ระลึกสินค้าและงานหัตถ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของภาค
อีสาน

ยุทธศาสตร์ที่ 14 แนวทางการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว น่าจะ
จัดในรูปของการพัฒนาจังหวัดที่เป็นแม่เหล็ก และจัดในรูปของบูรณาการมากกว่าการที่แต่ละ
จังหวัดของงบประมาณเพื่อพัฒนาจังหวัดของตน ทำให้มีข้อจำกัดไม่สามารถพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
ให้ครบวงจร เพราะมีเส้นแบ่งเขตจังหวัดเป็นอุปสรรค วิธีการจัดสรรงบประมาณโดยไม่มีเส้นแบ่ง
เขตจังหวัดเป็นเครื่องกีดกัน จะทำให้การพัฒนา การท่องเที่ยวเป็นระบบและครบวงจร

ยุทธศาสตร์ที่ 15 เพิ่มเครือข่ายสายการบินในภาคอีสานกับประเทศเพื่อนบ้าน

ยุทธศาสตร์ที่ 16 สร้างศูนย์สาธิตการผลิตข้าวหอมมะลิครบวงจรที่ทุ่งกุลาร้องไห้

ยุทธศาสตร์ที่ 17 การพนันบางประเภท เช่น บ่อนการพนันกาสิโน หวยเถื่อน
การรับพนันฟุตบอล

รุ่งรัตน์ หัตถกรรม (2547 : 97-99) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาหมู่บ้าน
ทอผ้าไหม ตำบลนาโพธิ์ อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
ผลการศึกษาพบว่า

1. ผลการศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของหมู่บ้านทอผ้าไหมในการพัฒนาให้
เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยยึดหลักองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว 3 องค์ประกอบ
พบว่า (1) ศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวของชุมชนมีศักยภาพปานกลาง (2) ศักยภาพ
ด้านการเข้าถึงชุมชนมีศักยภาพปานกลาง และ (3) ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชน

มีศักยภาพปานกลาง และยังคงมีการปรับปรุงและเพิ่มศักยภาพในเรื่องห้องน้ำสาธารณะสำหรับนักท่องเที่ยว และจัดสร้างศูนย์บริการข้อมูลทางด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน

2. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านทอผ้าไหมเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักได้เสนอแนวทางการพัฒนาอยู่ 4 แนวทางคือ (1) แนวทางการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมความสะอาด (2) แนวทางการจัดองค์กรทางด้านการท่องเที่ยวของชุมชน (3) แนวทางการพัฒนาความพร้อมด้านบุคลากร (4) แนวทางการจัดรายการนำเที่ยวของชุมชน

ปรกรณ์ จินากำ (2547 : 92-94) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาบ้านห้วยฮี อำเภอแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้มีอายุไม่เกิน 30 ปี มีการศึกษาไม่เกินระดับมัธยมศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 3,000 บาท รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 1,000 บาท กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อมเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือการจัดกลุ่มองค์กรในชุมชน และการจัดงบประมาณการเงินตามลำดับ เมื่อพิจารณาในประเด็นย่อยของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทั้ง 3 ด้าน พบว่า ทางด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมนั้นผู้ที่เป็สมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการรักษาสภาพแวดล้อมธรรมชาติของชุมชนมากที่สุด ขณะที่ผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกมีส่วนร่วมในการป้องกันสิ่งแวดล้อมจากการถูกทำลายโดยธรรมชาติและมนุษย์มากที่สุด ส่วนการจัดกลุ่มองค์กรในชุมชนนั้น ผู้ที่เป็นสมาชิกให้ความสำคัญในเรื่องความสัมพันธ์ของชุมชนมากที่สุด ขณะที่ผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกให้ความสำคัญในเรื่องการมีส่วนร่วมในการออกกฎระเบียบของชุมชนมากที่สุด สำหรับการจัดการงบประมาณการเงินของกลุ่มนั้น ทั้งผู้ที่เป็นสมาชิกและไม่ใช่สมาชิกมีส่วนร่วมในการคัดเลือกตัวแทนเพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการงบประมาณมากที่สุด จากการศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นของกลุ่มการท่องเที่ยวบ้านห้วยฮีนพบว่ ผู้ที่เป็นสมาชิกและไม่ใช่สมาชิกมีความคิดเห็นต่างกันคือ ผู้ที่เป็นสมาชิกเห็นว่า ปัญหาที่เกิดขึ้น 3 อันดับแรก ได้แก่ ปัญหาของการไม่มีความรู้ความเข้าใจในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ ปัญหาการไม่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการสิ่งแวดล้อม และปัญหาการไม่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการการท่องเที่ยว ตามลำดับ ส่วนผู้ที่ไม่ใช่สมาชิกเห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้น 3 อันดับแรก ได้แก่ ปัญหาการขัดแย้งในชุมชน ปัญหาความขัดแย้งในหน่วยงาน และปัญหาความไม่พร้อมของการรองรับนักท่องเที่ยว ตามลำดับ

วรพักตร์ เลอสิทธิศักดิ์ (2547 : 105-107) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมจากกิจกรรมการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาเมืองโบราณเวียงกุมกามอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาว่า กลุ่มตัวอย่างโดยรวมได้รับผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยวในระดับปานกลาง โดยเรื่องที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด ได้แก่ เรื่องขยะมูลฝอย

และอาชีพ ส่วนเรื่องที่ได้รับผลกระทบน้อยที่สุด ได้แก่ เรื่องมลภาวะทางเสียง ทั้งนี้เพราะชาวบ้านคิดว่าเสียงที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นเสียงรถม้า รางรังกาน้ำเทียว หรือเสียงจากการจัดงานต่าง ๆ เป็นเสียงที่ไม่ก่อให้เกิดความรำคาญ กลุ่มตัวอย่างโดยรวมมีส่วนร่วมในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมจากกิจกรรมการท่องเที่ยวในระดับน้อยในทุก ๆ ขั้นตอน โดยที่ชาวบ้านสามารถมีส่วนร่วมได้มากแต่เพียงในขั้นตอนของการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาเท่านั้น เพราะเป็นเรื่องที่สามารถทำได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องรอเข้าร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ และในเรื่องการมีส่วนร่วมนี้ ชาวบ้านต้องการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมให้มากกว่าเดิมในทุก ๆ ขั้นตอน ซึ่งเป็นเรื่องที่ควรสนับสนุนเป็นอย่างมาก เพราะหากชาวบ้านสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมครบทุกขั้นตอนก็จะทำให้การจัดการเป็นไปอย่างเต็มประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมจากกิจกรรมการท่องเที่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชน พบว่า ประชาชนที่มีอายุ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และมีบทบาทในชุมชนแตกต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมจากกิจกรรมการท่องเที่ยวแตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีเพศ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมจากกิจกรรมการท่องเที่ยวไม่แตกต่างกัน และการศึกษาผลกระทบ พบว่า ประชาชนที่ได้รับผลกระทบด้านมลภาวะทางเสียง ผลกระทบด้านรายได้ และผลกระทบด้านอาชีพแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมจากกิจกรรมการท่องเที่ยวแตกต่างกัน

โยชิน จันทวี (2548 : 94-98) ได้ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง : กรณีศึกษาโครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ พบว่าการจัดการเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการฯ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนมีการดำเนินงานตามนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งมีการจัดการโดยใช้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจสำหรับนักท่องเที่ยว สภาพพื้นที่ภายในโครงการฯ มีป่าไม้ที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางพันธุ์พืชและสัตว์ป่า ในโครงการฯ มีกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือกิจกรรมเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ชมทัศนียภาพธรรมชาติ การพักผ่อนรวมทั้งการกางเต็นท์ บ้านพักนักท่องเที่ยว และบ้านพักโฮมสเตย์ เชื่อมชมงานหัตถกรรมลือชื่อ เพื่อให้นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดการเรียนรู้และเกิดจิตสำนึกในการดูแลสิ่งแวดล้อม และเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เหมาะสม

อุดมพร กงเพชร (2548 : 102-103) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูฝอยลม อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า สภาพและลักษณะการดำเนินงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูฝอยลม มีการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทรัพยากร

ธรรมชาติ และป่าไม้ ที่พักและอาหาร ลำเนียงการในรูปแบบสวัสดิการ ราคายุติธรรม และประหยัด การเดินทางสะดวกทุกฤดูกาล มีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม มีการประชาสัมพันธ์โดยแผ่นพับ โบรชัวร์ และมีระบบข้อมูลข่าวสารผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ มีบุคลากรปฏิบัติงาน ส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ ไม่มีการจัดสัมมนา ฝึกอบรมบุคลากร พื้นที่ในภูฝอยลมจะแบ่งเป็นบ้านพักและเต็นท์นอน สามารถจองที่พักได้ทางโทรศัพท์ และด้วยตนเอง มีระบบสาธารณูปโภคเพียงพอ และไม่เก็บค่าบริการ

บุญญารัตน์ นามวงศ์ (2548 : 99-101) ได้วิจัยยุทธศาสตร์มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ คณะกรรมการชุมชนเทศบาลตำบลเกาะสมุย อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาบริบทที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาการท่องเที่ยวของอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2) เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ 3) เพื่อประเมินความรู้และเจตคติในการร่วมคิด ตัดสินใจและร่วมจัดทำแผนปฏิบัติการ เป็นการวิจัยแบบวิจัยและพัฒนาที่มีลักษณะเป็นเชิงปฏิบัติ กลุ่มตัวอย่างเป็นคณะกรรมการชุมชน เทศบาลตำบลเกาะสมุย เครื่องมือใช้การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม แบบกลุ่มเล็ก แผนที่ความคิด กระบวนการ AIC และทดสอบความรู้ เจตคติของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ ผลการวิจัยพบว่า บริบทของอำเภอเกาะสมุย เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมและมีศักยภาพในด้านพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยลักษณะทางกายภาพและภูมิประเทศ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้ชายอายุอยู่ระหว่าง 41-45 ปี การศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อาชีพหลักเป็นธุรกิจการท่องเที่ยวและพาณิชย์กรรม รายได้สุทธิต่อปี 50,000 100,000 บาท และ 100,501-200,000 บาท ในสัดส่วนที่เท่ากันและมีภูมิฐานะส่วนใหญ่เป็นคนเกาะสมุย ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นเรื่องสร้างความรู้ความเข้าใจทางสิ่งแวดล้อม โดยให้ความรู้และจัดกิจกรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่งเสริมฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรม การท่องเที่ยวบนพื้นฐานสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติจะต้องจัดเรื่องเกษตรธรรมชาติ การประกอบธุรกิจที่คำนึงถึงการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น สร้างชุมชนเข้มแข็ง ความยั่งยืนทางนิเวศ โดยพัฒนาศักยภาพ วางผัง กฏระเบียบชุมชนและปลูกฝังแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ผลประโยชน์ของคนในท้องถิ่นจะต้องมีการทำงานแบบประชาคม จัดตั้งสหกรณ์ แก่ไขกฏระเบียบโครงสร้างภาษี และมีรูปแบบการบริหารจัดการที่ดี ด้านความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวจะต้องให้ความรู้ การท่องเที่ยวคำนึงในลักษณะการนิเทศ การบริการที่เป็นเลิศ พัฒนาระบบสถาบันทางสังคมและบริการพื้นฐาน นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน การประเมินความรู้ การร่วมคิดตัดสินใจ การร่วมทำแผนปฏิบัติการ เจตคติต่อกระบวนการตามบทบาทหน้าที่ พบว่า ก่อนและหลังปฏิบัติการมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ คือ ถ้าคณะกรรมการชุมชน

ได้เข้าร่วมกระบวนการปฏิบัติการพัฒนาอุตสาหกรรมในครั้งนี้ จะมีความรู้และเจตคติมากกว่าก่อนเข้าร่วมปฏิบัติการ

วารินทร์ วรินทร์เวช (2549 : 171-180) ได้ศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยการร่วมมือของชุมชน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเกิดขึ้นได้ โดยการใช้ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยว ศักยภาพของคนในท้องถิ่น ตลอดจนความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่มีส่วนร่วมในการออกแบบ จัดการท่องเที่ยวร่วมกัน หรือสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการวางแผนเตรียมการและดำเนินจัดการท่องเที่ยว ในรูปแบบที่ทุกฝ่ายต้องการ และเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน แบ่งบทบาทและหน้าที่ เพื่อเพิ่มความรู้และพัฒนาทักษะในการบริหารจัดการท่องเที่ยว ซึ่งได้สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระดับชุมชนและภาครัฐ ตลอดจนได้มีส่วนร่วมสนับสนุนให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทั้งในด้านสังคมและเศรษฐกิจ อันก่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาตนเอง รูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยเชียงดาว อำเภอเชียงดาว : จังหวัดเชียงใหม่ นั้น พิจารณาได้จากทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ ศักยภาพของชุมชน องค์กรที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การให้ความร่วมมือกันภายใต้ระบบการจัดการให้เกิดจิตสำนึกความเป็นเจ้าของรักและหวงแหน ประกอบกับคุณค่าทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมความเชื่อดั้งเดิมที่มีอยู่ในวิถีของชุมชน มีส่วนเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความร่วมมือยอมรับซึ่งกันและกัน ตลอดจนพิจารณาถึงความยั่งยืนในอนาคต

ภาณุ วรมิตร (2549 : 89-91) ได้วิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพทั่วไป ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่เกาะสมุยที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ประชาชนได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน้อย เนื่องจากหน่วยงานราชการไม่ได้ให้ความรู้ ไม่ประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนได้รับรู้เท่าที่ควร ส่งผลให้ขาดความรู้ ความเข้าใจ และควรจัดให้มีการประชุม สัมมนา ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ประชาชนมากกว่าที่เป็นอยู่ กิจกรรมที่ต้องทำร่วมกันของภาครัฐและเอกชน ยังขาดการประสานงานที่ดีทำให้ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรงบประมาณในการอุดหนุนและดูแลด้านสิ่งแวดล้อมยังมีน้อย ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญในเรื่องของการพัฒนาโครงการสร้างพื้นฐานประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทำให้สิ่งแวดล้อม ทำให้สิ่งแวดล้อมในพื้นที่สกปรกและมีการปล่อยปละละเลยให้นักท่องเที่ยวและนายทุนเข้าไปบุกรุกและทำลายสิ่งแวดล้อมให้ได้รับความเสียหายไปมาก อีกทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่รับผิดชอบ

โดยตรงไม่ได้ให้ความสนใจที่จะดูแลและรักษาทรัพยากรธรรมชาติเท่าที่ 2. ประชาชนชาวเกาะสมุยมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีอยู่ในระดับสูง โดยมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาและปรับปรุงแก้ไขมากที่สุด รองลงมาด้านการมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหา โดยมีส่วนร่วมเสนอแนะให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่นแก่เจ้าหน้าที่เพื่อประโยชน์ในการจัดทำแผนพัฒนาและให้ความสนใจในการจัดทำแผนโครงการแก้ปัญหาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น 3. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การให้คุณค่าต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัจจัยการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหา ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและปฏิบัติงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามผลและประเมินผล ด้านการมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาและปรับปรุงแก้ไข มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนตัวแปรอายุ มีความสัมพันธ์ในทางลบกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่และการเป็นสมาชิกกลุ่มชุมชน ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่แตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิรดี ไชยเทพ (2549 : 95-99) ได้ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตป่าอนุรักษ์ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง มีศักยภาพด้านสิ่งแวดล้อมที่สวยงามประกอบไปด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวซึ่งได้แก่ ระบบนิเวศที่อุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายทางธรรมชาติมีวัฒนธรรมที่น่าสนใจ จากการตั้งถิ่นฐานของชุมชนที่อาศัยบนที่ราบหุบเขา ส่งผลให้มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับป่าไม้ มีการใช้พื้นที่ป่าเพื่อการปลูกต้นไม้ซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาในการดำรงชีวิตของชุมชนแห่งนี้ อีกทั้งยังแสดงถึงการปรับตัวในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างลงตัว เกิดการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับป่า นำมาซึ่งประโยชน์ในการใช้พื้นที่เพื่อการดำรงชีวิต แต่ต่อมาเมื่อป่าไม้ของชุมชนบ้านป่าเหมี้ยงถูกประกาศให้เป็นเขตป่าอนุรักษ์มีอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนเข้ามาเป็นคู่ดูแล มีกฎระเบียบที่ชาวบ้านในชุมชนต้องปฏิบัติตาม ทำให้การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าไม้ของชาวบ้านกลายเป็นสิ่งผิดกฎหมายส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในการใช้พื้นที่ระหว่างชุมชนบ้าน

ป่าเหมี้ยง กับอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน ต่อมาความขัดแย้งของทั้งสองฝ่ายเริ่มคลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น เมื่อทั้งสองสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันจากเขตป่าอนุรักษ์ โดยนำการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้ามาเป็นตัวประสานเพื่อให้ชุมชนได้รายได้จากการท่องเที่ยวและสร้างความสัมพันธ์อันดีให้กับอุทยานในการอนุรักษ์พื้นที่แห่งนี้ เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง และอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการท่องเที่ยว มีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ศักยภาพด้านอารท่องเที่ยวของชุมชนที่ประกอบไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ผสมผสานกับประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาการทำเหมี้ยงแล้วชุมชนยังได้มีการจัดกิจกรรมเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับวิถีชีวิตของชุมชน โดยการเข้าพักกับชาวบ้านในรูปแบบบ้านพักโฮมสเตย์ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนอย่างแท้จริง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะนำมาซึ่งการเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันระหว่างชุมชนบ้านป่าเหมี้ยงและอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน แต่การจัดการที่เกิดขึ้นยังจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาความรู้ในด้านการจัดการการท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยวและมีการวางแผนการตลาดให้กับชุมชนบ้านป่าเหมี้ยงเพื่อเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว

ชัยสิทธิ์ คำรงวงศ์เจริญ (2550 : 115-117) ได้วิจัยการจัดการท่องเที่ยวทาง

วัฒนธรรมเชิงอนุรักษ์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษาภูผายนต์ อำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร พบว่ามีการวางแผนแบบมีส่วนร่วมและมีแผนปฏิบัติการที่จะขับเคลื่อนการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายโดยผู้นำด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ให้แก่ชาวบ้าน มีการเตรียมให้มีกิจกรรมการแสดงด้านวัฒนธรรมแก่ผู้มาเยี่ยมชมและพักผ่อนหย่อนใจ มีการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Joseph (1994 : 1303-A) ได้วิจัยเกี่ยวกับ Ethnographic ของ Pushkar ซึ่งเป็นจุดศูนย์กลางของการแสวงบุญในคอนตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดีย พบว่า จุดมุ่งหมายของนักท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาการตั้งพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในเมืองและทดสอบการฝังเครื่องในการดำเนินการทางสังคม วัฒนธรรม ความแตกต่างเชิงพลวัตระหว่างการท่องเที่ยวและการเชื่อมต่อในองค์การทางสังคมและนโยบายทางวัฒนธรรมจากส่วนกลาง ร่องรอยของประวัติศาสตร์ของ Pushkar คือข้อโต้แย้งผ่านแหล่งที่มาจากเอกสารสำคัญและเรื่องเล่าท้องถิ่นเกี่ยวกับที่ตั้งสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทั้งในและรอบเมือง การเชื่อมต่อของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ใน Pushkar รวมถึงช่วงของกิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมความเลื่อมใสทางศาสนา โดยเฉพาะทะเลสาบศักดิ์สิทธิ์ วิหาร นิทรรศการทางศาสนาและนักแสวงบุญ ขณะที่กิจกรรมทางสังคม วัฒนธรรม เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตในการสร้างแนวทางการปฏิบัติที่ศักดิ์สิทธิ์ของศูนย์กลางการเดินทางแสวงบุญ พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ไปยังระบบ

จักรวาลทางศาสนาและสะท้อนกลับไปยังวิถีศิลปวัฒนธรรมของเมือง โดยเฉพาะการท่องเที่ยวที่ขัดแย้งกันในจำนวนหนทางกับกิจกรรมทางศาสนา การประเมินประนอมจึงเป็นกระบวนการเชิงซ้อนซึ่งต้องสมดุลระหว่างความต้องการที่รื้อมาเมืองให้บริสุทธิ์ ศักดิ์สิทธิ์และรวมเข้าด้วยผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจการท่องเที่ยว กระบวนการรวมวาทศิลป์ที่แยกตัวออกไปและการรวมลำดับของการเข้ามามี ความต้องการที่จะแจ้งช่องว่างที่เหมือนจริงในด้านวัฒนธรรมและการเมือง และความนึกคิดเจรจาของบุคคลและชุมชน

Sprecher (2000 : 1442) ได้วิจัย Village-Based Tourism Monitoris Tourism Change on the Mekong River) พบว่า การพัฒนาเป็นดั่งบังชีและวัดว่าการท่องเที่ยวในบริเวณแถบลุ่มแม่น้ำโขงมีการเจริญเติบโตอย่างมีศักยภาพที่ยั่งยืนเพราะแม่น้ำโขงไหลผ่านหลายประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้แม่น้ำโขงมีความสำคัญในการพัฒนาทางตรงและมีโครงการนำร่องในหลายประเทศที่ต้องสร้างกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวแถบลุ่มน้ำโขง เช่น ประเทศพม่า ไทย ลาว เวียดนาม และกัมพูชา ทั้งนี้ปรากฏว่าหมู่บ้านมีการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนและสามารถส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชนในอัตราที่สูงขึ้น ซึ่งเป็นผลดีต่อการท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น

Stem (2002 : 3009-B) ได้ศึกษาบทบาทการพัฒนาท้องถิ่นในการจัดการพื้นที่คุ้มครอง : การศึกษาระณีเปรียบเทียบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศออสเตรเลีย พบว่า ประสิทธิภาพของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งเป็นการอนุรักษ์และกลยุทธ์การพัฒนาในที่ศึกษาครั้งนี้ผสมปะปนกันที่ใด การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเสนอให้ทางเลือกด้านเศรษฐกิจ ได้ ที่นั่นโอกาสการท่องเที่ยวและการจ้างงานดูเหมือนจะทำให้คนละทิ้งที่คืนการเกษตรกรรมและที่ดินที่สงบสุขไป โดยปล่อยให้ป่าแห่งที่สองเกิดขึ้นมาแทน ปรากฏว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีอิทธิพลต่อค่านิยมในการอนุรักษ์และเจตคติน้อยมาก ปัจจัยอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์และมุมมอง ได้แก่ ความเข้มงวดของกฎหมาย ระดับการศึกษาและผลประโยชน์ทางอ้อมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้การท่องเที่ยวเข้าครอบงำเศรษฐกิจ ที่นั่นผลประโยชน์จะขยายกว้างออกไป แต่จะมีผลกระทบเพิ่มขึ้นด้วย จึงเป็นโอกาสของเจ้าของที่พักและโรงแรมจะต้องปรับปรุงการดำเนินงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อเพิ่มผลประโยชน์สำหรับชุมชนท้องถิ่น

Xie (2004 : 3843-A) ได้วิจัยการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ไหหลำ ประเทศจีน (Authenticating Cultural Tourism : Folk Villages in Hainan, China) จากการวิจัยพบว่า การไปเที่ยวที่ไหหลำ เป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมประจำเผ่าที่สืบทอดต่อกันมา ในขณะที่เดียวกันก็มีการพิจารณาว่ามีความเหมาะสมกับการลงทุนหรือไม่ นักวิจัยได้ทำการวิจัยโดยแสดงให้เห็นว่า เกาะไหหลำเป็นสถานที่เปี่ยมไปด้วยวัฒนธรรมอันเก่าแก่ โดยมี

จุดมุ่งหมายหลักคือ การนำเอาวัฒนธรรมของชนเผ่าลี ในเกาะไหหลำ ประเทศจีน พัฒนาให้เป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คนที่เข้ามามีบทบาทสำคัญคือ รัฐบาล นักลงทุน นักท่องเที่ยว และกลุ่มชนพื้นเมืองโดยเปรียบเทียบกับมาตรฐานการพัฒนา ปี ค.ศ. 1989 เกี่ยวกับสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสินค้า วิวัฒนาการทางวัฒนธรรม ตัวการที่เก็บรักษาวัฒนธรรมความมีเสรีภาพของชนเผ่า และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีข้อขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ แม้ว่าวัฒนธรรมหลายอย่างค่อนข้างจะสมบูรณ์และสวยงาม มีเอกลักษณ์ แต่นักลงทุนบางคนมีความคิดเห็นขัดแย้งก่อความตึงเครียดในกลุ่มนักลงทุน เนื่องจากรัฐบาลสนใจเรื่องเสรีภาพของประชาชนมากกว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ฝ่ายนักลงทุนเข้าใจในเจตนาของชนเผ่าคิดไปว่าพวกเขาต้องการงานและเงิน แต่พวกเขาต้องการรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมของพวกเขามากกว่า งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า: สิ่งที่คืออยู่แล้วไม่ควรจะไปให้ใครประเมินค่าเพื่อทำให้เกิดความสนใจ อีกทั้งเกาะไหหลำนี้ ควรยึดความเป็นธรรมชาติและเอกลักษณ์ของตนเองไว้ไม่ควรยึดมาตรฐานพื้นฐานการพัฒนา

Boi (2004 : 2013) ได้ศึกษาทัศนคติ และการรับรู้ต่ออุทยานแห่งชาติและการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน Ghana : กรณีของชุมชน ใน อุทยานแห่งชาติ Digna โดยทั่วไปการจัดตั้งสวนสาธารณะมักจะขัดแย้งกับการใช้ประโยชน์ของแหล่งธรรมชาติ การวิจัยนี้ใช้กรณีศึกษาตรวจสอบทัศนคติและ การรับรู้ของผู้ที่อาศัยในชุมชน Dome จนถึงอุทยานแห่งชาติ Digna และการพัฒนาการท่องเที่ยวในกานา ใช้การสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมเป็นแหล่งข้อมูลหลัก ศึกษาความสำคัญของอุทยานต่อผู้อาศัย และวิธีการรับมือกับผลกระทบที่เกิดขึ้นและทางเลือกในการพัฒนาสภาพการท่องเที่ยวประเมินจากลักษณะทางกายภาพและผลผลิตทางวัฒนธรรมของชุมชน Dome การรับรู้ของผู้อาศัยต่อการท่องเที่ยวก็เช่นเดียวกัน ถึงแม้ผู้อาศัยเข้าใจผลกระทบทางลบของการท่องเที่ยวแต่ก็มีการส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวมากมาย แม้ว่าการส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวในอุทยานจะเพิ่งเริ่มต้นด้วยการศึกษาเพื่อหลีกเลี่ยงความคาดหวังที่ยังไม่บรรลุเป้าหมายของผู้ที่อาศัยในชุมชน Dome

Soper (2006 : unpagged) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเดินทางสู่โลกของการด้อยพัฒนากลายมาเป็นที่นิยมเพราะโลกยุคโลกาภิวัตน์ นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปไกล ๆ เพื่อค้นหาภูมิภาคอื่นผู้คนสามารถเดินทางรอบ โลกซึ่งเป็นสิ่งท้าทายเพื่อค้นหาประสบการณ์ที่สมบูรณ์และยังคงมีการปฏิบัติตามวัฒนธรรมเดิม ปัจจัยที่สำคัญที่กระตุ้นให้ไปเยือนจากต่างประเทศคือความเชื่อมั่นของรัฐบาลในการพัฒนาประเทศ

Liu (2006 : 2934-A) ได้ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการวางแผนการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาจากสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศมาเลเซีย พบว่า เมื่อกำหนดให้มี

พลวัตการท่องเที่ยวควรรวจการจ้างงานการท่องเที่ยวในบริบทที่ก้าวขึ้นให้ครอบคลุมประเด็นวัฒนธรรม ศาสนา ชาติพันธุ์ และอุดมคติฯลฯ ต้องเอาใจใส่เรื่องทรัพยากรมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวมากกว่านี้ทั้งนโยบายและแผน มีข้อจำกัดเกี่ยวกับผลประโยชน์ของท้องถิ่นจากการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นเพราะขาดแคลนทรัพยากรมนุษย์ ขาดทักษะการท่องเที่ยวทั้ง ๆ ที่บูรณาการการท่องเที่ยวไว้ในแผนเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแล้วและขาดการปลูกฝังโมติวิจิตในบุคลากรรวมทั้งกลยุทธ์อีกหลายประการ

Terry (2006 : unpagcd) ได้วิเคราะห์ประวัติศาสตร์และการแสดงออกเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของแคนาดาโดยการดูที่ประวัติศาสตร์และการฟื้นฟู ของ Dundum Castle บ้านทางประวัติศาสตร์และพิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์การกรองซีฟ ซึ่งอยู่ที่ Hamilton Ontario และโดยการตีความ the Dundum Castle Christmas Evening Tour ซึ่งเป็นสถานที่ที่จัดธุรกิจมานานเป็นรายการที่มีชื่อเสียงมากที่สุด Dundum Castle นำเสนอ Christmas Evening Tour ซึ่งเป็นกรนำเสนอเรื่องราวทางชาติพันธุ์ที่เป็นวันหยุดทางประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ของชาวแคนาดาที่มีรากฐานมาจากชาวอังกฤษ

Lu (2006 : 1561-A) ได้ศึกษาอำนาจการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ : การวางแผนของเกาะแห่งหนึ่งที่มีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมในประเทศไต้หวัน พบว่าเกาะลันหยูซึ่งมีประชากรดั้งเดิมคือชาวยามิใช้วัฒนธรรมดั้งเดิมแต่เผชิญกับความกดดันจากนโยบายการอนุรักษ์ธรรมชาติ การกลมกลืนทางวัฒนธรรมกระแสหลักและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเมื่อประเมินผลกระทบจากด้านต่างๆ 3 ด้าน สรุปได้ว่า ให้มีข้อเสนอแนะเป็นกลยุทธ์ในการวางแผนและพัฒนาเกาะลันหยูเพื่อให้วัฒนธรรมดั้งเดิมของคนพื้นเมืองดั้งเดิมชาวลันหยูสามารถอยู่ได้

Mitz (2007 : unpagcd) ได้ศึกษามุมมองของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวพบว่า มีมุมมองที่ทับซ้อนในหลายด้าน จำเป็นต้องมีมุมมองที่เป็นระบบมากกว่านี้เพื่อร่วมมือกันภายในอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยวผู้มีส่วนได้เสียต้องมองภายในชุมชนและสำรวจคุณค่าและวิสัยทัศน์ที่จะบอกพื้นฐานที่เข้มแข็งเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคต ต้องสร้างผู้นำภายในชุมชนเพื่อรักษาสมรรถภาพทางการผลิตและการทำงานที่มีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างสม่ำเสมอและขอแนะนำให้ผู้มีส่วนได้เสียควรเริ่มใช้เครื่องมือประเมินเพื่อเริ่มสร้างสำนักในขั้นตอนนี้ต่อไปสำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

Diedrich (2007 : unpagcd) ได้ศึกษาผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนชายฝั่งทะเลเมืองเบลิเซ สหรัฐ พบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองเบลิเซกำลังมีอิทธิพลทางบวกต่อจิตสำนึกทางการเมืองอนุรักษ์แนวหินปะการังและการสนับสนุนของคนในท้องถิ่นมี

สหสัมพันธ์ทางบวกระหว่างระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวกับผลกระทบทางสังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจทั้งทางบวกและทางลบ นักท่องเที่ยวชมทางเรือและนักท่องเที่ยวที่ค้างคืนบนเรือส่งผลกระทบต่อทั้งทางบวกและทางลบ บทบาทสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทางทะเลจึงอยู่ที่การลดผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อแนวกันปะการังเม็กซิโกใต้น้ำให้เหลือน้อยที่สุด วิธีแก้ปัญหานาคคของเมืองเบลิเซในฐานะแหล่งท่องเที่ยว คือ จะต้องตระหนักถึงตำแหน่งที่มีประโยชน์ของเมืองนี้ซึ่งยังมีพลังพอที่จะปรับขนาดของตัวเองได้

จากเอกสารงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศเกี่ยวกับการพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม สรุปได้ว่า รูปแบบที่เหมาะสมส่วนใหญ่คือการท่องเที่ยวเพื่อศึกษารวมชาติและศึกษาศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมที่เหมาะสมคือ เที่ยวงานประเพณี การชมการแสดงศิลปพื้นบ้าน วิธีการที่เหมาะสมต่อการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ ทำการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น และช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญคือ การขาดเจ้าหน้าที่ในการดูแลแนะนำนักท่องเที่ยวและการขาดการดูแลเอาใจใส่จากรัฐบาล

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเพื่อศึกษาการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม เพื่อศึกษาการพัฒนาและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคามและเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตและวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย
 - 1.1 เนื้อหา
 - 1.2 ระยะเวลาการวิจัย
 - 1.3 วิธีวิจัย
 - 1.4 พื้นที่ทำการวิจัย
 - 1.5 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. วิธีดำเนินการวิจัย
 - 2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 2.3 การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล
 - 2.4 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขอบเขตของการวิจัย

1. เนื้อหา ด้านแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม ด้านการพัฒนาและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม ด้านการจัดการการท่องเที่ยว ด้านแนวทางการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม และแนวทางการจัดการการท่องเที่ยว

2. ระยะเวลาการวิจัย

ผู้วิจัยใช้เวลาในการวิจัยตั้งแต่เดือน กันยายน พ.ศ. 2550-กรกฎาคม พ.ศ. 2552

3. วิธีวิจัย

วิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม

4. พื้นที่ทำการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้พื้นที่แหล่งการท่องเที่ยวของ จังหวัดมหาสารคาม ดังนี้

4.1 หมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านแพง ตำบลบ้านแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัด

มหาสารคาม

4.2 กลุ่มเครื่องปั้นดินเผา บ้านหม้อ ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

4.3 พระธาตุนาคูน อำเภอนาคูน จังหวัดมหาสารคาม

4.4 ป่าคูน้ำพัน อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม

4.5 วนอุทยานโขงกุดหวาย บ้านโขงกุดหวาย ตำบลเกิ้ง อำเภอเมือง จังหวัด

มหาสารคาม

4.6 กลองยาวบ้านตลาด ตำบลบ้านหวาย อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม

5. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

5.1 ประชากร ได้แก่ ประชากรที่อาศัยอยู่ในจังหวัดมหาสารคาม

5.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน

60 คน ประกอบด้วย

5.2.1 กลุ่มผู้รู้ (Key Informant) จำนวน 20 คน ได้แก่ คณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลแพง คณะกรรมการสภาวัฒนธรรมตำบลแพง คณะกรรมการสภาวัฒนธรรมอำเภอนาคูน คณะกรรมการสภาวัฒนธรรมตำบลโขงกุดหวาย คณะกรรมการหมู่บ้านคูน้ำพัน คณะกรรมการกลุ่มกลองยาวอำเภอวาปี และนักท่องเที่ยว

5.2.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informant) จำนวน 20 คน ได้แก่ นายกองดีการ บริหารส่วนตำบลแพง กำนันตำบลแพง ผู้ใหญ่บ้านแพง ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลแพง นายอำเภอนาคูน นายกเทศมนตรีตำบลนาคูน ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอนาคูน หัวหน้าเขต รักษาพันธุ์สัตว์ป่าและพันธุ์พืชคูน้ำพัน ประธานสภาวัฒนธรรมโขงกุดหวาย หัวหน้ากลุ่มกลอง ยาวอำเภอวาปี

5.2.3 กลุ่มประชาชนทั่วไป (General Informant) จำนวน 20 คน ได้แก่ พ่อค้า แม่ค้าที่เข้ามาขายสินค้าในหมู่บ้าน ลูกค้า นักท่องเที่ยว นิสิตนักศึกษา ผู้สนับสนุน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้จัดทำเครื่องมือวิจัยโดยการทบทวนเอกสารจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วให้อาจารย์ที่ปรึกษาทำการตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสม ได้แก่

1.1 แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide)

ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และแบบไม่มีโครงสร้าง (Non- Structured Interview)

1.2 แบบสังเกต (Observation)

แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation)

1.3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 การสัมภาษณ์ (Interview)

2.1.1 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ในกลุ่มเป้าหมายตามแนวทางแบบสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์เพื่อหาคำตอบตามความมุ่งหมายของการวิจัย

2.1.2 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-structured Interview)

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ด้วยคำถามปลายเปิด เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม

2.2 การสังเกต (Observation) ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการสังเกต 2 รูปแบบ ดังนี้

2.2.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม พร้อมสังเกต ซักถามข้อมูลที่ยังสงสัยและจดบันทึก

2.2.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non - Participant Observation) ผู้วิจัยจะทำการสังเกตสภาพเหตุการณ์โดยทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดมหาสารคาม

2.3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้วิจัยร่วมสนทนากับกลุ่มตัวอย่างและชาวบ้านที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม

ผู้วิจัยกำหนดการรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยการสังเกต สัมภาษณ์ และสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ในตารางวิจัย โดยสังเกต สัมภาษณ์ และบันทึกข้อมูล โดยผู้วิจัยดำเนินการตามแนวความคิดของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละกลุ่ม ดังนี้

1. ดำเนินการศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นความรู้เบื้องต้นก่อนลงทำงานภาคสนามสร้างสัมพันธ์กับกลุ่มที่วิจัย
2. นำเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการสังเกต แบบสัมภาษณ์ กล้องถ่ายภาพ เทปบันทึกเสียง ลงพื้นที่ภาคสนามตามที่กำหนดไว้
3. ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยกำหนดแผนการดำเนินงานตามลำดับ คือ

3.1 สร้างความคุ้นเคย ความสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อการหาข้อมูลให้ได้ข้อมูลที่แท้จริง

3.2 กำหนดวันเวลา

3.3 ผู้วิจัยจะดำเนินการสังเกต และสัมภาษณ์การดำเนินงานของกลุ่มในแต่ละกิจกรรม เพื่อให้ทราบถึงการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม

3. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อมูลจากการบันทึกรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม โดยจำแนกข้อมูลแยกประเด็นออกตาม ความมุ่งหมายของการวิจัยที่ตั้งไว้ และตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้องอีกครั้งหนึ่งว่าข้อมูล ที่ได้มีความครบถ้วนเพียงพอและพร้อมแก่การนำไปวิเคราะห์ สรุปผลแล้วหรือไม่ ในกรณีที่ข้อมูลที่ได้มาไม่สอดคล้องกับความมุ่งหมาย โดยผู้วิจัยจะใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) และหากมีข้อมูลส่วนใดที่ยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ผู้วิจัยก็จะทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหายไป

4. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและ

การสัมภาษณ์ จากภาคสนาม นำมาดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมาย ที่กำหนดไว้
แล้วนำเสนอข้อมูลที่ได้มาสรุปอภิปรายผล ในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยใช้พื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ หมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านแพง ตำบลบ้านแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม กลุ่มเครื่องปั้นดินเผา บ้านหม้อ ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม พระธาตุนาคูน อำเภอนาคูน จังหวัดมหาสารคาม ป่าคูนรำพัน อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม วนอุทยานโขงกุดหวาย บ้านโขงกุดหวาย ตำบลบ้านแก้ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม และ กลองยาวบ้านตลาด ตำบลบ้านหวาย อำเภอเวียงป่ากุม จังหวัดมหาสารคาม โดยนำเสนอผลการ วิจัยตามความมุ่งหมายของการวิจัยดังนี้

1. พื้นที่ที่ทำการวิจัย
2. แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม
3. การพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม
4. แนวทางการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัด

มหาสารคาม

พื้นที่ที่ทำการวิจัย

1. บ้านแพง ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

บ้านแพง ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ตั้งอยู่ห่างจากตัวจังหวัด มหาสารคามไปทางทิศตะวันตก 37 กิโลเมตร ห่างจากอำเภอโกสุมพิสัย 9 กิโลเมตร ตั้งอยู่ริมถนน สายมหาสารคาม - ขอนแก่น บ้านแพงเป็นหมู่บ้านที่อยู่ริมบึงแพง มีพื้นที่ทั้งหมด 8.116 ไร่ บริเวณ รอบ ๆ หมู่บ้านจะเป็นทุ่งนา ที่ราบลุ่มกว้างใหญ่ บ้านแพงแบ่งเป็น 5 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1, 9, 11, 13 และ 14 ประชากรทำนาเป็นอาชีพหลัก ทอเสื่อเป็นอาชีพเสริม อาศัยน้ำฝนในการทำนาและ ปลูกกก

บ้านแพงเป็นหมู่บ้านเก่าแก่หมู่บ้านหนึ่ง ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2366 เมื่อ 179 ปีมาแล้ว เริ่มแรกของการตั้งหมู่บ้าน ราษฎรส่วนใหญ่อพยพมาจากบ้านจิว บ้านโนนซึ่งอยู่ในอำเภอ วาปีปทุมในปัจจุบัน โดยมีผู้นำในกลุ่ม คือ คุณพ่อสุริโย ขำวาปี อพยพมาอยู่ครั้งแรกประมาณ 20 ครัวเรือน มาตั้งถิ่นฐานครั้งแรกที่คุ้มบ้านแพง เรียกว่า กลุ่มบ้านแพง อาศัยอยู่แถบวัดชัยมงคล

หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า วัดใต้ สาเหตุที่ชื่อบ้านแพง โดยถือเอาชื่อต้นไม้ คือ ต้นแพง ซึ่งเป็นไม้ยืนต้นชนิดหนึ่ง ได้ขึ้นเป็นจำนวนมากรอบ ๆ หมู่บ้าน ต้นแพงจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของหมู่บ้านนี้ไป เมื่อตั้งหมู่บ้านนี้ได้ประมาณ 10 ปี ชาวบ้านได้สร้างวัดชัยประสิทธิ์ขึ้น เพื่อจะได้ทำพิธีกรรมทางศาสนาพุทธของชาวบ้านแพงต่อไป

ต่อมาได้มีชาวบ้านจากหมู่บ้านท่าสวนยาง มีเชื้อสายมาจากหลวงพระบาง ได้อพยพมาอยู่บ้านแพงอีก เพราะถิ่นเดิมเดือดร้อน เนื่องจากเกิดภาวะฝนแล้ง ชาวบ้านที่มาอยู่ใหม่ ได้มาอยู่ทางทิศตะวันตกของชาวบ้านที่มาอาศัยอยู่ก่อน โดยมีผู้นำในกลุ่มนี้ คือ อุปฮาดระวีวงศ์ ดังนั้น บ้านแพงจึงได้แยกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มบ้านแพงกับกลุ่มสำโรง และได้มีการเลือกหัวหน้าหมู่บ้านขึ้นเป็นผู้นำของหมู่บ้าน ประชากรก็เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อมีประชากรเพิ่มมากขึ้น จำนวนครัวเรือนมากขึ้น ทางราชการจึงประกาศตั้งให้บ้านแพงเป็นตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เมื่อ พ.ศ. 2410

หมู่บ้านแพงเป็นหมู่บ้านที่มีถนนสายโกสุมพิสัย - ขอนแก่น ผ่านกลางหมู่บ้านทั้งสองข้างทาง จะมีผลิตภัณฑ์วางขายที่ศูนย์รวมกลุ่ม และมีร้านอาหารบ้านแพงริมทาง ตั้งอยู่หน้าบึงบ้านแพง การรวมเป็นกลุ่มในการผลิตเสื่อเพื่อเป็นการรวมชาวบ้านในท้องถิ่นให้ได้มีงานทำ และเพื่อให้ผลิตภัณฑ์ได้จำหน่ายได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น เพราะเมื่อมีการรวมกลุ่มกันแล้วจะทำให้เสื่อบ้านแพงเป็นที่รู้จักมากขึ้น เป็นจุดสนใจของผู้เดินทางผ่านไปมามากขึ้น

สภาพทั่วไปของตำบล

ราษฎรทำนาเป็นอาชีพหลัก ทอเสื่อกกเป็นอาชีพรอง ดินเป็นทราย อาศัยน้ำฝนในการทำนาและปลูกต้นกก

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลโพนงาม อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

ทิศใต้ ติดกับ ตำบลนาไร่ อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลหนองบอน อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม

ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลแคะ อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

จำนวนประชากรของตำบล

จำนวนประชากรในเขต อบต 9,241 คน

ข้อมูลอาชีพของตำบล

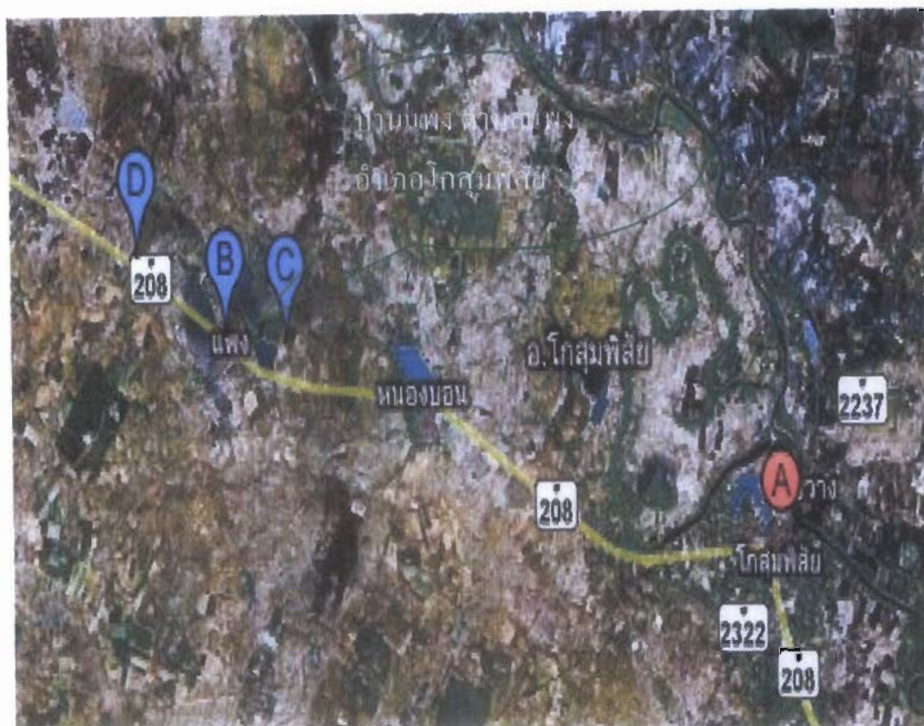
อาชีพหลัก ทำนา

อาชีพเสริม ทอเสื่อกก จักสาน เลี้ยงสัตว์ รับจ้าง

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล

1. บึงบ้านแพง
2. วัดชัยมงคล
3. วัดชัยประสิทธิ์
4. สนามกีฬาอำเภอโกสุมพิสัย

ภาพประกอบ 4 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงตำแหน่งบ้านแพง ตำบลบ้านแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

ส่วนมากจะเป็นหม้อ ครก ถ้วยชามรวมไหต่าง ๆ ปรากฏว่าเครื่องปั้นดินเผาจำพวกหม้อมีผู้คนนิยมมากที่สุด เมื่อมาถึงเนินดินแห่งหนึ่ง ซึ่งในพื้นที่ดังกล่าวมีต้นไม้ที่เป็นดินเขวจำนวนมาก กระจายอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ ในตำบลเขวา และบริเวณที่มาถึงมีลักษณะภูมิประเทศดี มีหนองน้ำขนาดใหญ่ที่เป็นดินเหนียว จึงเหมาะที่จะทำเครื่องปั้นดินเผา จึงได้ตั้งหมู่บ้านขึ้นและตั้งชื่อว่า “บ้านหม้อ” (บาง วงษ์ชาติ. 2552 : สัมภาษณ์) การปั้นหม้อในบ้านหม้อนั้นจุดเด่นของการปั้นหม้อคือ ไม่มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้แต่จะใช้ฝีมือและแรงกายของคนล้วน ๆ และหน้าที่การจะปั้นหม้อจะเป็นหน้าที่ของผู้หญิงทั้งหมด และถนัดกับงานฝีมือมากกว่าผู้ชาย ซึ่งผู้ชายก็จะไปทำอาชีพเกษตรกรรมอย่างอื่นแทน (ไทยโพสต์. 2550 : 7)

สภาพทั่วไปของตำบล

ตำบลเขวา เป็นตำบลหนึ่งใน 13 ตำบล ของอำเภอเมืองมหาสารคาม ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองมหาสารคาม ประมาณ 12 กิโลเมตร

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลลาดพัฒนา อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม

ทิศใต้ ติดกับ ตำบลมิตรภาพ ตำบลหนองกง อำเภอแกลง จังหวัดมหาสารคาม

ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลท่าตูม ตำบลห้วยแอ่ง อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัด

มหาสารคาม

ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลแวงน่าง เทศบาลเมืองมหาสารคาม อำเภอเมือง

มหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม

จำนวนประชากรของตำบล

จำนวนประชากรในเขต อบต. 15,161 คน

ข้อมูลอาชีพของตำบล

อาชีพหลัก ทำนา

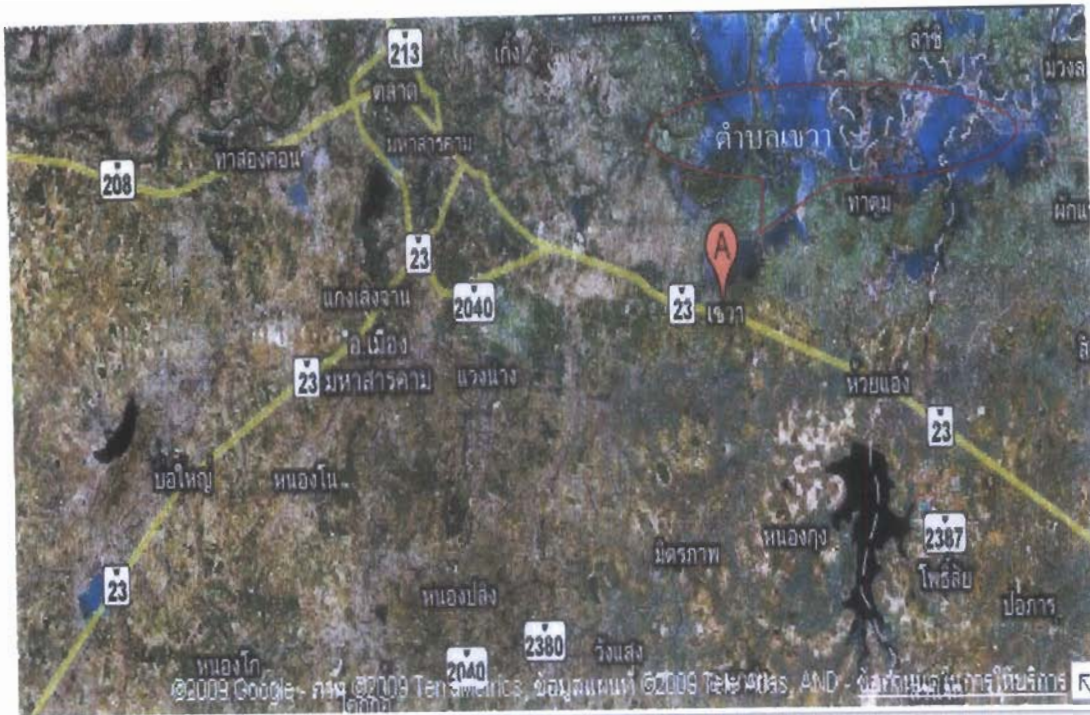
อาชีพเสริม อุตสาหกรรมในครัวเรือน ทอผ้า จักสาน เครื่องปั้นดินเผา

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล

1. ปรังก์ภูบ้านเขวา

2. สถานองค์การบริหารส่วนตำบลเขวา

ภาพประกอบ 7 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงตำแหน่งตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ภาพประกอบ 8 สภาพทั่วไปของบ้านหม้อ ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

3. บ้านนาคุณ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม ประวัติความเป็นมา

เทศบาลตำบลนาคุณ (2552 : เว็บไซต์) ได้ให้ข้อมูลตำบลนาคุณว่าเดิมเป็นหมู่บ้านเรียกว่า บ้านหนองคุณ หรือบ้านนาคุณ เป็นแหล่งชุกชุมไปด้วยสัตว์ป่านานาชนิดบรรดานายพรานทั้งหลายมักจะไปล่าสัตว์อยู่เสมอ เห็นเป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์เหมาะสมที่จะทำไร่ทำนา และสร้างถิ่นฐานได้ จึงอพยพหลุกหลานมาสร้างบ้านเรือนอยู่และด้วยหลักฐานทางโบราณสถาน

และโบราณวัตถุที่ขุดพบในเขตโบราณสถานและเขตเมืองโบราณได้แก่สกุลทองสำริด บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พระพิมพ์ดินเผา พระวัชรธร พระอิศวร พระนารายณ์เศียรพระกร เทวรูป หลักศิลาจารึก เทวรูปพระนางอุมา ภาชนะเครื่องใช้ของบรรพชนโบราณ สันนิษฐานได้ว่า ดินแดนนี้คือ “นครจำปาศรี” ที่มีประวัติอันยาวนานนับพันปี มีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 13 -16

บ้านหนองคู หรือบ้านนาคู ได้ยกฐานะให้เป็นตำบล มีชื่อว่า “ตำบลนาคู” อยู่ในความปกครองของอำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ต่อมาในปี พ.ศ. 2512 ได้ยกฐานะขึ้นเป็นกิ่งอำเภอนาคู มีตำบลเข้าร่วมจัดครั้งแรก 4 ตำบลโดยแยกมาจากอำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม 3 ตำบล คือ ตำบลนาคู ตำบลหนองไผ่ และตำบลหนองคู ต่อมาได้จัดตั้งเป็นสุขาภิบาลนาคู หลังจากนั้นวันที่ 25 พฤษภาคม 2542 ได้มีพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะจากสุขาภิบาลเป็น “เทศบาลตำบลนาคู”

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลคยวง อำเภอนาคู

ทิศใต้ ติดกับ ตำบลหัวดง อำเภอนาคู

ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลพระธาตุ อำเภอนาคู

ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลดงควน อำเภอนาคู

เขตการปกครอง

เทศบาลตำบลนาคูมีเขตการปกครองอยู่ 2 ตำบล คือ ตำบลนาคู และตำบลพระธาตุ (บางส่วน) ตำบลนาคู ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านนาคู หมู่ที่ 2 บ้านหนองหนองโจ้ง หมู่ที่ 3 บ้านหนองกลางโคก หมู่ที่ 4 บ้านหนองเม็ก หมู่ที่ 5 บ้านโสกม่วง หมู่ที่ 6 บ้านหนองบัวพัฒนา หมู่ที่ 7 บ้านหนองโนใต้ หมู่ที่ 8 บ้านโนนสะอาด หมู่ที่ 9 บ้านจัมปาศรี หมู่ที่ 10 บ้านหนองกลางโคก ตำบลพระธาตุ ได้แก่ หมู่ที่ 3 บ้านนาหาด (พื้นที่บางส่วน)

สภาพทั่วไปของตำบล

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ถาดลงจากทิศเหนือสู่ทางทิศใต้ ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทรายเหมาะสำหรับการเพาะปลูก พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่นา

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศทั่วไปของอำเภอนาคูเป็นที่ราบลูกคลื่นสลับกัน ไม่มีภูเขา ไม่มีแม่น้ำไหลผ่าน มีป่าไม้เบญจพรรณเหลือบางเล็กน้อยทางทิศเหนือและทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ลักษณะดินส่วนใหญ่เป็นดินปนทราย ในฤดูฝนน้ำไม่อยู่ บางแห่งจะมีดินเกลือปะปนซึ่งมีมากทางทิศตะวันออกและทิศใต้

ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศโดยทั่วไปได้รับอิทธิพลมาจากลมมรสุม ฤดูฝนมีน้ำฝนเฉลี่ยต่อปีน้อย ฤดูหนาวอากาศหนาวเย็น ฤดูร้อนอากาศร้อนจัด

อาชีพของประชาชน

ประชาชนส่วนมากประกอบอาชีพกสิกรรมเป็นหลักได้แก่ การทำนาซึ่งอาศัยน้ำฝน ไม่มีชลประทาน หรือแหล่งน้ำใหญ่ในการเพาะปลูกการทำไร่มันสำปะหลัง การทำไร่อ้อย การเลี้ยงสัตว์ การปลูกหม่อน เลี้ยงไหม เป็นต้น

ศิลปะและวัฒนธรรม ชาวนาคูน มีลักษณะนิสัยจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ชอบช่วยเหลือซึ่งกันและกันฉันพี่น้อง รักความสงบ ชอบทำบุญทำกุศล ยังยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม เป็นผู้ที่ร่ำรวยด้วยวัฒนธรรม หมั่นทำบุญตามประเพณี 12 เดือน ซึ่งชาว อีสาน เรียกว่า ฮีตสิบสอง โดยเฉพาะความเชื่อความความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา และนิยมศิลปวัฒนธรรมการ ละเล่นพื้นเมืองได้แก่ หมอลำหมู๋ หมอลำกลอน หมอลำเพลิน ฯลฯ เช่นเดียวกับชาวอีสานทั่วไป

จำนวนประชากรของตำบล

จำนวนประชากรทั้งสิ้น 3,700 คน แยกเป็นชาย 1,802 คน เป็นหญิง 1,808 คน

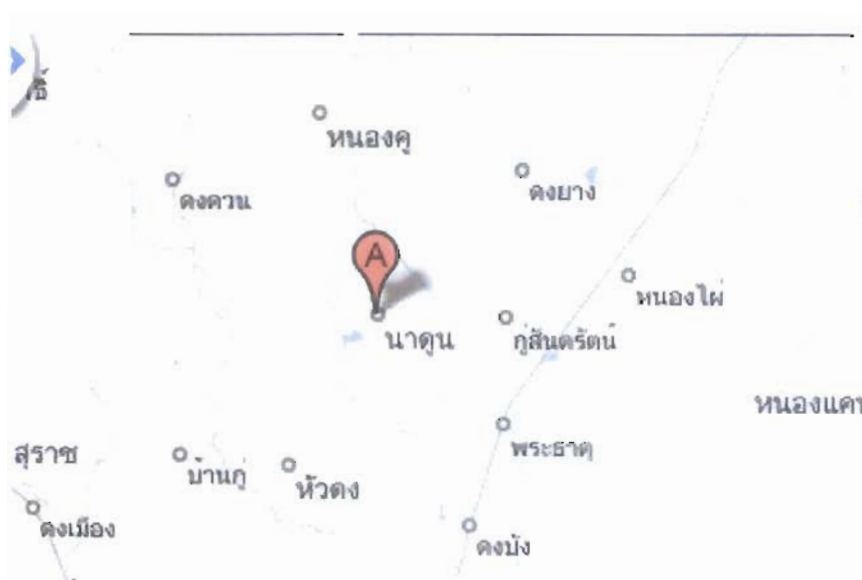
ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล

1. เทศบาลตำบลนาคูน
2. สภาดำบลนาคูน
3. โรงพยาบาลนาคูน
4. ที่ว่าการอำเภอนาคูน
5. โรงเรียน

ภาพประกอบ 9 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงตำแหน่ง ตำบลนาคูน อำเภอนาคูน จังหวัดมหาสารคาม

ภาพประกอบ 10 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงเส้นทางและภูมิประเทศตำบลนาคูน อำเภอนาคูน จังหวัดมหาสารคาม

ภาพประกอบ 11 สำนักงานเทศบาลตำบลนาคู

4. บ้านนาเชือก ตำบลนาเชือก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม ประวัติความเป็นมา

บ้านนาเชือก ตั้งเป็นตำบลประมาณ ปี 2453 โดยชาวบ้านอพยพมาจากอำเภอ จตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด และอำเภอลำปำ จังหวัดมหาสารคาม สภาพป่าเป็นป่าเชือก จำนวนมาก ซึ่งชาวบ้านเรียกค้นรกฟ้า ปัจจุบันแบ่งเขตปกครอง 18 หมู่บ้าน อยู่ในเขตเทศบาลตำบล 4 หมู่บ้าน อบต. 14 หมู่บ้าน

สภาพทั่วไปของตำบล

สภาพภูมิประเทศที่ลุ่มและที่ดอนสลับกัน เนื้อที่ ประมาณ 44,106,250 ไร่ ตำบลนาเชือกเป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอนาเชือก ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจและเอกชนหลายแห่ง

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลนาเชือก และ อบต.เขวาไร่ อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม

ทิศใต้ ติดกับ ตำบลหนองกง อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม

ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลสันป่าตอง อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม

ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม

จำนวนประชากรของตำบล

จำนวนประชากรในเขต อบต. 5,298 คน และจำนวนหลังคาเรือน 1,152 หลังคา

เรือน

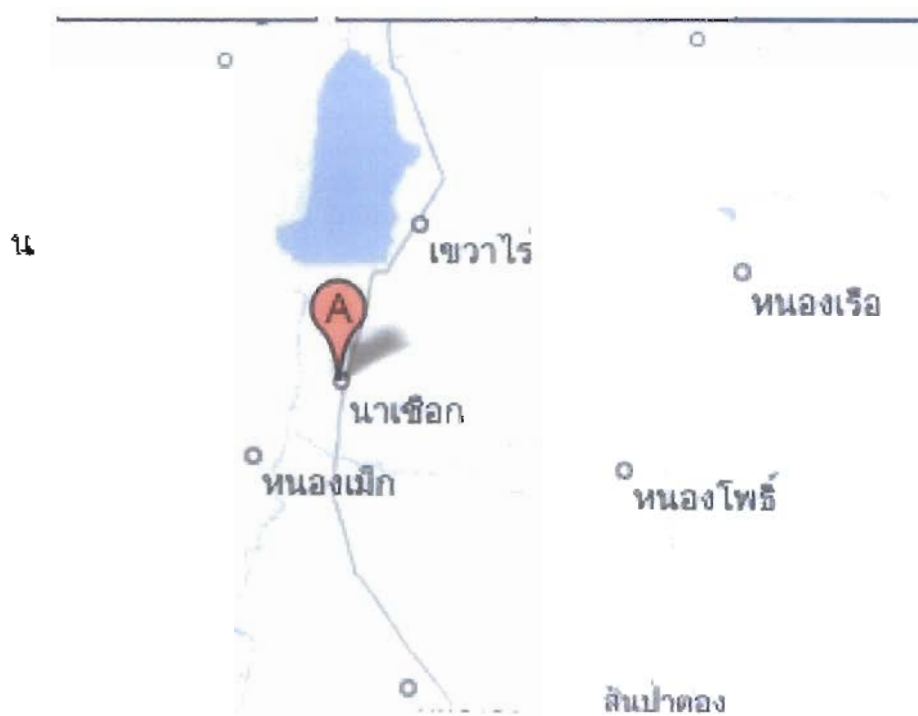

ข้อมูลอาชีพของตำบล

อาชีพหลัก ทำนา ให้บริการท่องเที่ยว

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล

1. แหล่งท่องเที่ยวป่าดูนลำพัน
2. ที่ว่าการอำเภอนาเชือก
3. โรงพยาบาลอำเภอนาเชือก
4. สถานีตำรวจภูธรอำเภอนาเชือก

ภาพประกอบ 12 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงแผนที่เส้นทางและภูมิประเทศอำเภอนาเชือก
จังหวัดมหาสารคาม

ภาพประกอบ 13 สภาพทั่วไปของบ้านนาเชือก

5. บ้านโขงกุดหวาย ตำบลเก็ง อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม ประวัติความเป็นมา

ตำบลเก็ง เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม ตำบลเก็ง นับว่าเป็นหมู่บ้านที่เก่าแก่ดั้งเดิมมานานราวต้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ที่ได้นามว่าบ้านเก็ง เพราะการที่บ้านเก็งอยู่ติดกับริมฝั่งชี ความยาวตามลำน้ำจากทิศตะวันตกถึงทิศตะวันออก ประมาณ 2 กิโลเมตร ทางด้านทิศตะวันออกสุดของหมู่บ้านมีวังน้ำอยู่วังหนึ่งมีความกว้างและลึกพอสมควร และในวังน้ำนั้นมีก้อนหินก้อนหนึ่งโผล่ขึ้นมามีรูปร่างเหมือนพระจันทร์เสี้ยว ซึ่งคนสมัยนั้นเรียกว่า “อีเก็ง” จึงให้นามบ้านนี้ว่า บ้านเก็ง จนทุกวันนี้ (เหมือน อันทะสาข. 2552 : สัมภาษณ์)

สภาพทั่วไปของตำบล

ตำบลเก็งมีพื้นที่ 19,763 ไร่ ติดลำน้ำชีโดยตลอด พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่นา

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดกับ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

ทิศใต้ ติดกับ ตำบลตลาด อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม

ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลตลาดพัฒนา อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม

ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลตลาด อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม

จำนวนประชากรของตำบล

จำนวนประชากรในเขต อบต. 6,847 คน และจำนวนหลังคาเรือน 2,269 หลังคา

เรือน

ข้อมูลอาชีพของตำบล

อาชีพหลัก ทำนา

อาชีพเสริม รับจ้าง

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล

1. องค์การบริหารส่วนตำบลเก็ง
2. วนอุทยานโขงกุดหวาย

ภาพประกอบ 14 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงบ้านโขงกุดหวาย ตำบลเก็ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ภาพประกอบ 15 สภาพทั่วไปของบ้านโขงกุดหวาย ตำบลเก็ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

6. บ้านตลาด ตำบลบ้านหวาย อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ประวัติความเป็นมา

ตำบลบ้านหวายตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2514 โดยแยกมาจากตำบลหนองคู อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม แต่การติดต่อราชการไม่สะดวกจึงมาขอขึ้นกับอำเภอวาปีปทุม โดยมาขึ้นอยู่กับตำบลหนองแสง ต่อมาปี พ.ศ. 2518 ได้แยกออกจากตำบลหนองแสงมาเป็นตำบลบ้านหวาย จนถึงปัจจุบัน

สภาพทั่วไปของตำบล

ตำบลบ้านหวาย สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มเหมาะกับการทำนา แต่บางแห่งเป็นสันดอน มีป่าไม้ละเมาะเหมาะในการเลี้ยงสัตว์ มีลำห้วย (ลำเลียว) ไหลผ่านตำบล

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลแคน ตำบลคงใหญ่ อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม

ทิศใต้ ติดกับ ตำบลหนองคู อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม

ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลหัวเรือ ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัด

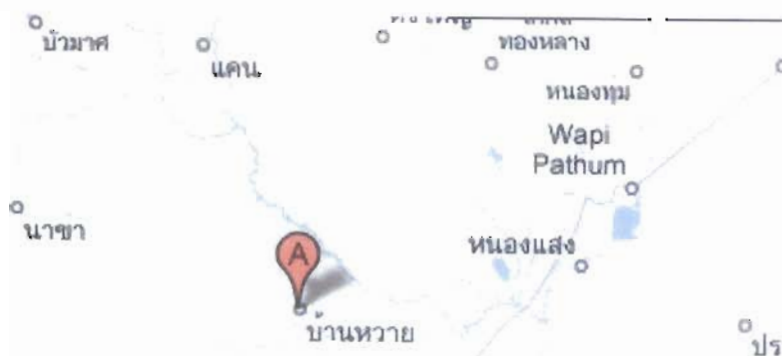
มหาสารคาม

ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลนาข่า อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม

จำนวนประชากรของตำบล

จำนวนประชากรในเขต อบต. 7,176 คน และจำนวนหลังคาเรือน 1,413

หลังคาเรือน

ภาพประกอบ 16 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงเส้นทางและภูมิประเทศตำบลบ้านหวาย
อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม

ภาพประกอบ 17 สภาพทั่วไปของตำบลบ้านหวาย

แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม

1. แหล่งท่องเที่ยวบ้านแพง ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

บ้านแพง อยู่บนถนนสายโกสุมพิสัย-ท่าพระ ห่างจากตัวอำเภอโกสุมพิสัยไปทางตะวันตกราว 9 กิโลเมตร บ้านแพงเป็น ดินแดนแห่งเสือกก นกเป็ดน้ำ และอารยธรรมหมอลำ ตำบลแพงมีเนื้อที่ประมาณ 41.90 ตารางกิโลเมตร พื้นที่เป็นที่ราบลุ่มดินร่วนปนทรายพื้นที่บางแห่งเป็นดินเค็ม อาชีพรองที่สร้างชื่อเสียงและรายได้ให้แก่ชาวตำบลแพงมากที่สุด คือ การทอเสือกก (ไหล) ซึ่งมีพื้นที่ปลูกมากที่สุด บริเวณที่ปลูกจะต้องมีน้ำขังตลอด ชาวบ้านจึงทำนุบำรุงให้ดินกงามด้วยการใส่ปุ๋ย ให้น้ำตลอด เสร็จจากการทำนาก็ตัดต้นกกไปทำกิจกรรมการทอเสือกกมีการทำเส้นกกเล็กให้เล็กลง ย้อมสีให้สวยงาม ตกให้แห้ง แล้วทอตามลวดลายที่ออกแบบไว้ (สมพร พบแป. 2552 : สัมภาษณ์)

แหล่งผลิตเสือกทอในหมู่บ้านแพงนั้น มีอยู่ 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ด้วยกัน คือ กลุ่มทอเสือกกบ้านแพง และกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านแพง ผลิตภัณฑ์ของทั้ง 2 แหล่งนี้จะมีความเหมือนกันมาก ทั้งรูปแบบการผลิต ราคา และตัวผลิตภัณฑ์ วัดในบ้านแพงมีทั้งหมด 4 วัด คือ วัดป่าสามัคคีธรรม วัดโนนอ้อมแก้ว วัดชัยมงคล และวัดชัยประสิทธิ์ นับว่าเป็นหมู่บ้านที่มีวัดจำนวนมากเลยทีเดียว แต่ละวัดนั้นมีความสวยงามโดดเด่นด้วยกันทั้งสิ้น ซึ่งชาวบ้านได้สร้างขึ้นเพื่อจะทำได้ทำพิธีกรรมทางพุทธศาสนา วัดเป็นตัวบ่งชี้ถึงความเจริญ บ้านแพงมีวัดจำนวนมากจึงสามารถบอกรับได้ว่าบ้านแพงมีความเจริญ และชาวบ้านก็มีความเจริญทางจิตใจด้วยวัดป่าสามัคคีธรรม หรือที่ชาวบ้าน เรียกว่า วัดป่าตั้งเป็นวัดแต่ปี พ.ศ. 2445 เมื่อ 100 ปีมาแล้ว โดยมีพระอาจารย์บุญมี ภายในวัดมีพระอุโบสถที่สวยงามวิจิตรตระการตา เป็นจุดเด่นที่น่าสังเกตของผู้ผ่านไปมา

ศาลาการเปรียญขนาดใหญ่ โรงเรียนปริยัติธรรม วัดป่าสามัคคีธรรมตั้งอยู่หมู่ที่ 11 ห่างจากวัดชัย
 ประสิทธิ์ 2 กิโลเมตร วัดโนนอีอ้อมแก้ว เป็นสาขาของวัดชัยมงคล ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2434 เมื่อ 111
 ปีมาแล้วเจ้าอาวาส คือ พระครูมงคล ชัยกุล สมัยก่อนเป็นที่สาธารณะ มีเนื้อที่ 8 ไร่ ต่อมาได้ถม
 ที่เพิ่มขยายเป็น 25 ไร่ ตั้งอยู่ หมู่ที่ 13 คีรีมบึงแพง มีพระพุทธรูปใหญ่ ซึ่งสร้างขึ้นเป็นที่
 สักการบูชาของกนในหมู่บ้าน สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2522 วัดชัยมงคล เป็นวัดใหญ่แห่งหนึ่งในบ้าน
 แพงตั้งเป็นวัดแต่ปี พ.ศ. 2445 เมื่อ 116 ปีมาแล้ว ตั้งอยู่หมู่ที่ 13 คีรีมบึงแพง อยู่ทางคอนไต้ของ
 บ้านแพง ชาวบ้าน เรียกว่า วัดไต้ เจ้าอาวาส คือ พระครูมงคล ชัยกุล มีศาลาการเปรียญที่มีความ
 ใหญ่โต ภายในวัดมีความสงบร่มรื่นเหมาะกับการปฏิบัติธรรมเป็นอย่างมาก วัดชัยประสิทธิ์ เป็น
 วัดที่มีความเก่าแก่มากที่สุดในบ้านแพง ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2376 เมื่อ 169 ปีมาแล้ว ตั้งอยู่หมู่ 1 คีรี
 มบึงแพง อยู่ทางคอนเหนือของบ้านแพง ชาวบ้านเรียกว่า วัดเหนือ เจ้าอาวาส คือ พระครู
 พิทักษ์ ชัยประสิทธิ์ บึงแพงมีเนื้อที่ 970 ไร่ นับว่าเป็นบึงที่มีความกว้างใหญ่มากเดียว ครอบคลุม
 พื้นที่ 3 หมู่บ้าน คือ 1, 11 และ 13 เป็นบึงที่มีน้ำใสสะอาด ชาวบ้านสามารถนำน้ำมาใช้อุปโภค
 บริโภคปลูกผัก ทำน้ำประปา มีนกเป็ดน้ำจืดจำนวนมากอาศัยอยู่ในบึงนี้ แต่บริเวณติดสะพานได้กั้น
 เนื้อที่ไว้ 80 ไร่ เพื่อไม่ให้ชาวบ้านยิงนก ตกปลาในบริเวณบึงแพง นับว่าเป็นการอนุรักษ์ที่ดีอีก
 ทางหนึ่ง ริมบึงแพงติดถนนสายมหาสารคาม-ขอนแก่น มีร้านอาหารจำนวนมากมาที่เปิดโอกาส
 ให้ผู้ผ่านไปมาได้แวะชมความสวยงามของบึงแพง อาหารส่วนมากจะเป็นอาหารอีสานซึ่งมีการทำ
 ที่ง่าย รสชาติอร่อย ราคาถูก สถานที่ตั้งอยู่บริเวณริมบึงแพง ซึ่งเป็นสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งของ
 บ้านแพงที่ประชาชนต่างให้ความสนใจ มีนกเป็ดน้ำจืดจำนวนมากอาศัยอยู่ในบริเวณนี้ ทำให้สร้าง
 บรรยากาศในการรับประทานอาหารเป็นอย่างมาก (ไทยด้าบลดอทคอม. 2551 : เว็บไซต์)

อเนก กระแจ่ม และกิริยา กากแก้ว (2550 : 17) ได้เขียนไว้ในหนังสือพิมพ์
 สยามรัฐ ประจำวันที่ 17 มีนาคม 2550 ว่าอดีตราวประมาณ 60 กว่าปี แต่ก่อนสมัยปู่ย่า ตายาย
 เคยทอเสื่ออกเพื่อใช้สอยภายในครัวเรือนและนำไปถวายวัดเท่านั้น จนกระทั่งปี พ.ศ. 2521
 สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ได้ส่งเสริมให้ชาวบ้านรวมกลุ่มทอ
 เสื่อด้วยมือและแปรรูปให้เป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เป็นอาชีพเสริมหลังจากฤดูทำนา หรือทำไร่ เลี้ยง
 สัตว์ โดยให้ชาวบ้านระดมทุนในรูปแบบเงินสั่งจะออมทรัพย์มาให้สมาชิกกู้ยืมเงินเป็นทุน และในปี
 พ.ศ. 2532 ภายใต้การสนับสนุนของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ได้ส่งวิทยากรเข้ามาอบรมการทอ
 การชอย การย้อมสี การออกแบบลาย ให้กับชาวบ้าน

ปัจจุบันชาวบ้านที่ทำการทอเสื่ออก ได้รวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านแพง
 ขึ้นได้สืบสานภูมิปัญญาการทอเสื่ออกบ้านแพง ผลงานกลุ่มสตรีแม่บ้านได้แปรรูปเสื่ออกเป็น

ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ส่งขายทั้งในและต่างประเทศเป็นสินค้าโอท็อป (OTOP) ทำรายได้เดือนละ 4-5 หมื่นบาทต่อคน งานผลิตในชนบท ได้มาตรฐานส่งออก สืบสานภูมิปัญญาชาวบ้านนานกว่า 70 ปี ผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านแพงแปรรูปออกมาเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ประเภทต่าง ๆ เช่น กระเป๋าถือ เข็มขัด หมวก ที่ใส่ของจดหมาย ชุดรองจาน ชุดรองแก้ว ม่านกันแดด เสื้อบุฟองน้ำ เสื้อนั่งสมาธิ หมอนข้างลายมัดหมี่ ถังขยะ ฉากกั้นห้อง โคมไฟ ของชำร่วย และของที่ระลึกต่าง ๆ ซึ่งผลิตภัณฑ์ทุกชิ้นมีคุณภาพและได้มาตรฐาน และได้รับรางวัลชนะเลิศในการทอเสื่อ และผลิตภัณฑ์จากเสื่ออกในงานสหกรณ์แห่งชาติ เมื่อปี พ.ศ. 2538-2539 (อนุก กระแจ่ม และกิริยา กากแก้ว. 2550 : 17)

ภาพประกอบ 18 บึงบ้านแพง ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

รอบบริเวณบ้านแพงมีบึงขนาดใหญ่ เรียกว่าบึงแพง เป็นแหล่งอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำทุกชนิด และเมื่อถึงฤดูหนาวจะถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งเนื่องจากมีนกเป็ดน้ำจากไซบีเรียมาพักอาศัยเป็นจำนวนมาก บริเวณรอบบึงจะมีพระใหญ่องค์พระพิรุณพุทธรักษาปางพิตรไวกุราบไหว้บูชา รอบ ๆ บึงจะมีร้านอาหารเรียงรายไว้คอยบริการกับนักท่องเที่ยวอาหารที่มีชื่อเสียงของบ้านแพงได้แก่ ไก่ย่างหนูนไม้ ปลาเผาเสียบไม้ และส้มตำ และนอกจากนั้นแล้วบ้านแพง ยังมีหมอลำดังอย่างน้อย 3 คณะ ในบ้านแพงอีก เช่น คณะสาวน้อยเพชรบ้านแพง คณะบัวริมบึง และคณะเมฆalarungลำเพลิน (ปัจจุบันคณะเมฆalarungลำเพลินได้เลิกไปแล้ว)

บ้านแพง ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ไม่มีโรงแรมให้พักอาศัยแต่ชุมชนบ้านแพงกลับสร้างโฮมสเตย์ จนกระทั่งมีความโดดเด่น ชาวบ้านจัดบ้านเรือนเป็น

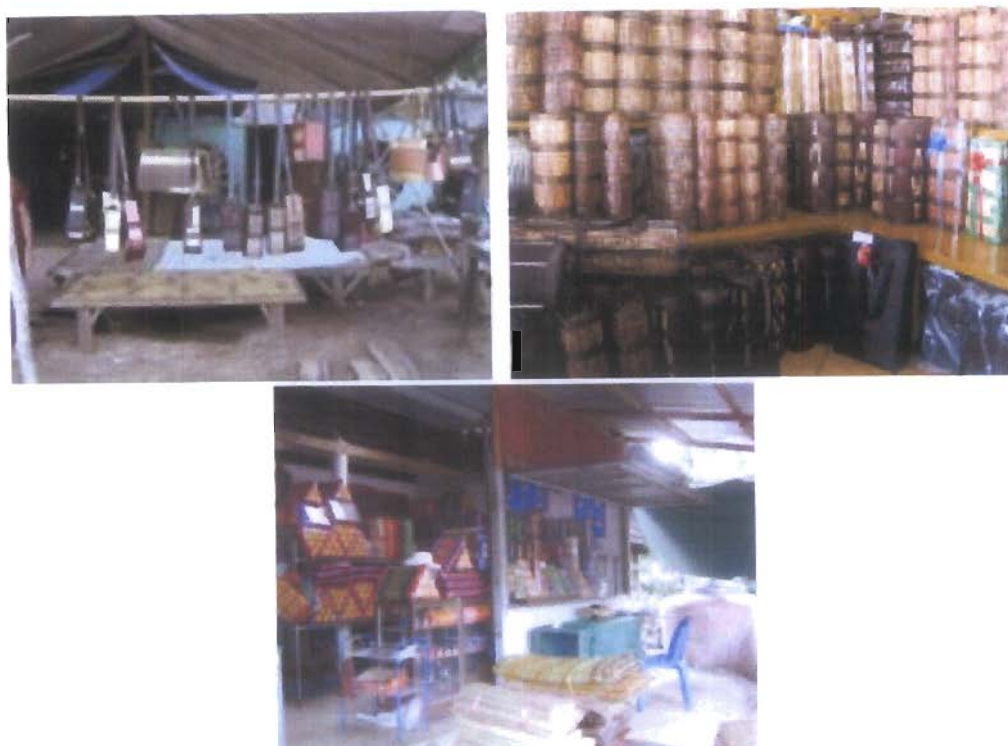

โฮมสเตย์ไม่น้อยกว่า 17 หลัง มีความสะอาด เป็นกันเอง สำหรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพัก และ โฮมสเตย์บ้านแพงได้ผ่านการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์จากสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักยังได้ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับหัตถกรรมทอเสื่อกกโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย (ปัจจุบันโฮมสเตย์บ้านแพงได้ยกเลิกไปแล้ว) (สุพิษ พบบแป. 2552 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 19 การทอเสื่อกกของชุมชนบ้านแพง

ภาพประกอบ 20 ผลิตภัณฑ์จากเสื่อกกบ้านแพง

2. กลุ่มเครื่องปั้นดินเผา บ้านหม้อ ตำบลเขวาสี อำเภอมืองมหาสารคาม

กลุ่มเครื่องปั้นดินเผา บ้านหม้อ ตำบลเขวาสี อำเภอมืองมหาสารคาม ห่างจากตัวจังหวัดไปตามทางหลวงสายมหาสารคาม – ร้อยเอ็ด ประมาณ 4 กิโลเมตร แล้วเลี้ยวซ้ายเข้าไปอีกประมาณ 2 กิโลเมตร เป็นหมู่บ้านที่มีอาชีพปั้นหม้อดินเผา ซึ่งชาวอีสานใช้หม้อน้ำ หม้อแกง ใช้ใส่น้ำและเป็นภาชนะในการปรุงอาหาร คนในหมู่บ้านส่วนใหญ่อพยพมาจากจังหวัดนครราชสีมา ชีวการปั้นหม้อเป็นอาชีพหลัก การทำนาเป็นอาชีพรอง ดินที่ใช้ปั้นหม้อได้จากหนองน้ำใกล้หมู่บ้าน เรียกว่า หนองเบ็น การปั้นหม้อยังใช้กรรมวิธีแบบดั้งเดิมด้วยการนำดินมาขึ้นรูปปากหม้อก่อน แล้วใช้ความชำนาญของมือและเข่าหมุนวนเพื่อขุดปากหม้อให้กลมโดยไม่ใช้แป้นหมุน ใช้ไม้แบนตีด้านนอก อีกมือหนึ่งใช้หินคูด (ดินเผารูปโค้งมน) กดไว้ภายในหม้อ ตีผิวให้ได้ความหนาสม่ำเสมอ จดกันหม้อ ชักผิวให้เรียบด้วยน้ำโคลนเหลว ผึ่งลมไว้ 2 – 3 วัน จึงนำไปเผา นอกจากการปั้นหม้อแล้วยังมีผลิตภัณฑ์อื่น เช่น ถ่มน้ำ กาน้ำ เต่า เป็นต้น เครื่องปั้นดินเผาเหล่านี้ได้รับการพัฒนารูปทรงให้เหมาะสม ทันสมัย ตรงตามความต้องการของผู้ใช้ ซึ่งนักท่องเที่ยวนิยมซื้อไปใช้และเป็นของที่ระลึกอยู่เสมอ

ภาพประกอบ 21 ช่างปั้นหม้อในชุมชนบ้านหม้อ

ภาพประกอบ 22 เครื่องปั้นดินเผาบ้านหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ภาพประกอบ 23 ป้ายโครงการส่งเสริมและอนุรักษ์อาชีพเครื่องปั้นดินเผาในชุมชนบ้านหม้อ

3. พระธาตุนาคูน ตำบลนาคูน อำเภอนาคูน จังหวัดมหาสารคาม

พระธาตุนาคูนพุทธมณฑลแห่งอีสาน ตั้งอยู่ที่บ้านนาคูน เขตอำเภอนาคูน เป็นเขตที่มีการขุดพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีต เพราะบริเวณนี้ได้เคยเป็นที่ตั้งของนครจำปาศรีมาก่อน โบราณวัตถุต่าง ๆ ที่ค้นพบได้นำไปแสดงไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจังหวัดขอนแก่นและที่สำคัญยิ่งก็คือการขุดพบสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุบรรจุในดัลภ์ทองคำ เงิน และสำริด ซึ่งสันนิษฐานว่ามีอายุอยู่ในพุทธศตวรรษที่ 13-15 สมัยทวารวดี รัฐบาลจึงอนุมัติให้ดำเนินการก่อสร้างพระธาตุนาคูนขึ้นในเนื้อที่ 902 ไร่ โดยบริเวณรอบ ๆ จะมีพิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรม สวนรุกขชาติ สวนสมุนไพร ซึ่งตกแต่งให้เป็นสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนา การเดินทางจากตัวเมืองมหาสารคาม โดยใช้เส้นทางหมายเลข 2040 ผ่านอำเภอแกลง อำเภอนาโพธิ์ แล้วเลี้ยวขวาเข้าทางหลวงหมายเลข 2045 ถึงอำเภอนาคูน ทางลาดยางตลอด ห่างจากตัวเมืองประมาณ 65 กิโลเมตร

ความเป็นมาของพระธาตุนาคูน

อำเภอนาคูน เป็นแหล่งอารยธรรมโบราณแห่งหนึ่งที่มีประวัติอันยาวนาน โดยบริเวณที่ตั้งของอำเภอนาคูนคือ เมืองจำปาศรีที่เจริญรุ่งเรืองในสมัยทวารวดี เมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 13-15 ซึ่งมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่ค้นพบมากมาย สรุปลักษณะนี้ถึงฐานอารยธรรมจำปาศรีในอดีตกาล สันนิษฐานได้ว่ามีความเจริญรุ่งเรืองมา 2 ยุค คือ

1. ยุคทวารวดี ระหว่าง พ.ศ. 1000-1200

2. ยุคลพบุรี ระหว่าง พ.ศ. 1600-1800

ในราวพุทธศตวรรษที่ 13-16 ภายในตัวเมืองและนอกเมืองมีเจดีย์สมัยทวารวดีอยู่ 25 องค์ (ขณะนี้ได้ขุดค้นพบแล้ว 10 องค์) เจ้าผู้ครองเมืองนครจำปาศรี นับตั้งแต่ พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ได้สร้างสถานที่สักการบูชาในพิธีทางศาสนาพราหมณ์และพุทธ เช่น เทวาลัย ปรางค์กู่ เป็นต้น ซึ่งถือว่าได้เจริญรุ่งเรืองทั้งในด้านศาสนา วัฒนธรรม และการปกครอง จนถึงขีดสุดแล้วได้เสื่อมถอยลงจนถึงยุคอวสานในสมัยพระเจ้าฟ้างุ้มแหล่งหล้าธรรมิกันพบและการก่อสร้างพระธาตุนาคูน

เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2522 ได้ขุดค้นพบสถาปัตยกรรมพระบรมสารีริกธาตุ สถูปทำด้วยทองสำริด แยกเป็น 2 ส่วน คือ

1. ตัวสถูปหรือองค์ระฆัง แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตัวสถูป เป็นส่วนที่บรรจุพระอังคาร (ขี้เถ้า) เทียนดอกไม้ ตอนคอสถูปเป็นส่วนที่บรรจุหีบพระบรมสารีริกธาตุ โดยหีบจะบรรจุพร้อมกัน 3 ชั้น คือ หีบทองคำ จะซ้อนอยู่ในหีบเงิน หีบเงินจะซ้อนอยู่ในหีบทองสำริด หีบหีบมีฝาปิดมิดชิด ภายในหีบทองคำมีพระบรมสารีริกธาตุบรรจุ 1 องค์ มีลักษณะเป็นเกล็ดสีขาวขุ่นขนาดเท่าเมล็ดข้าวสารหักครึ่งหล่อเลี้ยงไว้ด้วยน้ำมันจันทน์เมื่อเปิดออกมาจะมีกลิ่นหอม

2. ส่วนยอดทำด้วยทองสำริดกลมตัน ทำเป็นปล้องโกลนลูกแก้วและปล้องยอดตอนต้นทำเป็นเกลียวสามารถปิดประกอบบกับส่วนตัวองค์สถูปได้พอดี

พระธาตุนาคูน จำลองแบบสถูปทองสำริดที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งเป็นศิลปะทวารวดี ก่อสร้างเสร็จเมื่อวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2530 โดยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์มาประกอบพิธีอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุขึ้นประดิษฐานไว้ในองค์พระธาตุนาคูน เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2530 (จังหวัดมหาสารคาม. 2551 : เว็บไซต์)

ภาพประกอบ 24 พระธาตุนาคูน ตำบลนาคูน อำเภอนาคูน จังหวัดมหาสารคาม

ภาพประกอบ 25 บริเวณรอบๆ พระธาตุนาคูน

ภาพประกอบ 26 งานประเพณีนมัสการพระธาตุนาคูนประจำปี พ.ศ. 2552

4. ปาดูนลำพัน ตำบลนาเชือก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม

ปาดูนลำพัน เขตห้ามล่าสัตว์ปาดูนลำพัน ตั้งอยู่ริมถนนหลวงหมายเลข 219 สายบรบือ-นาเชือก-พยัคฆ์ฯ ห่างจากที่ว่าการอำเภอนาเชือก ประมาณ 3 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดมหาสารคาม 60 กิโลเมตร ปาดูนลำพัน มีพื้นที่ประมาณ 343 ไร่ สภาพพื้นที่ ของปาดูนลำพันค่อนข้างมีลักษณะพิเศษ เพราะในผืนป่าแห่งนี้จะมีสภาพป่าอยู่ 2 ลักษณะ คือ ป่าเต็งรัง และป่าที่มีสภาพคล้ายป่าพรุ ซึ่งเป็นอยู่อาศัยของปูทูลกระหม่อม ตำบลตำบลนาเชือก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม

ปาดูนลำพัน เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเป็นป่าธรรมชาติ มีน้ำไหลเฉพาะที่ตลอดเวลาหรือที่เรียกว่าป่าน้ำซับ นอกจากนั้นยังมีพืชและสัตว์ที่ไม่ค่อยพบในที่อื่น ๆ และหายาก เช่น ต้นลำพันเห็ดลาว ปลาออกกั้ง งูขา และปูทูลกระหม่อม หรือปูแปลังเป็นปูน้ำจืดที่สวยงามที่สุดในโลก ตัวขนาดใหญ่กว่าปูนา ลำตัวมีหลายสี เช่นม่วง ส้ม เหลือง และขาว และจะพบเฉพาะที่ปาดูนลำพันแห่งนี้เท่านั้น (เดลินิวส์. 2550 : เว็บไซต์)

ปาดูนลำพันตั้งอยู่ที่หลักกิโลเมตรที่ 3-4 ด้านทิศตะวันตกของเส้นทางระหว่างอำเภอนาเชือก ไปอำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม เป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่า “นาคูน ลำพัน” เป็นสถานที่ที่ค้นพบ “ปูทูลกระหม่อม” ปูชนิดนี้เป็นปูที่มีอยู่แห่งเดียวในโลก มีสีส้มสวยงาม ได้มีการค้นพบปูน้ำจืดประเภท นี้ในปี พ.ศ. 2536 ในพื้นที่ปาดูนลำพัน ในเขตอำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม ลักษณะของกระดองสีม่วงเปลือกมันๆ ขอบเข้าตา ขอบกระดอง ขาดินทั้ง 4 คู่ ก้ามหนีบทั้งสองข้างมีสีเหลืองส้ม ปลายาขาวสุดท้ายและปลายาก้ามหนีบ มีสีขาวยาวๆ มีการผสมพันธุ์

นาน 4-5 ชั่วโมง ไข่จะฟองใหญ่กว่าปูนาธรรมดา 3-4 เท่า อาศัยอยู่ในป่าดงลำพันเป็นจำนวนมาก พื้นดินที่ปูอาศัยอยู่เป็นดินเหนียวสีเทาปนดำ เขตที่ปูอาศัยอยู่แห่งนี้มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 343 ไร่

นายประสาสน์ รัตนะปัญญา ได้นำปูชนิดนี้เสนอต่อศาสตราจารย์ไพฑูริย์ นัยนตร ผู้เชี่ยวชาญเรื่องปู คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อทำการศึกษาวิจัย ผลปรากฏว่าเป็นปูที่สวยงามไม่เคยพบในที่ใดมาก่อน พร้อมกับนำเสนอรายงานต่อวงการชีววิทยาโลกว่าเป็นปูในวงศ์ แรงกุ่ม่า ต่อมาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ทำหนังสือกราบทูลขอพระราชทานพระราชนุญาต อัญเชิญพระนามาภิไธยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี เป็นนามปูป่าที่ค้นพบใหม่ของโลกชื่อว่า แรงกุ่ม่าจุฬาภรณ์ แต่นิยมเรียกว่า ปูทูลกระหม่อม จากการสำรวจเมื่อปี พ.ศ. 2535 มีปูทูลกระหม่อม อาศัยอยู่ในป่าดงลำพันประมาณสองแสนตัว แต่ในปี พ.ศ. 2544 เหลือเพียงประมาณสี่พันตัว

ปูทูลกระหม่อม หรือ ปูแป้ง ได้รับพระราชทานชื่อเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2536 มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ ว่า Thaipotamon Chulapom ชื่อสามัญว่า Mealy crab ลักษณะพิเศษคือ ตัวโตกว่าปูนา มีกระดองแข็ง สีสวยสด มีไข่ฟองโตขนาดเมล็ดนุ่นสีขาวขุ่นคล้ายเมล็ดข้าวโพดที่นึ่งสุกแล้ว มดหรือแมลงจะกินไข่ปูแป้งไม่ได้ อาศัยอยู่ในเฉพาะในรูเท่านั้นไม่ออกมานอกบริเวณ ดูน หาดอาหารกินบริเวณป่ากรู ส่วนมากหากินในเวลากลางคืน ชอบกินลูกน้ำ ยุง แมลง กิ้งกือ ไข่เดือน การดำรงชีวิตชอบอยู่โดดเดี่ยว ไม่รวมกลุ่ม ผสมพันธุ์และวางไข่ราวเดือนกุมภาพันธ์ มีนาคม ลักษณะเด่นคือ กระดองเป็นสีม่วงเปลือกมันเงา ชอบแก๊ต่า ชอบกระดองและก้ามหนีบทั้งสองข้างมีสีเหลืองส้ม ครงปลายก้ามหนีบขาเด่นและบริเวณขอบข้างปากมีสีขาว

ปูทูลกระหม่อมได้กำหนดให้เป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง ลำดับที่ 14 ของสัตว์ป่าจำพวกไม่มีกระดูกสันหลังในกฎกระทรวง ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2543) เพิ่มเติมจากบัญชีสัตว์ป่าคุ้มครองท้ายกระทรวงฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2537) เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2543 ในประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 117 ตอนที่ 3 วันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2543

จากการสำรวจจำนวนประชากรปูทูลกระหม่อมของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดงลำพัน ซึ่งจะสำรวจเป็นประจำทุกปีเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา เพื่อให้ทราบถึงจำนวนประชากรของปูทูลกระหม่อมซึ่งเป็นสัตว์ถิ่นเดียว และมีสถานะเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดงลำพันทำการสำรวจจำนวนประชากรปูทูลกระหม่อมประมาณเดือนพฤษภาคมซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมที่สุดในการนับจำนวนประชากรปูทูลกระหม่อมเนื่องจากฝนเริ่มตกใน ระยะแรก 2-3 ครั้งก่อนเข้าสู่ช่วงฤดูฝนเพื่อให้เศษใบไม้แห้งในป่ายุบตัวลงและปูที่ปิดปากกรูในช่วงฤดูร้อน ก็เริ่มเปิดปากกรู จึงมองเห็นปากกรูปูได้อย่างชัดเจน การสำรวจประชากรปูทูลกระหม่อมประจำปี พ.ศ. 2550 ได้ดำเนินการสำรวจระหว่าง

วันที่ 20-25 พฤษภาคม 2550 โดยการนับรูป 1 รูป แทนปู 1 ตัว สรุปจำนวนรูปที่นับได้ 31,192 รูป (เคลินิวส์. 2551 : เว็บไซต์)

เขตป่าดงลำพัน นอกจากจะมีปูที่มีความสวยงามแล้ว ยังเป็นที่พักอาศัยของนกนานาพันธุ์ โดยเฉพาะนกไซบีเรียจะบินมาเยือนป่าแห่งนี้เป็นประจำจำนวนมาก ประกอบกับมีพืชสมุนไพรหลากหลายชนิดที่น่าสนใจและค้นคว้าเป็นอย่างยิ่ง

ภาพประกอบ 27 ป้ายแสดงเส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าดงลำพัน

ภาพประกอบ 28 บริเวณทางเข้าป่าดงลำพัน

ภาพประกอบ 29 ปุตุลกระหม่อมในป่าดงลำพัน

ภาพประกอบ 30 ดงลำพันบริเวณป่าดงลำพัน

5. วนอุทยาน โขงกุดหวาย บ้านโขงกุดหวาย ตำบลเก็ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
 วนอุทยานโขงกุดหวาย ตั้งอยู่บ้านโขงกุดหวาย ตำบลเก็ง อำเภอเมือง เป็นแหล่งน้ำ
 ธรรมชาติล้อมรอบเป็นรูปตัวยู ภายในเป็นที่ตั้งของวัดมีปลาเผาะคล้ายกับปลาสวายจำนวนมาก ใน
 หมู่บ้านมีการตั้งเป็นสภาวัฒนธรรมหมู่บ้าน บริหารงานกันเอง มีประชาชนไปเที่ยวให้อาหารปลา
 มีการรดกแต่งบริเวณอย่างสวยงาม อุทยานมัจฉา อยู่ที่บ้าน โขงกุดหวาย ตำบลเก็ง อำเภอเมืองฯ
 บริเวณอุทยานอยู่ในกุดหวาย คำว่ากุดหมายถึงทางน้ำที่เปลี่ยนทางเดินเป็นเวลานาน บริเวณกุดหวาย
 เดิมมีต้นหวายเกิดล้อมรอบ บนเนินกลางกุดมีหูกาหูก้าแฝกขึ้นงอกงาม บริเวณหัวกึ่งน้ำ เจ้า
 อาวาสวัดโพธิศรี ได้ไปตั้งสำนักสงฆ์เพื่อเป็นสวนหญ้า สำหรับเกี่ยวมาุงศาสนาสถานในสมัย
 โบราณ ปัจจุบันได้ตั้งเป็นวัดชื่อวัดพิทักษ์สามัคคีโพธิศรี 2 เมื่อปี พ.ศ. 2537 กรมชลประทานได้ขุด
 ลอกเป็นกึ่งน้ำตามแนวเดิม กว้างประมาณ 120 เมตร ลึกจากผิวดินประมาณ 10 เมตร กึ่งเป็นรูป
 เกือกม้ายาวประมาณ 800 เมตร มีความจุน้ำประมาณ 96,000 ลูกบาศก์เมตร ทางด้านทิศตะวันตกมี
 ทางน้ำธรรมชาติ ไหลลงสู่ลำน้ำชี เมื่อเกิดน้ำหลากในเดือนตุลาคม ผุงปลาเผาะซึ่งเป็นตระกูลปลา
 สวาย อาศัยอยู่ตามแม่น้ำโขง และปากน้ำสาขาแม่น้ำโขง เช่น ปากแม่น้ำมูล ได้รวมกันเป็นผุงว่าย
 ทวนกระแสน้ำขึ้นมารวมกับปลาเถียงที่มีท่ามบ่อ เช่น ปลาตะเพียน ปลายี่สก ปลานิล ปลาไน
 ได้มารวมกันอยู่ในโขงกุดหวายเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะปลาเผาะมีมากกว่าชนิดอื่น และเป็นปลา
 ขนาดใหญ่ ลำตัวยาวประมาณ 2 สอก ชอบว่ายเหนือน้ำตามกินอาหารที่คนโยนลงไปให้ รวมปลา
 ชนิดต่าง ๆ ณ ที่นี้มีหลายแสนตัว จึงได้มีการปิดกั้นทางน้ำไม่ให้น้ำไหลลงแม่น้ำชี และได้มีการ
 เสริมคันดินยาวประมาณ 30 เมตร กว้าง 8 เมตร แล้วตั้งชื่อว่าอุทยานมัจฉา ดำเนินการโดยมีวัดเป็น
 ศูนย์กลาง สำนักงานประมงจังหวัดมหาสารคามได้เข้าร่วมสนับสนุน ทำเป็น โครงการอนุรักษ์
 ปลาหน้าวัด เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในวโรกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ
 50 ปี มีการจัดสวนไม้ดอกไม้ประดับ โดยความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน

อุทยานมัจฉาโขงกุดหวายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เชิงชนบทโดยได้รับการ
 ประกาศเป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดมหาสารคามเมื่อปี พ.ศ. 2540 เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยว
 แห่งนี้มีผุงปลาหลายร้อยชนิดที่มาจากแม่น้ำชีได้ทะลักเข้ามาอยู่ตั้งแต่ตัวเล็ก และส่วนมากจะเป็น
 ปลาเผาะซึ่งเป็นปลาเนื้ออ่อน ดันตระกูลของปลานี้จะอยู่ในแม่น้ำโขง ชาวบ้านส่วนใหญ่อนุรักษ์ไว้
 เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้มาดูและศึกษาชนิดพันธุ์ปลาต่าง ๆ เหล่านี้

ภาพประกอบ 31 สภาพทั่วไปของโจงกุดหวาย

6. กลุ่มผลิตกลองยาวบ้านตลาด ตำบลบ้านหวาย อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม
บ้านตลาดมีทั้งหมด 55 ครอบครั้ว เป็นชุมชนเล็ก มีผลิตภัณฑ์เชิดชูอยู่ 2 กลุ่มคือ
กลุ่มผลิตกลองยาวและกลุ่มทอผ้าไหม อาชีพหลักโดยทั่วไปของชาวบ้านคือการทำนา ในการจัดตั้ง
กลุ่มผลิตกลองยาวตั้งขึ้นด้วยการระดมความคิดในการสร้างภูมิปัญญาชาวบ้านให้เกิดขึ้น โดย
ส่งเสริมกิจการที่มีอยู่ในหมู่บ้าน และมีแนวคิดว่าการที่เคยทำอยู่ก่อนก็จะมี การอนุรักษ์ไว้
ก่อนกับผู้รู้ในหมู่บ้านมีอายุมากแล้ว หากไม่มีการสืบทอดแก่ลูกหลาน มรดกทางภูมิปัญญานับวัน
ก็จะสูญหายไป ดังนั้นจึงเกิดแนวความคิดที่ให้มีการสืบทอดต่อ ๆ กันมา โดยพยายามหาผู้สนใจ
เข้ารับการฝึกฝน และชาวบ้านมีนโยบายร่วมกันว่าจะต้องหาทุนมาช่วยเหลือ ช่วยพัฒนากิจการให้
คงอยู่ต่อไป ขั้นแรกได้รวบรวมทุนจำนวน 20,000 บาท แต่ยังตั้งเป็นกลุ่มไม่สำเร็จเพราะเงินทุน
ยังน้อยอยู่ จึงไปศึกษาเรียนรู้ในการผลิตกลองเพิ่มเติม โดยใช้เวลาฝึกฝน 3 วัน และได้มีการระดม
เงินทุนอีกครั้งคนละ 1,700 บาท จนส่งผลให้มีการร่วมหุ้นกันและจัดตั้งเป็นกลุ่มสำเร็จ เมื่อปี
พ.ศ.2545 แต่ครั้งนั้นเครื่องมือในการผลิตกลองยังไม่ทันสมัย จะใช้สิ่วเป็นเครื่องมือในการตอกเจาะ
ไม้กลองยาวอยู่ทำให้งานเสร็จล่าช้า ไม่ทันกับความต้องการของตลาด ดังนั้นกลุ่มจึงมีแนวความคิด
ที่จะพัฒนาหาเครื่องมือมาช่วยในการผลิตกลองยาวให้รวดเร็วมีคุณภาพทันต่อความต้องการของ
ตลาด ที่ประชุมกลุ่มจึงมีมติให้ใช้ เงินทุนที่สะสมไว้ จำนวน 20,000 บาท ในการจัดหาเครื่องมือ
สำหรับใช้ในการผลิตกลองยาว ในที่สุดก็ประสบความสำเร็จ ทำให้สามารถมีเครื่องมือสำหรับใช้
ในการผลิตกลองยาวที่รวดเร็ว มีคุณภาพออกจำหน่าย ประกอบกับในช่วงดังกล่าวรัฐบาลได้มี
นโยบายส่งเสริมสนับสนุน การผลิตสินค้าจากภูมิปัญญาชาวบ้าน จึงเกิดสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่ง
ผลิตภัณฑ์จากฝีมือภูมิปัญญาชาวบ้านขึ้น (ประยงค์ มะชิประระชะตัง. 2551 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 32 กลุ่มผลิตกลองยาวบ้านตลาด ตำบลบ้านหวาย อำเภอวาปีปทุม
จังหวัดมหาสารคาม

ภาพประกอบ 33 กลุ่มผลิตกลองยาวบ้านตลาด ที่ได้รับการพิจารณาในระดับ 4 ดาว

ภาพประกอบ 34 วัตถุดิบที่ใช้ในการทำกลองยาวและกลองรำมะนา

พัฒนาการและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม

แหล่งท่องเที่ยวทางนิเวศวัฒนธรรมทั้ง 6 แห่ง มีการจัดคณะกรรมการบริหารจัดการ มีการจัดสรรแบ่งหน้าที่กันดำเนินงานอย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ จากผลการวิจัยสามารถจำแนกการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวแต่ละแห่งได้ดังนี้

1. หมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านแพง ตำบลบ้านแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

1.1 ด้านพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

จากการสัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้าน และบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวพบว่า หมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านแพง ยังไม่มีระบบการบริหารจัดการที่เป็นแนวทางชัดเจน เนื่องจากยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐบาลอย่างเป็นทางการ ขาดงบประมาณในการจัดการ ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการบริหารจัดการเองภายในหมู่บ้าน (พิทักษ์ อวบน้ำ. 2551 : สัมภาษณ์)

ในปัจจุบันหมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านแพง ได้ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแพงเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการและพัฒนาการท่องเที่ยว โดยการจัดทำป้ายบอกเส้นทางภายในหมู่บ้าน จัดทำทะเบียนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในหมู่บ้าน มีการจัดทำร้านขายสินค้าที่ระลึก และร้านอาหารเครื่องดื่มไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวที่แวะเข้ามาทุกวัน (พิทักษ์ อวบน้ำ. 2551 : สัมภาษณ์) มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทางสื่อต่าง ๆ เช่น แผ่นพับประชาสัมพันธ์ การให้ข้อมูลการท่องเที่ยวทางเว็บไซต์ในเรื่องหมู่บ้านโฮมสเตย์ทางวัฒนธรรม ทั้งนี้ผู้นำหมู่บ้านนายกองค์การบริหารส่วนตำบลได้ให้ข้อมูลว่า อยากให้หน่วยงานภาครัฐ หรือเอกชนเข้ามามีส่วน

ร่วมให้มากกว่าที่เป็นอยู่ปัจจุบัน ในเมื่อทางจังหวัดก็ได้มีส่วนในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของหมู่บ้านอยู่แล้ว และอยากให้มาช่วยเหลือดูแลในส่วนการจัดการการท่องเที่ยวให้มีแนวทางและรูปแบบที่ชัดเจนขึ้น และจะทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในหมู่บ้านมากขึ้น (พิทักษ์ อวบน้ำ, 2551 : สัมภาษณ์)

ในช่วงเทศกาลหรือวันสำคัญที่เป็นวันหยุด จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในหมู่บ้านเป็นจำนวนมากกว่าปกติ ทางหมู่บ้านยังไม่ค่อยมีความพร้อมในการบริการการท่องเที่ยว และให้ความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวมากนักในเรื่อง การบริการอาหาร เครื่องดื่ม และบริการจำหน่ายสินค้าที่ระลึก อีกทั้งยังขาดการจัดการด้านบุคลากรในเรื่องการจัดการท่องเที่ยว และทางหมู่บ้านเองต้องการให้หมู่บ้านท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน และมีจิตสำนึก ตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่ จึงอยากให้มีการพัฒนาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยการเข้ารับการฝึกอบรมยังสถานประกอบการ หน่วยงานราชการต่าง ๆ เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพความชำนาญ และเสริมสร้างทักษะทางด้านการท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ (วัชรกรณ์ วิชาโคตร, 2551 : สัมภาษณ์)

1.2 ด้านพัฒนาการรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน พบว่า หมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านแพง ยังไม่มีรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ดี เนื่องจากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ผ่านมาเป็นการท่องเที่ยว โดยไม่ได้มีการเตรียมความพร้อมของชุมชนและสร้างกระบวนการเรียนรู้ถึงหลักการและเป้าหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทำให้ชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และยังไม่เข้าใจถึงวิธีการและรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมาจากความต่อเนื่องจึงทำให้คนในชุมชนยังไม่เห็นความสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งการเตรียมความพร้อมในการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นจะต้องมีการจัดการที่เหมาะสมกับพื้นที่ ด้วยข้อจำกัดของคนในชุมชนที่มีความคิดเห็น มุมมองและมีการใช้ชีวิตที่แตกต่างกันออกไป (วัชรกรณ์ วิชาโคตร, 2551 : สัมภาษณ์)

1.3 ด้านพัฒนาการการต้อนรับนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในหมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านแพงมีทั้งที่เป็นชาวอีสานด้วยกัน ชาวภูมิภาคอื่น และชาวต่างประเทศ การต้อนรับจะเน้นที่อัธยาศัย ของความเป็นชาวชุมชนท้องถิ่นเป็นสำคัญ โดยใช้ความมีน้ำใจเอื้ออาทรซึ่งเป็นธรรมชาติของคนไทยทั่วทุกภาคผนวกกับความซื่อสัตย์และเป็นกันเองของชาวอีสาน เป็นหลักในการต้อนรับนักท่องเที่ยวโดยไม่เลือกสีผิวหรือชนชั้นวรรณะสำหรับชาวต่างชาตินั้นจำเป็นต้องใช้ภาษาอังกฤษ

ในการสื่อสาร แต่ก็เป็นการใช้ประโยชน์พื้นฐานง่าย ๆ ซึ่งเกี่ยวกับการต้อนรับและการซื้อขายลดลง ราคาเท่านั้น การต้อนรับอื่น ๆ เช่น การมีน้ำดื่มบริการฟรี การมีของว่างให้รับประทาน ฯลฯ นับว่าเป็นวัฒนธรรมพื้นฐานของคนไทยในลักษณะที่ว่า “ใครมาถึงเรือนชานต้องต้อนรับ” การต้อนรับที่เป็นธรรมชาติและมาจากใจจึงเป็นการต้อนรับโดยทั่วไป (ภักดี สิมูลสัน. 2551 : สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านพบว่า เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาติดต่อเยี่ยมชมกิจกรรมของหมู่บ้าน โดยการมาเข้าเย็นกลับ และพักค้างคืน ในกรณีที่เงินมาเข้าเย็นกลับ หัวหน้ากลุ่มที่รับผิดชอบในแต่ละกลุ่ม จะพานักท่องเที่ยวเยี่ยมชมกลุ่มผลิตภัณฑ์แต่ละกลุ่ม เช่น กลุ่มทอเสื่อกกบ้านแพง และกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านแพง ซึ่งเป็นกลุ่มที่ใหญ่ของหมู่บ้าน แต่ถ้าเป็นนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักอาศัยค้างคืน ดำเนินการโดย เมื่อนักท่องเที่ยวมาถึงจะมีชาวบ้านพื่อนต้อนรับตามเส้นทางในหมู่บ้าน แล้วพานักท่องเที่ยวไปรวมกลุ่มที่ลานกลางหมู่บ้าน เจ้าของบ้านที่มีที่พักแบบโฮมสเตย์พานักท่องเที่ยวเข้าพักบ้าน และพาเยี่ยมชมกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ในตอนเย็นก็มีกิจกรรมบายศรีสู่ขวัญ รับประทานอาหารเย็น มีการละเล่นของหมู่บ้าน แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยว เสร็จจากพิธีนักท่องเที่ยวเข้าพักบ้าน ตอนเช้าเชิญชวนนักท่องเที่ยวทำบุญใส่บาตร ซึ่งจะมีพระมาเดินบิณฑบาตตามเส้นทาง (ภักดี สิมูลสัน. 2551 : สัมภาษณ์)

1.4 ด้านพัฒนาการสิ่งอำนวยความสะดวกและที่พัก

จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวพบว่า สภาพการเดินทางคมนาคมเข้าหมู่บ้านมีความสะดวกสบาย สภาพของถนนที่เป็นถนนลาดยาง อยู่ห่างจากตัวจังหวัดเพียง 37 กิโลเมตร เหมาะต่อการท่องเที่ยว ที่พัก ร้านอาหารและเครื่องดื่มสถานเริงรมย์ สถานบริการอื่น ๆ ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ สถานรักษาพยาบาล สถานีตำรวจ หรือระบบรักษาความปลอดภัย มีความสะดวกและเพียงพอแก่นักท่องเที่ยว (ทองคำ จันทะรัตน์. 2551 : สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านพบว่า ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกเรื่องที่พักแรมควรจัดให้มีการอบรมชาวบ้านในกรณีที่ต้องรับนักท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์ อยากรให้หน่วยงานทางราชการ เข้ามามีส่วนช่วยสนับสนุนในงบประมาณในเรื่องน้ำประปา โทรศัพท์ และสาธารณสุขเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ควรมีที่จอดรถ มีการดูแลเรื่องร้านอาหาร ให้มีการตรวจสอบคุณภาพของอาหารให้ถูกต้องตามสุขลักษณะ คือ สะอาด อร่อย และราคาไม่แพง (ทองคำ จันทะรัตน์. 2551 : สัมภาษณ์)

เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มาเที่ยวหมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านแพง มักมาแวะชมซื้อผลิตภัณฑ์จากกกหรือมาแวะชมวิธีการผลิตมากกว่าที่จะมาพักค้างคืนหรือมาพักอยู่ยาว ๆ ณ ปัจจุบันจึงยังไม่เน้นเปิดเป็นโฮมสเตย์อย่างเต็มรูปแบบ กรณีที่มีนักท่องเที่ยวหรือนักวิจัย

นักวิชาการทำเรื่องขอมาพักหลาย ๆ วัน บางครอบครัวก็ยินดีให้บริการเช่นกัน โดยมีข้อแม้ว่าต้องทำหนังสือแจ้งประสานมายังผู้นำชุมชนก่อน ผู้นำชุมชนจะได้ทำการประสานไปยังครอบครัวที่ยินดีเข้าร่วมโครงการ เพื่ออำนวยความสะดวกในการให้การต้อนรับให้เหมาะสมกับจำนวนผู้ที่จะเข้าพัก ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับผู้เข้าพัก (บุญมี รุ่งสาคร, 2551 : สัมภาษณ์)

1.5 ด้านพัฒนาการแหล่งท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในหมู่บ้านแพ่ง พบว่า แหล่งท่องเที่ยวภายในตำบลบ้านแพ่งมีหลายสถานที่ ได้แก่ วัดป่าสามัคคีธรรม วัดโนนอ้อมแก้ว วัดชัยมงคล และวัดชัยประสิทธิ์ ซึ่งแต่ละวัดนั้นมีความสวยงามโดยเด่นด้วยกันทั้งสิ้น ซึ่งชาวบ้านได้สร้างขึ้นเพื่อจะทำได้ทำพิธีกรรมทางพุทธศาสนา และวัดเป็นตัวบ่งชี้ถึงความเจริญชุมชนบ้านแพ่ง บึงบ้านแพ่งเป็นบึงที่มีความกว้างใหญ่ เป็นบึงที่มีน้ำใสสะอาดชาวบ้านในหมู่บ้านสามารถนำน้ำมาใช้อุปโภค บริโภค ปลูกผัก ทำน้ำประปา มีนกเป็ดน้ำจำนวนมากอาศัยอยู่ในบึงนี้ ทางหมู่บ้านมีกฎหมายไม่ให้ชาวบ้านยิงนก ตกปลาในบริเวณบึงแพ่ง นับว่าเป็นการอนุรักษ์ที่ดีอีกทางหนึ่ง ริมบึงแพ่งติดถนนสายมหาสารคาม-ขอนแก่น ก็มีร้านอาหารจำนวนมากชายที่ได้เปิดโอกาสให้ผู้ผ่านไปมาได้แวะชมความสวยงามของบึงแพ่งด้วย บ้านแพ่งมีร้านอาหารจำนวนมากชาย อาหารส่วนมากจะเป็นอาหารอีสานซึ่งมีการทำที่ง่าย รสชาติอร่อย ราคาถูก เหมาะสม สถานที่ตั้งอยู่บริเวณริมบึงแพ่ง ซึ่งเป็นสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งของบ้านแพ่งที่ประชาชนต่างให้ความสนใจ มีนกเป็ดน้ำจำนวนมากอาศัยอยู่ในบริเวณนี้ ทำให้สร้างบรรยากาศในการรับประทานอาหารเป็นอย่างมาก (ทองพัฒน์ อุ้นทะ, 2551 : สัมภาษณ์)

ในเรื่องสภาพแวดล้อมรอบ ๆ หมู่บ้านในทางภูมิศาสตร์ ระบบนิเวศ สภาพทางอากาศ สภาพทางกายภาพ อยากให้มีการให้ความรู้ให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ทั้งในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเอง และบริเวณข้างเคียง หากสภาพแวดล้อมเกิดปัญหาจนเป็นไปในลักษณะมลภาวะ ย่อมจะส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวเกิดสภาพเสื่อมโทรม ลดคุณค่า และความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว (ทองพัฒน์ อุ้นทะ, 2551 : สัมภาษณ์)

หมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านแพ่ง มีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์จากสื่ออกมาเป็นเวลาช้านาน ภูมิทัศน์โดยรวมของหมู่บ้านแม้จะเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต เพราะมีการก่อสร้างอาคารร้านค้าเพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากกกขึ้นมากมายหลายร้าน แต่สภาพแวดล้อมเดิม ๆ เช่น หนองน้ำ ซึ่งเป็นแหล่งเจริญงอกงามของต้นกก ก็ยังคงมีการอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดี ชาวบ้านได้ช่วยกันรักษาเอาไว้เพื่อใช้เป็นจุดขายหรือแหล่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว เป็นการเสริมย้ำว่าผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ มีแหล่งกำเนิดมาจากธรรมชาติอย่างแท้จริง นอกจากนั้น

วิถีชีวิตทางวัฒนธรรมที่เป็นของท้องถิ่น เป็นต้นว่า ประเพณีตามสวดสิบสอง การทอเสื่อกก การแปรรูปเสื่อกกเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ยังคงเป็นวิถีชีวิตที่สัมผัสได้จริงตามวงจรชีวิตของชาวบ้าน (สุชาติ มุ่งสวัสดิ์, 2551 : สัมภาษณ์) ปัจจุบันแม้ว่าอิทธิพลทางวัฒนธรรมโลกที่ไหลบ่ามาตามกระแสโลกาภิวัตน์จะส่งกระทบต่อรูปแบบการใช้ชีวิตของชาวบ้านอยู่บ้าง แต่ก็ยังเป็นเพียงรูปแบบที่ปรากฏภายนอก เช่น การแต่งกายตามแบบแฟชั่นสมัยใหม่ การมีสิ่งของเครื่องใช้ที่เป็นแบบสากล เป็นต้น ลึก ๆ แล้วภายในจิตใจของผู้คนก็ยังคงมีความผูกพันกันแน่นแฟ้น สังกศได้จากการที่ผู้คนในชุมชนให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดีในทุกครั้งที่มีการประเพณีต่าง ๆ ของหมู่บ้านในตำบลแพง (ทองพัฒน์ อุ้นทะ, 2551 : สัมภาษณ์)

2. กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านหม้อ ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านหม้อมีชื่อเสียงด้านเครื่องปั้นดินเผาแต่ครั้งอดีต

ปัจจุบัน นอกจากจะผลิตหม้อน้ำ หม้อแกงแล้ว ยังพัฒนาเป็นหม้อจุ่มจิ้ม แจกัน บาตรพระ เป็นต้น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดอีกด้วย การพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวทั้ง 5 ด้านมีดังนี้

2.1 ด้านพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

จากการสัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้าน และบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวพบว่า กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านหม้อ ยังไม่มีระบบการบริหารจัดการที่เป็นแนวทางชัดเจน เนื่องจากยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐบาลอย่างเป็นทางการ ขาดงบประมาณในการจัดการ ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการบริหารจัดการเองภายในกลุ่ม (บุญมี พลลาภ, 2551 : สัมภาษณ์)

ในปัจจุบันกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านหม้อได้ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการและพัฒนาการท่องเที่ยวโดยการจัดทำป้ายบอกเส้นทางภายในหมู่บ้าน จัดทำทะเบียนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในหมู่บ้าน มีการจัดทำร้านขายสินค้าที่ระลึก และร้านอาหารเครื่องคืมไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวที่แวะเข้ามาทุกวัน (บุญมี พลลาภ, 2551 : สัมภาษณ์) มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทางสื่อต่าง ๆ เช่น แผ่นพับประชาสัมพันธ์ การให้ข้อมูลการท่องเที่ยวทางเว็บไซต์ในเรื่องการผลิตเครื่องปั้นดินเผา ทั้งนี้ผู้นำหมู่บ้าน นายคองถาวร บริหารส่วนตำบลได้ให้ข้อมูลว่า อยากให้หน่วยงานภาครัฐ หรือเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากกว่าที่เป็นอยู่ปัจจุบัน ในเมื่อทางจังหวัดก็ได้มีส่วนในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของหมู่บ้านอยู่แล้ว และอยากให้มาช่วยเหลือดูแลในส่วนการจัดการการท่องเที่ยวให้มีแนวทางและรูปแบบที่ชัดเจนขึ้น และจะทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในหมู่บ้านมากขึ้น (สุพันธ์ รัตนวงษา, 2551 : สัมภาษณ์)

ในช่วงเทศกาลหรือวันสำคัญที่เป็นวันหยุด จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในเยี่ยมชมกลุ่มเป็นจำนวนมากกว่าปกติ ทางกลุ่มจึงยังไม่มีความพร้อมในการบริการนักท่องเที่ยว และให้ความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวมากนักในเรื่อง การบริการอาหาร เครื่องดื่ม และบริการจำหน่ายสินค้าที่ระลึก อีกทั้งยังขาดการจัดการด้านบุคลากรในเรื่องการจัดการท่องเที่ยวและทางกลุ่มเอง กระจกในคุณค่าของทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่ จึงอยากให้มีการพัฒนาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยการเข้ารับการศึกษาอบรมยังสถานประกอบการ หน่วยงานราชการต่าง ๆ เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพ ความชำนาญ และเสริมสร้างทักษะทางด้านการผลิตเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ (สุพันธ์ รัตนวงษา, 2551 : สัมภาษณ์)

2.2 ด้านพัฒนาการรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน พบว่า กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านหม้อ ยังไม่มีรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ดี เนื่องจากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ผ่านมาเป็นการท่องเที่ยวโดยไม่ได้มีการเตรียมความพร้อมของชุมชนและสร้างกระบวนการเรียนรู้ถึงหลักการและเป้าหมายการท่องเที่ยว ทำให้กลุ่มขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และยังไม่เข้าใจถึงวิธีการและรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมาขาดความต่อเนื่องจึงทำให้คนในกลุ่มยังไม่เห็นความสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งการเตรียมความพร้อมในการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นจะต้องมีการจัดการที่เหมาะสมกับพื้นที่ ด้วยข้อจำกัดของคนในชุมชนที่มีความคิดเห็นมุมมองและมีการใช้ชีวิตชีวิตแตกต่างกันออกไป (ยุทธศาสตร์ วงศ์อาสา, 2551 : สัมภาษณ์)

2.3 ด้านพัฒนาการการต้อนรับนักท่องเที่ยว

การต้อนรับนักท่องเที่ยวใช้น้ำใจจริงของความเป็นคนพื้นบ้านเป็นหลัก ในการดูแลนักท่องเที่ยว การต้อนรับโดยทั่วไปก็คล้ายกับชาวบ้านไทยทั่วทุกภูมิภาค คือดูแลแขกให้เกิดความสบายใจและประทับใจเฉพาะพิเศษก็คือ น้ำดื่มที่นำมาต้อนรับแขก จะเน้นใช้หม้อดิน หรือคนโทดินบรรจุน้ำ อาชนะที่ใช้ดื่มจะเป็นถ้วยดินเผา หรือไม้ก็กระบายดินเผาซึ่งถือว่าเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมอีกอย่างหนึ่งของชาวบ้านหม้อ นักท่องเที่ยวที่แวะเวียนเข้ามาชมเครื่องปั้นดินเผาจะเกิดความประทับใจในบรรยากาศที่เป็นแหล่งผลิตแบบพื้นบ้าน ไม่ใช่แหล่งผลิตในระบบอุตสาหกรรมสมัยใหม่ อีกทั้งอบอุ่นด้วยการต้อนรับเสมือนหนึ่งคนในชุมชนเดียวกัน นักท่องเที่ยวสามารถเดินชมได้ตามความพอใจ โดยไม่ได้เน้นการขายเป็นเป้าหมายหลัก นอกจากนั้นยังอนุญาตให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมกระบวนการผลิตในทุกขั้นตอนได้อีกด้วย (สมทรง อรหันตา, 2551 : สัมภาษณ์)

2.4 ด้านพัฒนาการสิ่งอำนวยความสะดวกและที่พัก

นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมสินค้าและผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านหม้อส่วนใหญ่จะแวะชมและเลือกซื้อเครื่องปั้นดินเผาแต่ไม่ได้พักอยู่เป็นเวลานาน ๆ เพราะบ้านหม้ออยู่ห่างจากตัวจังหวัดเพียง 4 กิโลเมตรเท่านั้นเอง นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาเช้าเย็นกลับ ยกเว้นมีการทำหนังสือติดต่อผู้นำชุมชนทางกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาจึงจะจัดที่พักในลักษณะโฮมสเตย์ให้แก่ นักท่องเที่ยวซึ่งมีความต้องการศึกษาวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชาวบ้านหม้อ ซึ่งไม่ได้มีบ่อยครั้งนัก การจัดที่พักแบบโฮมสเตย์ในปัจจุบันจึงทำในลักษณะเป็นครั้งคราวและเป็นกรณีไป การคมนาคมมายังบ้านหม้อนับว่าสะดวกเพราะอยู่ติดถนนสายหลักซึ่งเชื่อมจากจังหวัดมหาสารคามไปยังจังหวัดร้อยเอ็ด และอยู่ห่างตัวจังหวัดเพียง 4 กิโลเมตร (บุญมี พลลาภ. 2551 : สัมภาษณ์) ในด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในเรื่องห้องน้ำ สถานที่จอดรถ มีความสะดวกสบายใช้สถานที่องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นจุดศูนย์กลาง

2.5 ด้านพัฒนาการแหล่งท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านหม้อพบว่า เนื่องจากเป็นหมู่บ้านปั้นหม้อมาช้านานร่วมสมัยกับเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี การสืบทอดกรรมวิธีการปั้น การเผาจากบรรพบุรุษจึงได้รับการสืบทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบัน วัตถุดิบที่ใช้ในการปั้นยังคงเป็นเหมือนเช่นครั้งอดีต แต่เครื่องมืออุปกรณ์ใหม่ๆ ได้ถูกนำเข้ามาเสริมเพื่อเพิ่มคุณภาพและปริมาณการผลิตในเชิงอุตสาหกรรมมากขึ้นชาวบ้านทุกคนร่วมกันอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการปั้นหม้อของบรรพบุรุษ และใช้ชีวิตเรียบง่ายตามหลักความพอเพียง ขอดขาย ณ จุดขาย และขอดส่งซื้อ ณ ปัจจุบันยังไม่สูงนัก สิ่งที่ชาวบ้านได้เรียนรู้และนำไปพัฒนาหมู่บ้านก็คือ การรักษาวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของชุมชนบ้านหม้อเพื่อใช้เป็นเสน่ห์ดึงดูดนักท่องเที่ยว ขณะเดียวกันก็ต้องปรับตัวเพื่อเปิดรับกับสิ่งใหม่ๆ ในยุคโลกาภิวัตน์ มีการจัดการตกแต่งหน้าร้านให้สะอาดใช้ศิลปะตกแต่งสถานที่ให้มีจุดเด่นจุดเน้นที่น่าสนใจ ตามหลักมัณฑนศิลป์มากขึ้น โดยใช้เครื่องปั้นดินเผาและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกันเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สำคัญในการดึงดูดความสนใจ (วิรัช ไสภพันธ์. 2551 : สัมภาษณ์)

3. พระธาตุนาคูน ตำบลนาคูน อำเภอนาคูน จังหวัดมหาสารคาม

พระธาตุนาคูน อำเภอนาคูน จังหวัดมหาสารคาม เป็นแหล่งขุดค้นทางประวัติศาสตร์โบราณคดีที่สำคัญของบริเวณที่เรียกว่า “นครจำปาศรี” เมืองโบราณสมัยทวารวดี (ราวพุทธศตวรรษที่ 13-15) ทางชุมชนมีการจัดองค์กรขึ้นมาเพื่อบริหารจัดการเป็น 3 ด้านหลักๆ ดังนี้

3.1 ด้านพัฒนาการการจัดการการท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์ผู้รู้ และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว พระธาตุนาดูนานั้น พบว่าพระธาตุนาดูนานี้เป็นสถานที่ที่มีชื่อเสียงมากในภาคอีสาน มีการขุดพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีต และที่สำคัญยิ่งก็คือการขุดพบสฤปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุบรรจุในถ้ำลับทองคำ เงิน และสำริด ซึ่งสันนิษฐานว่ามีอายุอยู่ในพุทธศตวรรษที่ 13-15 สมัยทวารวดี รัฐบาลจึงอนุมัติให้ดำเนินการก่อสร้างพระธาตุนาดูนานี้ จึงได้รับงบประมาณในการก่อสร้างถนนลาดยางเข้าไปบริเวณรอบองค์พระธาตุทำให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวชมรอบบริเวณองค์พระธาตุได้สะดวก (ทูล ปัดดาอะโส, 2551 : สัมภาษณ์)

ในด้านการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้น ในอดีตชาวบ้านในชุมชนใกล้เคียงจะมีส่วนร่วมในการพัฒนารอบ ๆ บริเวณองค์พระธาตุ แต่ปัจจุบันชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วม ส่วนใหญ่จะเป็นการบริหารจัดการกันเองขององค์การบริหารส่วนตำบล ในช่วงเทศกาลวันสำคัญต่าง ๆ เช่น งานนมัสการพระธาตุนาดูน ซึ่งจัดขึ้นทุกปี และชาวบ้านในชุมชนจะมีส่วนร่วมและช่วยเหลือในช่วงที่มีเทศกาลเท่านั้น (ทูล ปัดดาอะโส, 2551 : สัมภาษณ์) ดังนั้นการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบริเวณพระธาตุนาดูนจึงไม่มีการจัดการที่เป็นระบบ เหมาะสม เนื่องจากชาวบ้านในชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วม ขาดหน่วยงานภาครัฐเข้ามาดูแล ทำให้ระบบการจัดการไม่ดี นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชมต้องเดินชมด้วยตนเอง ยิ่งถ้าเป็นเทศกาลนมัสการองค์พระธาตุจะมีนักท่องเที่ยวมาเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดความสกปรก ห้างน้ำไม่เพียงพอ ถือว่าเป็นปัญหาอย่างมาก ซึ่งถ้าหากมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยในการดูแลรักษา และให้จัดเกิดระบบการท่องเที่ยวที่ดี ก็จะเป็นสิ่งที่ดี เท่านั้น (ทูล ปัดดาอะโส, 2551 : สัมภาษณ์)

3.2 ด้านพัฒนาการรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านพบว่า รูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวพระธาตุนาดูนานี้ ชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมในการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวให้กับพระธาตุนาดูน มีแต่รูปแบบการจัดการขั้นพื้นฐานเท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวจะเดินเที่ยวชมเองตามลำพัง ไม่มีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยว นอกจากช่วงเทศกาลหรือประเพณีสำคัญ ๆ ชุมชนจะตั้งกลุ่มผลิตสินค้าไว้บริการ เช่น กลุ่มทอผ้า กลุ่มสมุนไพร กลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหม กลุ่มนวดแผนโบราณ บริเวณทางเข้าพระธาตุนาดูน ไม่มีการเก็บค่าบริการในการเข้าชม แต่มีตู้รับบริจาคไว้ และมีดอกไม้รูปเทียนไว้คอยบริการฟรี หรือแล้วแต่จะบริจาค นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนตำบลร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำเอกสารแผ่นพับประชาสัมพันธ์ และลงเผยแพร่ทางเว็บไซต์ (ประเวศ ปัดตะเสโก, 2551 : สัมภาษณ์)

3.3 ด้านพัฒนาการการต้อนรับนักท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมมัสการองค์พระธาตุนาคูน นั้นนักท่องเที่ยวจะมาเป็นกลุ่มใหญ่ กลุ่มน้อย หรือประมาณ 5-10 จะไม่มีการต้อนรับอย่างเป็นทางการนอกจากรอยยิ้ม ทักทายพูดคุยที่แสดงออกถึงความเป็นมิตรไมตรี แต่จากหน่วยงานหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะไม่มีเลย พอมาถึงบริเวณทางเข้ามัสการองค์พระธาตูกี้จะบูชา ดอกไม้รูปเทียนที่ตั้งอยู่บริเวณด้านหน้า แล้วก็เดินเข้าไปกราบไหว้ หลังจากนั้นก็เดินชมบริเวณรอบ ๆ องค์พระธาตุ โดยที่ไม่เจ้าหน้าที่หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมาให้ความรู้ หรือบริการข้อมูลใด ๆ ทั้งสิ้น (ประเวศ ปัดตะเสโก, 2551 : สัมภาษณ์)

การต้อนรับของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุนาคูนยังไม่มีรูปแบบและแนวทางในการจัดการต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการ เนื่องจากขาดบุคลากรในการต้อนรับ และให้บริการนักท่องเที่ยว และปัจจุบันนักท่องเที่ยวที่เข้ามามัสการองค์พระธาตุนาคูนจะดูแลตัวเอง โดยการเยี่ยมชมตามลำพัง และบริเวณองค์พระธาตุมีย้ายเดือนทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศเพื่อเตือนให้นักท่องเที่ยวเคารพสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ สิ่งใดทำได้และสิ่งใดทำไม่ได้ ซึ่งถือว่าเป็นกฎกติกาสากล (ประเวศ ปัดตะเสโก, 2551 : สัมภาษณ์) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า นักท่องเที่ยวเปรียบเหมือนผู้มาเยือน หากเจ้าของบ้านให้การต้อนรับที่ดี มีความสะดวกปลอดภัย ย่อมสร้างความประทับใจให้แก่ผู้มาเยือน และเมื่อกลับไปก็ดั่งกลับมาอีกครั้งหนึ่ง หรืออาจชวนเพื่อน ๆ ญาติพี่น้อง มาเพิ่มมากขึ้นและเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ควรมีการจัดรูปแบบการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ดี มีมาตรฐานเพื่อที่จะทำให้นักท่องเที่ยวกลับมาเยือนอีกครั้งหนึ่ง

3.4 ด้านพัฒนาการสิ่งอำนวยความสะดวกและที่พัก

นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมมัสการพระธาตุนาคูนส่วนใหญ่แวะชมแต่ไม่ได้พักอาศัยในลักษณะโฮมสเตย์แม้ว่าบริเวณใกล้กันจะมีที่พักของสถาบันวลัยรุกขเวชอยู่ แต่ก็มิได้อนุญาตให้นักท่องเที่ยวเข้าพักเพราะกลุ่มเรือนอีสานเหล่านั้นเป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์แสดงวิถีชีวิตของชาวอีสานมากกว่าที่จะอนุญาตให้เข้าพัก ดังนั้นหากนักท่องเที่ยวต้องการพักแบบโฮมสเตย์ต้องประสานไปยังผู้นำชุมชน โดยรอบองค์พระธาตุเป็นการล่วงหน้าก่อน การกันที่พักออาศัยให้ห่างออกไปจากองค์พระธาตุมิเหตุผลทั้งด้านความปลอดภัยต่อทรัพย์สินทางวัฒนธรรมอันล้ำค่า และการรักษาความสงบแห่งบรรยากาศโบราณสถาน ตลอดจนป้องกันความประพฤตินั้นไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวที่มาจากแหล่งวัฒนธรรมที่แตกต่างกันอีกด้วย (ประเวศ ปัดตะเสโก, 2551 : สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมมัสการพระธาตุนาคูนทำให้ทราบว่า การบริการของห้องน้ำนั้นมีน้อยไม่เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ในกรณี

ที่นักท่องเที่ยวเข้ามาเป็นกลุ่มใหญ่ ห้องน้ำไม่สะอาด ไม่ปลอดภัย ควรทำห้องน้ำไว้บริการ ทั้งด้านหลัง และด้านข้างของตัวพระธาตุ เพราะการเยี่ยมชมองค์พระธาตุเป็นบริเวณกว้าง ไม่สะดวกในการเข้าใช้ห้องน้ำซึ่งมีน้อย (นิภาพร สีสด. 2551 : สัมภาษณ์)

การบริการของศูนย์บริการนักท่องเที่ยวนั้น ไม่มีเลขที่ทั้ง ๆ ที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาทุกวัน แต่ละวันมากันไม่น้อยกว่า 10 กลุ่ม บางทีเป็นกลุ่มใหญ่ กลุ่มเล็ก หรือประมาณ 5-10 คน การบริการของร้านอาหารก็มีน้อย อาหารไม่มีคุณภาพ ไม่พอบริการกับนักท่องเที่ยวที่มาพร้อม ๆ กัน ส่วนร้านค้าที่อยู่ในบริเวณรอบพระธาตุก็มีของขายไม่มาก ของที่ระลึก ของฝากก็แทบจะไม่มีเลย อยากให้เจ้าหน้าที่ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามารับผิดชอบในส่วนนี้ด้วย (มณีจันทร์ชัย. 2551 : สัมภาษณ์)

3.5 ด้านพัฒนาการแหล่งท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์แม่ค้าพ่อค้าที่มาขายสินค้ารอบ ๆ บริเวณพระธาตุนาคูน ทำให้ทราบว่า นักท่องเที่ยวส่วนมากต้องการให้มีการให้ความรู้เรื่ององค์พระธาตุนาคูน เช่น ประวัติความเป็นมาขององค์พระธาตุนาคูน ซึ่งส่วนมากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาจะไม่ค่อยทราบความเป็นมาของพระธาตุนาคูน ก็มีแค่ถามกับพ่อค้าแม่ค้า ที่มาขายสินค้าประจำอยู่บริเวณองค์พระธาตุ (สุคใจ ศรีเรือน. 2551 : สัมภาษณ์) อยากให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาดูแลช่วยเหลือส่วนนี้บ้าง สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของพระธาตุนาคูน มีทิวทัศน์ที่สวยงาม ทางเข้าไปนมัสการองค์พระธาตุสองข้างทางจะประดับด้วยต้นไม้ ดอกไม้ ทั้งสองข้างทาง มีทิวทัศน์ที่สวยงาม เมื่ออยู่บริเวณทางเข้ามาจะเห็นองค์พระธาตุนาคูนสวยโดดเด่น ไม่มีสิ่งก่อสร้างใด ๆ บดบังทัศนียภาพอันงดงามขององค์พระธาตุ บริเวณใกล้ ๆ กับพระธาตุนาคูนจะมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจอีกแห่งคือ สถาบันวิจัยวลัยรุกขเวศอยู่ทางทิศตะวันออกของพระธาตุนาคูน เป็นสถานที่ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพันธุ์ไม้ อนุรักษ์ ขยาย และปรับปรุงพันธุ์ไม้ในภาคอีสาน ภายในสถาบันฯ จะมีอุทยานลานไผ่ พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ และพิพิธภัณฑ์บ้านอีสาน ซึ่งแต่ละแห่งมีความน่าสนใจเป็นอย่างมาก

ความที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์โบราณคดีที่เก่าแก่และมีความรุ่งเรืองมาแต่ครั้งอดีต จึงค่อนข้างพิถีพิถันในเรื่องสถาปัตยกรรมที่สืบทอดวัฒนธรรมโดยรอบองค์พระธาตุ การปรับเปลี่ยนสิ่งใดย่อมต้องผ่านกระบวนการจากคณะกรรมการซึ่งมาจากหลายภาคส่วนทุกครั้ง โครงสร้างหลักทางภูมิทัศน์จะได้รับการอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดี แต่สิ่งที่ชาวชุมชนโดยรอบให้ความร่วมมือสอดคล้องดูแลก็คือ การรักษาความสะอาดบริเวณโดยรอบองค์พระธาตุ โดยปัจจุบันมีชุดเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาความสะอาดขึ้นมาโดยเฉพาะร้านค้า ร้านขายอาหารและ

เครื่องเค็มจะมีบริเวณสงวนไว้ให้โดยเฉพาะเพื่อให้ง่ายต่อการควบคุมดูแลเรื่องความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย ที่สำคัญต้องไม่มีสิ่งก่อสร้างใด ๆ บดบังทัศนียภาพอันงดงามขององค์พระธาตุ

4. เขตห้ามล่าสัตว์ป่าคุณลำพัน ลำปนาเชือก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม
เขตห้ามล่าสัตว์ป่าคุณลำพัน ลำปนาเชือก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม
อยู่ในความรับผิดชอบของกรมป่าไม้ มีการจัดเจ้าหน้าที่รับผิดชอบดูแลตามระเบียบของทางราชการ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าชาวชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางอ้อมมากกว่าทางตรง เจ้าหน้าที่ของรัฐดูแลพัฒนาเป็น 5 ด้านดังนี้

4.1 ด้านพัฒนาการการจัดการการท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของสำนักงานเขตห้ามล่าสัตว์ป่าคุณลำพัน พบว่าการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมป่าคุณลำพัน ในอดีตนั้นชาวบ้านจะมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยการนำของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แต่ปัจจุบันนี้ชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมในการเข้ามาจัดการเลย มีเพียงเจ้าหน้าที่ และหน่วยงานภายในสำนักงานเขตห้ามล่าสัตว์ป่าคุณลำพัน ซึ่งขึ้นตรงกับกรมอุทยานป่าไม้ที่เป็นผู้ดูแลและจัดการ การจัดการท่องเที่ยวภายในเขตป่าคุณลำพันมีป้ายบอกเส้นทางเดิน มีป้ายบอกชื่อต้นไม้ที่เป็นสมุนไพรภายในป่าคุณลำพัน การจัดการในเรื่องความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวในขณะที่เดินชมในเขตป่าคุณลำพันนั้นนับว่าไม่มีความปลอดภัยเลย (ธิดารัตน์ ทิพย์บาราบ, 2551 : สัมภาษณ์)

4.2 ด้านพัฒนาการรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยว

รูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวของเขตป่าคุณลำพัน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาประมาณ 1-2 ชั่วโมงก็กลับ เป็นการท่องเที่ยวระยะสั้นเพื่อมารับประทานอาหารกลางวัน ที่เตรียมมาจากบ้าน หรือเรียกว่าการกินข้าวป่า พักผ่อนหย่อนใจ การเดินทำศึกษาธรรมชาติ และรูปแบบการพักค้างแรม เพื่อศึกษาหาความรู้ด้านธรรมชาติศึกษา จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรของสถานศึกษาต่าง ๆ จำนวนของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาชมป่าคุณลำพัน จำนวนของนักท่องเที่ยวที่เข้าเที่ยวจะมีตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป และมาเป็นกลุ่ม 20-30 คน รูปแบบการจัดแบบนันทนาการ ยังไม่มีการกำหนดเป็นรูปแบบที่ชัดเจน (ธิดารัตน์ ทิพย์บาราบ, 2551 : สัมภาษณ์)

4.2 ด้านพัฒนาการการต้อนรับนักท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าคุณลำพัน ทำให้ทราบว่าในการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาจะมีการเก็บค่าธรรมเนียมการเข้าชมเพื่อบำรุงสถานที่ การต้อนรับเป็นการต้อนรับในลักษณะที่เป็นทางราชการ โดยมีเจ้าหน้าที่คอยให้คำแนะนำและพาเยี่ยมชมกรณีที่มีนักท่องเที่ยวทำเรื่องขอเข้าชมเป็นหมู่คณะและต้องการข้อมูลเชิงวิชาการหรือเชิง

นิเวศวิทยา แต่ถ้าเป็นนักท่องเที่ยวโดยทั่วไป ก็จะเน้นไปชม“ปูแป้ง” หรือ “ปูทูลกระหม่อม” เป็นหลัก จากนั้นก็เป็นการเดินชมบริเวณโดยรอบ และอ่านข้อมูลที่ตนเองสนใจจากป้ายที่ทางราชการจัดเตรียมไว้ (รัตนา ยอดแก้ว, 2551 : สัมภาษณ์) ส่วนนักท่องเที่ยวที่มาก่อนเองโดยไม่ทางการนั้นจะเดินเข้าไปในบริเวณป่าที่ปูแป้งหรือปูทูลกระหม่อมอาศัยอยู่ ซึ่งเป็นป่าที่กว้างและเงียบวังเวง ไม่มีความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ หรือมนุษย์ก็ตาม ไม่มีเจ้าหน้าที่เข้าไปให้ความรู้หรือความปลอดภัย ในขณะที่เยี่ยมชมปูแป้ง หรือปูทูลกระหม่อม (ธิดารัตน์ ทิพย์บำรุง, 2551 : สัมภาษณ์)

4.3 ด้านพัฒนาการสิ่งอำนวยความสะดวกและที่พัก

การบริการของเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบอยู่บริเวณสำนักงาน จะให้การบริการข้อมูลข่าวสาร ด้านความรู้ และเอกสารตีพิมพ์ อนุญาตให้ผู้วิจัยถ่ายรูปและนำเอกสารบางชนิดออกมาได้ (สิรินทิพย์ พันธุ์ฉวางพ. 2551 : สัมภาษณ์) การบริการของห้องน้ำสำหรับนักท่องเที่ยวมีเพียงแห่งเดียวหรือบริเวณสำนักงานของกรมป่าไม้ แต่ถ้านักท่องเที่ยวเข้าไปในบริเวณป่าดูแล้วจะไม่มีห้องน้ำให้บริการเลย ก่อนที่เข้าไปในเขตป่าดูจะต้องรับผิดชอบทำธุระส่วนตัวให้เสร็จก่อน ร้านค้าหรือศูนย์อาหารภายในบริเวณป่าดูร้านค้าหรือตรงสำนักงานจะไม่มีเลย เมื่อนักท่องเที่ยวเข้าไปที่เขาวงมจะต้องรับประทานอาหารไปจากที่อื่น หรือต้องซื้อหรือเตรียมไปรับประทานเองในบริเวณนั้น จะปูเสื่อ หรือนั่งตามศาลาพักที่มีเป็นหลัง ๆ ก็ได้ ด้านการพักผ่อนนั้น ทางสำนักงานป่าไม้อนุญาตให้มีกางเกงที่ใส่ แต่ต้องกางในจุดที่ให้พักเท่านั้น

ภายในสำนักงานเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูร้านค้า จะมีสถานที่จอดรถของนักท่องเที่ยวได้อย่างสบาย แต่ถ้านักท่องเที่ยวจะไปเยี่ยมชมบริเวณป่าดูร้านค้าที่ปูแป้ง หรือปูทูลกระหม่อมอาศัยอยู่ ในบริเวณนั้นจะจอดรถได้ประมาณ 2 คัน ถ้าเป็นรถยนต์ ส่วนจักรยานยนต์นั้นไม่น่าจะนำเข้าไปเพราะเสี่ยงกับการสูญหาย (วรพรรณ เวียงธรรม, 2551 : สัมภาษณ์)

ทางเขตห้ามล่าสัตว์ป่าไม่มียกยอให้นักท่องเที่ยวเข้าพักในบริเวณนี้ เพราะเป็นเขตป่าสงวนและหวงห้าม นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มักแวะมาชมในลักษณะศึกษาข้อมูลทางนิเวศวิทยาในเวลาเพียงชั่วโมง-สองชั่วโมงเท่านั้น สำหรับการคมนาคมมายังเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูร้านค้าพื้นที่นั้นมีความสะดวกสบายเพราะเป็นถนนลาดยางสามารถเข้าถึงได้หลายทางด้วยกัน (วรพรรณ เวียงธรรม, 2551 : สัมภาษณ์)

4.5 ด้านพัฒนาการแหล่งท่องเที่ยว

การเดินทางไปยังเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูร้านค้า มีเส้นทางที่สะดวก เป็นถนนลาดยาง อยู่ห่างจากตัวอำเภอนาเชือกไปอีกประมาณ 3 กิโลเมตร อยู่ระหว่างเส้นทาง

นาเชือก พืชสมุนไพร อยู่ติดกับถนนการเข้าถึงสะดวก บริเวณรอบ ๆ สำนักงานจะร่มรื่นมีไม้ยืนต้นหลายชนิด นักท่องเที่ยวส่วนมากจะไปเยี่ยมชมปูเป้ง หรือ ปูทูลกระหม่อมที่อาศัยอยู่ในบริเวณป่าควนรำพันซึ่งเป็นเขตป่าสงวนของกรมป่าไม้ พื้นที่บริเวณนี้จะได้รับการดูแลรักษาให้คงความเป็นธรรมชาติไว้เป็นอย่างดีโดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ปูเป้ง” หรือ “ปูทูลกระหม่อม” ซึ่งเป็นปูพันธุ์พิเศษซึ่งมีอยู่ที่นี้เพียงแห่งเดียวในโลก สีสันสวยงามของปูทูลกระหม่อมมีลักษณะเฉพาะที่ได้รับการสงวนและขยายพันธุ์ในป่าน้ำซับแห่งนี้ ป้ายเตือนซึ่งเป็นเสมือนกฎกติกาที่นักท่องเที่ยวต้องปฏิบัติตามทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ จะอธิบายว่าสิ่งใดทำได้และสิ่งใดทำไม่ได้ ในบริเวณเขตห้ามล่าสัตว์นี้ เรื่องการดูแลรักษาความสะอาดเป็นเรื่องสำคัญเช่นกัน ภายในป่าแห่งนี้ นอกจากจะมีปูเป้งหรือปูทูลกระหม่อมแล้ว ยังมีพืชสมุนไพรอีกมากมายในบริเวณที่เดียวกันนี้ (บุญเรือน พิมพ์ทำ. 2551 : สัมภาษณ์)

5. อุทยานมัจฉาโขงกุดหวาย บ้านโขงกุดหวาย ตำบลแก้ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

อุทยานมัจฉาโขงกุดหวาย เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติรูปตัวยู เป็นเขตธรรมิสงฆ์ คือที่ตั้งของวัด มีปลาแหะและปลาจากลำน้ำชีจำนวนมาก แพร่และขยายพันธุ์อยู่ในบริเวณค้ำน้ำแห่งนี้ ความที่เป็นธรรมิสงฆ์จึงง่ายต่อการบริหารจัดการ การพัฒนาและบริหารจัดการแบ่งออกเป็น 3 ด้านดังนี้

5.1 ด้านพัฒนาการการจัดการการท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวพบว่า อุทยานมัจฉาโขงกุดหวาย ยังไม่มีระบบการบริหารจัดการที่เป็นแนวทางชัดเจน เนื่องจากยังไม่ได้ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐบาลอย่างเป็นทางการ ขาดงบประมาณในการจัดการ ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการบริหารจัดการของทางวัด และองค์การบริหารส่วนตำบลเท่านั้น (พันธุ์งา วุฒิสุพงษ์. 2551 : สัมภาษณ์)

5.2 ด้านพัฒนาการรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว

รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวของอุทยานมัจฉาโขงกุดหวาย พบว่าปัจจุบันชาวบ้านในชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการจัดรูปแบบการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวจะเดินชมกันเอง โดยทางอุทยานไม่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว (พันธุ์งา วุฒิสุพงษ์. 2551 : สัมภาษณ์)

5.3 ด้านพัฒนาการการต้อนรับนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวบริเวณโขงกุดหวายส่วนมากมาเพื่อชมและให้อาหารปลาที่มีจำนวนมากมาย มาเพื่อพักผ่อน เป็นส่วนใหญ่ มาประมาณ 1-2 ชั่วโมงก็จะกลับ

นักท่องเที่ยวมาเที่ยวแบบไม่เป็นทางการไม่ต้องขออนุญาตหน่วยงานใด ๆ ของทางราชการ
 อยากไป มา ตอนไหนก็ได้ นักท่องเที่ยวที่เข้ามาจะต้องดูแลตนเองไม่มีเจ้าหน้าที่ให้ความรู้ หรือ
 ข้อมูลใด ๆ เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของอุทยานมัจฉาแห่งนี้ (วิวัฒน์ สีแก้ว, 2551 :
 สัมภาษณ์)

แม้คำที่มาจากผัก ผลไม้ต่าง ๆ บริเวณอุทยานมัจฉาจะตกตายนักท่องเที่ยว
 ทุกคนที่เข้ามาด้วยรอยยิ้มที่เต็มไปด้วยมิตรไมตรี พร้อมกับเชิญชวนให้ซื้อผัก ผลไม้ ที่เขาปลูกเอง
 ภายในหมู่บ้าน แล้วนำมาขายให้แก่นักท่องเที่ยวที่แวะเวียนเข้ามาอุทยานแห่งนี้ (อุทัย พิมพ์จันทร์,
 2551 : สัมภาษณ์) แนวทางการจัดการการต้อนรับนักท่องเที่ยวยังไม่มีรูปแบบอย่างเป็นทางการ
 เนื่องจากขาดความรู้ ประสบการณ์ และขาดบุคลากรในการต้อนรับและบริการ
 นักท่องเที่ยว

หมู่บ้านโขงกุดหวายเป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมที่ชาวบ้านมีความเข้มแข็ง
 เพราะมีผู้นำชุมชนที่ทำงานจริงจึงมีการร่วมมือกับชาวบ้านจัดตั้งเป็นสภาวัฒนธรรมขึ้น เพื่อ
 อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นบ้านต่าง ๆ เอาไว้ทั้งทางด้านวรรณกรรม ศิลปกรรม
 การงานอาชีพ เป็นต้น ดังนั้นการต้อนรับนักท่องเที่ยวจึงเป็นไปอย่างเป็นธรรมชาติและเป็นกันเอง
 ยิ่ง ชาวบ้านทุกคนล้วนยินดีต้อนรับนักท่องเที่ยวในฐานะเจ้าบ้านที่ดี (วิวัฒน์ ศรีแก้ว,
 2551 : สัมภาษณ์)

5.4 ด้านพัฒนาการสิ่งอำนวยความสะดวกและที่พัก

การให้บริการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกด้านที่พักยังไม่มีความพร้อม
 ในการให้พักแบบโฮมสเตย์ ยังขาดเรื่องบริการของห้องน้ำ ห้องสุขา มีจำนวนน้อย ต้องมีการ
 บำรุงรักษา ขาดเจ้าหน้าที่ให้ความปลอดภัยภายในบริเวณท่องเที่ยว

ไม่มีร้านจำหน่ายอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวต้องเตรียมมาเอง
 ในแบบห่อพกพา ไม่มีน้ำดื่ม น้ำใช้บริการนักท่องเที่ยว ไม่มีความปลอดภัยในเวลาอยู่ที่โป๊ะให้
 อาหารปลา ไม่มีเสื้อชูชีพ ไม่มีเจ้าหน้าที่ทำความสะอาดบริเวณโป๊ะ (พันธุจา วุฒิสุพงษ์, 2551 :
 สัมภาษณ์) จะเห็นได้ว่ารูปแบบการจัดการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและที่พักของอุทยานมัจฉา
 โขงกุดหวาย

5.5 ด้านพัฒนาการแหล่งท่องเที่ยว

อุทยานมัจฉาโขงกุดหวาย ตั้งอยู่บ้านโขงกุดหวาย ตำบลเก็ง อำเภอเมือง
 จังหวัดมหาสารคาม อยู่ห่างจากตัวเมืองมหาสารคามมาครบจากตัวเมืองเพียงสิบนาทีก็ถึงการ
 เดินทางก็สะดวกแต่ก่อนเป็นเพียงสถานที่พักผ่อนของชาวบ้านแถวนี้แต่ตอนนี้ได้รับการพัฒนาให้
 เป็นสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดมีการสร้างโป๊ะลอยน้ำเพื่อให้อาหารปลาน้อยใหญ่ ซึ่งมีปลา

หลากหลายชนิด ได้รับการพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงชนบท นอกจากนั้นแล้วภายในบริเวณใกล้เคียงก็มี “พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน เสิ่นอีสาน บ้านวัฒนธรรม” โดยมีข้อมูลข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของคนภาคอีสานที่น่าสนใจรวมทั้งมีสัตว์ป่าที่หายากหลายชนิดไม่ว่าจะเป็น เขี้ยว สุนัขจิ้งจอก นกยูง และสัตว์อีกหลายชนิดที่น่าสนใจ หากใครผ่านไปแถว ๆ นั้นก็แวะได้ ไม่มีค่าใช้จ่ายในการเข้าชมแต่อย่างใด อยู่ในความรับผิดชอบของวัดพิทักษ์สามัคคีโพธิ์ศรี 2 และองค์การบริหารส่วนตำบลแก้ง ผู้บริหารหลักคือเจ้าอาวาสวัด โดยมีพระสงฆ์และชาวบ้านโขงกุดหวายร่วมกันเป็นคณะกรรมการดูแล และได้ขอความร่วมมือจากกรมชลประทานช่วยปรับแต่งภูมิทัศน์รอบ ๆ คู่งน้ำเป็นครั้งคราว ในส่วนของรายละเอียดนั้นทางวัดพร้อมกับชาวบ้านได้ช่วยกันจัดตกแต่งสวน และสร้างศาลาชมปลา โดยได้รับความร่วมมือทั้งทุนและวัสดุอุปกรณ์จากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนเป็นอย่างดี (อัญชลี อัจฉริยะ, 2551 : สัมภาษณ์)

อุทยานมัจฉาโขงกุดหวายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เชิงชนบท โดยได้รับการประกาศเป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดมหาสารคามเมื่อปี 2540 เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้มีฝูงปลาหลายชนิดที่มาจากแม่น้ำชีได้ทะลักเข้ามาอยู่ตั้งแต่ตัวเล็ก และส่วนมากจะเป็นปลาเผาะซึ่งเป็นปลาเนื้ออ่อน คันกระดูกของปลานี้จะอยู่ในแม่น้ำโขง ชาวบ้านส่วนใหญ่อนุรักษ์ไว้เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มาดูและศึกษาชนิดพันธุ์ปลาด่าง ๆ เหล่านี้

6. กลุ่มผลิตกลองยาวบ้านตลาด ตำบลบ้านหวาย อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม

บ้านตลาดมีชื่อเสียงเรื่องการผลิตกลองยาวจากไม้ขนุน อีกทั้งมีคณะกลองยาวที่มีชื่อเสียงไปทั่วทั้งจังหวัดมหาสารคามและจังหวัดใกล้เคียง การพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 5 ด้านดังนี้

6.1 ด้านพัฒนาการจัดการจัดการการท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มผลิตกลองยาวด้านการจัดการการท่องเที่ยวพบว่า กลุ่มผลิตกลองยาวบ้านตลาด ยังไม่มีระบบการบริหารจัดการที่เป็นแนวทางชัดเจน เนื่องจากยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐบาลอย่างเป็นทางการขาดงบประมาณในการจัดการ ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการบริหารจัดการเองภายในกลุ่ม (ทองแดง สุมะกำ, 2551 : สัมภาษณ์)

ในปัจจุบันกลุ่มผลิตกลองยาวได้ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการและพัฒนารการท่องเที่ยว โดยการจัดทำป้ายบอกเส้นทางภายในหมู่บ้าน

มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทางสื่อต่าง ๆ เช่น แผ่นพับประชาสัมพันธ์ การให้ข้อมูลการท่องเที่ยวทางเว็บไซต์ในเรื่องการผลิตเครื่องปั้นดินเผา ทั้งนี้ผู้นำหมู่บ้าน นายกองดีการบริหารส่วนตำบลได้ให้ข้อมูลว่า อยากให้หน่วยงานภาครัฐ หรือเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากกว่าที่เป็นอยู่ปัจจุบัน ในเมื่อทางจังหวัดก็ได้มีส่วนในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของหมู่บ้านอยู่แล้ว และอยากให้มาช่วยเหลือดูแลในส่วนการจัดการการท่องเที่ยวให้มีแนวทางและรูปแบบที่ชัดเจนขึ้น และจะทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในหมู่บ้านมากขึ้น (ทองแดง สุเมธก่า. 2551 : สัมภาษณ์)

ในช่วงเทศกาลหรือวันสำคัญที่เป็นวันหยุด จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในเยี่ยมชมกลุ่มเป็นจำนวนมากกว่าปกติ ทังกลุ่มจึงยังไม่มีความพร้อมในการบริการการท่องเที่ยว และให้ความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวมากนักในเรื่อง การบริการอาหาร เครื่องดื่ม และบริการจำหน่ายสินค้าที่ระลึก อีกทั้งยังขาดการจัดการด้านบุคลากรในเรื่องการจัดการท่องเที่ยวและทางกลุ่มเอง ตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่ จึงอยากให้มีการพัฒนาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยการเข้ารับการฝึกอบรมยังสถานประกอบการ หน่วยงานราชการต่าง ๆ เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพ ความชำนาญ และเสริมสร้างทักษะทางด้านการผลิตเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ (ทินกร อุ๋นผาง. 2551 : สัมภาษณ์)

6.2 ด้านพัฒนาการรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน พบว่า กลุ่มผลิตคลองยาวบ้านตลาดยังไม่มรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ดี เนื่องจากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ผ่านมานั้นเป็นการท่องเที่ยว โดยไม่ได้มีการเตรียมความพร้อมของชุมชนและสร้างกระบวนการเรียนรู้ถึงหลักการและเป้าหมายการท่องเที่ยว ทำให้กลุ่มขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และยังไม่เข้าใจถึงวิธีการและรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมาจากความต่อเนื่องจึงทำให้คนในกลุ่มยังไม่เห็นความสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งการเตรียมความพร้อมในการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นจะต้องมีการจัดการที่เหมาะสมกับพื้นที่ ด้วยข้อจำกัดของคนในชุมชนที่มีความคิดเห็นมุมมองและมีการใช้ชีวิตวิถีแตกต่างกับออกไป (ทินกร อุ๋นผาง. 2551 : สัมภาษณ์)

6.3 ด้านพัฒนาการการต้อนรับนักท่องเที่ยว

การต้อนรับนักท่องเที่ยวของชาวบ้านตลาด จะเป็นแบบเรียบง่ายไม่เป็นที่ทางการ แต่เต็มไปด้วยน้ำใจจริง นับว่าเป็นแรงดึงดูดที่ดีสำหรับสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว ชาวสักมือ น้ำสั๊กขัน หรือผลไม้ในท้องถิ่นสักงาน อาจจะคู่ชง ๆ และธรรมคา ๆ แต่

สิ่งเหล่านี้คือวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมที่เป็นของจริง ซึ่งชาวบ้านตลาดประพุดคิปฏิบัติอยู่เป็นประจำ น่าจะเป็นการต้อนรับที่ดีที่สุดใน (หินกร อุ๋นผาง. 2551 : สัมภาษณ์)

6.4 ด้านพัฒนาการสิ่งอำนวยความสะดวกและที่พักอาศัย

สำหรับการจัดที่พักอาศัยและสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในปัจจุบันยังไม่ได้จัดทำในลักษณะโฮมสเตย์ ด้วยเหตุผลที่ว่าชาวบ้านยังไม่มีความพร้อมสำหรับเรื่องนี้ อีกทั้งสภาพทำเลที่ตั้งของหมู่บ้าน ไม่ได้มีความพิเศษทางภูมิทัศน์หากแต่เป็นหมู่บ้านผลิตและแสดงกลองยาวเป็นหลัก แต่อนาคตข้างหน้าสามารถพัฒนาเป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมได้ (สละแดงอ่อน. 2551 : สัมภาษณ์)

6.5 ด้านพัฒนาการแหล่งท่องเที่ยว

การพัฒนาและการจัดการด้านแหล่งท่องเที่ยว กลุ่มผลิตกลองยาวบ้านตลาดมีจุดขายตรงที่ใช้ไม้ขนุนผลิตกลองยาว ชาวชุมชนนอกจากจะมีความรู้เรื่องการผลิตแล้ว ยังมีความรู้เรื่องการแสดงกลองยาวอีกด้วย ความเป็นชุมชนที่ผลิตและแสดงกลองยาวจึงเป็นเหมือนทุนทางสังคมวัฒนธรรมที่ไม่ต้องอาศัยการโฆษณาประชาสัมพันธ์ โรงงานผลิตกลองแบบพื้นบ้าน องค์ประกอบต่าง ๆ ของโครงสร้างกลอง และวิถีชีวิตของคนผลิตกลอง เป็นต้น เหล่านี้ล้วนเป็นฉากทางวัฒนธรรมที่สำคัญและมีความหมายโดยไม่ต้องปรุงแต่งสิ่งใดเข้าไปอีก (ทองแดง สุมะกำ. 2551 : สัมภาษณ์)

สรุป การพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม ทั้ง 6 แห่ง ผู้วิจัยพบว่า แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 6 แห่ง ยังไม่มีระบบการบริหารจัดการที่เป็นแนวทางชัดเจน เนื่องจากยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐบาลอย่างเป็นทางการและขาดงบประมาณในการจัดการ ส่วนใหญ่จะเป็นการบริหารจัดการเองภายในกลุ่มกันเอง ชุมชนและกลุ่มยังไม่มีความรู้เรื่องการจัดการท่องเที่ยว ไม่มีหน่วยงานของรัฐเข้ามาดูแล หรือจัดการอบรมให้ ในด้านรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว พบว่า ในแต่ละแห่งทั้ง 6 แห่ง ยังไม่มีรูปแบบหรือกิจกรรมที่จัดไว้รองรับนักท่องเที่ยว ไม่มีรูปแบบการบริหารจัดการในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว การให้บริการมัคคุเทศก์ และกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการบริการนักท่องเที่ยว

ด้านการต้อนรับนักท่องเที่ยว ไม่มีแนวทางในการการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ดี เนื่องจากขาดความรู้ ประสบการณ์ และบุคลากรในการต้อนรับ และให้บริการนักท่องเที่ยว ปัจจุบันนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมจะดูแลตัวเองโดยการเดินเที่ยวชมเองตามลำพัง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแต่ละแห่ง ทั้ง 6 แห่ง พบว่า มีเพียงสาธารณูปโภคพื้นฐานที่จัดไว้รองรับนักท่องเที่ยวเท่านั้น เช่น ห้องสุขา ชาติที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ศูนย์บริการข้อมูล

ทางการท่องเที่ยวของชุมชน และสถานที่จอร์ด ซึ่งยังไม่มีการจัดขอบเขตให้เหมาะสมในแหล่งท่องเที่ยว และด้านแหล่งท่องเที่ยวพบว่า แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 6 แห่ง ล้วนเป็นสถานที่ที่มีความน่าสนใจแตกต่างกันคือ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามด้านธรรมชาติ และวัฒนธรรม ความทรงคุณค่าของโบราณสถาน และที่สำคัญอย่างยิ่งคือการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ต่อไป

ตาราง 1. สรุปปัญหาพัฒนาการและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม
จังหวัดมหาสารคาม

แหล่งท่องเที่ยว	ปัญหา/อุปสรรค
1. หมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านแพง ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม	<ol style="list-style-type: none"> 1. ด้านพัฒนาการการจัดการท่องเที่ยว <ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีระบบการบริหารจัดการที่ใช้เป็นแนวทางที่ชัดเจน - ไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐทั้งด้านความรู้และงบประมาณ - ขาดงบประมาณในการบริหารจัดการ - ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการท่องเที่ยว 2. ด้านพัฒนาการรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยว <ul style="list-style-type: none"> - ขาดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวที่ดี - คนในชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจหลักการของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม 3. ด้านพัฒนาการการต้อนรับนักท่องเที่ยว <ul style="list-style-type: none"> - ปัญหาด้านการสื่อสารด้วยภาษาต่างประเทศ (กรณีนักท่องเที่ยวต่างชาติ) 4. ด้านพัฒนาการสิ่งอำนวยความสะดวกและที่พัก <ul style="list-style-type: none"> - ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐทั้งด้านความรู้และงบประมาณตลอดจนระบบสาธารณูปโภคบางอย่าง 5. ด้านพัฒนาการแหล่งท่องเที่ยว <ul style="list-style-type: none"> - ขาดงบประมาณในการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว

ตาราง 1 (ต่อ)

แหล่งท่องเที่ยว	ปัญหา/อุปสรรค
<p>2. กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านหม้อ ตำบลเขา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ด้านพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยว <ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีระบบการบริหารจัดการที่ใช้เป็นแนวทางที่ชัดเจน - ไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐทั้งด้านความรู้และงบประมาณ - ขาดงบประมาณในการบริหารจัดการ - ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว 2. ด้านพัฒนาการรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยว <ul style="list-style-type: none"> - ขาดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวที่ดี - คนในชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจหลักการของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม 3. ด้านพัฒนาการการต้อนรับนักท่องเที่ยว <ul style="list-style-type: none"> - ปัญหาด้านการสื่อสารด้วยภาษาต่างประเทศ (กรณีนักท่องเที่ยวต่างชาติ) 4. ด้านพัฒนา การสิ่งอำนวยความสะดวกและที่พัก <ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีปัญหา 5. ด้านพัฒนาการแหล่งท่องเที่ยว <ul style="list-style-type: none"> - ขาดงบประมาณในการปรับปรุงสถาปัตยกรรม และตกแต่งภายในร้าน
<p>3. พระธาตุนาดูน ตำบลนาดูน อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ด้านพัฒนาการการจัดการท่องเที่ยว <ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีระบบการบริหารจัดการที่ใช้เป็นแนวทางที่ชัดเจน - ขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยประชาชน - ไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐทั้งด้านความรู้และงบประมาณ

ตาราง 1 (ต่อ)

แหล่งท่องเที่ยว	ปัญหา/อุปสรรค
	<p>2. ด้านพัฒนาการรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยว</p> <ul style="list-style-type: none"> - ขาดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวที่ดี - คนในชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการจัดรูปแบบการท่องเที่ยว <p>3. ด้านพัฒนาการการต้อนรับนักท่องเที่ยว</p> <ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่รับผิดชอบด้านการต้อนรับนักท่องเที่ยวโดยตรง - ไม่มีศูนย์บริการข้อมูลเกี่ยวกับพระธาตุนาดูน <p>4. ด้านพัฒนาการสิ่งอำนวยความสะดวกและที่พัก</p> <ul style="list-style-type: none"> - ห้องน้ำสาธารณะมีไม่เพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยว - ไม่มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว - บริการด้านอาหารเครื่องดื่มมีไม่เพียงพอ - บริการด้านการจำหน่ายของที่ระลึกมีไม่เพียงพอ <p>5. ด้านพัฒนาการแหล่งท่องเที่ยว</p> <p>ไม่มีปัญหา</p>
<p>4. เขตห้ามล่าสัตว์ป่าคุนลำพัน ตำบลนาเชือก อำเภอนาเชือก จังหวัดนครราชสีมา</p>	<p>1. ด้านพัฒนาการการจัดการท่องเที่ยว</p> <ul style="list-style-type: none"> - ชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว (เพราะอยู่ในความดูแลของกรมป่าไม้) <p>2. ด้านพัฒนาการรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยว</p> <ul style="list-style-type: none"> - เนื่องจากอยู่ในความดูแลของกรมป่าไม้ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวจึงเป็นไปตามกฎของทางราชการ ไม่มีความหลากหลาย <p>3. ด้านพัฒนาการการต้อนรับนักท่องเที่ยว</p> <ul style="list-style-type: none"> - เนื่องจากอยู่ในความดูแลของกรมป่าไม้ ด้านการต้อนรับนักท่องเที่ยวจึงเน้นไปที่กลุ่มคณะที่มาศึกษาธรรมชาติวิทยา มากกว่าประชาชนทั่วไป

ตาราง 1 (ต่อ)

แหล่งท่องเที่ยว	ปัญหา/อุปสรรค
	4. ด้านพัฒนาการสิ่งอำนวยความสะดวกและที่พัก <ul style="list-style-type: none"> - เนื่องจากเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ เน้นการอนุรักษ์พืชพรรณและสัตว์ป่า จึงไม่อนุญาตให้บุคคลทั่วไปเข้าพัก 5. ด้านพัฒนาการแหล่งท่องเที่ยว <ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีปัญหาเพราะอยู่ในความดูแลของกรมป่าไม้
5. อุทยานมัจฉาโขงกุดหวาย บ้านโขงกุดหวาย ตำบลเก็ง อำเภอเมือง จังหวัด มหาสารคาม	1. ด้านพัฒนาการการจัดการท่องเที่ยว <ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีระบบการบริหารจัดการที่ใช้เป็นแนวทางที่ชัดเจน - ไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐอย่างเป็นทางการ 2. ด้านพัฒนาการรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยว <ul style="list-style-type: none"> - ขาดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่ดี - ชาวชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวโดยตรง 3. ด้านพัฒนาการการต้อนรับนักท่องเที่ยว <ul style="list-style-type: none"> - ขาดหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยว - ขาดเจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว 4. ด้านพัฒนาการสิ่งอำนวยความสะดวกและที่พัก <ul style="list-style-type: none"> - ขาดความพร้อมด้านที่พักแบบโฮมสเตย์ - ห้องน้ำสาธารณะไม่เพียงพอ 5. ด้านพัฒนาการแหล่งท่องเที่ยว <ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีปัญหาเพราะอยู่ในความดูแลของวัดพิทักษ์สามัคคีโพธิ์ศรี 2
6. กลุ่มผลิตกลองยาวบ้าน ตลาด ตำบลหวาย อำเภอ วาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม	1. ด้านพัฒนาการการจัดการท่องเที่ยว <ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีระบบการบริหารจัดการที่ใช้เป็นแนวทางที่ชัดเจน - ไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐทั้งด้านความรู้และงบประมาณ - ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว

ตาราง 1 (ต่อ)

แหล่งท่องเที่ยว	ปัญหา/อุปสรรค
	2. ด้านพัฒนาการรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยว - ขาดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่ดี - คนในชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจหลักการของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม 3. ด้านพัฒนาการการต้อนรับนักท่องเที่ยว - ไม่มีปัญหาสำหรับการต้อนรับนักท่องเที่ยวในประเทศ ยกเว้นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (ปัญหาการสื่อสารด้วยภาษาต่างประเทศ) 4. ด้านพัฒนาการสิ่งอำนวยความสะดวกและที่พัก - ขาดความพร้อมด้านที่พักแบบโฮมสเตย์ 5. ด้านพัฒนาการแหล่งท่องเที่ยว - ขาดการจัดภูมิทัศน์วัฒนธรรมของหมู่บ้านให้น่าสนใจแก่นักท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม

แนวทางการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม ทั้ง 6 แห่ง ประกอบด้วยแนวทางการพัฒนา 5 ด้านดังนี้

1. ด้านการจัดการการท่องเที่ยว

1.1 แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมแต่ละแห่ง ควรจัดระบบการบริหารจัดการ เพื่อใช้เป็นแนวทางพัฒนาที่ชัดเจน โดยมีการระดมความคิดร่วมกันแบบไตรภาคี ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในชุมชน

1.2 แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมแต่ละแห่ง ควรจัดตั้งคณะกรรมการ ขึ้นมาบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยมีภาคประชาชนในชุมชนเป็นหลัก (ยกเว้นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าคุนลำพัน ซึ่งอยู่ในความดูแลของกรมป่าไม้) ในฐานะที่เป็นคนในพื้นที่ ซึ่งรู้รายละเอียดของชุมชนซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ดีที่สุด

ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังของแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนข้อมูลที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นปัจจุบัน

3.4 แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมแต่ละแห่ง ควรจัดเจ้าหน้าที่คอยแนะนำ และอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เป็นจรรยาบรรณความสะดวกเกี่ยวกับเส้นทางกรชม สถานที่ สาธารณูปโภคต่าง ๆ ตลอดจนการรักษาพยาบาลขั้นพื้นฐาน การรักษาความปลอดภัย เป็นต้น

4. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและที่พัก

4.1 แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมแต่ละแห่ง ควรจะปรับปรุงพัฒนาสภาพที่พักรและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้สะอาด สะดวก ปลอดภัย และเอื้อประโยชน์แก่นักท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงภูมิหลังทางวัฒนธรรมด้านที่อยู่อาศัยของแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้ นักท่องเที่ยวชาวบซึ่งถึงวัฒนธรรมด้านที่อาศัยของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นอย่างแท้จริง

4.2 แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมแต่ละแห่ง ควรจัดทำโครงการพัฒนา สิ่งอำนวยความสะดวกและที่พัก เพื่อนำเสนอขงงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาล เพื่อให้เกิด ความคล่องตัวในการบริหารจัดการ โครงการและนักท่องเที่ยวเกิดความสะดวกในการเข้าถึงแหล่ง ท่องเที่ยว

4.3 แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมแต่ละแห่ง ควรสนับสนุนให้ประชาชนในพื้นที่ช่วยกันดำรงรักษาวัฒนธรรม หรือขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของท้องถิ่นเอาไว้อย่าง เกร่งครัด เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักท่องเที่ยว และเป็นอัตลักษณ์ประจำท้องถิ่น โดยเฉพาะ อย่างยิ่งประชาชนในพื้นที่ควรทำหน้าที่มัคคุเทศก์ให้กับนักท่องเที่ยวได้

4.4 แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมแต่ละแห่ง ควรพัฒนาระบบ สาธารณูปโภค เช่น ถนนหนทาง น้ำประปา ไฟฟ้า เป็นต้น ตามศักยภาพของชุมชนเพื่อให้เกิด ความสะดวกต่อการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว โดยอาจขอความร่วมมือไปยัง หน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง

5. ด้านแหล่งท่องเที่ยว

5.1 แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมแต่ละแห่ง ควรปลูกฝังทัศนคติให้ ประชาชนในพื้นที่รักษาสภาพนิเวศวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นเอาไว้อย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะ อย่างยิ่งผู้นำชุมชนควรเป็นแกนหลักในการปลูกฝังทัศนคตินี้ อาจทำในลักษณะของเครือข่าย อนุรักษ์นิเวศวัฒนธรรมหรือในรูปแบบอื่น ๆ เพื่อสร้างสำนึกร่วมหรือความเป็นเจ้าของร่วมของ ชุมชน

5.2 แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมแต่ละแห่ง ควรสร้างความตระหนักให้ ประชาชนในพื้นที่ร่วมมือกันเฝ้าระวัง สิ่งที่จะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศวัฒนธรรม

ของชุมชน โดยอาจจะรวมตัวกันในลักษณะของเครือข่าย เฝ้าระวังทางนิเวศวัฒนธรรมหรือเครือข่ายอื่น ๆ ในลักษณะคล้ายกันนี้ เพื่อสร้างความรัก ความสามัคคีระหว่างชาวชุมชนและความหวงแหนระบบนิเวศวัฒนธรรมของชุมชน

5.3 แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมแต่ละแห่ง ควรจัดระบบการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เป็นต้นว่า จัดทำคู่มือการท่องเที่ยวเพื่อแจ้งให้ทราบว่าสิ่งไหนทำได้ สิ่งไหนทำไม่ได้ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและสามารถประพฤติปฏิบัติตนได้สอดคล้องกับวัฒนธรรมย่อยของแต่ละท้องถิ่น และสามารถท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างมีความสุข และได้สาระ

5.4 แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมแต่ละแห่ง ควรร่วมมือกันในลักษณะเครือข่าย เพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูล ปัญหา อุปสรรคซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ซึ่งจะเอื้อประโยชน์ต่อการบริหารจัดการ และปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับระบบนิเวศวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งเป็นเสมือนแม่เหล็กดึงดูดนักท่องเที่ยว

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม
ผู้วิจัยได้สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะตามความมุ่งหมายดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. สรุปผล
3. อภิปรายผล
4. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาพัฒนาการและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม

สรุปผล

การพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม
ผู้วิจัยได้สรุปผลตามความมุ่งหมายดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม
ผู้วิจัยได้ศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม จำนวนทั้งหมด 6 แห่ง ได้แก่
 - 1.1 หมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านแพง ตำบลบ้านแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
 - 1.2 กลุ่มเครื่องปั้นดินเผา บ้านหม้อ ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

1.3 พระธาตุนาคูน อำเภอธัญบุรี จังหวัดมหาสารคาม

1.4 ป่าคูน้ำลำพัน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

1.5 วนอุทยานโจนกุดหวาย บ้านโจนกุดหวาย ตำบลเกิ้ง อำเภอเมือง จังหวัด

มหาสารคาม

1.6 กลุ่มผลิตกลองยาวบ้านตลาด ตำบลบ้านหาญ อำเภอบ้านดุง จังหวัด

มหาสารคาม

แหล่งท่องเที่ยวในแต่ละแห่งนั้นมีความแตกต่างกันทั้งด้านความเป็นวิถีชีวิตของชุมชน ความสวยงามเป็นธรรมชาติ ความเป็นโบราณสถาน และความเป็นแหล่งผลิตผลิตภัณฑ์

2. การพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม

2.1 ด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม

พบว่า ยังไม่มีระบบการบริหารจัดการที่เป็นแนวทางชัดเจน เนื่องจากยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐบาลอย่างเป็นทางการและขาดงบประมาณในการจัดการ ส่วนใหญ่จะเป็นการบริหารจัดการเองภายในกลุ่มกันเอง ชุมชนและกลุ่มยังไม่มีความรู้เรื่องการจัดการท่องเที่ยว ไม่มีหน่วยงานของรัฐเข้ามาดูแล หรือจัดการอบรมให้

2.2 ด้านรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว พบว่า ในแต่ละแห่งทั้ง 5 แห่ง ยังไม่มีรูปแบบหรือกิจกรรมที่จัดไว้รองรับนักท่องเที่ยว ไม่มีรูปแบบการบริหารจัดการในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว การให้บริการมัคคุเทศก์ และกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะถือเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการบริการนักท่องเที่ยว

2.3 ด้านการต้อนรับนักท่องเที่ยว พบว่า ไม่มีแนวทางในการการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ดี เนื่องจากขาดความรู้ ประสบการณ์ และบุคลากรในการต้อนรับ และให้บริการนักท่องเที่ยว ปัจจุบันนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมจะดูแลตัวเองโดยการเดินเที่ยวชมเองตามลำพัง

2.4 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า มีเพียงสาธารณูปโภคพื้นฐานที่จัดไว้รองรับนักท่องเที่ยวเท่านั้น เช่น ห้องสุขา ขาดที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ศูนย์บริการข้อมูลทางการท่องเที่ยวของชุมชน และสถานที่จอดรถ ซึ่งยังไม่มีการจัดขอบเขตที่เหมาะสมในแหล่งท่องเที่ยว

2.5 ด้านแหล่งท่องเที่ยวพบว่า เป็นสถานที่ที่มีความน่าสนใจแตกต่างกันคือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามด้านธรรมชาติ และวัฒนธรรมความทรงคุณค่าของโบราณสถาน และที่สำคัญอย่างยิ่งคือการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยววันนั้น ๆ ต่อไป

3. แนวทางการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม

แนวทางการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม ในภาพรวมแนวทางการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม ทั้ง 6 แห่ง จำเป็นต้องมีการพัฒนาใน 5 ด้านหลัก ๆ ได้แก่ 1) ด้านการจัดการการท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่จะต้องใช้ความรู้ด้าน การจัดการการท่องเที่ยว บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ 2) ด้านรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่ควรร่วมมือกันวางแผนหารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ ๆ เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว 3.) ด้านการต้อนรับนักท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่นอกจากจะต้องรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมเอาไว้แล้ว ยังควรพัฒนาทักษะการสื่อสารด้วยภาษาสากลเพื่อความเข้าใจอันดีต่อกันอีกด้วย 4) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและที่พัก แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งควรพัฒนา ด้านความสะดวกของอาคารสถานที่ ความปลอดภัยขณะอยู่ในสถานที่ท่องเที่ยว ความสะอาดของอาคารสถานที่ ความปลอดภัยขณะอยู่ในสถานที่ท่องเที่ยว ความสะอาดด้านสาธารณสุขปโภคขั้นพื้นฐาน และ 5) ด้านแหล่งท่องเที่ยว จุดเน้นคือภูมิทัศน์วัฒนธรรม ประชาชนในพื้นที่จะต้องช่วยกันดูแลรักษาสภาพภูมิทัศน์หรือระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

สำหรับสองภาคส่วนที่ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม ทั้ง 6 แห่งได้แก่

3.1 ภาคประชาชนในท้องถิ่น

ภาคประชาชนในท้องถิ่นประกอบด้วยผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม

3.1.1 ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ทั้งผู้บริหารพนักงาน และบุคลากรผู้เกี่ยวข้อง ควรจะพัฒนาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1) พัฒนาด้านความรู้ความเข้าใจในหลักการของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม
- 2) พัฒนาด้านความรู้ความเข้าใจในภูมิหลังหรือประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมในจังหวัดมหาสารคามทั้ง 6 แห่ง
- 3) พัฒนาด้านเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมทั้งภายในจังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดใกล้เคียง

4) พัฒนาด้านการใช้พลังงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดและการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างเห็นคุณค่า

3.1.2 ประชาชนที่อาศัยอยู่ภายในหรือรอบ ๆ บริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ประชาชนที่อาศัยอยู่ภายในหรือรอบ ๆ บริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมควรจะพัฒนาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1) พัฒนาด้านการยกระดับวัฒนธรรมพื้นบ้านให้เป็นทั้งวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่มีคุณค่าต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม
- 2) พัฒนาด้านจิตสำนึกรักถิ่นรักวัฒนธรรม มองเห็นคุณค่าและช่วยกันอนุรักษ์และสืบสานให้เกิดความยั่งยืนชั่วลูกชั่วหลาน
- 3) พัฒนาด้านจิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ โดยให้มีความมองว่าระบบนิเวศและระบบวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กัน
- 4) พัฒนาด้านเครือข่ายประชาคมซึ่งอาศัยอยู่ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

อภิปรายผล

การพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้อภิปรายผลตามความมุ่งหมายของการวิจัยดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม

แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม ที่ได้จัดว่ามีเอกลักษณ์หรือความพิเศษเฉพาะพื้นที่ซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างระบบนิเวศกับวัฒนธรรม จำนวน 6 แห่ง ได้แก่

- 1.1 หมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านแพง ตำบลบ้านแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
- 1.2 กลุ่มเครื่องปั้นดินเผา บ้านหม้อ ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
- 1.3 พระธาตุนาดูน กำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม
- 1.4 ป่าคูนราพัน อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม
- 1.5 วนอุทยานโขงกุดหวาย บ้านโขงกุดหวาย ตำบลกั้ง อำเภอเมือง จังหวัด

มหาสารคาม

1.6 กลุ่มผลิตภัณฑ์ยวบ้านตลาด ตำบลบ้านหวาย อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม

แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมแต่ละแห่งดังที่กล่าวมาแล้วมีความแตกต่างกัน ทั้งลักษณะทางสังคมและกายภาพ อันเกิดจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เป็นตัวกำหนดความงดงามตามธรรมชาติของระบบนิเวศ ความเป็นโบราณสถาน ความเป็นแหล่งประวัติศาสตร์ และความเป็นแหล่งผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน ความแตกต่างนี้ถือว่าเป็นจุดเด่นหรือจุดขายของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง ดังแนวคิดของสจ๊วต (นียบพรรณ (ผลวิวัฒน์) วรรณศิริ, 2540 : 108 ; อ้างอิงมาจาก สจ๊วต) ที่ได้กล่าวไว้ในทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ว่า พฤติกรรมของคนในสังคมในรูปแบบบูรณาการ (Integration) ซึ่งจะต้องศึกษาหน้าที่ของโครงสร้างของสังคม ทุก ๆ โครงสร้างในขณะเดียวกันให้สัมพันธ์กันจึงจะเข้าใจสังคมหนึ่ง ๆ ได้อย่างลึกซึ้งและถ่องแท้ เพราะสังคมหนึ่ง ๆ ประกอบขึ้นด้วยโครงสร้างต่าง ๆ โครงสร้างของสังคมก็คือส่วนประกอบของสังคมนั่นเองและสอดคล้องกับงานวิจัยของพรพิมล เฉลิมประเสริฐ (2546 : 118) ซึ่งทำการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม : กรณีศึกษาบ้านกำพี้ หมู่ที่ 1 ตำบลกำพี้ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม พบว่า การทอผ้าไหมและปักผ้าเป็นสิ่งที่นำพาให้ผู้คนต่างถิ่นเข้ามาเยี่ยมชมหมู่บ้านกำพี้ อีกประการหนึ่งก็คือ ดำนาของหมู่บ้าน รวมถึงสิ่งของโบราณที่มีคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ โบราณคดี เช่น การค้นพบโบราณวัตถุจำพวกไหใบใหญ่ ไก่เล็ก กระต่าย ปูนปั้นฝังคาเพชร ข้าวสารสีดำบรรจุในไห ซึ่งขุดได้จากที่นาของราษฎรในหมู่บ้าน อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของโยฮัน จันทวี (2548 : 98-99) ซึ่งได้ทำการศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง : กรณีศึกษาโครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ พบว่า การจัดการเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการฯ เพื่อให้เกิดความยั่งยืน มีการดำเนินงานตามนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งมีการจัดการโดยใช้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจสำหรับนักท่องเที่ยว มีกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ กิจกรรมเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ชมทัศนียภาพธรรมชาติ การพักผ่อนรวมทั้งแบบกางเต็นท์และบ้านพัก ตลอดจนถึงโฮมสเตย์ เป็นต้น

2. การพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม

การพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม แบ่งออกเป็น 5 ด้านได้แก่

2.1 ด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม

พบว่า ยังไม่มีระบบการบริหารจัดการที่เป็นแนวทางชัดเจน เนื่องจากยังไม่ได้รับการสนับสนุนจาก

หน่วยงานรัฐบาลอย่างเป็นทางการ และขาดงบประมาณในการจัดการส่วนใหญ่จะเป็นการบริหารจัดการกันเองภายในกลุ่ม ชุมชนและกลุ่มยังไม่มีความรู้เรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ไม่มีหน่วยงานของรัฐมาดูแลหรือจัดอบรมเรื่องดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดของ นิยพรรณ (ผลวิณะ) วรรณศิริ (2540 : 124) ที่ได้กล่าวไว้ในทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม โดยนิยามคำว่า “นิเวศวิทยา” คือการปรับตัวเข้าหากันระหว่างสิ่งแวดล้อมกับมนุษย์ การปรับตัวของมนุษย์นั้นต่างจากสัตว์ครึ่งที่มันขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางวัฒนธรรม นิเวศวิทยาวัฒนธรรม คือ การศึกษาถึงการปรับตัวหรือความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ การศึกษาวัฒนธรรมของสัตว์ คือ การวิเคราะห์ระบบนิเวศวิทยาของสังคมเพื่อค้นหาลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมแต่ละแห่ง ให้สอดคล้องกับงานวิจัยของอุคม บัวศรี และคณะ (2532 : 100-101) ได้วิจัยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวจำนวนมากยังมิได้รับการพัฒนาทั้ง โครงสร้างพื้นฐานและการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก นอกจากนี้ยังพบแหล่งท่องเที่ยวเกิดความเสื่อมโทรมถูกบุกรุกทำลาย ขาดการจัดการการใช้พื้นที่ในการบริการการท่องเที่ยวให้มีระบบหรือมีแบบแผนตลอดจนทั้งความปลอดภัยและความอบอุ่นในการท่องเที่ยว สิ่งที่ปรากฏให้เห็นโดยทั่วไปคือ ความไม่สะอาดของแหล่งท่องเที่ยว และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปกรณ์ จินาคำ (2547 : 92-94) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาบ้านห้วยสี อำเภอมะนัง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการศึกษาพบว่า ทางด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมนั้นผู้ที่เป็สมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการรักษา สภาพแวดล้อมธรรมชาติของชุมชนมากที่สุด ขณะที่ผู้ที่มิได้เป็สมาชิกมีส่วนร่วมในการป้องกัน สิ่งแวดล้อมจากการถูกทำลายโดยธรรมชาติและมนุษย์มากที่สุด ส่วนการจัดกลุ่มองค์กรในชุมชนนั้น ผู้ที่เป็นสมาชิกให้ความสำคัญในเรื่องความสัมพันธ์ของชุมชนมากที่สุด ขณะที่ผู้ที่มิได้เป็สมาชิกให้ความสำคัญในเรื่องการมีส่วนร่วมในการออกกฎระเบียบของชุมชนมากที่สุด สำหรับการจัดการงบประมาณการเงินของกลุ่มนั้น ทั้งผู้ที่เป็นสมาชิกและไม่เป็สมาชิกมีส่วนร่วมในการคัดเลือกตัวแทนเพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการงบประมาณมากที่สุด จากการศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นของกลุ่มการท่องเที่ยวบ้านห้วยสีนั้นพบว่า ผู้ที่เป็นสมาชิกและไม่เป็สมาชิกมีความคิดเห็นต่างกันคือ ผู้ที่เป็นสมาชิกเห็นว่า ปัญหาที่เกิดขึ้น 3 อันดับแรก ได้แก่ ปัญหาของการไม่มีความรู้ความเข้าใจในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ ปัญหาการไม่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการสิ่งแวดล้อม และปัญหาการไม่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการการท่องเที่ยว ตามลำดับ ส่วนผู้ที่ไม่เป็สมาชิกเห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้น 3 อันดับแรก ได้แก่ ปัญหาการจัดแข่งในชุมชน ปัญหาความขัดแย้งในหน่วยงาน และปัญหาความไม่พร้อมของการรองรับนักท่องเที่ยว ตามลำดับ

2.2 ด้านรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมทั้ง 6 แห่ง ยังไม่มีรูปแบบหรือกิจกรรมที่จัดไว้รองรับนักท่องเที่ยว ไม่มีรูปแบบการบริหารจัดการในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว การให้บริการมัคคุเทศก์ และกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของรัชชนัญ จารุวัฒนพงษ์ (2544 : 97-98) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน้ำตกพรหมโลก ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้มีการพบปะพูดคุยกันในกลุ่ม และเกิดการรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งชมรมฯ ขึ้น ทำให้มีการจัดกิจกรรมในด้านการอนุรักษ์ เช่น การบวชป่า การจัดกิจกรรมงานวันเด็ก ชุมชนมีความคิดเห็นว่าการจัดการการท่องเที่ยวสามารถเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน แต่ทั้งนี้ชุมชนจะต้องมีการจัดการที่ดี ประกอบกับต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ในการจัดการท่องเที่ยวถึงจะประสบผลสำเร็จได้ แตกต่างจากงานวิจัยของรัชดาภรณ์ เรื่องช่อ (2545 : 108-110) ซึ่งได้ศึกษาปัญหาพิเศษเรื่อง ธุรกิจการท่องเที่ยวถิ่นผู้ไทย : กรณีศึกษาหมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทย บ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการการท่องเที่ยวของหมู่บ้านโคกโก่ง ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำในการบริหาร โดยแต่งตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้ประสานงานกับชาวบ้าน มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ ออกเป็นฝ่ายตามลักษณะงาน ซึ่งพิจารณาจากความถนัดและความสมัครใจของแต่ละบุคคล การสั่งการส่วนใหญ่ผู้ใหญ่บ้านจะใช้วิธีมอบหมายงานผ่านหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน เพื่อให้ชาวบ้านได้ปฏิบัติหน้าที่และประสานงานในฝ่ายที่ตนรับผิดชอบ กิจกรรมต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านวัฒนธรรมจึงเกิดจากการร่วมมือร่วมใจของสมาชิกภายในหมู่บ้านอย่างแท้จริง

2.3 ด้านการต้อนรับนักท่องเที่ยว พบว่า ไม่มีแนวทางในการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ดี เนื่องจากขาดความรู้ ประสบการณ์ และบุคลากรในการต้อนรับและให้บริการนักท่องเที่ยว ปัจจุบันนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมจะดูแลตัวเองโดยการเดินเที่ยวชมเองตามลำพัง สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิยม กิตติวงศ์ตระกูล และคณะ (2546 : 111-113) ที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดกาฬสินธุ์มากที่สุดคือ แหล่งท่องเที่ยว ไคโนเสาร์ภูคุ้มข้าว มากที่สุด (3.21) รองลงมาคือ แหล่งท่องเที่ยวเขื่อนลำปาว (3.13) และน้อยที่สุดคือ พิพิธภัณฑ์ของดีเมืองกาฬสินธุ์ (2.48) ข้อเสนอแนะต่อแหล่งท่องเที่ยวทุกแห่งในจังหวัดกาฬสินธุ์พบว่า 1) แหล่งท่องเที่ยวทุกแห่งควรจัดสินค้าที่ระลึกไว้จำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว 2) แหล่งท่องเที่ยวทุกแห่งควรจัดมัคคุเทศก์นำเที่ยว 3) แหล่งท่องเที่ยวทุกแห่งควรจัดให้มีบริการจำหน่ายอาหารบริการนักท่องเที่ยว และ 4) ควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สะอาดและน่าชม

มากกว่านี้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยสิทธิ์ คำรงวงศ์เจริญ (2550 : 115-117) ที่ได้วิจัย การจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงอนุรักษ์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษาอุทยานต์ อำเภอกุพาน จังหวัดสกลนคร พบว่ามีการวางแผนแบบมีส่วนร่วมและมีแผนปฏิบัติการที่จะ ขับเคลื่อนการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายโดยผู้นำด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีการฝึกอบรม มัคคุเทศก์ให้แก่ชาวบ้าน มีการเตรียมให้มีกิจกรรมการแสดงด้านวัฒนธรรมแก่ผู้มาเยี่ยมชมและ พักผ่อนหย่อนใจ มีการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน เป็นไปแนวคิด นิชพรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ (2540 : 93) ที่กล่าวถึง ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมหนึ่ง ๆ จะแพร่กระจายไปยังแหล่งอื่น ๆ ได้ต้องยึดหลักว่า วัฒนธรรม คือ ความคิด และพฤติกรรม (ผลของ ความคิด) ที่ติดตัวบุคคล บุคคลไปถึงที่ใดวัฒนธรรมก็จะไปถึงที่นั่น ดังนั้น การแพร่กระจายของ วัฒนธรรมจะขึ้นอยู่กับปัจจัยต่อไปนี้

2.3.1 หลักภูมิศาสตร์ ต้องไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ขวางกั้น เช่น ไม่มีภูเขา ทะเลกว้าง ทะเลทราย แหล่งหิมะ ป่าทึบ เป็นต้น เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการ เดินทางของคนที่มีวัฒนธรรมติดตัว

2.3.2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ การที่ผู้คนต้องเดินทางติดต่อไปมาหาสู่กัน ส่วนมากเนื่องมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจ บ้างก็ต้องการไปติดต่อค้าขาย หรือแสวงหาโอกาสที่ดีกว่า ทางเศรษฐกิจ บ้างต้องการไปเที่ยวเตร่ดูสิ่งแปลกใหม่ แต่ก็ต้องมีเงินทองจึงจะไปเที่ยวยังถิ่นอื่นได้ คนที่มีเศรษฐกิจดีจึงมีโอกาสนำวัฒนธรรมติดตัวไปสังสรรค์กับวัฒนธรรมอื่นได้

2.3.3 ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การจงใจไปแลกเปลี่ยนวิธีการ พฤติกรรม ใหม่และความรู้ เป็นต้น การไปศึกษายังถิ่นอื่นจึงเป็นการไปแพร่กระจายวัฒนธรรมโดยตรง การ รู้จักรักใคร่และแต่งงานกับคนต่างวัฒนธรรม การไปร่วมปฏิบัติตามพิธีกรรมทางศาสนาและการ อพยพโยกย้ายถิ่นเพราะเกิดภัยทางสังคม เช่น เกิดสงคราม และความขัดแย้ง การประสพภัย ธรรมชาติเช่น ไข้หวัดมากแพง แห้งแล้ง และการยึดครองโดยผู้รุกราน เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยให้ เกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมทั้งสิ้น

2.3.4 การคมนาคมขนส่งที่ดี เป็นปัจจัยเอื้อต่อการแพร่กระจายทาง วัฒนธรรม เช่น ถนนดี พาหนะสำหรับการโดยสารและการเดินทางในระยะทางไม่ไกลเกินไปนัก ล้วนแล้วแต่เป็นอัตราเร่งการแพร่กระจายที่ดีด้วย

2.4 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า มีเพียงสาธารณูปโภคพื้นฐานที่จัดไว้ รองรับนักท่องเที่ยวเท่านั้น เช่น ห้องสุขา ชาติที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ศูนย์บริการ ข้อมูลทางการท่องเที่ยวของชุมชน และสถานที่จอดรถซึ่งยังไม่มีการจัดขอบเขตให้เหมาะสมใน

แหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของ เพ็ญพร ถิษฐ์ประดิษฐ์ (2542 : 100-103) ที่ได้วิจัย ปัญหาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า เส้นทางคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นถนนลาดยางสภาพดี พาหนะที่ใช้เดินทางสามารถใช้ได้ทุกประเภท สิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการในแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำ สภาพธรรมชาติ และระบบนิเวศส่วนใหญ่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง แหล่งท่องเที่ยวทุกแห่งไม่มีมลภาวะ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นกนจังหวัดกาฬสินธุ์ รองลงมาคือนักท่องเที่ยวจากจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และน้อยที่สุดคือนักท่องเที่ยวจากจังหวัดในภาคอื่น ๆ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริการ ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การบริการอยู่ในระดับปานกลาง ความคิดเห็นต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า มีปัญหาเกี่ยวกับการบริการสาธารณูปโภคมากที่สุด วิธีการแก้ไขปัญหาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เห็นว่า ควรมีการพัฒนาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้สะอาด สวยงามเป็นระเบียบ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งรัตน์ หัตถกรรม (2547 : 97-99) ที่ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาหมู่บ้าน ทอผ้าไหมคำบลนาโพธิ์ อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ผลการศึกษาพบว่า 1) ผลการศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของหมู่บ้านทอผ้าไหมในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยยึดหลักองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว 3 องค์ประกอบพบว่า ศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวของชุมชนมีศักยภาพปานกลาง ศักยภาพด้านการเข้าถึงชุมชนมีศักยภาพปานกลาง และศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชนมีศักยภาพปานกลาง และยังคงต้องมีการปรับปรุงและเพิ่มศักยภาพในเรื่องห้องน้ำสาธารณะสำหรับนักท่องเที่ยว และจัดสร้างศูนย์บริการข้อมูลทางการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน

2.5 ด้านแหล่งท่องเที่ยวพบว่า เป็นสถานที่ที่มีความสนใจแตกต่างกันคือ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามด้านธรรมชาติ และวัฒนธรรมความทรงคุณค่าของโบราณสถาน และที่สำคัญอย่างยิ่งคือการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้น ๆ ต่อไป ดังที่เฮอริเบิร์ต บลูเมอร์ (Herbert Blumer) ก็ได้อธิบายไว้ในทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพัทธ์ว่าการจัดระเบียบทางสังคม ความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มต่าง ๆ เกิดจากผลของการที่บุคคลแปลหรือกำหนดความหมายของการกระทำต่อกัน การมีปฏิริยาโต้ตอบมิได้มีโดยตรงต่อการกระทำของบุคคล แต่เพราะปฏิริยาต่อความหมายของการกระทำต่อกัน หรือปฏิริยาต่อกันต้องอยู่ในรูปแบบของกระบวนการที่บุคคลทั้งหลายเข้าใจในเหตุการณ์ สามารถประเมินเหตุการณ์ ให้ความหมาย และตัดสินใจที่จะมีการกระทำโต้ตอบ ระหว่างการกระทำระหว่างกันต่อการแปลความหมายของสัญลักษณ์ เราอาจกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงในแบบแผนการกระทำระหว่างกันของบุคคลในสังคมนั้น มาจากการที่บุคคลหรือกลุ่มมีความคิดริเริ่ม

ความคิดสร้างสรรค์ต่อการแปลความหมายหรือการตีความในแบบแผนการกระทำใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากแบบแผนเดิมย่อมจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงแบบแผนการกระทำระหว่างกันได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ คมสัน วาฤทธิ (2545 : 72-80) ที่ได้ศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาชุมชนลำน้ำว่า อำเภอแม่จิม จังหวัดน่าน ผลการศึกษาพบว่า ด้านสภาพพบว่าสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติของชุมชนลำน้ำว่า ยังอยู่ในสภาพที่มีความสมบูรณ์ เนื่องจากในบริเวณพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนแห่งนี้ถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ส่งผลให้เอื้อต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งทางด้านการศึกษาหาความรู้ ความเพลิดเพลิน และความสนุกสนานตื่นเต้น ทำให้นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศในหลากหลายกลุ่มด้วยกัน ด้านศักยภาพของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้พบว่ามีองค์ประกอบสำคัญของศักยภาพ 4 ด้านที่มีความเกี่ยวข้องและมีสัมพันธ์ภาพในมิติต่าง ๆ กันในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนในท้องถิ่น ได้แก่ 1) ศักยภาพชุมชนของท้องถิ่นในการรักษาและพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ 2) ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วม 3) ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว และ 4) ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดสรรผลประโยชน์และรายได้จากการท่องเที่ยว และสอดคล้องกับ วาฤทธิ แสนคำ (2545 : 70-76) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ชุมชนมีความหลากหลายด้านกลุ่มชาติพันธุ์ ความหลากหลายด้านวัฒนธรรม มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น มีความสวยงามตามธรรมชาติอันเป็นลักษณะเฉพาะของพื้นที่มีระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานครบถ้วนเพียงพอสำหรับรองรับการท่องเที่ยว แต่ควรมีการปรับปรุงด้านสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้น เช่น ศูนย์บริการข้อมูลทางการท่องเที่ยว และห้องน้ำสาธารณะสำหรับนักท่องเที่ยว

3. แนวทางการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม

แนวทางการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม พบว่า แนวทางการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม มุ่งเน้นให้ความสำคัญแก่ประชาชนในท้องถิ่นในการเป็นเจ้าของธุรกิจท่องเที่ยว รัฐบาลเป็นเสมือนผู้ควบคุมให้การดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วัฒนธรรมของเอกชนเป็นไปตามนโยบายด้านการท่องเที่ยวของรัฐบาลโดยแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมทั้ง 6 แห่ง ควรมีแนวทางการพัฒนาใน 5 ด้านหลัก ๆ ดังนี้

3.1 ด้านการจัดการการท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จะต้องใช้ความรู้ด้านการจัดการการท่องเที่ยวบริหารแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ โดยอาจขอความร่วมมือจากหน่วยงานของรัฐในเรื่องวิทยากร และการจัดอบรมเกี่ยวกับหลักการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับประชาชนในพื้นที่

3.2 ด้านรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่ควรร่วมมือกันวางแผนหารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ ๆ เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ไม่มีรูปแบบการบริหารจัดการเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว การให้บริการมัคคุเทศก์ กิจกรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น

3.3 ด้านการต้อนรับนักท่องเที่ยว ไม่มีแนวทางหรือรูปแบบในการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ดี เนื่องจากขาดความรู้ ประสบการณ์ และบุคลากรในการต้อนรับและให้บริการนักท่องเที่ยว ปัจจุบันนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมจะดูแลตัวเองโดยการเดินชมเองตามลำพัง นอกจากนั้นประชาชนในพื้นที่ควรมีความรู้ในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวด้วยภาษาสากล เพื่อความเข้าใจอันดีต่อกัน

3.4 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและที่พัก แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งควรพัฒนาด้านความสะดวกของอาคารสถานที่ ความปลอดภัยขณะอยู่ในสถานที่ท่องเที่ยว ความสะดวกด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน

3.5 ด้านแหล่งท่องเที่ยว จุดเน้นคือภูมิทัศน์วัฒนธรรม ประชาชนในพื้นที่ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยว ควรช่วยกันดูแลรักษาสภาพภูมิทัศน์หรือระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวอย่างค่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

แนวทางการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม สำหรับแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 6 แห่งดังกล่าว จำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจในหลักของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง และการสื่อสารด้วยภาษาสากล ซึ่งจำเป็นจะต้องอาศัยผู้หรือวิทยากรจากหน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานเอกชนที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้ ดำเนินการฝึกอบรมแก่ประชาชนในพื้นที่ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของอุดมพร กงเพชร (2548 : 102-103) ที่ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูมิทัศน์ อำเภอนองแสง จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า สภาพและลักษณะการดำเนินงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูมิทัศน์ มีการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทรัพยากร

ธรรมชาติ และป่าไม้ ที่พักและอาหาร ดำเนินการในรูปแบบสวัสดิการ ราคายุติธรรม และประหยัด การเดินทางสะดวกทุกฤดูกาล มีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม มีการประชาสัมพันธ์โดยแผ่นพับ โบรชัวร์ และมีระบบข้อมูลข่าวสารผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ มีบุคลากรปฏิบัติงาน ส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ ไม่มีการจัดสรรคนมา ฝึกอบรมบุคลากร พื้นที่ในภูฝอยลมจะแบ่งเป็นบ้านพักและเต็นท์นอน สามารถจองที่พักได้ทางโทรศัพท์ และด้วยตนเอง มีระบบสาธารณสุขปลอดภัยเพียงพอ และไม่เก็บค่าบริการ และสอดคล้องกับ สุภาพ บุญไชย (2542 : 57) ที่กล่าวว่าประชาชนชาวจังหวัดมหาสารคามได้มีพฤติกรรมการไปเที่ยวมากขึ้นทั้งภายในภาคอีสานและภาคอื่นๆ การไปท่องเที่ยวเป็นกลุ่มโดยการเช่ารถ เหมารถไปเที่ยวด้วยกัน หรือบริษัทนำเที่ยวมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันชาวบ้านก็จะจัดซื้ออาหารมาตั้งขายริมทางเกือบทุกเส้นทางสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก และที่สำคัญจังหวัดได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวแคมเปญที่ได้กำหนดเอาไว้มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ตามสื่อและหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องจึงทำให้ประชาชนมีการตื่นตัวในการไปเที่ยวและต้อนรับนักท่องเที่ยว

และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nilsson (2001 : 7-24) ได้ศึกษาการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ พบว่าเกษตรกรเป็นผู้ถ่ายทอดวิถีชีวิตแบบชาวสวนให้แก่นักท่องเที่ยวและผู้หญิงต้องการยกระดับความสำคัญของตนเองขึ้นมาจากการทำงานปกติในฟาร์มซึ่งด้อยกว่าผู้ชาย โดยเฉพาะสิ่งที่ทำได้คือ การต้อนรับนักท่องเที่ยว การบริการด้านอาหารหรือการส่งเสริมด้านกิจกรรม และในปัจจุบันการท่องเที่ยวดังกล่าวไม่เพียงแต่เป็นที่นิยมในหมู่นักท่องเที่ยวดังกล่าวไม่เพียงแต่เป็นที่นิยมในหมู่นักท่องเที่ยวที่ต้องการประสบการณ์แปลกใหม่สำหรับการท่องเที่ยวที่แตกต่างไปจากการพักผ่อนโรงแรมทั่วไป แต่หมู่นักเรียนต่างชาติที่ไปเรียนภาษาและต้องการที่พักระยะยาวในราคาที่สมเหตุสมผลด้วยเช่นกัน เพราะการพักแบบดังกล่าวนี้นอกจากได้ฝึกภาษาแทนที่ภาษาของตนเมื่อพักร่วมกับคนชาติเดียวกันสำหรับนักเรียนต่างชาติ ผู้เข้าพักยังได้เรียนรู้ถึงสังคม ความคิดและวัฒนธรรมของคนท้องถิ่นนั้น ๆ

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัยครั้งนี้ได้แก่

1. ความรู้ใหม่ด้านแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม จากการสำรวจ สังเกต และการสัมภาษณ์ สิ่งที่ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวยังขาดอยู่คือ ความรู้เกี่ยวกับระบบการบริหารจัดการซึ่งเป็นหลักสากล ความรู้เกี่ยวกับการบูรณาการเอาสิ่งดี ๆ ที่มีอยู่ในวัฒนธรรมท้องถิ่นผนวกเข้ากับความรู้ด้านการบริหารจัดการที่เป็นสากล และขณะเดียวกันยังขาดผู้นำที่เข้มแข็งที่จะถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์เกี่ยวกับกานอนุรักษ์ การพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นกลไกสำคัญในอันที่จะดำรงรักษาสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและสิทธิประโยชน์ที่ชุมชนพึงได้รับเอาไว้ได้อย่างยั่งยืน

2. ความรู้ใหม่ด้านการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม จากการสำรวจ สังเกต และการสัมภาษณ์ พบว่า ประชาชนในพื้นที่ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยว ยังต้องการความรู้ด้านการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมแต่ยังขาดโอกาสขาดการอนุเคราะห์ด้านวิทยากรหรือผู้ทรงคุณวุฒิด้านนี้มาช่วยจัดอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นทางภาครัฐ ภาคเอกชน ซึ่งหากได้รับความร่วมมือจากทั้งสองภาคส่วน จะช่วยให้เกิดความก้าวหน้าในการพัฒนาและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

3. ความรู้ใหม่ด้านแนวทางการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม จากการสำรวจ สังเกต และการสัมภาษณ์ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมทั้ง 6 แห่ง ยังมีจุดอ่อนอยู่ 5 ด้านหลัก ๆ ได้แก่ ด้านการจัดการการท่องเที่ยว ด้านรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยว ด้านการต้อนรับนักท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและที่พัก และด้านแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจุดอ่อนเหล่านี้สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า เกิดจากขาดความรู้ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ซึ่งเป็นประเด็นเร่งด่วนที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรต้องหันมาให้ความสำคัญและหาทางแก้ไข โดยความร่วมมือในลักษณะไตรภาคีคือภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในพื้นที่

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะประสานความร่วมมือในอันที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไป พร้อม ๆ กับการอนุรักษ์ระบบนิเวศซึ่งถูกทำลายได้ง่ายและการรักษาความเป็นบูรณาการทางด้านวัฒนธรรม

1.2 ควรมีการประเมินผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมและการทำวิจัยเรื่องศักยภาพของระบบนิเวศในปัจจุบัน

1.3 ควรจัดอบรมภาคบังคับกับด้านทรัพยากรมนุษย์ให้แก่เจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศและควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้งในด้านการบริการที่ได้และกิจการด้านอนุรักษ์

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการทำการวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ในจังหวัดมหาสารคาม เพื่อเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพเพียงพอในการดึงดูดนักท่องเที่ยว

2.2 ควรมีการทำการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางและกระบวนการในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในจังหวัดมหาสารคาม

2.3 ควรมีการทำการวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กอบกุล ศรีวงศ์เจริญ. ความพร้อมของประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
กรณีศึกษา : ตลาดน้ำท่าคา ตำบลท่าคา อำเภอกันยนาท จังหวัดสมุทรสงคราม.
วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2544.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 36 ปีการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ :
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2539.
- . การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย,
2547.
- . คู่มือกิจกรรม เทศกาล งานประเพณี ประจำปี 2549-2550. กรุงเทพฯ :
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2549
- คณะกรรมการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2550–2554. นโยบายการท่องเที่ยว. 2552.
<<http://thai.tourismthailand.org/about-tat/about-tat-24-1.html>> 15 กรกฎาคม 2552.
- คมสัน วาฤทธิ. ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษา
ชุมชนลำน้ำว่า อำเภอมะจิม จังหวัดน่าน. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. เชียงใหม่ :
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.
- งามพิศ สัตย์สงวน. หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : รามการพิมพ์,
2543.
- จงรักษ์ อินทยนต์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยว : กรณีศึกษา
บ้านโป่งน้ำร้อน ตำบลใหม่พัฒนา อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง. การค้นคว้าแบบอิสระ
ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2547.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. ภูมิปัญญาแห่งอีสาน : รวบรวมบทความอีสานคดีศึกษา. มหาสารคาม :
อภิชาติการพิมพ์, 2531.
- . วิเคราะห์ภูมิปัญญาอีสาน. อุบลราชธานี : ศิริธรรมออฟเซ็ท, 2538.
- ฉลองศรี พิมพ์สมพงษ์. การวางแผนและพัฒนาลาดการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2542.
- ฉัตรทิพย์ นาดสุภา. แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน ข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม. กรุงเทพฯ :
สร้างสรรค์, 2548.
- ัชพล ทรงสุนทรวงค์. เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการนันทนาการและการท่องเที่ยว
ทางธรรมชาติ. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2545.

- ชัยสิทธิ์ คำรงวงศ์เจริญ. การจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงอนุรักษ์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติ อ่างทองพูน จังหวัดสกลนคร. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2550.
- ชัยอนันต์ สมทวนิช. การเสริมสร้างศักยภาพของ อบต. ในการพัฒนาการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2541.
- จุกัด ศรีคำพร และคณะ. ประมวลสาระชุดวิชาเศรษฐศาสตร์การจัดการ. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, 2545.
- ณรงค์ เส็งประชา. วิถีไทย. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2532.
- คุณพล ไชยสินธุ์. ชีวิตไทยชุดบูชาพญาแถน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2538.
- เดชา ไฉ่สูงเนิน. การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตร กรณีศึกษาร้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2543.
- ธรรมบุญ ประจวบเหมาะ. สรุปผลการสัมมนาการพัฒนาการท่องเที่ยวภาคเหนือ. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2539.
- ชัชชัย รัตนซ้อน. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542.
- นิยพรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ. มานุษยวิทยาและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540.
- นิยม กิตติวงศ์ตระกูล และคณะ. การศึกษาการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์. กาฬสินธุ์ : ม.ป.พ., 2546.
- บริษัท มรดกโลก จำกัด. รายงานโครงการการศึกษาความเหมาะสมและออกแบบรายละเอียดการให้แสงสว่างโบราณสถานในคูเมืองเชียงใหม่. กรุงเทพฯ : เพทายการพิมพ์, ม.ป.ป.
- บุญฤทธิ ปลั่งศิริ. ความท้าทายของภาวะผู้นำกับการเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการ. กรุงเทพฯ : สำนักงาน ก.พ.ร., 2548.
- บุญญารัตน์ นามวงศ์. ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของคณะกรรมการชุมชนเทศบาลตำบลเกาะสมุย อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. สุราษฎร์ธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 2548.
- บุญเลิศ จิตรตั้งวัฒนา. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542.

- ปกรณ์ จินาคำ. การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาบ้านห้วยฮี อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2547.
- พจนา สวนศรี. "การจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน." จุลสารการท่องเที่ยว. 17(2) : 12-24 : เมษายน-มิถุนายน, 2540.
- พจนารต กริ่งไกร. การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม : กรณีศึกษา ตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย. การค้นคว้าแบบอิสระ ปร.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.
- พนิดดา สิงห์ตรา. ศักยภาพของชุมชนบ้านห้วยฮีในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2544.
- พรพิมล เฉลิมมีประเสริฐ. ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม : กรณีศึกษาบ้านก่ำพื้ หมู่ที่ 1 ตำบลก่ำพื้ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม : คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. 2546.
- เพ็ญพร ถิตย์ประดิษฐ์. ปัญหาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2542.
- เพ็ญศรี เจริญวานิช. การพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวใน 5 จังหวัดคือ ขอนแก่น นครราชสีมา บุรีรัมย์ เลย และอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2541.
- เพลินพิศ เครือบุญ. วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านจัวเหนือ ตำบลบ้านสูง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.
- ไพฑูรย์ พงสะบุตร และวิลาสวงศ์ พงสะบุตร. 60 รุ่น อักษรศาสตร์บัณฑิต ปีการศึกษา 2538. กรุงเทพฯ : คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2539.
- ภราเดช พัทม์วิเชียร. เอกสารการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายใต้โครงการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2545 วันที่ 7-9 มีนาคม 2545 ณ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์. กรุงเทพฯ : กองอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2539.

- ภาณุ วรมิตร. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษา อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ บธ.ม. สุราษฎร์ธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. 2549.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. เศรษฐศาสตร์สวัสดิการและสิ่งแวดล้อม. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2528.
- มิ่งสรรพ ขาวสะอาด. โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. 2540.
- มิศรา สามารถ. การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ : สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. 2543.
- ยศ สันติสมบัติ. ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา อย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย. 2540.
- . มนุษย์กับวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2548.
- โยธิน จันทวี. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง : กรณีศึกษาโครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2548.
- รพีพรรณ สุวรรณณัฐโชติ. สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. 2530.
- รัชดาภรณ์ เรืองช่อ. ธุรกิจการท่องเที่ยวถิ่นผู้ไทย : กรณีศึกษาหมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทยบ้านโคกโค้ง ตำบลกุดหว้า อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. การศึกษาปัญหาพิเศษ บธ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 2545.
- รัตนา รุจิบุญกุล. ภูมิศาสตร์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์. 2537.
- รุ่งทิพ ว่องปฏิการ. เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2549.
- รุ่งรัตน์ หัตถกรรม. แนวทางการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวผ้าไหม ตำบลนาโพธิ์ อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2547.

- วรพักตร์ เลอสิทธิศักดิ์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมจากกิจกรรมการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาเมืองโบราณเวียงกุมกาม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2547.
- วรรณ วลัยวานิช. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.
- วัชร ปลายนาทร. สังคมวิทยาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช, 2530.
- วัฒนพร สุลาษา. แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษา แหล่งท่องเที่ยวคอกดง จังหวัดเชียงราย. รายงานการค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.
- วารินทร์ วรินทร์เวช. การศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคอกดงเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2549.
- วาลิตา แสนคำ. การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.
- วิฑิตา งามปัญญา. การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล เขตบางขุนเทียน เพื่อเสริมสร้างการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 2546.
- วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์. "วัฒนธรรมพื้นบ้าน : ทรัพยากรการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่ง," ใน นิเวศน์สัญจร วิถีทองสู่การอนุรักษ์. หน้า 32-37. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2531.
- . ลพบุรี : การสำรวจเบื้องต้นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี. กรุงเทพฯ : กองวางแผนโครงการ ฝ่ายวางแผนโครงการและพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2530.
- ศิริ ฮามสุโพธิ์. สังคมวิทยาการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2539.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. การศึกษาสังคมและวัฒนธรรม แนวความคิด วิธีวิทยาและทฤษฎี. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2544.
- สาทิศ สุขผ่องศรี. รายงานการวิจัยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาชุมชนศิรีวง ตำบลท่าโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช. นครราชสีมา : ม.ป.พ., 2543.

- สายสุนีย์ สิงห์ทัศน์. เอกสารการสอนชุดวิชาทรัพยากรการท่องเที่ยวของไทย. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545.
- สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. ข้อมูลเพื่อการวางแผนมหาดไทย ข้อมูลพื้นฐาน ปี 2541
สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. กรุงเทพฯ : ศูนย์สารสนเทศ สำนักงาน
ปลัดกระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย, 2541.
- สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์. การพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวบ้านโลกโถ่ง
ตำบลลูกหว้า อำเภอภูพาน จังหวัดกาฬสินธุ์. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย, 2545.
- สุภางค์ จันทวานิช. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- สุภาพ นฤไชย. การจัดการทรัพยากรมนุษย์และสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน : กรณีศึกษาเขตอำเภอ
เมือง จังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2542.
- สุภาพร มากแจ้ง. หลักภูมิคุ้มกัน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2534.
- สุรพิชัย พรหมสิทธิ์. เอกสารการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพการจัดการการท่องเที่ยว.
นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2546.
- เสรี พงศ์พิศ. ภูมิปัญญาชาวบ้าน. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2531.
- . ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท เล่มที่ 1-2. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พริ้นติ้ง
แอนด์พับลิชชิ่ง, 2533.
- อภิรดี ไชยเทพ. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตป่าอนุรักษ์ : กรณีศึกษาชุมชน
บ้านป่าเหมี้ยง อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. เชียงใหม่
: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2549.
- อภิศักดิ์ ไสมอินทร์. โลกทัศน์อีสาน. มหาสารคาม : อภิชาติการพิมพ์, 2537.
- อมรา พงศาพิชญ์. “ทุนทางสังคมในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจในสังคมไทย.” วารสารวิจัยสังคม
23(1) : 34-50 : 2536.
- อุดม บัวศรี และคณะ. รายงานการวิจัยการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ :
การศึกษาศักยภาพทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การพัฒนา
แหล่งท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ขอนแก่น : ม.ป.พ., 2532.
- อุดมพร กงเพชร. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผอยลุม อำเภอหนองแสง จังหวัด
อุดรธานี. การศึกษาปัญหาพิเศษ บธ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,
2548.

- Terry, Andrea. "Claiming Christmas for the Tourist : 'Living History' in Dundurn Castle." Masters Abstracts International. 44(06) : unpagged : December, 2006.
- Soper, Anne K. "Cultural Heritage, Identity, and Tourism in Mauritius : Moving Beyond The Tourist Gaze." Dissertation Abstracts International. 67(05) : unpagged : November, 2006.
- Joseph, Christina Ann. "Temples, Tourists and the Politics of Exclusion : The Articulation of Saered Space at the Hindu Pilgrimage Center of Pushakr, India." Dissertation Abstracts International. 55(05) : 1303-A : November, 1994.
- Diedrich, Amy. "Assessment of the Impacts of Tourism Development in Coastal Communities in Belize." Dissertation Abstracts International. 67(11) : unpagged : May, 2007.
- Liu, Abby Yi-chun. "Human Resources Development and Planning for Tourism : Case Studies From PR China and Malaysia." Dissertation Abstracts International. 63(8) : 2934-A : February, 2006.
- Lu, Shiau-Yun. "Control Power, Tourisin Development and Conservation : Planning an Island with a Traditional Culture." Dissertation Abstracts International. 67(4) : 1561-A : October, 2006.
- Boi, Paul Owusu. "Residents' Attitudes and Perceptions Toward National Parks and Ecotourism Development in Ghana : The Case of Dome Community in the Digna National Park." Masters Abstracts International. 42(06) : 2013 : December, 2004.
- Smith, Valenc L. Host and Guests : The Anthropology of Tourism. Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 1977.
- Sprecher, Dawn Marie. "Village-Based Tourism : Monitoring Tourism Change on the Mckong River." Masters Abstracts International. 40(06) : 1442 : December, 2002.
- Stem, Caroline Jeanine. "The Role of Local Development in Protected Area Management : A Comparative Case Study of Ecotourism in Costa Rica." Dissertation Abstracts International. 62(7) : 3009-B : January, 2002.
- Xie, Philip Feifan. "Authenticating Cultural Tourism : Folk Villages in Hainan, China." Dissertation Abstracts International. 64(10) : 3843-A : April, 2004.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

เรื่อง การพัฒนาและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม สำหรับผู้นำและผู้ช่วย (ผู้ร่วม) อุทยานมัจฉาโขงกุศหวาย

คำชี้แจง การกรอกแบบสัมภาษณ์

1. การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาทางวิชาการ ผลการศึกษาจึงไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลแต่อย่างใด แต่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมในอนาคต จึงขอให้ท่านกรุณาตอบแบบสัมภาษณ์ ตามความเห็นของท่าน เพื่อประโยชน์ต่อการนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาต่อไป

2. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ แบ่งออกเป็น 4 ส่วนประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวของอุทยานมัจฉาโขงกุศหวาย

ส่วนที่ 3 ข้อมูลการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของอุทยานมัจฉาโขงกุศหวาย

ส่วนที่ 4 ข้อมูลด้านแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

ตำแหน่งปัจจุบัน.....

อาชีพ.....อายุ.....

การศึกษาสูงสุด.....หน่วยงานที่รับผิดชอบ.....

ช่วงเวลาให้บริการ.....

งบประมาณดำเนินการต่อไป.....

วันที่สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวอุทยานมัจฉาโขงกุศหวาย

1. ประวัติกวามเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยวมีความเป็นมาอย่างไร

.....
.....

2. นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวประเภทใด

.....
.....

3. อุทยานมัจฉาโขงกุศหวายมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจอะไรบ้าง

.....

.....

4. รูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอุทยานมัจฉาโขงกุศหวายแบบใดที่ท่านต้องการ

.....

.....

5. ลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวอุทยานมัจฉาโขงกุศหวายเป็นอย่างไร

.....

.....

ส่วนที่ 3 ข้อมูลการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอุทยานมัจฉาโขงกุศหวาย

1. ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของอุทยานมัจฉาโขงกุศหวายเกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นบ้างหรือไม่

.....

.....

2. ปัญหาในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอุทยานมัจฉาโขงกุศหวายเป็นอย่างไร

.....

.....

3. ทำมีวิธีการรักษาแหล่งท่องเที่ยวอุทยานมัจฉาโขงกุศหวายอย่างไร

.....

.....

4. ทำมีความต้องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอุทยานมัจฉาโขงกุศหวายอย่างไร

.....

.....

5. รูปแบบการประกอบการของชุมชนในปัจจุบันเป็นอย่างไร

.....

.....

ส่วนที่ 4 ข้อมูลด้านแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานมัจฉาโขงกุศหวาย

1. ด้านสภาพจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว

การอนุรักษ์ภูมิทัศน์

.....

.....

การพัฒนาภูมิทัศน์

.....

.....

การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

.....

.....

การให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยว

.....

.....

ด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก

การพัฒนาเกี่ยวกับห้องน้ำ/ห้องสุขา

.....

.....

การพัฒนาเกี่ยวกับสถานที่จอดรถ

.....

.....

การพัฒนาเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์

.....

.....

การพัฒนาเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัย

.....

.....

ผู้สัมภาษณ์.....

วันที่สัมภาษณ์.....

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

เรื่อง การพัฒนาและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม สำหรับผู้นำ และผู้ช่วย (ผู้ร่วม) หมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านแพง

คำชี้แจง การกรอกแบบสัมภาษณ์

1. การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาทาง วิชาการ ผลการศึกษาจึงไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูล
แต่อย่างใด แต่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมในอนาคต จึงขอให้ท่านกรุณาตอบแบบสัมภาษณ์ ตาม
ความเห็นของท่าน เพื่อประโยชน์ต่อการนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาต่อไป

2. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ แบ่งออกเป็น 4 ส่วนประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวของอุทยานมัจฉาโขงกุดหวาย

ส่วนที่ 3 ข้อมูลการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของอุทยานมัจฉาโขงกุดหวาย

ส่วนที่ 4 ข้อมูลด้านแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

ตำแหน่งปัจจุบัน.....

อาชีพ.....อายุ.....

การศึกษาสูงสุด.....หน่วยงานที่รับผิดชอบ.....

ช่วงเวลาให้บริการ.....

งบประมาณดำเนินการต่อไป.....

วันที่สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านแพง

1. จุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างไร

.....
.....

2. ภาพรวมของหมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านแพงเป็นอย่างไร

.....

.....

3. สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวเพียงพอหรือไม่

.....

.....

4. เฉลี่ยต่อวันมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเที่ยวประมาณกี่คน

.....

.....

5. ท่านส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวและอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวอย่างไร

.....

.....

ส่วนที่ 3 ข้อมูลการจัดการแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านแพง

1. ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านแพงหรือไม่

.....

.....

2. มีการณรงค์ให้อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวหรือไม่

.....

.....

3. รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวหมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านแพงมีลักษณะอย่างไร

.....

.....

4. การบริหารจัดการการท่องเที่ยว มีหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมหรือไม่

.....

.....

5. ท่านอำนวยความสะดวกอะไรบ้างให้แก่นักท่องเที่ยว

.....

.....

ส่วนที่ 4 ข้อมูลด้านแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวหมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านแพง

1. ด้านสภาพจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว

การอนุรักษ์ภูมิทัศน์

.....

.....

การพัฒนาภูมิทัศน์

.....

.....

การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

.....

.....

การให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยว

.....

.....

2. ด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก

การพัฒนาเกี่ยวกับห้องน้ำ/ห้องสุขา

.....

.....

การพัฒนาเกี่ยวกับสถานที่จอดรถ

.....

.....

การพัฒนาเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์

.....

.....

การพัฒนาเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัย

.....

.....

ผู้สัมภาษณ์.....

วันที่สัมภาษณ์.....

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

เรื่อง การพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์วัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม

สำหรับผู้นำ และผู้ช่วย (ผู้ร่วม) บ้านเชียงเหียน

คำชี้แจง ในการกรอกแบบสัมภาษณ์

1. การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาทางวิชาการ ผลการศึกษาจึงไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลแต่อย่างใด แต่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมในอนาคต จึงขอให้ท่านกรุณาตอบแบบสัมภาษณ์ตามความเห็นของท่าน เพื่อประโยชน์ต่อการนำข้อมูลไปใช้

2. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวของบ้านเชียงเหียน

ส่วนที่ 3 ข้อมูลการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของบ้านเชียงเหียน

ส่วนที่ 4 ข้อมูลด้านแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของบ้านเชียงเหียน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

ตำแหน่งปัจจุบัน.....

อาชีพ..... อายุ.....

การศึกษาสูงสุด.....

ช่วงเวลาให้บริการ.....

งบประมาณดำเนินการต่อไป.....

วันที่สัมภาษณ์.....เวลา.....น.

ส่วนที่ 2 ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวบ้านเชียงเหียน

1. บ้านเชียงเหียนมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจอะไรบ้าง

.....

2. ลักษณะเด่นของแหล่งท่องเที่ยวในบ้านเชียงเหียนเป็นอย่างไร

.....

3. นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวประเภทใด

.....

4. รูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบ้านเชียงเขียนแบบใดที่ท่านต้องการ

.....

ส่วนที่ 3 ข้อมูลการจัดการแหล่งท่องเที่ยวบ้านเชียงเขียน

1. ปัญหาในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวบ้านเชียงเขียนเป็นอย่างไร

.....

2. ท่านมีวิธีการรักษาแหล่งท่องเที่ยวบ้านเชียงเขียนอย่างไร

.....

3. การจัดการแหล่งท่องเที่ยวบ้านเชียงเขียนเกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นบ้าง หรือไม่

.....

4. ท่านมีความต้องการพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวของบ้านเชียงเขียนอย่างไร

.....

ส่วนที่ 4 ข้อมูลด้านแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวบ้านเชียงเขียน

1. ด้านสภาพจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว

การอนุรักษ์ภูมิทัศน์

.....

.....

การพัฒนาภูมิทัศน์

.....

.....

การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

.....

.....

การให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยว

.....

.....

2. ด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก

การพัฒนาเกี่ยวกับห้องน้ำ/ห้องสุขา

.....

.....

การพัฒนาเกี่ยวกับสถานที่จอดรถ

.....

.....

การพัฒนาเกี่ยวกับอาคารประชาสัมพันธ์

.....

.....

การพัฒนาเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัย

.....

.....

ผู้สัมภาษณ์.....

วันที่สัมภาษณ์.....

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

เรื่อง การพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม

สำหรับผู้นำ และผู้ช่วย (ผู้ร่วม) ป่าคุณลำพัน

คำชี้แจง ในการกรอกแบบสัมภาษณ์

1. การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาทางวิชาการ ผลการศึกษาจึงไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลแต่อย่างใด แต่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมในอนาคต จึงขอให้ท่านกรุณาตอบแบบสัมภาษณ์ตามความเห็นของท่าน เพื่อประโยชน์ต่อการนำข้อมูลไปใช้

2. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวของป่าคุณลำพัน

ส่วนที่ 3 ข้อมูลการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของป่าคุณลำพัน

ส่วนที่ 4 ข้อมูลด้านแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของป่าคุณลำพัน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

ตำแหน่งปัจจุบัน.....

อาชีพ..... อายุ.....

การศึกษาสูงสุด.....

ช่วงเวลาให้บริการ.....

งบประมาณดำเนินการต่อไป.....

วันที่สัมภาษณ์.....เวลา.....น.

ส่วนที่ 2 ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวป่าคุณลำพัน

1. ป่าคุณลำพันมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจอะไรบ้าง

.....

.....

2. ลักษณะเด่นของแหล่งท่องเที่ยวในป่าดงลำพันเป็นอย่างไร

.....

.....

3. นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวประเภทใด

.....

.....

4. รูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวป่าดงลำพันแบบใดที่ท่านต้องการ

.....

.....

ส่วนที่ 3 ข้อมูลการจัดการแหล่งท่องเที่ยวป่าดงลำพัน

1. ปัญหาในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวป่าดงลำพันเป็นอย่างไร

.....

.....

2. ท่านมีวิธีการรักษาแหล่งท่องเที่ยวป่าดงลำพันอย่างไร

.....

.....

3. การจัดการแหล่งท่องเที่ยวป่าดงลำพันเกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นบ้าง หรือไม่

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 4 ข้อมูลด้านแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวป่าดงลำพัน

1. ด้านสภาพจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว

การอนุรักษ์ภูมิทัศน์

.....

.....

การพัฒนาภูมิทัศน์

.....

.....

การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

.....

.....

การให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยว

.....

.....

2. ด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก

การพัฒนาเกี่ยวกับห้องน้ำ/ห้องสุขา

.....

.....

การพัฒนาเกี่ยวกับสถานที่จอดรถ

.....

.....

การพัฒนาเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์

.....

.....

การพัฒนาเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัย

.....

.....

ผู้สัมภาษณ์.....

วันที่สัมภาษณ์.....

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

เรื่อง การพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่วนวัฒนธรม จังหวัดมหาสารคาม

สำหรับผู้นำ และผู้ช่วย (ผู้ร่วม) พระธาตุนาดูน

คำชี้แจง ในการกรอกแบบสัมภาษณ์

1. การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาทางวิชาการ ผลการศึกษาจึงไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลแต่อย่างใด แต่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมในอนาคต จึงขอให้ท่านกรุณาตอบแบบสัมภาษณ์ตามความเห็นของท่าน เพื่อประโยชน์ต่อการนำข้อมูลไปใช้

2. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวของพระธาตุนาดูน

ส่วนที่ 3 ข้อมูลการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของพระธาตุนาดูน

ส่วนที่ 4 ข้อมูลด้านแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของพระธาตุนาดูน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

ตำแหน่งปัจจุบัน.....

อาชีพ.....อายุ.....

การศึกษาสูงสุด.....

ช่วงเวลาให้บริการ.....

งบประมาณดำเนินการต่อไป.....

วันที่สัมภาษณ์.....เวลา.....น.

ส่วนที่ 2 ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวของพระธาตุนาดูน

1. รูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพระธาตุนาดูนแบบใดที่ท่านและชุมชนในท้องถิ่นต้องการ

.....

2. กลุ่มนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวประเภทใด

.....

3. ลักษณะเด่นของแหล่งท่องเที่ยวในพระธาตุนาดูน เป็นอย่างไร

.....

4. พระธาตุนาดูนมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ อะไรบ้าง

.....

ส่วนที่ 3 ข้อมูลการจัดการแหล่งท่องเที่ยวพระธาตุนาดูน

1. รูปแบบการประกอบการของชุมชนในปัจจุบันเป็นอย่างไร

.....

2. ในการจัดการการท่องเที่ยวในพระธาตุนาดูนเกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นบ้างหรือไม่

.....

3. ปัญหาในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของพระธาตุนาดูนเป็นอย่างไร

.....

4. ท่านมีวิธีการรักษาแหล่งท่องเที่ยวพระธาตุนาดูนอย่างไร

.....

5. ท่านมีความต้องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวพระธาตุนาดูนอย่างไร

.....

ส่วนที่ 4 ข้อมูลด้านแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวป่าภูนาคำพัน

1. ด้านสภาพจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว

การอนุรักษ์ภูมิทัศน์

.....

.....

การพัฒนาภูมิทัศน์

.....

.....

การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

.....

.....

การให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยว

.....

.....

2. ด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก

การพัฒนาเกี่ยวกับห้องน้ำ/ห้องสุขา

.....

.....

การพัฒนาเกี่ยวกับสถานที่จอดรถ

.....

.....

การพัฒนาเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์

.....

.....

.....

การพัฒนาเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัย

.....

.....

ผู้สัมภาษณ์.....

วันที่สัมภาษณ์.....

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

เรื่อง การพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวในบริเวณวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม

สำหรับผู้นำและผู้ช่วย (ผู้ร่วม) หมู่บ้านกลองยาววาปีปทุม

คำชี้แจง ในการกรอกแบบสัมภาษณ์

1. การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาทางวิชาการ ผลการศึกษาจึงไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลแต่อย่างใด แต่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมในอนาคต จึงขอให้ท่านกรุณาตอบแบบสัมภาษณ์ตามความเห็นของท่าน เพื่อประโยชน์ต่อการนำข้อมูลไปใช้

2. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้านกลองยาววาปีปทุม

ส่วนที่ 3 ข้อมูลการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้านกลองยาววาปีปทุม

ส่วนที่ 4 ข้อมูลด้านแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านกลองยาววาปีปทุม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

ตำแหน่งปัจจุบัน.....

อาชีพ.....อายุ.....

การศึกษาสูงสุด.....

ช่วงเวลาให้บริการ.....

งบประมาณดำเนินการต่อไป.....

วันที่สัมภาษณ์.....เวลา..... น.

ส่วนที่ 2 ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้านกลองยาววาปีปทุม

1. รูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้านกลองยาววาปีปทุมแบบใดที่ท่านและชุมชนในท้องถิ่นต้องการ.....

.....

2. กลุ่มนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวประเภทใด

.....

3. ลักษณะเด่นของแหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้านกลองยาววาปีปทุม เป็นอย่างไร

.....

4. หมู่บ้านกลองยาววาปีปทุมมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ อะไรบ้าง

.....

ส่วนที่ 3 ข้อมูลการจัดการแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านกลองยาววาปีปทุม

1. รูปแบบการประกอบการของชุมชนในปัจจุบันเป็นอย่างไร

.....

2. ในการจัดการการท่องเที่ยวในหมู่บ้านกลองยาววาปีปทุมเกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นบ้างหรือไม่

.....

3. ปัญหาในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้านกลองยาววาปีปทุมเป็นอย่างไร

.....

4. ท่านมีวิธีการรักษาแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านกลองยาววาปีปทุมอย่างไร

.....

5. ท่านมีความต้องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านกลองยาววาปีปทุมอย่างไร

.....

ส่วนที่ 4 ข้อมูลด้านแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวหมู่บ้านกลองยาววาปีปทุม

1. ด้านสภาพจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว

การอนุรักษ์ภูมิทัศน์

.....

.....

การพัฒนาภูมิทัศน์

.....

.....

การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

.....

.....

การให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยว

.....

.....

2. ด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก

การพัฒนาเกี่ยวกับห้องน้ำ/ห้องสุขา

.....

.....

การพัฒนาเกี่ยวกับสถานที่จอดรถ

.....

.....

การพัฒนาเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์

.....

.....

การพัฒนาเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัย

.....

.....

ผู้สัมภาษณ์.....

วันที่สัมภาษณ์.....

แบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview)

แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างเพื่อบันทึกข้อมูลต่างๆ เพิ่มเติม และมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องต่างๆ ในพื้นที่ที่จะศึกษาและบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

เรื่อง การพัฒนาและการจัด การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....น.

ชื่อ สกุล ผู้ร่วมสนทนา (นาย นาง นางสาว)

อายุ.....ปี อาชีพ..... บ้านเลขที่..... หมู่ที่

ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

หัวข้อสนทนา.....

บันทึกรายละเอียด

.....

.....

.....

สรุป / ข้อสังเกต

.....

.....

.....

ผู้สัมภาษณ์.....

วัน.....เดือน.....พ.ศ.....

แบบสังเกตชนิดมีส่วนร่วม (Participant Observation)

เรื่อง การพัฒนาและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม

คำชี้แจง

1. การวิจัยนี้เป็นการศึกษาทางวิชาการผลการศึกษา จึงไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลแต่อย่างใด แต่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมในอนาคตเพื่อประโยชน์ต่อการนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาต่อไป

2. แบบบันทึกการสังเกตแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแนวคิดและรูปแบบการพัฒนาและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม

ส่วนที่ 2 สภาพปัญหา อุปสรรคของรูปแบบการพัฒนาและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนาและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม

ชื่อผู้สังเกต.....

อาชีพ.....อายุ.....การศึกษา.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแนวคิดและรูปแบบการพัฒนาและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม

1. รูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในความคิดของผู้สังเกตเป็นอย่างไร

.....

2. ความเป็นไปได้ในการพัฒนาและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคามเป็นไปในรูปแบบใด

.....

3. ข้อมูลโดยย่อของแหล่งท่องเที่ยว (ความสำคัญ / ประวัติศาสตร์ความเป็นมา)

.....

4. ความรู้ความเข้าใจของผู้สังเกตด้านการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (นิยาม/ความหมาย)

.....

ส่วนที่ 2 สภาพปัญหา อุปสรรคของรูปแบบการพัฒนาและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม

1. ปัญหา อุปสรรคด้านสิ่งแวดล้อม

1.1 ขยะสิ่งปฏิกูล ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย

.....

1.2 อากาศ

.....

1.3 เสียง

.....

1.4 น้ำ

.....

1.5 การทำลายโดยมนุษย์ให้คุณค่าทางธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไป

.....

1.6 การเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ

.....

2. ปัญหาอุปสรรคด้านสวัสดิภาพของนักท่องเที่ยว

2.1 ความปลอดภัยจากการใช้พื้นที่และกิจกรรม เช่น การปีนป่าย ทางเดินลื่น ไม่มีป้ายบอก
เส้นทาง

.....

2.2 ความปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย

.....

2.3 ความปลอดภัยจากสัตว์

.....

2.4 ความปลอดภัยจากธรรมชาติ

.....

3. ปัญหาอุปสรรคด้านกิจกรรม

3.1 ความเหมาะสมหรือขัดแย้งต่อพื้นที่

.....

3.2 ปริมาณการรองรับต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

.....

3.3 ขาดสิ่งดึงดูดที่น่าสนใจ

.....

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนาและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม

1. ท่านมีแนวทางอย่างไร ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ดีขึ้นทั้งในด้านคุณภาพ ปริมาณและการบริการในด้านต่างๆ ดังนี้

1.1 ด้านแหล่งท่องเที่ยว

.....

1.2 ด้านการเข้าถึง

.....

1.3 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

.....

2. ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรเกี่ยวกับการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการให้บริการนักท่องเที่ยว

.....

3. อะไรคือสิ่งที่ท่านอยากจะให้รับดำเนินการอย่างเร่งด่วน

.....

4. ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรในการส่งเสริมให้ประชาชนและหน่วยงานต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม

.....

ผู้บันทึกการสังเกต.....(ผู้วิจัย)

ร่วมกับ.....(ผู้วิจัย)

...../...../.....

ภาคผนวก ข
รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

- ทองคำ จันทะรัตน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิรินทิพย์ พันธุ์ฉวาท เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่กลุ่มผลิต
เสื้อก ค่ำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2551.
- ทองแดง สุมะกำ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิรินทิพย์ พันธุ์ฉวาท เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่กลุ่มผลิต
กลองยาวบ้านลาด ค่ำบลหวาย อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 21
ตุลาคม 2551.
- ทองพัฒน อุ่นทะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิรินทิพย์ พันธุ์ฉวาท เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่กลุ่มผลิต
เสื้อก ค่ำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2551.
- ทินกร อุ่นผาง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิรินทิพย์ พันธุ์ฉวาท เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่กลุ่มผลิต
กลองยาวบ้านลาด ค่ำบลหวาย อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 21
ตุลาคม 2551.
- ทูล ปัดตาอะไส เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิรินทิพย์ พันธุ์ฉวาท เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บริเวณพระธาตุ
นาคูน ค่ำบลนาคูน อำเภอนาคูน จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2551.
- ธิดารัตน์ ทิพย์บัวราบ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิรินทิพย์ พันธุ์ฉวาท เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน
เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคูนลำพัน ค่ำบลนาเชือก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม
เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2551.
- นิภาพร สีสด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิรินทิพย์ พันธุ์ฉวาท เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บริเวณพระธาตุ
นาคูน ค่ำบลนาคูน อำเภอนาคูน จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2551.
- บุญมี พลลาก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิรินทิพย์ พันธุ์ฉวาท เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่กลุ่มผลิตหม้อ
บ้านหม้อ ค่ำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2551.
- บุญมี รุ่งสาคร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิรินทิพย์ พันธุ์ฉวาท เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่กลุ่มผลิต
เสื้อก ค่ำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2551.
- บุญเรียม พิมเป้าทำ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิรินทิพย์ พันธุ์ฉวาท เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานเขต
รักษาพันธุ์สัตว์ป่าคูนลำพัน ค่ำบลนาเชือก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม
เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2551.
- ประยงค์ มะชิประชะดั่ง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิรินทิพย์ พันธุ์ฉวาท เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่กลุ่มผลิตกลองยาวบ้านลาด ค่ำบลหวาย อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม
เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2551.

- ประเวศ ปัตตะเสโก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิรินทิพย์ พันธุ์ฉวาพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บริเวณพระธาตุนาดูน ตำบลนาดูน อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2551.
- พันธุ์จ่า วุฒิสุพจน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิรินทิพย์ พันธุ์ฉวาพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแก้ง ตำบลบ้านแก้ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2551.
- พิทักษ์ อวบอ้วน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิรินทิพย์ พันธุ์ฉวาพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่กลุ่มผลิตกลองยาวบ้านลาด ตำบลห้วย อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2551.
- ภักดี สีมูลตัน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิรินทิพย์ พันธุ์ฉวาพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่กลุ่มผลิตเสื่อกก ตำบลแพ่ง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2551.
- มณี จันทร์ชัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิรินทิพย์ พันธุ์ฉวาพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บริเวณพระธาตุนาดูน ตำบลนาดูน อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2551.
- บุทธศาสตร์ วงศ์อาสา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิรินทิพย์ พันธุ์ฉวาพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่กลุ่มผลิตหม้อ บ้านหม้อ ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2551.
- รัตนา ยอดแก้ว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิรินทิพย์ พันธุ์ฉวาพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคุนลำพัน ตำบลนาเชือก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2551.
- วรพรรณ เวียงธรรม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิรินทิพย์ พันธุ์ฉวาพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคุนลำพัน ตำบลนาเชือก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2551.
- วัชรารักษ์ วิชาโคตร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิรินทิพย์ พันธุ์ฉวาพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่กลุ่มผลิตเสื่อกก ตำบลแพ่ง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2551.
- วิวัฒน์ สีแก้ว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิรินทิพย์ พันธุ์ฉวาพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแก้ง ตำบลบ้านแก้ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2551.
- วีรชัย โสภณัท เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิรินทิพย์ พันธุ์ฉวาพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2551.

สมทรง อรหันดา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิริทิพย์ พันธุ์ฉวีวาฬ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่องค์การบริหาร
ส่วนตำบลเขวาสันติ อำเภอมะนัง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2551.

สละ แดงอ่อน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิริทิพย์ พันธุ์ฉวีวาฬ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่กลุ่มผลิต
กลองยาวบ้านลาด ตำบลหวาย อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 21
ตุลาคม 2551.

สุชาติ มุ่งสวัสดิ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิริทิพย์ พันธุ์ฉวีวาฬ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่องค์การบริหาร
ส่วนตำบลแพ่ง ตำบลบ้านแพ่ง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 28
ตุลาคม 2551.

สุกิจ ศรีเรือน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิริทิพย์ พันธุ์ฉวีวาฬ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บริเวณพระธาตุ
นาคู ตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2551.

สุพันธ์ รัตนวงษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิริทิพย์ พันธุ์ฉวีวาฬ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่องค์การบริหาร
ส่วนตำบลเขวาสันติ อำเภอมะนัง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2551.

อัญชลี อาจวิชัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิริทิพย์ พันธุ์ฉวีวาฬ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บริเวณ
วนอุทยานโขงกุดหวาย ตำบลบ้านแก้ง อำเภอมะนัง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 8
ตุลาคม 2551.

อุทัย พิมพ์จันทร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิริทิพย์ พันธุ์ฉวีวาฬ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บริเวณ
วนอุทยานโขงกุดหวาย ตำบลบ้านแก้ง อำเภอมะนัง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 8
ตุลาคม 2551.

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวสิรินทิพย์ พันธุ์มัทนา
วันเกิด	วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2525
สถานที่เกิด	อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 8 หมู่ 17 ตำบลทรายขาว อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย 42130
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	นักวิชาการเงินและบัญชี
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	กองกิจการนิสิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 44150
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2544	ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) วิทยาลัยอาชีวศึกษาเลข
พ.ศ. 2546	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) วิทยาลัยอาชีวศึกษาเลข
พ.ศ. 2548	ปริญญาบริหารธุรกิจบัณฑิต (บธ.บ.) วิชาเอกบัญชี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
พ.ศ. 2552	ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

